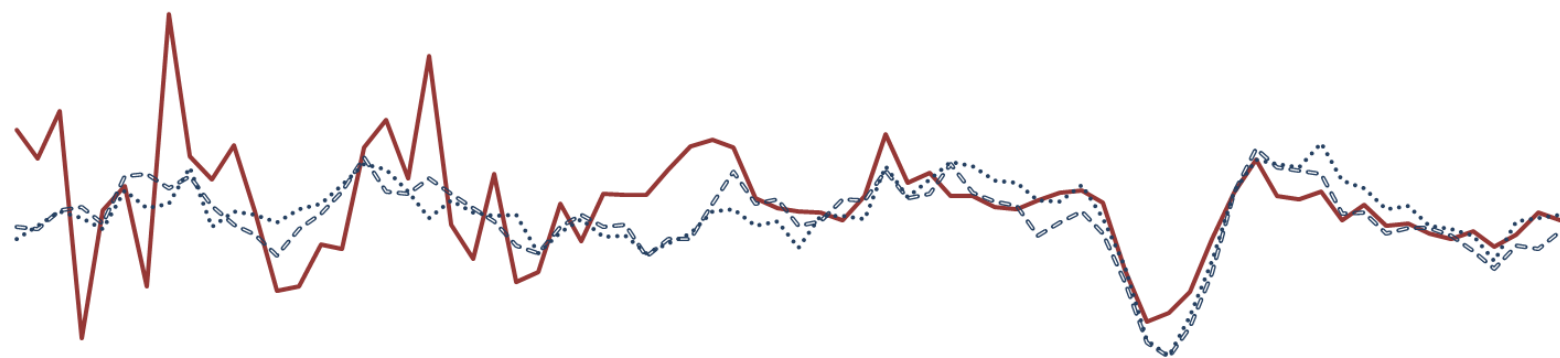

Główny Urząd Statystyczny

Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2013 roku

na tle procesów w gospodarce światowej

Warszawa 2014

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
CENTRAL STATISTICAL OFFICE

**Sytuacja makroekonomiczna w Polsce
w 2013 roku na tle procesów w gospodarce
światowej**

***Macroeconomic Situation in Poland in 2013
in the Context of the World Economic Processes***

www.stat.gov.pl

Opracowanie publikacji
GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
DEPARTAMENT STUDIÓW MAKROEKONOMICZNYCH I FINANSÓW

Preparation of the publication
CENTRAL STATISTICAL OFFICE
MACROECONOMICS STUDIES AND FINANCE DEPARTMENT

Kierujący
Supervisor

Mirosław Błażej
Dyrektor Departamentu Studiów
Makroekonomicznych i Finansów GUS
Director of Macroeconomic Studies and Finance
Department CSO

Zespół redakcyjny
Team

Maciej Banaś, Wojciech Bąbik, Mirosław Błażej,
Katarzyna Gałczyńska, Katarzyna Golik,
Jarosław Jędrych, Dariusz Kotlewski,
Joanna Kulczycka, dr Michał Lewandowski,
Halina Mrowiec-Nalepa, Monika Rothe,
Katarzyna Siwińska, Krystyna Strzelecka,
Barbara Wojnowicz

Pojekt okładki
Cover design

Maciej Banaś

Przedmowa

Przekazujemy Państwu trzecie wydanie publikacji *Sytuacja makroekonomiczna w Polsce na tle procesów w gospodarce światowej*. Głównym celem opracowania jest przedstawienie pogłębionej analizy zjawisk makroekonomicznych w Polsce w 2013 r. w szerokim kontekście uwarunkowań gospodarki światowej, w tym Unii Europejskiej. Analiza ta dotyczy podstawowych zagadnień społeczno-gospodarczych, takich jak kształtowanie się sytuacji makroekonomicznej, rynków pracy, finansów publicznych oraz rynków finansowych. Opracowanie stanowi element prac studialnych i rozwojowych GUS, nieobjętych programem badań statystycznych statystyki publicznej.

Sytuacja społeczno-gospodarcza w Polsce została przedstawiona na tle procesów globalnych, przede wszystkim zachodzących w Unii Europejskiej. Podkreślono powiązania i wpływ uwarunkowań zewnętrznych na zjawiska zachodzące w Polsce. Obecna edycja koncentruje się na opisie sytuacji w 2013 r., choć także uwzględnia analizę przebiegu procesów w dłuższym horyzoncie czasowym. Pozwala to na pełniejsze przedstawienie i zrozumienie zjawisk zachodzących w 2013 r.

Opracowanie składa się z pięciu działów, z czego pierwsze cztery poświęcone są wiodącym tematom publikacji: sytuacji makroekonomicznej ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu gospodarczego, rynkowi pracy i sytuacji dochodowej gospodarstw domowych, procesom w obszarze finansów publicznych oraz sytuacji na rynkach finansowych. Uzupełnieniem jest dział obejmujący analizę struktury wzrostu w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej przy wykorzystaniu dekompozycji wzrostu i różnic PKB *per capita*.

W publikacji wykorzystano dane pochodzące z bardzo szerokiego spektrum źródeł¹. Podstawowym źródłem danych były badania statystyczne prowadzone przez GUS. Wykorzystano także dane Komisji Europejskiej, w tym Eurostatu, Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Międzynarodowej Organizacji Pracy, Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju, Banku Światowego, Banku Rozrachunków Międzynarodowych, Narodowego Banku Polskiego, Komisji Nadzoru Finansowego, Giełdy Papierów Wartościowych i innych instytucji. Dane o sektorze finansów publicznych w Polsce pochodzą przede wszystkim ze sprawozdawczości i informacji Ministerstwa Finansów.

Przekazując w Państwa ręce publikację *Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2013 roku na tle procesów w gospodarce światowej* prosimy o wszelkie uwagi i sugestie, które mogą przyczynić się do ulepszenia i wzbogacenia treści kolejnych wydań.

Dyrektor
Departamentu Studiów
Makroekonomicznych i Finansów

Mirostaw Błazej

Warszawa, wrzesień 2014 r.

¹ Dane pochodzą ze stanu baz danych z sierpnia 2014 r.

Preface

This publication of the Macroeconomic Studies and Finance Department of CSO is the third issue of the series entitled Macroeconomic Situation in Poland in the Context of the World Economic Processes. The main aim of this study is to present a deepened analysis of selected social and economic issues in Poland in 2013, in a broad context of the global economic situation, including the European Union. The analysis deals with the basic socio-economic domains, such as macroeconomic situation, labour markets, public finance and financial markets. This publication belongs to experimental studies and developing works of the CSO, carried out outside the framework of the programme of statistical surveys of official public statistics.

The socio-economic situation in Poland was presented in the context of global processes, but an emphasis was put on the European Union. The connections with abroad and the impact of external conditions were underlined. The current issue is devoted mainly to a description of the situation in 2013, but includes also some analysis of the processes in the longer run. This allows for a more complete presentation and understanding of the situation in 2013.

The publication is composed of five chapters, of which the first four are devoted to the leading domains: macroeconomic situation with an emphasis on economic growth, labour markets and income situation of households, public finance processes and financial markets situation. These are supplemented by a chapter containing an analysis of the structure of economic growth in Poland and selected European Union countries with the use of decompositions of economic growth and GDP differentials per capita.

In the publication a great variety of data sources have been used. The main source are the statistical surveys carried out by the CSO. But, have been used also the data of: the European Commission, including Eurostat, the International Monetary Fund, the Organisation for Economic Co-operation and Development, the International Labour Organization, the United Nations Conference on Trade and Development, the World Bank, the Bank for International Settlements, the NBP (Polish Central Bank), the Polish Financial Supervision Authority, the Warsaw Stock Exchange and other institutions. The data on public finance sector in Poland are presented after the Ministry of Finance reporting and information.

When presenting the publication Macroeconomic Situation in Poland in 2013 in the Context of the World Economic Processes, the authors shall be grateful for any comments and suggestions that would be valuable inputs for subsequent issues' improvements and enhancements.

*Director of Macroeconomic Studies
and Finance Department*

Mirostaw Błazej

Warsaw, September 2014

SPIS TREŚCI

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH I SKRÓTÓW	8
I. WZROST GOSPODARCZY	11
1. PROCESY W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ	12
<i>Wzrost gospodarczy</i>	12
<i>Rynek pracy</i>	14
<i>Procesy inflacyjne</i>	14
<i>Handel międzynarodowy</i>	15
<i>Inwestycje i oszczędności</i>	16
<i>Bezpośrednie inwestycje zagraniczne</i>	17
<i>Sytuacja finansów publicznych</i>	18
<i>Sytuacja na rynkach finansowych</i>	18
<i>Polityka monetarna na świecie</i>	19
2. WZROST GOSPODARCZY W UNII EUROPEJSKIEJ	20
<i>Wzrost gospodarczy</i>	20
<i>Czynniki wzrostu (kontrybucje)</i>	24
3. WZROST GOSPODARCZY W POLSCE	29
<i>Produkt krajowy brutto i jego składowe</i>	29
<i>Struktura tworzenia wartości dodanej</i>	34
4. INFLACJA W POLSCE	35
<i>Ceny towarów i usług konsumpcyjnych</i>	35
<i>Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych</i>	37
<i>Ceny produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji budowlano-montażowej</i>	38
5. HANDEL ZAGRANICZNY I BILANS PŁATNICZY W POLSCE	40
<i>Handel zagraniczny</i>	40
<i>Bilans płatniczy</i>	44
6. WYBRANE SEKTORY GOSPODARKI POLSKIEJ	46
<i>Przemysł</i>	46
<i>Budownictwo</i>	48
<i>Usługi</i>	50
7. SYTUACJA FINANSOWA PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE	51
<i>Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych</i>	51
<i>Rentowność i płynność</i>	52
II. RYNEK PRACY ORAZ SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH	56
1. PROCESY NA GLOBALNYM RYNKU PRACY	57
<i>Pracujący</i>	57
<i>Bezrobotni</i>	61
<i>Nierówności dochodowe</i>	62
2. RYNEK PRACY UNII EUROPEJSKIEJ	64
<i>Uwarunkowania demograficzne</i>	64
<i>Pracujący</i>	64
<i>Bezrobotni</i>	74
<i>Bierni zawodowo</i>	76
<i>Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy</i>	76
<i>Koszty związane z zatrudnieniem a wydajność pracy</i>	76
3. RYNEK PRACY W POLSCE	78
<i>Uwarunkowania demograficzne</i>	78
<i>Pracujący</i>	79
<i>Bezrobotni</i>	82

<i>Bierni zawodowo</i>	83
<i>Wynagrodzenia</i>	83
4. SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE	85
<i>Dochód rozporządzalny gospodarstw domowych</i>	85
<i>Wydatki gospodarstw domowych</i>	85
<i>Ubóstwo w Polsce</i>	86
III. FINANSE PUBLICZNE	95
1. SYTUACJA FINANSÓW PUBLICZNYCH NA ŚWIECIE	96
<i>Procesy fiskalne</i>	96
<i>Wieloaspektowy pomiar salda sektora publicznego</i>	98
2. POLITYKA FISKALNA W UNII EUROPEJSKIEJ.....	101
<i>Procesy konsolidacji fiskalnej</i>	101
<i>Polityka fiskalna w Unii Europejskiej</i>	102
<i>Wieloaspektowy pomiar salda sektora publicznego w Unii Europejskiej</i>	107
3. FINANSE PUBLICZNE W POLSCE	108
<i>Wyniki sektora publicznego</i>	108
<i>Sektor finansów publicznych</i>	110
IV. SYSTEM FINANSOWY.....	125
1. SYTUACJA NA GLOBALNYCH RYNKACH FINANSOWYCH.....	126
<i>Polityka monetarna</i>	126
<i>Rynki finansowe</i>	128
<i>Działalność kredytowa banków</i>	130
<i>Nadzór finansowy</i>	131
2. SYTUACJA NA RYNKU FINANSOWYM W POLSCE	132
<i>Rynek finansowy</i>	132
<i>Polityka monetarna</i>	132
<i>Kurs walutowy</i>	135
3. SEKTOR BANKOWY W POLSCE	136
<i>Charakterystyka polskiego sektora bankowego</i>	136
<i>Depozyty</i>	138
<i>Kredyty</i>	139
<i>Kredyty zagrożone</i>	142
<i>Wyniki finansowe i rentowność</i>	143
4. SEKTOR UBEZPIECZENIOWY W POLSCE	144
<i>Sytuacja sektora ubezpieczeń</i>	144
<i>Struktura ubezpieczeń według działów</i>	145
5. RYNEK KAPITAŁOWY W POLSCE	148
<i>Rynek główny</i>	148
<i>Rynek Newconnect</i>	151
<i>Obligacje, opcje i kontrakty terminowe</i>	152
<i>Rynek obligacji Catalyst</i>	153
STRUKTURA WZROSTU ORAZ RÓŻNIC W POZIOMIE DOBROBYTU GOSPODARCZEGO W POLSCE I UE	154
<i>Dekompozycja wzrostu</i>	155
<i>Dekompozycja różnic względem średniej</i>	157
PODSUMOWANIE.....	162
SUMMARY	164
BIBLIOGRAFIA	166
SPIS PUBLIKACJI GUS WYKORZYSTANYCH W RAPORCIE	168
SPIS TABLIC.....	169
SPIS WYKRESÓW	171

Spis zagadnień wyróżnionych w ramach:

Dochody i wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym w Polsce	30
Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w Polsce	49
Rynki pracy na świecie – Chiny.....	60
Trendy demograficzne na rynku pracy UE	65
Osoby nisko- i średniowykwalifikowane na rynku pracy UE	69
Popyt na pracę w Polsce	82
Nierówności dochodowe w wybranych krajach UE w latach 2008-2012.....	87
Programy pomocowe dla Grecji, Irlandii, Portugalii, Hiszpanii i Cypru	106
Definicje wybranych typów sald w UE	107
Zmiany w zakresie krajowych ram fiskalnych	121

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH I SKRÓTÓW

ZNAKI UMOWNE

SYMBOLS

- Kropka (.) - brak danych
(0,0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05
Znak x - wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe

SKRÓTY

ABBREVIATIONS

BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (<i>Labour Force Survey</i>)
BoE	Centralny Bank Anglii (<i>Bank of England</i>)
BoJ	Centralny Bank Japonii (<i>Bank of Japan</i>)
BIS	Bank Rozrachunków Międzynarodowych (<i>Bank for International Settlements</i>)
BIZ	Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (<i>foreign direct investment</i>)
BŚ	Bank Światowy (<i>World Bank</i>)
BWUK	Bieżący wskaźnik ufności konsumenckiej (<i>current consumer confidence indicator</i>)
CAR	Współczynnik wypłacalności (<i>Capital Adequacy Ratio</i>)
CAB	Saldo skorygowane cyklicznie (<i>cyclically adjusted balance</i>)
CAPB	Saldo pierwotne skorygowane cyklicznie (<i>cyclically adjusted primary balance</i>)
CBN	Narodowy Bank Czeski (<i>Czech National Bank</i>)
CESifo	Centrum Studiów Ekonomicznych w Monachium, Instytut Ifo (<i>Center for Economic Studies, Information und Forschung Institut</i>)
CIT	Podatek dochodowy od osób prawnych (<i>Corporate Income Tax</i>)
CPB	Centralne Biuro Analiz Ekonomicznych w Holandii (<i>Centraal Planbureau</i>)
CPI	Indeks wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych (<i>Consumer Price Index</i>)
EBC	Europejski Bank Centralny (<i>European Central Bank</i>)
ECOFIN	Rada do spraw gospodarczych i finansowych Rady Unii Europejskiej (<i>Economic and Financial Affairs Council</i>)
EDP	Procedura nadmiernego deficytu (<i>Excessive Deficit Procedure</i>)
EEAG	Europejska Grupa Doradztwa Ekonomicznego (<i>European Economic Advisory Group</i>)
EFSF	Europejski Instrument Stabilności Finansowej (<i>European Financial Stabilisation Facility</i>)
EFSM	Europejski Mechanizm Stabilizacji Finansowej (<i>European Financial Stabilisation Mechanism</i>)
EIA	Agencja Informacji Energetycznej USA (<i>U.S. Energy Information Administration</i>)
ES	Semestr Europejski (<i>European Semester</i>)
ESA	Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych (<i>European System of Accounts</i>)
ESM	Europejski Mechanizm Stabilizacyjny (<i>European Stability Mechanism</i>)
EU	Unia Europejska (<i>European Union</i>)
EU-SILC	Badanie dochodów i warunków życia w Unii Europejskiej (<i>European Union Survey on Income and Living Conditions</i>)
Fed	System Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych (<i>Federal Reserve</i>)
FOMC	Federalny Komitet do spraw Operacji Otwartego Rynku (<i>Federal Open Market Committee</i>)
FRA	<i>Forward rates agreement</i>
GG	Sektor rządowy i samorządowy (<i>General Government</i>)
GPW	Giełda Papierów Wartościowych (<i>Warsaw Stock Exchange</i>)
GUS	Główny Urząd Statystyczny (<i>Central Statistical Office</i>)
HICP	Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (<i>Harmonized Indices of Consumer Prices</i>)
HNB	Narodowy Bank Węgier (<i>Hungarian National Bank</i>)

IPISS	Instytut Pracy i Spraw Socjalnych
ISCED	Międzynarodowa standardowa klasyfikacja edukacji (<i>International Standard Classification of Education</i>)
ISCO	Międzynarodowa standardowa klasyfikacja zawodów (<i>International Standard Classification of Occupations</i>)
JST	Jednostki samorządu terytorialnego (<i>Units of local government</i>)
KE	Komisja Europejska (<i>European Commission</i>)
KNF	Komisja Nadzoru Finansowego (<i>Polish Financial Supervision Authority</i>)
LTRO	Operacje długoterminowego finansowania (<i>Long-term refinancing operations</i>)
MCI	Wskaźnik restrykcyjności polityki pieniężnej (<i>Monetary Conditions Index</i>)
MF	Ministerstwo Finansów (<i>Ministry of Finance</i>)
MFW	Międzynarodowy Fundusz Walutowy (<i>International Monetary Fund</i>)
MG	Ministerstwo Gospodarki (<i>Ministry of Economy</i>)
MOP	Międzynarodowa Organizacja Pracy (<i>International Labour Organization</i>)
MRO	Operacje refinansujące (<i>Main refinancing operations</i>)
MTO	Średniookresowe cele budżetowe (<i>Medium-term budgetary objectives</i>)
mWIG40	Warszawski Indeks Giełdowy średnich spółek (<i>Warsaw Stock Index of medium companies</i>)
NACE	Statystyczna Klasyfikacja Działalności Gospodarczych w Unii Europejskiej (<i>Nomenclature statistique des Activités économiques dans la Communauté Européenne</i>)
NBP	Narodowy Bank Polski (<i>National Bank of Poland</i>)
NC	NewConnect (<i>NewConnect</i>)
NSA	Niewyrównane sezonowo (<i>Not seasonally adjusted</i>)
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
OMT	Bezwarunkowe Transakcje Monetarne (<i>Outright Monetary Transactions</i>)
p. b.	Punkt bazowy (<i>base point</i>)
PBC	Ludowy Bank Chin (<i>The People's Bank of China</i>)
PIIGS	Portugalia, Irlandia, Włochy, Grecja i Hiszpania (<i>Portugal, Ireland, Italy, Greece and Spain</i>)
PIT	Podatek dochodowy od osób fizycznych (<i>Personal Income Tax</i>)
PKB	Produkt krajowy brutto (<i>Gross Domestic Product</i>)
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
POLONIA	Stawka referencyjna "POLONIA" (<i>Polish Overnight Index Average</i>)
PPP	Parytet siły nabywczej (<i>Purchasing Power Parity</i>)
p. proc.	Punkt procentowy (<i>percentage point</i>)
PPS	Standard siły nabywczej (<i>Purchasing Power Standard</i>)
PRnS	Program Rodzina na Swoim
RM	Rada Ministrów (<i>Ministry Counsel</i>)
RPP	Rada Polityki Pieniężnej (<i>Monetary Policy Council</i>)
SA	Wyrównane sezonowo (<i>Seasonally Adjusted</i>)
SE	Strefa euro (<i>Euro area</i>)
SFP	Sektor finansów publicznych (<i>Public finance sector</i>)
SGP	Pakt Stabilności i Rozwoju (<i>Stability and Growth Pact</i>)
SITC	Standardowa klasyfikacja handlu międzynarodowego (<i>Standard International Trade Classification</i>)
SKOK	Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe (<i>Co-operative Savings and Credit Unions</i>)
SP	Skarb Państwa (<i>State Treasury</i>)
SNA	System Rachunków Narodowych (<i>System of National Accounts</i>)
SNB	Centralny bank Szwajcarii (<i>Swiss National Bank</i>)

sWIG80	Warszawski Indeks Giełdowy małych spółek (<i>Warsaw Stock Exchange Index of small companies</i>)
TSCG	Traktat o Stabilności, Koordynacji i Zarządzaniu (<i>Treaty on Stability, Coordination and Governance</i>)
UE	Unia Europejska (<i>European Union</i>)
UNCTAD	Konferencja Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (<i>United Nations Conference on Trade and Development</i>)
VAT	Podatek od wartości dodanej (<i>Value added tax</i>)
WEO	Raport o stanie gospodarki światowej MFW (<i>World Economic Outlook</i>)
WIBOR	Wysokość oprocentowania pożyczek na polskim rynku międzybankowym (<i>Warsaw Interbank Offered Rate</i>)
WIG	Warszawski Indeks Giełdowy (<i>Warsaw Stock Exchange Index</i>)
WIG20	Indeks giełdowy 20 największych spółek notowanych na GPW (<i>Warsaw Stock Exchange Index of 20 largest companies</i>)
WIG-BANKI	Subindeks giełdowy spółek sektora bankowego (<i>sub-index of banking sector</i>)
WIG-BUDOW	Subindeks giełdowy spółek sektora budowlanego (<i>sub-index of construction sector</i>)
WIG-CHEMIA	Subindeks giełdowy spółek sektora chemicznego (<i>sub-index of chemical sector</i>)
WIG-INFO	Subindeks giełdowy spółek sektora informatycznego (<i>sub-index of IT sector</i>)
WIG-MEDIA	Subindeks giełdowy spółek sektora medialnego (<i>sub-index of media sector</i>)
WIG-PALIWA	Subindeks giełdowy spółek sektora „przemysł paliwowy” (<i>sub-index of oil and gas industry sector</i>)
WIG-SPOZYW	Subindeks giełdowy spółek sektora „przemysł spożywczy” (<i>sub-index of food industry sector</i>)
WIG-SUROWCE	Subindeks giełdowy spółek branży surowcowej (<i>sub-index of commodities</i>)
WWUK	Wyprzedzający wskaźnik ufności konsumenckiej (<i>Leading consumer confidence indicator</i>)

Nazwy grup krajów według Międzynarodowego Funduszu Walutowego

AE	Gospodarki rozwinięte (<i>Advanced economies</i>)
CIS	Wspólnota Niepodległych Państw (<i>Commonwealth of Independent States</i>)
EDA	Rozwijające się kraje Azji (<i>Emerging and developing Asia</i>)
EDE	Europa Środkowa i Wschodnia (<i>Emerging and developing Europe</i>)
EMDE	Gospodarki wschodzące i rozwijające się (<i>Emerging markets and developing economies</i>)
LA	Ameryka Łacińska (<i>Latin America</i>)
G7	Główne gospodarki rozwinięte - G7 (<i>Major advanced economies – G7</i>)
MENA	Bliski Wschód i Afryka Północna (<i>Middle East and North Africa</i>)
EU	Unia Europejska (<i>European Union</i>)
SSA	Afryka Subsaharyjska (<i>Sub-Saharan Africa</i>)

Nazwy grup krajów według Międzynarodowej Organizacji Pracy

DE EU	Gospodarki rozwinięte oraz Unia Europejska (<i>Developed Economies and European Union</i>)
CSEE CIS	Środkowa i Południowo-Wschodnia Europa oraz Wspólnota Niepodległych Państw (<i>Central and South-Eastern Europe (non-EU) and CIS</i>)
EA	Azja Wschodnia (<i>East Asia</i>)
SA	Południowa Azja (<i>South Asia</i>)
SEA	Południowo-Wschodnia Azja oraz Pacyfik (<i>South-East Asia and the Pacific</i>)
LA	Ameryka Łacińska i Karaiby (<i>Latin America and the Caribbean</i>)
NA	Afryka Północna (<i>North Africa</i>)
SSA	Afryka Subsaharyjska (<i>Sub-Saharan Africa</i>)
ME	Bliski Wschód (<i>Middle East</i>)

I. WZROST GOSPODARCZY

1. PROCESY W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ

W pierwszej połowie 2013 r. w gospodarce światowej obserwowana była kontynuacja spowolnienia gospodarczego z poprzedniego roku. W drugiej połowie roku miało miejsce ożywienie aktywności, w szczególności w krajach rozwiniętych². W gospodarkach rozwijających się i wschodzących ożywienie wzrostu PKB było bardziej umiarkowane.

WZROST GOSPODARCZY

Wzrost PKB na świecie w 2013 r., według danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW), wyniósł 3,2% i był niższy o 0,3 p. proc. w porównaniu z 2012 r. W podziale na grupy państw wynosił on 1,3% dla krajów rozwiniętych (spadek tempa wzrostu o 0,1 p. proc. w stosunku do 2012 r.) oraz 4,7% w krajach wschodzących i rozwijających się (spadek o 0,4 p. proc. w porównaniu z rokiem poprzednim).

Tabl. 1. Zmiany Produktu Krajowego Brutto na świecie (ceny stałe)

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	w %				
Świat	-0,4	5,2	3,9	3,5	3,2
Gospodarki rozwinięte (AE), w tym:	-3,4	3,0	1,7	1,4	1,3
USA	-2,8	2,5	1,8	2,8	1,9
Japonia	-5,5	4,7	-0,5	1,4	1,5
Strefa euro	-4,4	2,0	1,6	-0,7	-0,4
Gospodarki wschodzące i rozwijające się (EMDE), w tym:	3,1	7,5	6,3	5,1	4,7
Europa Środkowa i Wschodnia (EDE)	-3,4	4,7	5,4	1,4	2,8
Turcja	-4,8	9,2	8,8	2,2	4,3
Rozwijające się kraje Azji (EDA)	7,7	9,7	7,9	6,7	6,6
Chiny	9,2	10,4	9,3	7,7	7,7
Indie	8,5	10,3	6,6	4,7	5,0
Ameryka łacińska (LA)	-1,3	6,0	4,6	2,9	2,6
Brazylia	-0,3	7,5	2,7	1,0	2,5
Meksyk	-4,7	5,1	4,0	4,0	1,1
CIS	-6,4	4,9	4,8	3,4	2,2
Rosja	-7,8	4,5	4,3	3,4	1,3
Bliski Wschód i Afryka Północna (MENA)	3,0	5,5	3,9	4,1	2,2
Afryka Subsaharyjska (SSA)	2,6	5,6	5,5	5,1	5,4
RPA	-1,5	3,1	3,6	2,5	1,9

Uwaga: dane za 2012 r. i 2013 r. dla wszystkich krajów i agregatów poza Turcją i MENA pochodzą z czerwca 2014 r. Dane za lata 2009-2011 (w przypadku Turcji i MENA za lata 2009-2013) pochodzą z kwietnia 2014 r.

Źródło: dane MFW (WEO).

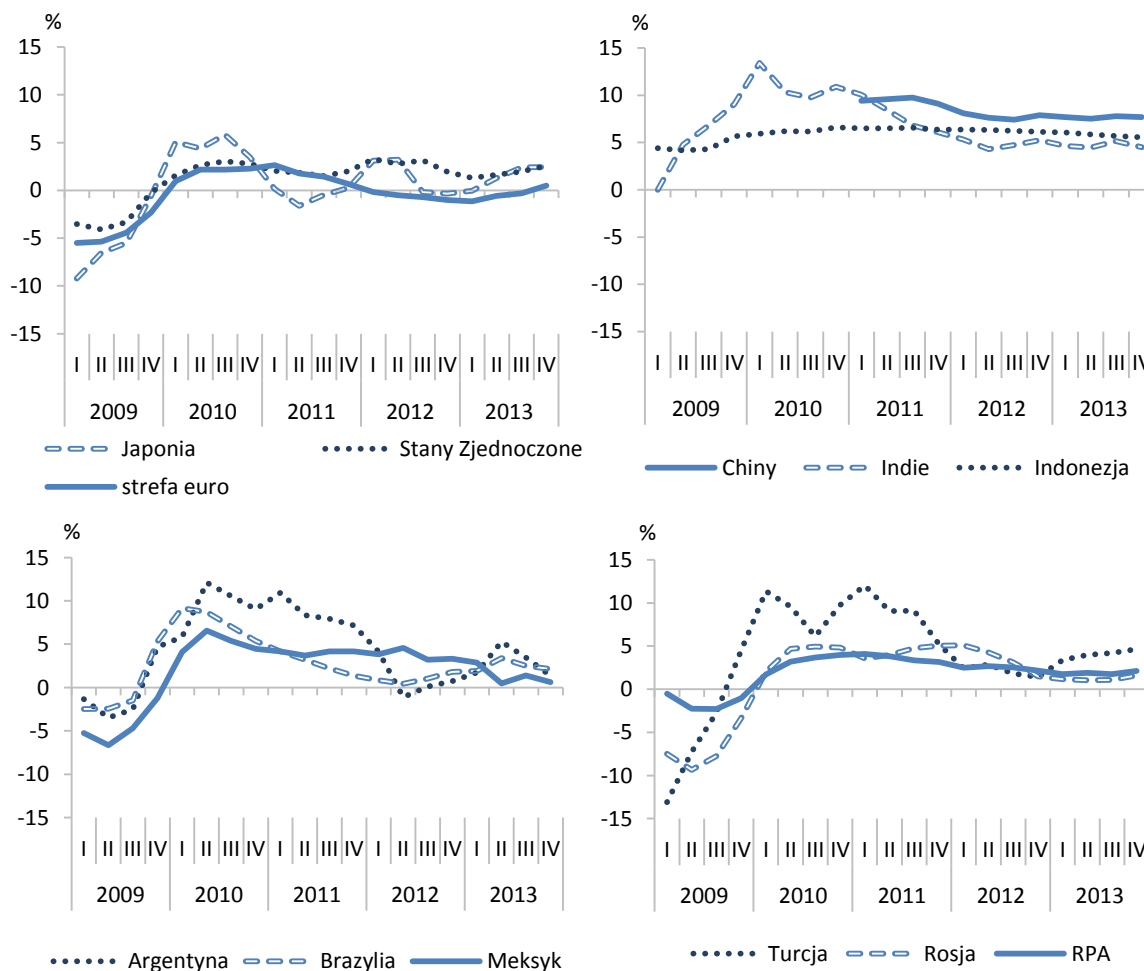
Pomimo niższego tempa wzrostu w skali rok do roku, światowa dynamika PKB przyspieszyła w drugiej połowie 2013 r. Działo się to w szczególności za sprawą ożywienia w gospodarkach rozwiniętych, przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych.

² W rozdziale *Procesy w gospodarce światowej* podział na grupy państw oraz dane opisujące ich gospodarki podany jest za Międzynarodowym Funduszem Walutowym (baza *World Economic Outlook*), dalej: MFW (baza WEO). Wyjątek stanowi podrozdział *Rynki pracy*, gdzie użyto podziału na grupy krajów według klasyfikacji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) oraz podrozdział *Bezpośrednie Inwestycje zagraniczne*, gdzie użyto klasyfikacji Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD). Tłumaczenie i opis klasyfikacji MFW i MOP przedstawiono w spisie skrótów.

Gospodarka Stanów Zjednoczonych rosła w tempie 1,9%, niższym niż w poprzednim roku, gdy odnotowano wzrost PKB na poziomie 2,8%. W drugiej połowie 2013 r. miało miejsce przyspieszenie dynamiki PKB, które wynikało przede wszystkim ze zwiększenia eksportu i zmiany zapasów. Wzrost był podtrzymywany także dzięki utrzymującej się poprawie na rynku nieruchomości oraz rynku pracy, co pozytywnie wpływało na popyt krajowy. Po stronie czynników wpływających na osłabienie rozwoju amerykańskiej gospodarki wskazywano na uchwalone w 2013 r. podniesienie podatków oraz cięcia wydatków, a także na tzw. zamknięcie rządu (*government shutdown*), które nastąpiło w wyniku politycznego konfliktu na tle zwiększenia limitu zadłużenia publicznego.

W strefie euro w 2013 r. miał miejsce spadek PKB o 0,4%. Skala spadku była niższa niż w poprzednim roku, gdy PKB zmalało o 0,7%. Na aktywności gospodarczej w 2013 r. dalej ciążyły: utrzymująca się na wysokim poziomie stopa bezrobocia oraz trwający proces konsolidacji fiskalnej. Poprawa sytuacji gospodarczej miała miejsce w drugiej połowie 2013 r., głównie za sprawą spadku napięć na rynkach finansowych oraz zwiększenia poziomu zaufania przedsiębiorców. Wzrost zarówno popytu zewnętrznego, jak i krajowego.

Wykres 1. Zmiana realnego PKB w wybranych gospodarkach

Uwaga: brak danych kwartalnych dla Chin w latach 2009-2010.

Źródło: dane OECD.

W Japonii miał miejsce wzrost PKB o 1,5% i był on wyższy o 0,1 p. proc. niż rok wcześniej. Na ożywienie aktywności gospodarczej wpływ miało zwiększenie spożycia prywatnego oraz

wydatków inwestycyjnych, głównie za sprawą ekspansywnej polityki monetarnej oraz fiskalnej w ramach nowej strategii rządu.

W gospodarkach wschodzących i rozwijających się także miało miejsce ożywienie aktywności gospodarczej w drugiej połowie 2013 r., jednak było ono słabsze niż w krajach rozwiniętych. W gospodarkach tych rósł m.in. eksport - dzięki większej aktywności w krajach rozwiniętych.

Najwyższy wzrost PKB (6,6%) po raz kolejny zanotowano w grupie rozwijających się i wschodzących krajów Azji. Gospodarki te rosły w tempie niższym o 0,1 p. proc. w porównaniu do 2012 r. W Chinach wzrost PKB utrzymywał się na poziomie 7,7%, tj. takim, jak w roku poprzedzającym. Siłą napędową aktywności gospodarczej były tam inwestycje oraz konsumpcja. W gospodarkach Ameryki Łacińskiej PKB zwiększało się w umiarkowanym tempie 2,6%, niższym o 0,3 p. proc. niż w poprzednim roku. Głównym źródłem wzrostu w tej grupie państw był popyt krajowy.

RYNEK PRACY

W 2013 r. sytuacja na światowym rynku pracy charakteryzował się z jednej strony spowolnieniem wzrostu zatrudnienia, z drugiej zaś ustabilizowaniem się stopy bezrobocia w większości regionów. Zarówno wskaźnik zatrudnienia, jak i stopa bezrobocia dla świata utrzymywały się na tych samych poziomach, co w roku poprzednim, tj. odpowiednio 59,6%³ oraz 6,0%. Wzrost zatrudnienia w największym stopniu zwolnił (do 0,2%) w krajach Europy Środkowo-Wschodniej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw. Powodem było pogorszenie sytuacji gospodarczej m.in. Rosji oraz utrzymujący się niski popyt wewnętrzny w krajach strefy euro, będących ważnymi partnerami handlowymi krajów tego regionu.

Choć w skali roku w strefie euro miał miejsce spadek zatrudnienia o 0,8%, stopa bezrobocia zaczęła się nieznacznie obniżyć w drugiej połowie 2013 r. i wyniosła 11,7% w IV kw. Wzrost stopy bezrobocia wyhamował m.in. w krajach peryferyjnych strefy euro, tj. Hiszpanii, Portugalii i Grecji, głównie dzięki odbudowie zatrudnienia w handlu. W Stanach Zjednoczonych Ameryki i w Japonii stopa bezrobocia obniżała się trzeci rok z rzędu. W skali roku wyniosła w tych krajach odpowiednio 7,4% oraz 4,0%. Wyjątek na tle świata stanowił region Azji Południowej, gdzie wzrost zatrudnienia przyspieszył w porównaniu z poprzednim rokiem i wyniósł 1,9%, głównie za sprawą dynamicznego wzrostu zatrudnienia kobiet.

Na świecie wciąż rosła skala zjawiska określanego mianem segmentacji rynku pracy, co wyrażało się w przyspieszeniu wzrostu liczby osób pracujących na własny rachunek oraz pomagających członków rodzin (obie grupy określane przez MOP mianem *vulnerable employment*) w porównaniu z poprzednim rokiem. W krajach UE kolejny rok z rzędu miał miejsce wzrost udziału osób zatrudnianych na umowy na czas określony oraz w niepełnym wymiarze czasu pracy wśród ogółu pracujących. Rosła także skala niedopasowania umiejętności pracowników do wymagań pracodawców.

PROCESY INFLACYJNE

Inflacja⁴ na świecie w 2013 r. wyniosła 3,6% i była niższa niż rok i dwa lata wcześniej, kiedy to osiągnęła poziom odpowiednio: 3,9% oraz 4,9%. Inflacja spadała niemal we wszystkich grupach

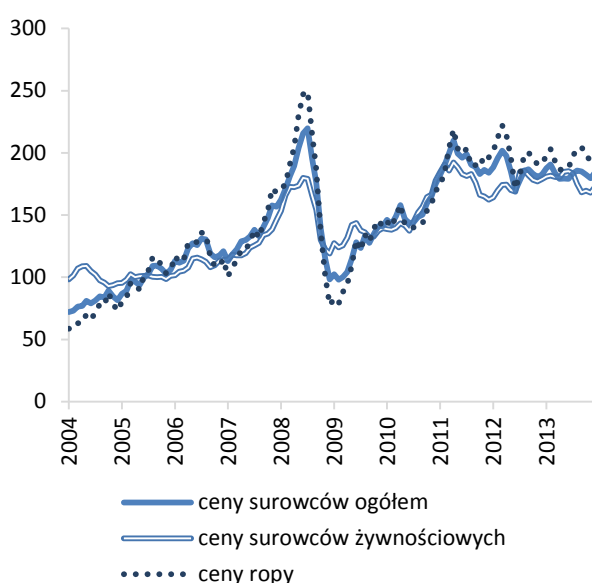
³ Wartość ta istotnie odbiega od podanej w *Sytuacji makroekonomicznej w Polsce w 2012 roku na tle procesów w gospodarce światowej* ze względu na zmianę przez Międzynarodową Organizację Pracy grupy wieku przyjętej dla wskaźnika zatrudnienia ogółem. W 2012 r. była to grupa wieku 15-64 lata, zaś w 2013 r. 15 lat i więcej.

⁴ Wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych. Na podstawie danych MFW (baza WEO).

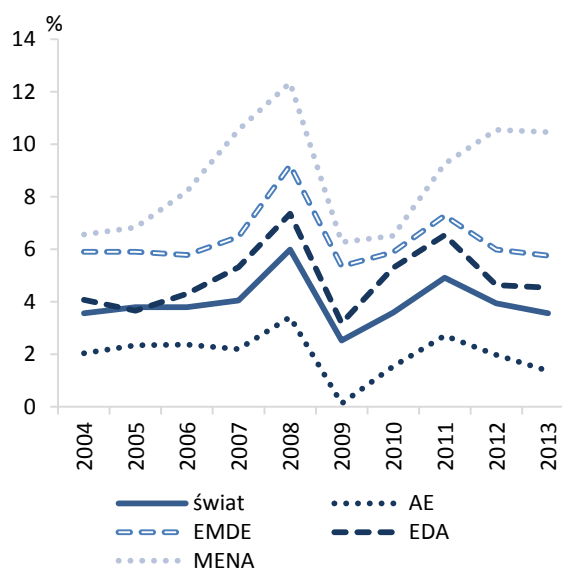
krajów. Wyjątek stanowiły kraje Ameryki Łacińskiej, gdzie poziom inflacji wzrósł z 5,9% w 2012 r. do 6,8% rok później. W krajach Europy Środkowej i Wschodniej zaobserwowano szczególnie wysoki spadek poziomu inflacji (o 1,7 p. proc. do poziomu 4,1%).

Inflacja w grupie krajów rozwiniętych w 2013 r. wyniosła 1,4% i była niższa niż rok wcześniej, kiedy to wyniosła 2,0%. W Stanach Zjednoczonych spadła ona z poziomu 2,1% do 1,4%. Wśród głównych gospodarek rozwiniętych niewielki wzrost inflacji zaobserwowano w Japonii – w 2013 r. ceny wzrosły tam o 0,3%, podczas gdy w 2012 r. odnotowano zerową inflację. W grupie krajów rozwijających się i wschodzących w 2013 r. inflacja była niewiele niższa (o 0,2 p. proc.) niż rok wcześniej i wyniosła 5,9%. Najwyższym poziomem inflacji (10,5%) na świecie w 2013 r. charakteryzowała się grupa krajów Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej.

Wykres 2. Wybrane indeksy cen
(2005=100)

Wykres 3. Inflacja (CPI) na świecie

Źródło: dane MFW.

Źródło: dane MFW (WEO).

W ujęciu rocznym, niskie światowe ceny żywności sprzyjały niższej inflacji - szczególnie w krajach rozwijających się. W 2013 r. ceny paliw kopalnych⁵ obniżyły się o 1,7%. Ceny ropy⁶ w ujęciu rocznym również spadły – o 0,9%. W ujęciu miesięcznym sytuacja cen ropy wyglądała niejednoznacznie – obniżyły się one w pierwszej połowie roku, by w drugiej rosnąć. Na wzrost cen ropy wpływ miała m.in. sytuacja w Iraku, a także w Libii, gdzie w okresie kwiecień-listopad doszło do ponad pięciokrotnego spadku wydobycia⁷.

HANDEL MIĘDZYNARODOWY

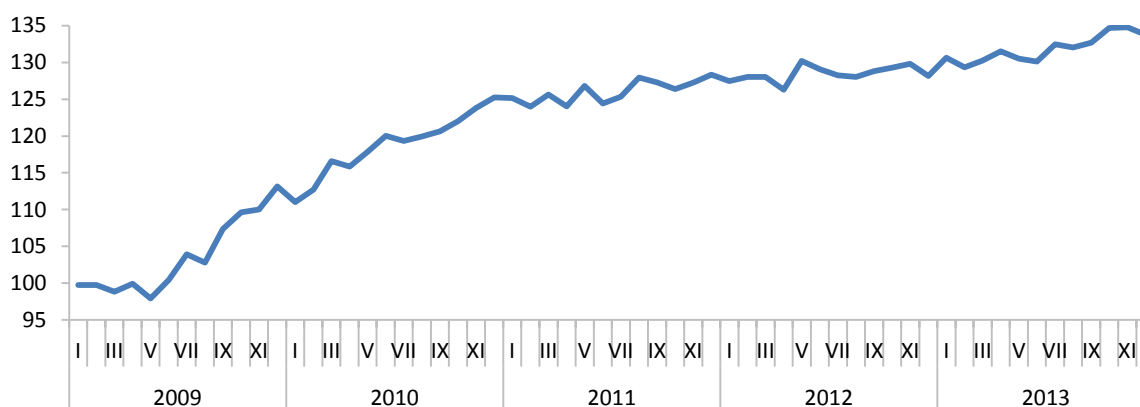
Zgodnie z danymi MFW, wzrost wolumenu światowego handlu towarami i usługami nieznacznie przyspieszył w 2013 r. i wyniósł 3,1% w porównaniu z 2,8% w 2012 r. oraz 6,2% w 2011 r. Dane miesięczne (wyrównane sezonowo), opracowane przez *CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis*, wskazywały na nieznacznie poprawiającą się sytuację światowego handlu towarami.

⁵ Indeks cen ropy, gazu ziemnego i węgla. Na podstawie danych MFW (baza WEO).

⁶ Średnia arytmetyczna cen trzech rodzajów ropy: Dated Brent, West Texas Intermediate oraz Dubai Fateh, cena przy transakcjach z natychmiastową dostawą. Na podstawie danych MFW (baza WEO).

⁷ Z ponad 1,5 miliona baryłek na dzień do niespełna 270 tysięcy baryłek na dzień. Na podstawie danych *U.S. Energy Information Administration* (EIA).

Wykres 4. Wolumen światowego handlu towarami
(wyrównany sezonowo, 2005=100)

Źródło: CPB, *World Trade Monitor*.

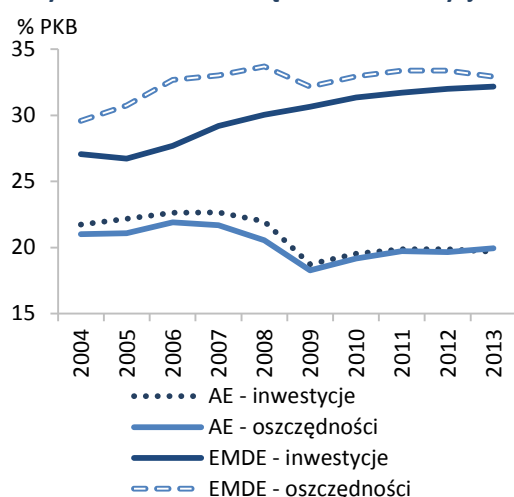
Zgodnie z danymi MFW, wzrost obrotów w międzynarodowym handlu w 2013 r. powiązany był ze wzrostem importu państw rozwijających się (o 5,7%). Towarzyszyło temu zwiększenie eksportu zarówno państw rozwijających się (o 4,4%), jak i państw rozwiniętych (o 2,3%). Wzrost importu gospodarek rozwiniętych wyniósł w tym czasie 1,4%.

W 2013 r. w grupie krajów Europy Środkowo-Wschodniej zaobserwowano zwiększenie aktywności w handlu międzynarodowym: wolumen importu towarów i usług wzrósł o 4,4%, a eksportu zwiększył się o 5,1%. Tempo wzrostu importu było tam niższe, a eksportu wyższe aniżeli w 2012 r.

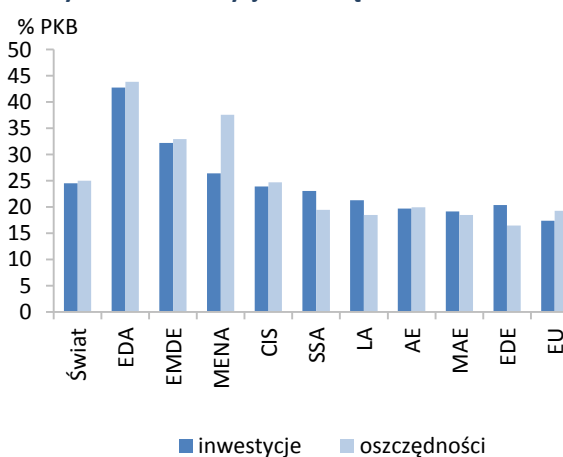
INWESTYCJE I OSZCZĘDNOŚCI

Relacja poziomu oszczędności do PKB w 2013 r. w gospodarce światowej wyniosła 25,0%, natomiast relacja inwestycji⁸ do PKB przyjęła poziom 24,5%. Najwyższy poziom zarówno inwestycji (42,7%), jak i oszczędności (43,1%) występował w grupie rozwijających się krajów Azji.

Wykres 5. Bilans oszczędności i inwestycji

Wykres 6. Inwestycje i oszczędności w 2013 r.

Źródło: dane MFW (WEO).

⁸ Inwestycje zostały zdefiniowane jako akumulacja brutto, tj. przyrost majątku narodowego w określonym czasie, obejmujący, w ujęciu wartościowym, nakłady brutto na środki trwałe, przyrost rzeczowych środków obrotowych, nabycie aktywów o wyjątkowej wartości pomniejszone o ich rozdysponowanie.

Najniższy poziom inwestycji w relacji do PKB wykazały kraje z grupy państw rozwiniętych: kraje Unii Europejskiej (17,4%) oraz kraje grupy G7 (19,2%). Najniższym poziomem oszczędności w relacji do PKB charakteryzowały się kraje Europy Środkowej i Wschodniej (16,4%), kraje G7 (18,4%) oraz państwa Ameryki Łacińskiej i Karaibów (18,5%).

Od początku XXI wieku postępował proces różnicowania poziomów zarówno inwestycji, jak i oszczędności pomiędzy gospodarkami wschodzącymi i rozwijającymi się, a gospodarkami rozwiniętymi. Różnica między poziomem inwestycji w obu grupach krajów wzrosła z 2,3 p. proc. w 2001 r. do 12,5 p. proc. w 2013 r., a w przypadku oszczędności, w tym samym okresie, z 3,5 p. proc. do 13,0 p. proc.

W latach 2003-2013 w gospodarkach wschodzących i rozwijających się występował stale dodatni bilans oszczędności i inwestycji, a w gospodarkach rozwiniętych bilans ten był ujemny do 2012 r. W 2013 r. poziom oszczędności w krajach rozwiniętych nieznacznie przekroczył poziom inwestycji. Pomimo ogólnie dodatniego bilansu oszczędności i inwestycji w grupie gospodarek wschodzących i rozwijających się, zachodziły w tym względzie istotne różnice pomiędzy poszczególnymi regionami. Najwyższym poziomem relacji inwestycji do oszczędności spośród wszystkich grup krajów charakteryzowały się kraje Europy Środkowej i Wschodniej, gdzie w 2013 r. wyniósł on 123,8%. Wysoki poziom tej relacji występował również w krajach Afryki Subsaharyjskiej (118,4%), a także w państwach Ameryki Łacińskiej (115,1%). Dostarczycielami kapitału na inwestycje były m.in. państwa-eksporterzy paliw kopalnych. W grupie krajów Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu inwestycje w stosunku do oszczędności ukształtowały się na poziomie 70,2%.

BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE

W 2013 r. przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ)⁹ powróciły do trendu wzrostowego, osiągając poziom 1,45 bln USD (wzrost o 9,2% w stosunku do poprzedniego roku). Przepływy te kształtowały się o 2,8% poniżej średniego poziomu BIZ sprzed kryzysu notowanego w latach 2005-2007¹⁰.

Tabl. 2. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	w mld USD				
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne	1 221,8	1 422,3	1 700,1	1 330,3	1 452,0
Kraje rozwinięte	618,6	703,5	880,4	516,7	565,6
Europa	408,9	436,3	538,9	244,1	250,8
Unia Europejska	363,1	383,7	490,4	216,0	246,2
Ameryka Północna	166,3	226,4	263,4	203,6	249,9
Stany Zjednoczone	143,6	198,0	223,8	160,6	187,5
Kraje rozwijające się	532,6	648,2	724,8	729,4	778,4
Afryka	56,0	47,0	48,0	55,2	57,2
Azja	323,7	409,0	430,6	415,1	426,4
Ameryka Łacińska i Karaiby	150,9	189,5	243,9	255,9	292,1
Oceania	1,9	2,6	2,3	3,3	2,7
Kraje transformujące się	70,7	70,6	94,8	84,2	108,0

Źródło: UNCTAD, *World Investment Report*.

⁹ UNCTAD, *World Investment Report 2014*, (2014), Nowy Jork i Genewa, s. 13.

¹⁰ Okres porównawczy przyjęty przez UNCTAD.

Stosunkowo słaba koniunktura w Unii Europejskiej przyczyniła się w latach 2012-2013 do ograniczenia napływu inwestycji do tego regionu, co wpłynęło na globalny wynik bezpośrednich inwestycji zagranicznych, a w efekcie na wzrost roli krajów rozwijających się w napływach i odpływach BIZ.

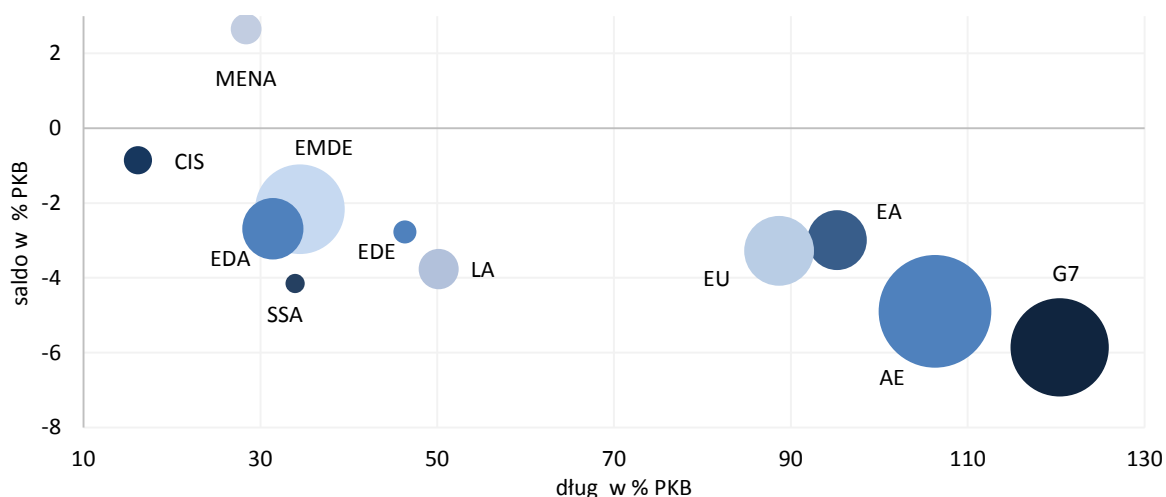
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne krajów rozwiniętych stanowiły 39,0% globalnego napływu BIZ i osiągnęły poziom 565,6 mld USD (wzrost o 49,0 mld USD w relacji do 2012 r.). Napływ BIZ do Ameryki Północnej wzrósł o 22,7%, a do Europy o 2,7%. Gospodarki krajów wschodzących i rozwijających się zanotowały napływ BIZ w kwocie 778,4 mld USD, co stanowiło 53,6% globalnych napływów. Azja pozostała największym na świecie odbiorcą tych inwestycji. Wyniosły one 426,4 mld USD (wzrost o 2,7% w relacji do 2012 r.).

SYTUACJA FINANSÓW PUBLICZNYCH

W 2013 r. w wielu krajach rozwiniętych kontynuowany był proces konsolidacji fiskalnej, co przyczyniło się do obniżenia deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych w tej grupie krajów do 4,9% PKB wobec 6,2% PKB w roku poprzednim. Deficyt fiskalny gospodarek wschodzących i rozwijających się w 2013 r. wzrósł z 1,6% PKB do 2,2% PKB. W grupie krajów rozwiniętych relacja długu sektora instytucji rządowych i samorządowych do PKB spadła do poziomu 106,3% PKB wobec 107,5% PKB w końcu roku poprzedniego. W krajach wschodzących i rozwijających się relacja długu publicznego do PKB była wyraźnie niższa i obniżała się czwarty rok z rzędu, osiągając 34,5% PKB w 2013 r.

Wykres 7. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych na świecie w 2013 r.

(rozmiar znacznika określa PKB według PPP)

Uwaga: grupy krajów według MFW (WEO), tłumaczenie i opis w spisie skrótów.

Źródło: dane MFW (WEO).

SYTUACJA NA RYNKACH FINANSOWYCH

W 2013 r. wciąż obecna była niepewność na rynkach finansowych - ze względu na słaby wzrost gospodarczy oraz utrzymujące się wysokie zadłużenie szeregu gospodarek rozwiniętych. Z drugiej strony, perspektywy ożywienia gospodarczego i działania konsolidacyjne w sferze finansów publicznych poprawiły nastroje inwestorów. W sytuacji zmniejszenia ryzyka, giełdy notowały wzrosty

indeksów. Istotnym czynnikiem wpływającym na globalne rynki finansowe była czerwcową zapowiedź Federalnego Komitetu do spraw Operacji Otwartego Rynku (FOMC) o ograniczeniu programu luzowania ilościowego. Perspektywa zmniejszenia skupu obligacji amerykańskich wpłynęła na zmienność cen instrumentów finansowych oraz odpływ kapitału z rynków rozwijających się¹¹.

POLITYKA MONETARNA NA ŚWIECIE

W 2013 r. działania podejmowane przez banki centralne w kierunku łagodzenia polityki pieniężnej były prowadzone na większą skalę głównie w krajach rozwiniętych. Banki centralne utrzymywały niskie stopy procentowe, a niektóre sięgały po niekonwencjonalne narzędzia polityki pieniężnej. System Rezerwy Federalnej (Fed), kontynuując skup aktywów z rynku, kształtował stopy procentowe w przedziale 0,08-0,09% w II poł. 2013 r. Europejski Bank Centralny (EBC) obniżył stopy w II i IV kwartale, co uwarunkowane było słabymi danymi gospodarczymi ze strefy euro. W rezultacie tych działań, pod koniec 2013 r. stopa repo wyniosła 0,25%. Bank Anglii (BoE) nie zmienił poziomu stopy referencyjnej, która wyniosła 0,50%. Bank Japonii (BoJ) utrzymywał wysokość stopy repo pomiędzy 0,00-0,10%. W ramach programu mającego na celu ożywienie gospodarki Japonii¹² BoJ przeprowadził poluzowanie ilościowe i jakościowe (QQE). Podobnie jak w 2012 r., Narodowy Bank Szwajcarii (SNB) kontynuował utrzymywanie niskich stóp procentowych, ustalając za cel kształtowanie się 3-miesięcznego LIBORu w przedziale 0-0,25%. Ponadto analogicznie do roku poprzedniego, SNB interweniował w zakresie kursu walutowego, utrzymując go na poziomie nie niższym niż 1,20 CHF/EUR, w celu niedopuszczenia do nadmiernej aprecjacji CHF¹³.

Sytuacja w gospodarkach rozwijających się była zróżnicowana. W krajach, w których fundamenty gospodarcze okazały się słabsze, reakcja rynków finansowych na zapowiedź FOMC dotyczącą ograniczenia skupu aktywów wpływała na kształt ich polityki monetarnej. Bank Rezerw Indii w pierwszej połowie 2013 r. zdecydował się na luzowanie monetarne poprzez trzy obniżki stopy repo z 8,00% do 7,25%, aby we wrześniu i październiku rozpocząć cykl podwyżek do 7,75%¹⁴. W drugiej połowie 2013 r. wzrosły, niezmiennie od lutego 2012 r., stopy w Indonezji. Po cyklu pięciu podwyżek ustabilizowały się one na poziomie 7,50%. Ludowy Bank Chin (PBC) utrzymywał niezmienną stopę bazową na poziomie 6,0%. Jednocześnie, w związku z problemami płynnościowymi sektora finansowego od początku 2013 r., chiński bank centralny uruchomił Stały Instrument Pożyczkowy (*Standing Lending Facility*)¹⁵.

Również w regionie Europy Środkowo-Wschodniej banki centralne prowadziły niejednorodną politykę. Narodowy Bank Czeski (CBN) od listopada 2012 r. utrzymywał 2-tygodniową stopę referencyjną na poziomie 0,05%¹⁶. Na zmianę głównej stopy procentowej zdecydował się natomiast Narodowy Bank Węgier (HNB), który w 2013 r. w każdym kolejnym miesiącu obniżał stopę procentową z poziomu 5,75% w grudniu 2012 r. do 3,00% w październiku 2013 r.¹⁷. Narodowy Bank Polski (NBP), po sześciu obniżkach stopy referencyjnej i jej stabilizacji na poziomie 2,50% w połowie roku, zakomunikował zakończenie luzowania monetarnego.

¹¹ EBC, *Raport roczny 2013 r.*, (2014), Frankfurt, s. 20-21, 46-47.

¹² Tj. pakietu reform strukturalnych połączonych z impulsami fiskalnymi i monetarnymi.

¹³ SNB, *Quarterly Bulletin*, vol. 4/2013, vol. 31, (2014), Zurych, s. 23.

¹⁴ Zakończonych w styczniu 2014 r. stabilizacją stopy na poziomie 8,00%.

¹⁵ PBC, *China Monetary Policy Report, Quarter Four, 2013*, (2014), Pekin, s. 8-9.

¹⁶ www.cnb.cz

¹⁷ www.mnb.hu

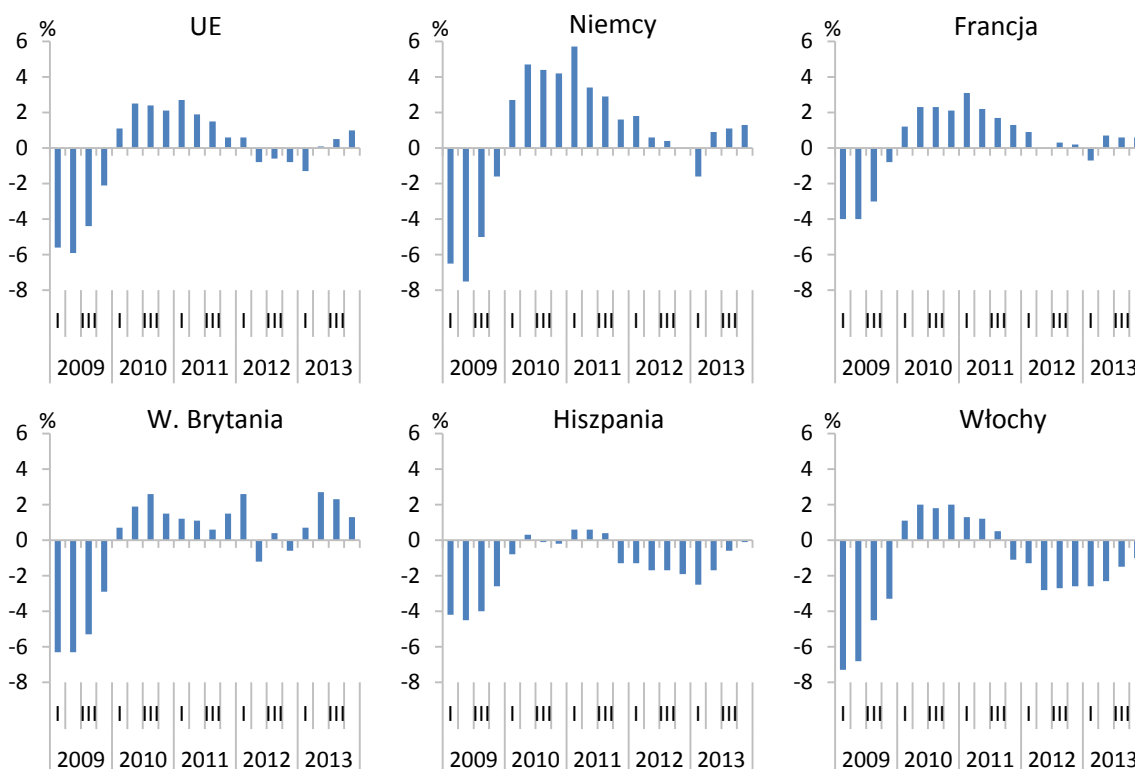
2. WZROST GOSPODARCZY W UNII EUROPEJSKIEJ¹⁸

WZROST GOSPODARCZY

W 2013 r. według danych Eurostatu Unia Europejska zanotowała nieznaczny wzrost PKB o 0,1%. Miało to miejsce po trzech latach stopniowego spowolniania tempa wzrostu PKB, aż do -0,4% w 2012 r. W ujęciu kwartalnym zmiana tendencji na wzrostową wystąpiła w II kwartale 2013 r. Najniższą dynamikę w skali roku obserwowano w I kwartale 2013 r. (98,7), a najwyższą w IV kwartale (101,0).

Wykres 8. Wzrost PKB w Unii Europejskiej oraz w wybranych krajach UE

(zmiana w stosunku do analogicznego kwartału roku poprzedniego, dane niewyrównane sezonowo)

Źródło: dane Eurostatu.

W pierwszej połowie 2013 r. w krajach Unii trend spadkowy PKB uległ odwróceniu, ale tempo wzrostu pozostawało stosunkowo niewielkie. Widoczne było duże zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi gospodarkami UE. W szczególności, obawę budziły problemy związane z finansowaniem długu w Grecji, Portugalii, Irlandii i Hiszpanii. W ciągu ostatnich pięciu lat, pomimo wysiłków konsolidacyjnych, słaby wzrost oraz niewielka inflacja powodowały niejednokrotnie wzrost poziomu długu¹⁹. Budziło to niepokój inwestorów co do stanu podstaw makroekonomicznych wybranych gospodarek.

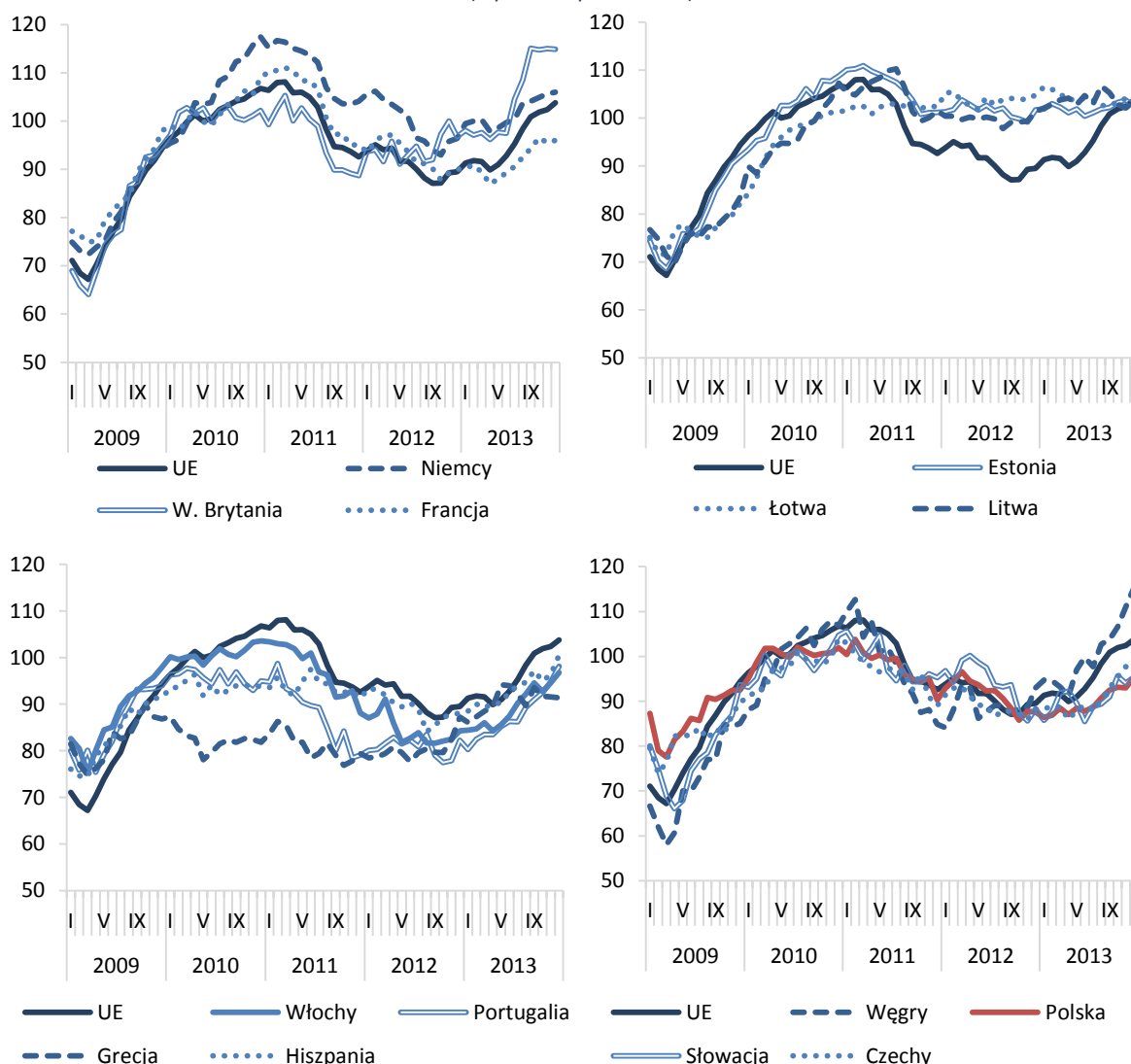
¹⁸ O ile nie zaznaczono inaczej, dane prezentowane w niniejszym rozdziale dotyczą Unii Europejskiej składającej się z 28 państw (odnosi się to również do danych z okresu przed akcesją Chorwacji do UE). Podobną zasadę przyjęto w odniesieniu do strefy euro – w tym przypadku dane zawsze dotyczą grupy 18 państw.

O ile nie zaznaczono inaczej, dane prezentowane w niniejszym rozdziale pochodzą z Komisji Europejskiej (Eurostatu bądź bazy Ameco).

¹⁹ Por. CESifo, *The EEAG Report on the European Economy*, (2014), Monachium, s. 22.

Wykres 9. Wskaźnik odczuć ekonomicznych (*Economic Sentiment Indicator*) w Unii Europejskiej i wybranych krajach UE

(wyrównany sezonowo)

Źródło: dane Eurostatu.

Jednocześnie, wśród większości krajów UE, rosnący optymizm, co do dalszego rozwoju sytuacji gospodarczej, miał pozytywny wpływ zarówno na gospodarstwa domowe (a za ich pośrednictwem na popyt prywatny), jak i na przedsiębiorstwa oraz poziom ich inwestycji. Poprawiające się w trakcie 2013 r. nastroje konsumentów i producentów uwidaczniały się w rosnących, w większości przypadków, wartościach wskaźnika ESI (*Economic Sentiment Indicator*).

W 2013 r., podobnie jak w roku poprzednim, zauważalne były zróżnicowane tendencje w zakresie wzrostu gospodarczego pomiędzy poszczególnymi krajami Unii Europejskiej. Najwyższe wzrosty odnotowano w dwóch spośród krajów bałtyckich: na Łotwie (4,1%) i Litwie (3,3%), a także w Rumunii (3,5%). Polska charakteryzowała się siódmym z kolei poziomem wzrostu (1,6%). Najgłębsze spadki PKB w 2013 r. zanotowano w krajach południa Europy: na Cyprze (o 5,4%), w Grecji (o 3,9%) oraz we Włoszech (o 1,9%); kraje te również w 2012 r. były wśród pięciu gospodarek o największym spadku PKB w Unii Europejskiej.

Tabl. 3. Produkt krajowy brutto w Unii Europejskiej

Kraje	Wzrost realny PKB					PKB <i>per capita</i>				
	w %					według PPS ^c ; UE=100				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
UE ^a	-4,5	2,0	1,6	-0,4	0,1	100	100	100	100	100
Strefa euro ^b	-4,5	1,9	1,6	-0,7	-0,4	108	108	108	108	108
Austria	-3,8	1,8	2,8	0,9	0,3	126	126	129	130	129
Belgia	-2,8	2,3	1,8	-0,1	0,2	118	120	120	120	119
Bułgaria	-5,5	0,4	1,8	0,6	0,9	44	44	46	47	47
Chorwacja	-6,9	-2,3	-0,2	-2,2	-0,9	63	60	60	61	61
Cypr	-1,9	1,3	0,4	-2,4	-5,4	100	97	93	91	86
Czechy	-4,5	2,5	1,8	-1,0	-0,9	82	81	81	81	80
Dania	-5,7	1,4	1,1	-0,4	0,4	123	128	125	126	125
Estonia	-14,1	2,6	9,6	3,9	0,8	64	64	69	71	72
Finlandia	-8,5	3,4	2,8	-1,0	-1,4	114	114	116	115	112
Francja	-3,1	1,7	2,0	0,0	0,2	109	109	109	109	108
Grecja	-3,1 ^d	-4,9 ^d	-7,1 ^d	-7,0 ^d	-3,9 ^d	95	89	81	76	75
Hiszpania	-3,8	-0,2	0,1	-1,6	-1,2	103	99	96	96	95
Holandia	-3,7	1,5	0,9	-1,2	-0,8	132	130	129	127	127
Irlandia	-6,4	-1,1	2,2	0,2	-0,3	128	128	128	129	126
Litwa	-14,8	1,6	6,0	3,7	3,3	58	62	67	72	74
Luksemburg	-5,6	3,1	1,9	-0,2	2,1	252	262	265	263	264
Łotwa	-17,7	-1,3	5,3	5,2	4,1	54	55	60	64	67
Malta	-2,8	4,2	1,5	0,8	2,6	84	87	86	86	87
Niemcy	-5,1	4,0	3,3	0,7	0,4	115	120	123	123	124
Polska	1,6	3,9	4,5	2,0	1,6	60	63	65	67	68
Portugalia	-2,9	1,9	-1,3	-3,2	-1,4	80	80	77	76	75
Rumunia	-6,6	-1,1	2,3	0,6	3,5	50	51	51	53	54
Słowacja	-4,9	4,4	3,0	1,8	0,9	73	74	75	76	76
Słowenia	-7,9	1,3	0,7	-2,5	-1,1	86	84	84	84	83
Szwecja	-5,0	6,6	2,9	0,9	1,6	120	123	125	126	127
W. Brytania	-5,2	1,7	1,1	0,3	1,7	112	108	105	104	106
Węgry	-6,8	1,1	1,6	-1,7	1,1	65	66	67	67	67
Włochy	-5,5	1,7	0,4	-2,4	-1,9	104	103	101	100	98

^a Średnia ważona wielkością gospodarek; dane dla Unii Europejskiej składającej się z 28 państw.

^b Dane dla strefy euro składającej się z 18 państw.

^c Standard siły nabywczej (*Purchasing Power Standard*).

^d Dane wstępne.

Źródło: dane Eurostatu.

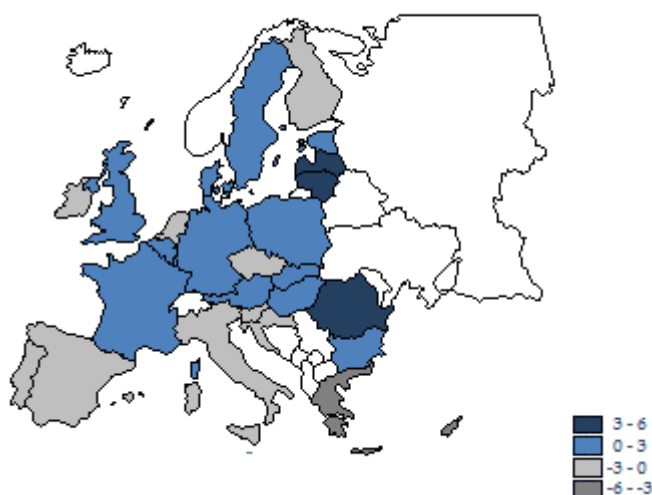
Największa gospodarka UE, Niemcy, osiągnęła w 2013 r. wzrost w wysokości 0,4%. Odmienne niż w 2012 r., głównym czynnikiem wzrostu był popyt krajowy (jego wkład do PKB był równy 0,4 p. proc.), a nie saldo obrotów z zagranicą (neutralna kontrybucja wynosząca 0,0 p. proc.). W ujęciu kwartalnym tempo wzrostu PKB systematycznie rosło w ciągu 2013 r.: od wartości -1,6% w I kwartale do 1,3% w IV kwartale. Na stosunkowo niewielki wzrost roczny decydujący wpływ miały słabe wyniki w I kwartale – jedynym, w którym wystąpił spadek PKB w odniesieniu do analogicznego okresu roku poprzedniego. W II oraz III kwartale roku decydującą rolę we wzroście odgrywał popyt krajowy, podtrzymywany przez pozytywne nastroje konsumentów i producentów, uwidocznione w odpowiednich wskaźnikach. W IV kwartale jako czynnik wzrostowy wyraźniej zaznaczył się eksport netto (saldo obrotów z zagranicą). W ujęciu kwartalnym wzrastała dynamika zarówno importu (z poziomu 98,6 w I kwartale do 103,7 w IV kwartale), jak i eksportu

towarów i usług (z poziomu 97,4 w I kwartale do 104,0 w IV kwartale). W ujęciu rocznym dynamika importu (101,5) była jednak zauważalnie wyższa niż dynamika eksportu (100,9).

We Francji w 2013 r. zaobserwowano stagnacyjny wzrost gospodarczy na poziomie 0,2% w porównaniu z zerowym wzrostem rok wcześniej. W ujęciu kwartalnym, po niekorzystnych wynikach pierwszego kwartału (spadek o 0,7%) PKB osiągnął dodatnie, jednak systematycznie obniżające się tempo wzrostu. Czynnikiem wzrostotwórczym było spożycie prywatne (wkład w wysokości 0,2 p. proc.) oraz spożycie publiczne (wkład równy 0,4 p. proc.). W przeciwnym kierunku oddziaływała ujemna kontrybucja inwestycji (-0,5 p. proc.). Saldo obrotów z zagranicą wykazało neutralny wkład do PKB (0,0 p. proc.). Dynamika eksportu w ujęciu kwartalnym rosła w ciągu roku z poziomu 99,1 w I kwartale do poziomu 103,9 w IV kwartale. W przypadku importu wzrost był jeszcze wyraźniejszy: z poziomu 98,4 w I kwartale do poziomu 103,8 w IV kwartale. W ujęciu rocznym dynamika importu w 2013 r. w wysokości 100,5 była nieznacznie wyższa niż dynamika eksportu (100,6).

Wykres 10. Wzrost PKB w krajach Unii Europejskiej w 2013 r.

(w %)

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu.

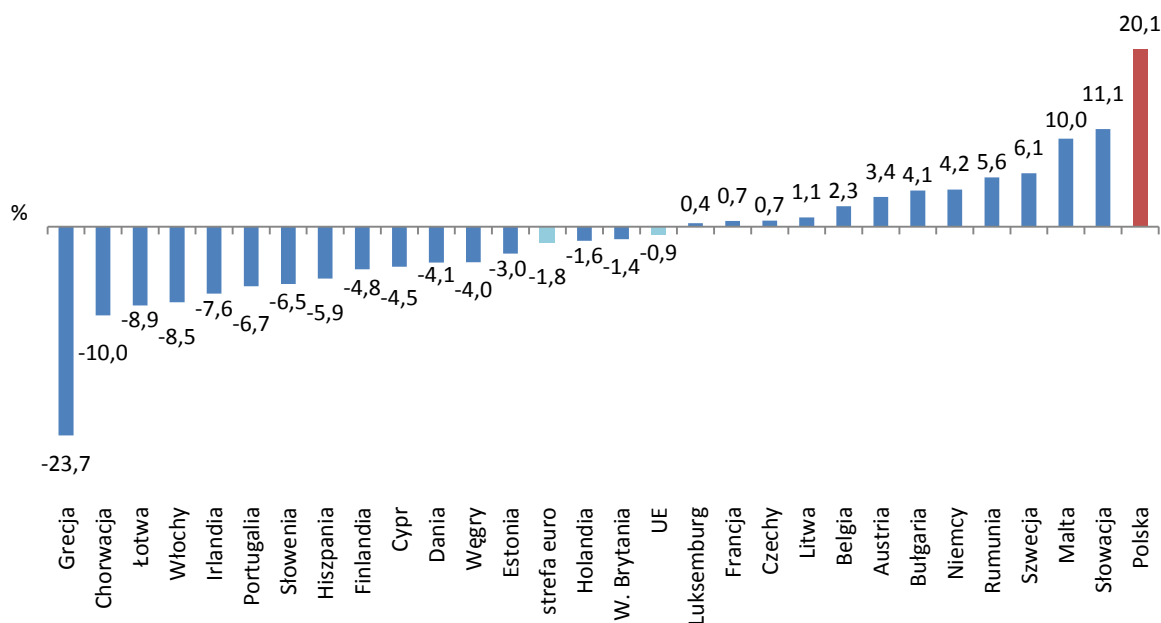
W Wielkiej Brytanii odnotowano wyraźny wzrost gospodarczy w wysokości 1,7%, w porównaniu z 0,3% rok wcześniej. Głównym czynnikiem wzrostu w 2013 r. było spożycie prywatne (wkład w wysokości 1,5 p. proc.). Czynniki wspierającymi spożycie prywatne były pozytywne nastroje wśród konsumentów, a także rządowe programy pobudzające konsumpcję oraz inwestycje (w tym np. na rynku nieruchomości, takie jak program *Help to buy*)²⁰.

Do 2013 r. UE nie odbudowała poziomu PKB z 2007 r., tj. z ostatniego roku poprzedzającego pełne uzewnętrznienie się kryzysu finansowego. Na poziomie poszczególnych państw sytuacja była zróżnicowana, jednak skumulowana zmiana PKB w latach 2007-2012 w przypadku większości krajów zawierała się w przedziale od -10% do 10%. Wyjątek stanowiły: Polska (wzrost o 20,1%) i Słowacja (wzrost o 11,1%), a ze strony krajów najgłębiej dotkniętych kryzysem - Grecja (spadek o 23,7%).

²⁰ Por. CESifo, *The EEAG Report on the European Economy*, (2014), Monachium, s. 28.

Wykres 11. Skumulowana zmiana PKB w krajach Unii Europejskiej w latach 2007-2013

(2007=100)

Źródło: opracowanie na podstawie danych KE (Ameco).

CZYNNIKI WZROSTU (KONTRYBUCJE)

Głównym czynnikiem spowalniającym wzrost PKB w Unii Europejskiej w 2013 r., podobnie jak w poprzednim roku (choć w stopniu mniejszym), był popyt krajowy. Odpowiadał on za ujemną kontrybucję do PKB w wysokości 0,4 p. proc., na co główny wpływ miała akumulacja, której ujemny wkład wyniósł 0,5 p. proc. Na negatywny wkład akumulacji złożyła się ujemna kontrybucja inwestycji (-0,4 p. proc.) oraz ujemny wkład zmian zapasów (-0,1 p. proc.). Wkład spożycia ogółem był dodatni i wyniósł 0,1 p. proc., co było efektem neutralnego wkładu spożycia prywatnego (0,0 proc.) oraz dodatniego wkładu spożycia publicznego (0,1 p. proc.).

Głównym czynnikiem wzrostu, podobnie jak w roku poprzedzającym, było saldo obrotów handlu zagranicznego²¹. Przyczyniło się ono do wzrostu PKB w Unii Europejskiej kontrybucją w wysokości 0,5 p. proc. O pozytywnym wkładzie salda zadecydowała dodatnia kontrybucja eksportu (0,7 p. proc.) oraz ujemny wkład importu (-0,2 p. proc.).

Najwyższy wkład spożycia prywatnego, tak samo jak rok wcześniej, odnotowały kraje nadbałtyckie (3,3 p. proc. w przypadku Łotwy, 3,1 p. proc. na Litwie oraz 2,1 p. proc. w Estonii). Łotwa i Litwa, podobnie jak w roku poprzednim, należały jednocześnie do państw o najwyższym poziomie wzrostu PKB w 2013 r. W 2013 r. najbardziej ujemnym wkładem spożycia prywatnego cechowały się Grecja (-4,4 p. proc.) oraz Cypr (-3,9 p. proc.). Spożycie prywatne przyczyniło się do wzrostu PKB w głównych gospodarkach UE: w Wielkiej Brytanii (o 1,5 p. proc.), Niemczech (o 0,5 p. proc.) oraz Francji (o 0,2 p. proc.). W 2013 r. w Polsce wkład spożycia prywatnego wyniósł 0,5 p. proc. i był niższy niż w roku poprzednim (0,8 p. proc.).

W Unii Europejskiej w 2013 r. odnotowano niewielki dodatni wkład spożycia publicznego do PKB (0,1 p. proc.). Trzy największe gospodarki UE wykazały dodatnią kontrybucję tej kategorii w wysokości, odpowiednio: Francja 0,4 p. proc., Wielka Brytania 0,2 p. proc., a Niemcy w wysokości

²¹ Dane uwzględniają również handel między krajami wewnątrz UE.

0,1 p. proc. Najbardziej ujemny wkład spożycia publicznego zaobserwowano na Cyprze (-1,0 p. proc.), w Grecji (-0,7 p. proc.) oraz Hiszpanii (-0,5 p. proc.). Podobnie jak w 2012 r., ujemny wkład spożycia publicznego wystąpił we wszystkich państwach zaliczanych do tzw. grupy PIIGS (Portugalia, Irlandia, Włochy, Grecja oraz Hiszpania). Najwyższa kontrybucja tej kategorii wystąpiła w Luksemburgu (0,8 p. proc.), na Łotwie (0,6 p. proc.) oraz w Polsce (0,5 p. proc.).

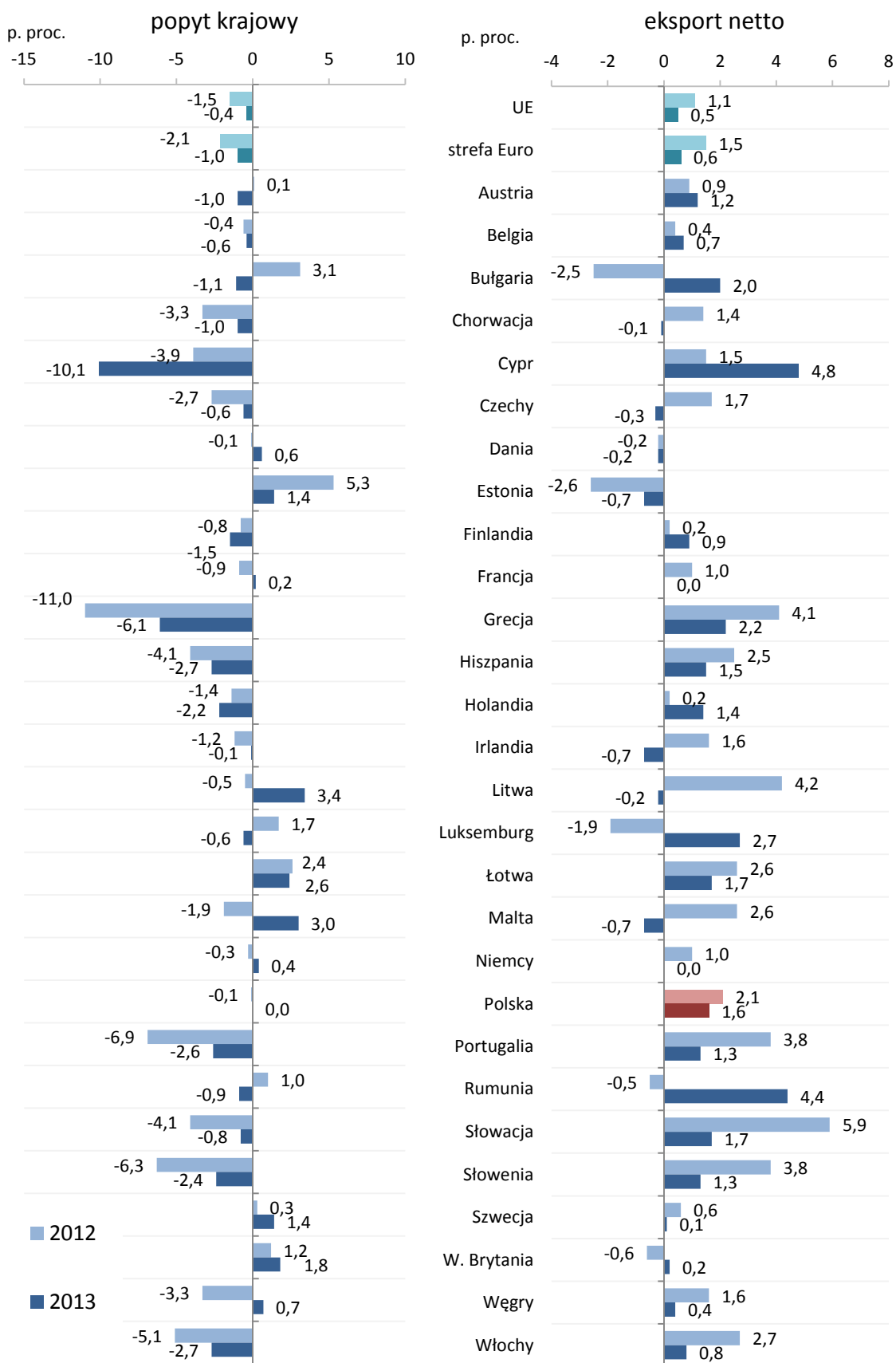
W 2013 r. jedynie pięć krajów Unii Europejskiej wykazało dodatni wkład inwestycji (nakładów brutto na środki trwałe) do PKB. Najwyższy był on na Litwie (2,1 p. proc.) oraz na Węgrzech (1,0 p. proc.). W Polsce w 2013 r. odnotowano wkład neutralny (0,0 p. proc.). Najbardziej ujemny wkład inwestycji, dokładnie jak przed rokiem, odnotowano na Cyprze (-3,0 p. proc.), w Grecji (-1,7 p. proc.) oraz w Portugalii (-1,1 p. proc.). Wśród największych gospodarek UE, Francja wykazała ujemną kontrybucję na poziomie -0,5 p. proc., a w przypadku zarówno Niemiec, jak i Wielkiej Brytanii było to -0,1 p. proc.

W Unii Europejskiej w latach 2010-2012 widoczny był zmniejszający się wkład do PKB przyrostu rzeczowych środków obrotowych, a jego kontrybucja spadła z 0,8 p. proc. w 2010 r. do -0,5 p. proc. w 2012 r. W roku 2013 zaobserwowano natomiast odwrócenie się tego zjawiska, jednak wkład zmian zapasów był nadal ujemny (-0,1 p. proc.). Siedem krajów odnotowało w 2013 r. dodatni wkład tej kategorii: najwyższy Malta (2,4 p. proc.) oraz Grecja (0,8 p. proc.). Najbardziej ujemną kontrybucję zaobserwowano na Cyprze (-2,2 p. proc.) oraz, podobnie jak w 2012 r., na Litwie (-2,0 p. proc.). Wśród największych gospodarek UE, dodatni wkład odnotowano w Wielkiej Brytanii (0,3 p. proc.) oraz we Francji (0,1 p. proc.), a ujemny w Niemczech (-0,1 p. proc.). Kontrybucja przyrostu rzeczowych środków obrotowych w Polsce w 2013 r. wyniosła -1,0 p. proc.²² wobec -0,6 p. proc. rok wcześniej.

Saldo obrotów z zagranicą w UE wyniosło 0,5 p. proc. Największy dodatni wpływ na tworzenie PKB wystąpił na Cyprze (4,8 p. proc.) oraz w Rumunii (4,4 p. proc.). Jedynie w przypadku siedmiu państw Unii Europejskiej odnotowano w 2013 r. ujemną kontrybucję tej kategorii. Najniższa była ona w przypadku Malty, Irlandii oraz Estonii (po -0,7 p. proc.). Dwie spośród największych gospodarek (Francja oraz Niemcy) odnotowały neutralną kontrybucję eksportu netto (0,0 p. proc.), a w przypadku Wielkiej Brytanii było to 0,2 p. proc. W 2013 r. w Polsce wkład salda obrotów z zagranicą wyniósł 1,6 p. proc.

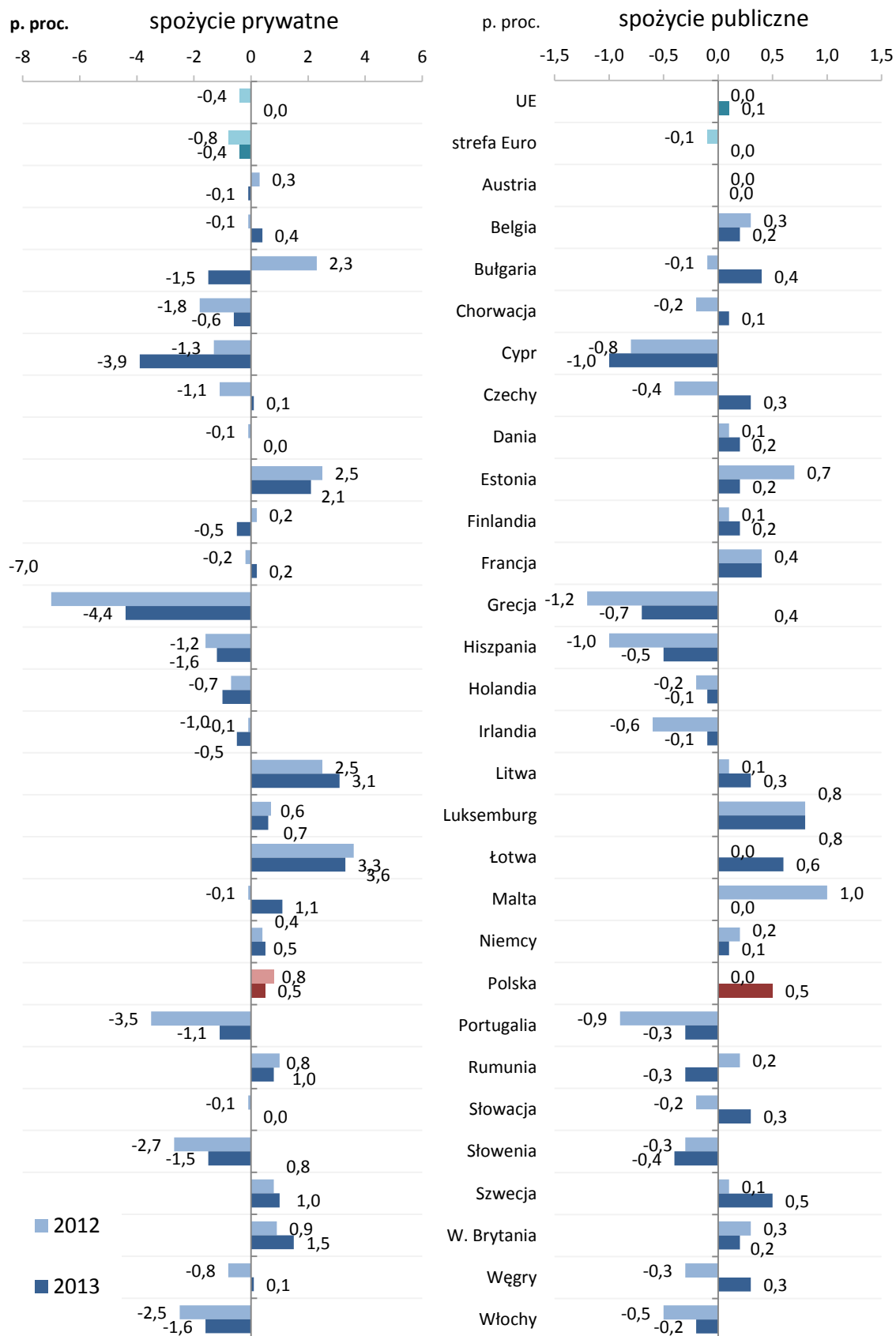
²² Dane dla Polski (wartość -1,0 p. proc.) pochodzą z opracowania: GUS, *Wstępny szacunek PKB w I kwartale 2014 r.*, (2014), Warszawa, i różnią się od danych uzyskanych z bazy KE Ameco (wartość -0,9 p. proc.).

Wykres 12. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej

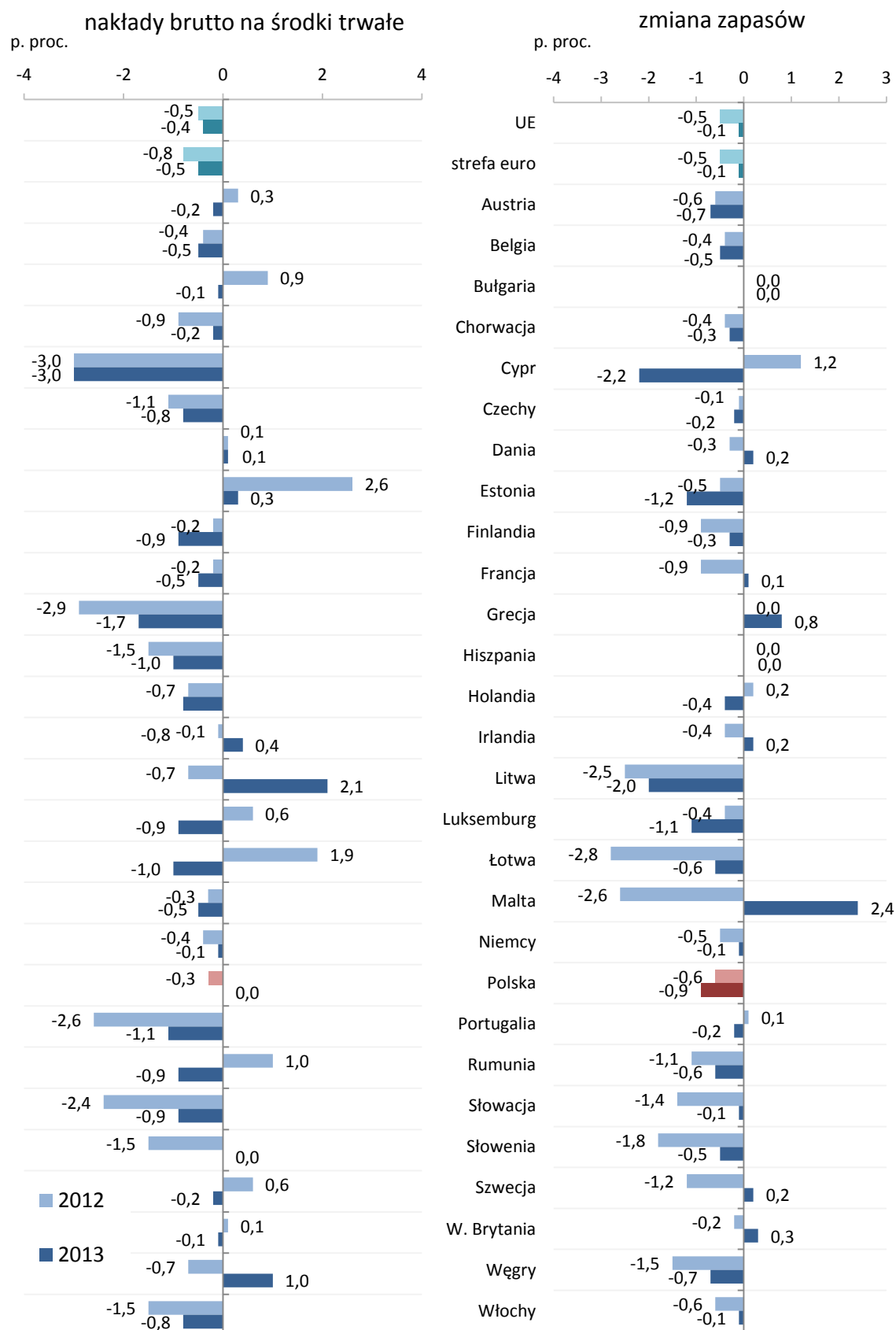
Źródło: opracowanie na podstawie danych KE (Ameco).

Wykres 13. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej (cd.)

Źródło: opracowanie na podstawie danych KE (Ameco).

Wykres 14. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej (cd.)

Źródło: opracowanie na podstawie danych KE (Ameco).

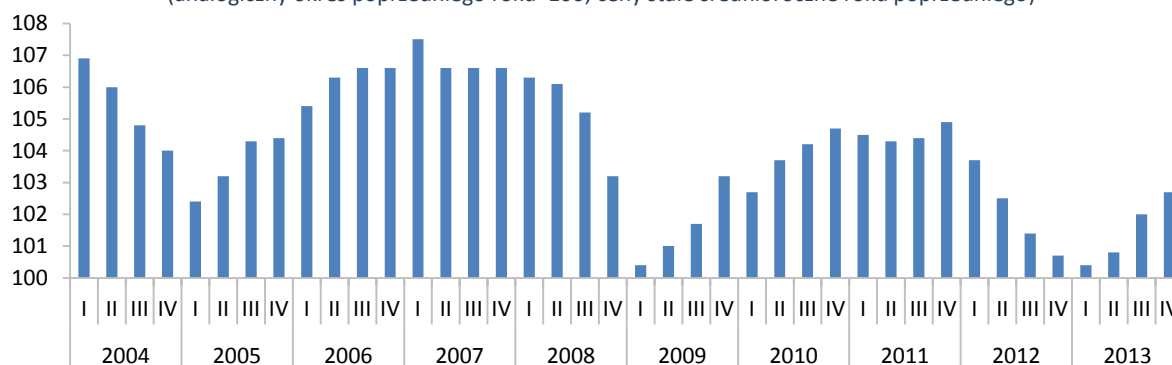
3. WZROST GOSPODARCZY W POLSCE

PRODUKT KRAJOWY BRUTTO I JEGO SKŁADOWE

W pierwszej połowie 2013 r. w gospodarce polskiej nastąpiło odwrócenie tendencji w aktywności gospodarczej i przyspieszenie wzrostu. Pomimo korzystnego kierunku zmian, w ujęciu rocznym wzrost PKB był niższy niż przed rokiem, a PKB pozostawał poniżej poziomu potencjalnego wzrostu²³.

Wykres 15. Produkt krajowy brutto w Polsce

(analogiczny okres poprzedniego roku=100; ceny stałe średnioroczne roku poprzedniego)

Źródło: dane GUS.

Produkt krajowy brutto (PKB) wzrósł w Polsce w 2013 r. w ujęciu realnym o 1,6% i był to wzrost niższy niż w latach poprzednich (2,0% w 2012 r. oraz 4,5% w 2011 r.). Wartość PKB w cenach bieżących w 2013 r. wyniosła 1 635,7 mld zł. W ujęciu kwartalnym (w przeciwieństwie do 2012 r.) tempo wzrostu realnego PKB rosło w ciągu 2013 r. - od wartości 0,4% w I kwartale do 2,7% w IV kwartale.

Tabl. 4. Wzrost PKB i skala wpływu poszczególnych kategorii na realny wzrost PKB

Wyszczególnienie	Wzrost realny PKB ^a			Kontrybucja do wzrostu PKB		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
	w %			w p. proc.		
PKB	4,5	2,0	1,6	4,5	2,0	1,6
Popyt krajowy	3,6	-0,1	0,0	3,6	-0,1	0,0
Spożycie ogółem	1,6	1,0	1,2	1,3	0,8	1,0
<i>Spożycie indywidualne</i>	2,6	1,3	0,8	1,6	0,8	0,5
Akumulacja brutto	11,2	-4,0	-4,7	2,3	-0,9	-1,0
<i>Nakłady brutto na środki trwałe</i>	8,5	-1,6	-0,2	1,7	-0,3	0,0
Saldo obrotów z zagranicą	x	x	x	0,9	2,1	1,6
Eksport	7,7	3,9	4,6	x	x	x
Import	5,5	-0,7	1,2	x	x	x

^a Niewyrównany sezonowo, ceny średnioroczne roku poprzedniego, analogiczny okres roku poprzedniego = 100.

Źródło: GUS, *Wstępny szacunek PKB w I kwartale 2014 r.*

²³ Zgodnie z szacunkami Ministerstwa Finansów, por. *Wieloletni Plan Finansowy Państwa na lata 2014–2017*, (2014), Warszawa, s. 12-13 oraz 35-36.

W 2013 r. w Polsce, podobnie jak w 2012 r. (a w przeciwieństwie do lat 2010-2011), kluczową rolę w podtrzymaniu wzrostu gospodarczego odegrało dodatnie saldo obrotów z zagranicą²⁴. Jego wkład do PKB wyniósł 1,6 p. proc. W 2013 r. kontrybucja popytu krajowego była neutralna (0,0 p. proc.). Jednak to właśnie zwiększona dynamika popytu krajowego w II połowie 2013 r. była czynnikiem decydującym o przyspieszeniu wzrostu w tym okresie.

Główną składową popytu krajowego jest spożycie ogółem, a jego udział w popycie krajowym w 2013 r. wyniósł 80,8% i był wyższy niż w 2012 r. oraz w 2011 r., kiedy to wyniósł, odpowiednio: 79,5% oraz 78,2%. Główną składową kategorii spożycia ogółem stanowiło spożycie indywidualne, którego udział w popycie krajowym w 2013 r. wyniósł 61,5%. Podobnie jak w przypadku popytu krajowego była to wartość wyższa niż w 2012 r. oraz w 2011 r., kiedy to odnotowano, odpowiednio: 60,8% oraz 59,6%.

Pomimo rosnącego udziału spożycia indywidualnego, w ujęciu rocznym w latach 2010-2013, można było zaobserwować jego malejącą dynamikę. W 2013 r. dynamika spożycia prywatnego wyniosła 100,8 i była najniższa od 1996 r.²⁵, a dynamika zaobserwowana w 2012 r., która wyniosła 101,3, była drugim z kolei najniższym wynikiem w tym okresie.

DOCHODY I WYDATKI NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWIE DOMOWYM W POLSCE

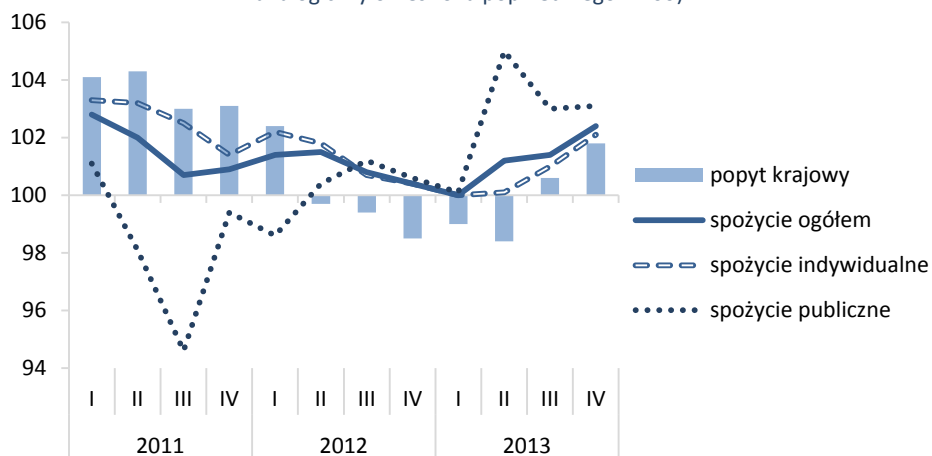
W 2013 r. przeciętne miesięczne dochody rozporządzalne na 1 osobę w gospodarstwie domowym były wyższe w ujęciu realnym o 0,7% w stosunku do roku poprzedzającego. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym pozostały natomiast w ujęciu realnym na tym samym poziomie. W ostatnim dziesięcioleciu (2004-2013) zaobserwowano stały spadek relacji wydatków do dochodu rozporządzalnego (na 1 osobę). W 2004 r. wskaźnik ten wyniósł 94,5%, a w 2013 r. był on równy 81,7%.

Spadkowi ilościowemu spożycia większości podstawowych artykułów żywnościowych towarzyszyła poprawa wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania, takie jak np. telewizor plazmowy bądź ciekłokrystaliczny, komputer lub zmywarka.

Źródło: GUS, *Sytuacja gospodarstw domowych w 2013 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, Informacja sygnalna, (2014), Warszawa.

Wykres 16. Zmiany popytu krajowego i jego wybranych składowych

(dane niewyrównane sezonowo, ceny średnioroczne roku poprzedniego, analogiczny okres roku poprzedniego = 100)

Źródło: GUS, *Wstępny szacunek PKB w I kwartale 2014 r.*

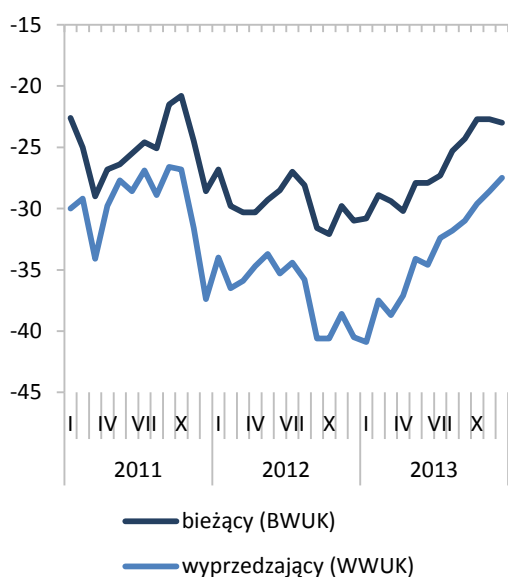
²⁴ Obroty handlu zagranicznego obliczono według metodologii rachunków narodowych ESA'95.

²⁵ Tj. od początku odpowiedniego szeregu czasowego.

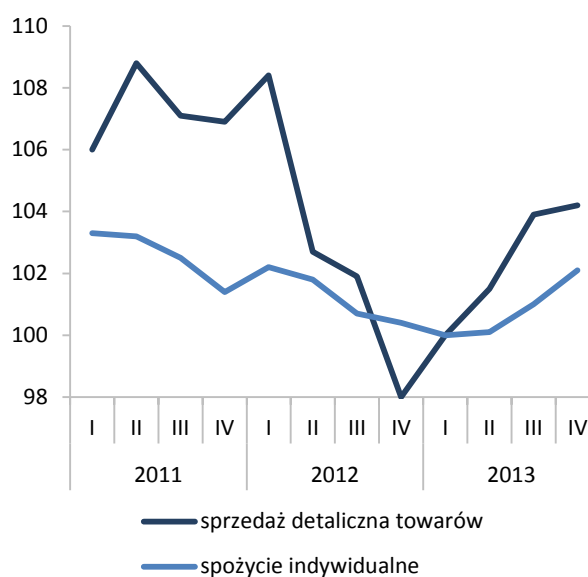
Dane kwartalne wskazują jednak, że o ile w ciągu 2012 r. dynamika spożycia indywidualnego systematycznie spadała, to w 2013 r. nastąpiła zmiana trendu na wzrostowy. W ujęciu kwartalnym²⁶ w 2013 r. wskaźnik ten osiągnął najniższy poziom w I kwartale (100,0), a najwyższy w IV kwartale (102,1).

Zmiana nastrojów konsumenckich, współwystępująca wraz ze wzrostem dynamiki spożycia indywidualnego, znalazła swe odzwierciedlenie również w wartościach wskaźników nastrojów konsumenckich. Zarówno w przypadku bieżącego (BWUK), jak i wyprzedzającego (WWUK) wskaźnika koniunktury konsumenckiej zaobserwowano w 2013 r. zmianę trendu na rosnący.

Wykres 17. Zmiany wskaźników ufności konsumenckiej

Wykres 18. Porównanie dynamiki spożycia indywidualnego i sprzedaży detalicznej towarów
(ceny stałe, analogiczny okres roku poprzedniego = 100)

Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny*.

Uwaga: Dane o sprzedaży obejmują podmioty gospodarcze o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Źródło: dane GUS.

Również dynamika sprzedaży detalicznej towarów w ujęciu kwartalnym (w cenach stałych)²⁷ wykazała w 2013 r., w przeciwieństwie do roku wcześniejszego, tendencję wzrostową.

Spożycie publiczne osiągnęło w 2013 r. dynamikę w ujęciu realnym wyższą niż rok wcześniej oraz wyższą niż spożycie indywidualne. Dynamika ta wyniosła 102,8. W 2013 r. spożycie publiczne stanowiło 18,5% popytu krajowego i była to wartość wyższa niż w 2012 r. oraz w 2011 r. (odpowiednio: 17,9% oraz 17,8%). W ujęciu kwartalnym dynamika spożycia publicznego wykazała najniższą wartość (100,1) w I kwartale 2013 r., a najwyższą w II kwartale (105,0). W drugiej połowie roku pozostawała ona powyżej poziomu 103,0.

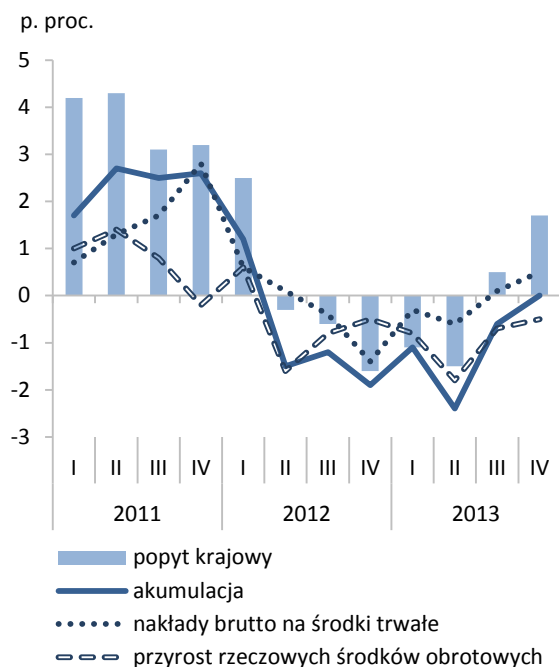
Kontrybucje spożycia publicznego (0,5 p. proc.) oraz spożycia indywidualnego (0,5 p. proc.) złożyły się na dodatni wkład spożycia ogółem (1,0 p. proc.) do popytu krajowego. Fakt wystąpienia neutralnego wkładu popytu krajowego (0,0 p. proc.) związany był z ujemną kontrybucją akumulacji (-1,0 p. proc.). Nakłady brutto na środki trwałe (inwestycje) charakteryzowały się neutralnym wkładem do PKB (0,0 p. proc.), a za ujemny wkład akumulacji w całości odpowiadała ujemna

²⁶ O ile nie zaznaczono inaczej, ujęcie kwartalne w niniejszej publikacji dotyczy porównań do analogicznych kwartałów roku poprzedniego.

²⁷ Dane obejmują podmioty gospodarcze o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

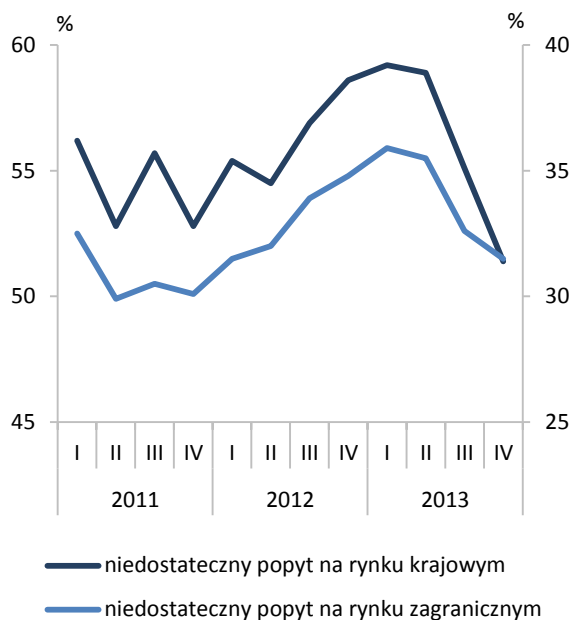
kontrybucja (-1,0 p. proc.) zmian zapasów (przyrostu rzeczowych środków obrotowych). Począwszy od II kwartału 2012 r. kontrybucja przyrostu rzeczowych środków obrotowych do PKB pozostaje ujemna.

Wykres 19. Wpływ wybranych kategorii na wzrost realny PKB

Źródło: GUS, *Wstępny szacunek PKB w I kwartale 2014 r.*

Wykres 20. Niedostateczny popyt jako bariera działalności przedsiębiorstw

Źródło: GUS, badania koniunktury w przemyśle (baza bieżąca, kwartalna).

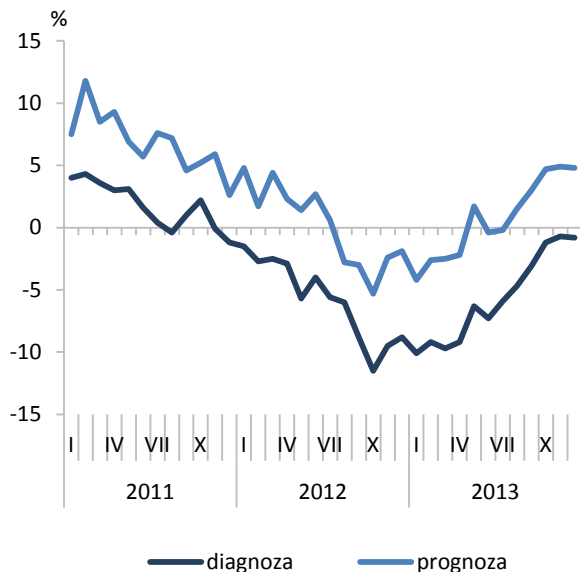
Choć w ujęciu rocznym zarówno akumulacja, jak i inwestycje, charakteryzowały się neutralnym wkładem do PKB, to jednak w ujęciu kwartalnym zauważalne było pojawienie się tendencji wzrostowych w drugiej połowie 2013 r.

Wzrost dynamiki inwestycji w II połowie roku mógł być związany z rosnącym w tym okresie popytem i zwiększającym się poziomem produkcji. Jak wskazują wyniki prowadzonych przez GUS badań koniunktury gospodarczej w przemyśle, w II połowie 2013 r. znacząco spadał odsetek przedsiębiorców wskazujących niedostateczny popyt (zarówno na rynku krajowym, jak i zagranicznym) jako barierę rozwoju działalności gospodarczej.

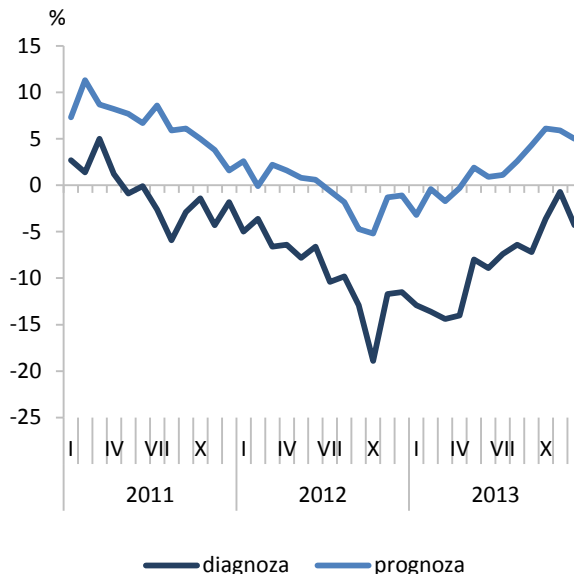
Na podstawie tych samych badań stwierdzono, że choć wykorzystanie mocy produkcyjnych (w %) w przemyśle w 2013 r. pozostawało przez pierwsze trzy kwartały poniżej odpowiednich wartości z 2012 r., to jednak w IV kwartale 2013 r. omawiany wskaźnik osiągnął poziom wyższy (76,0%) niż rok wcześniej (75,4%).

Wymienione badania wskazują również, że w 2013 r. zarówno ocena stanu bieżącego, jak i oczekiwania na przyszłość w odniesieniu do poziomu produkcji oraz portfela zamówień były wśród ankietowanych przedsiębiorstw korzystniejsze niż rok wcześniej.

Wykres 21. Koniunktura w przemyśle – ocena poziomu produkcji
(dane wyrównane sezonowo)

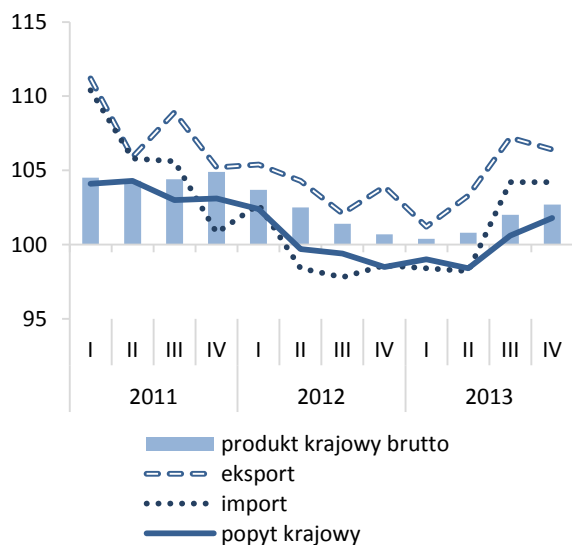
Wykres 22. Koniunktura w przemyśle – ocena portfela zamówień krajowych i zagranicznych
(dane wyrównane sezonowo)

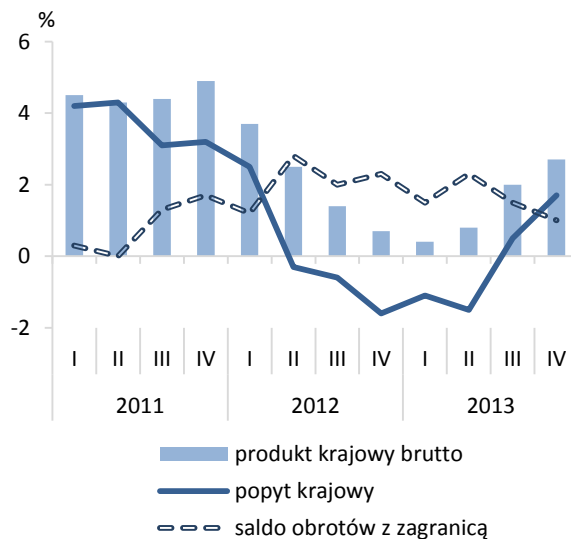
Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny*.

Kategorią podtrzymującą wzrost gospodarczy w Polsce w 2013 r. było saldo obrotów z zagranicą. Uzyskanie wyższego, w porównaniu do roku poprzedniego, salda było rezultatem wystąpienia wysokiej dynamiki eksportu (104,6), przewyższającej wyraźnie dynamikę importu (101,2).

Wykres 23. Dynamika wybranych składowych PKB
(dane niewyrównane sezonowo, ceny średnioroczne roku poprzedniego, analogiczny okres roku poprzedniego = 100)

Wykres 24. Skala wpływu salda obrotów z zagranicą i popytu krajowego na wzrost realny PKB

Źródło: GUS, *Wstępny szacunek PKB w I kwartale 2014 r.*

W ujęciu kwartalnym dynamika eksportu rosła w trakcie trzech pierwszych kwartałów 2013 r. (od poziomu 101,2 w I kwartale i osiągając maksimum roczne 107,2 w III kwartale), by w IV kwartale nieznacznie się obniżyć. W pierwszej połowie roku poziom importu był niższy niż rok wcześniej.

Dopiero w drugiej połowie 2013 r. dynamika importu wzrosła do poziomu 104,2 dla obu kwartałów²⁸.

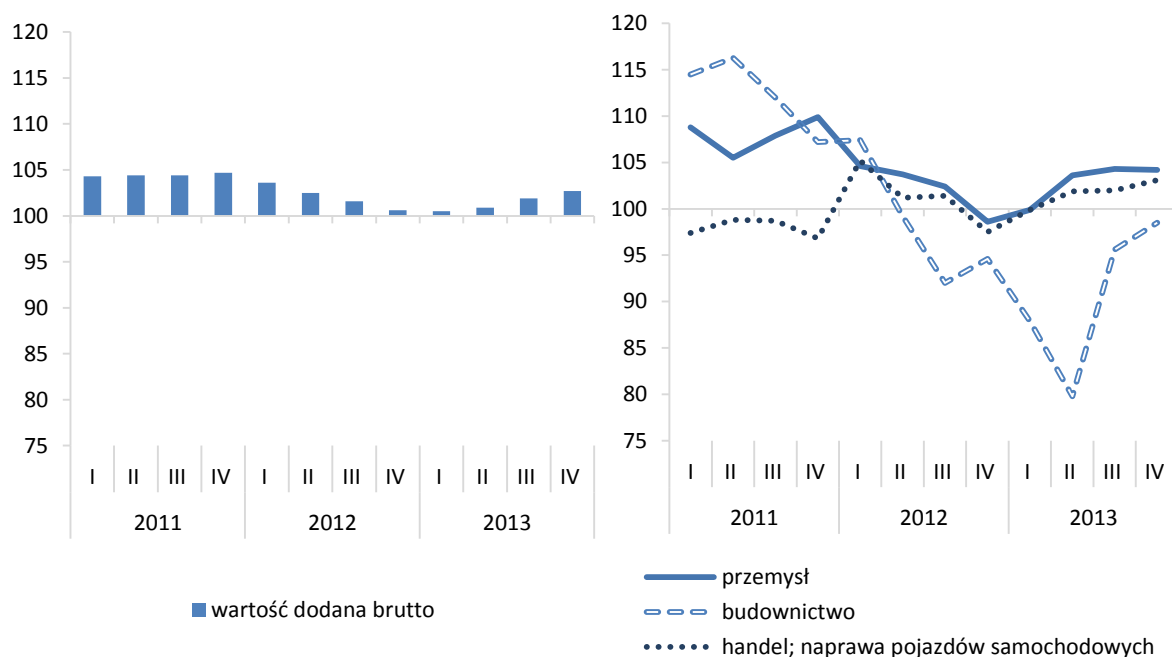
W związku z rosnącą w drugiej połowie roku dynamiką popytu krajowego, w IV kwartale 2013 r. kontrybucja salda obrotów z zagranicą, po raz pierwszy od I kwartału 2012 r., była niższa niż kontrybucja popytu krajowego.

STRUKTURA TWORZENIA WARTOŚCI DODANEJ

Wartość dodana brutto (WDB) w 2013 r. w gospodarce narodowej zwiększyła się o 1,5%, przy wzroście o 2,0% w roku poprzednim. Najwyższy wzrost (o 4,5%) odnotowano w transporcie i gospodarce magazynowej. Wysokim wzrostem, w porównaniu do innych sekcji, charakteryzowały się również informacja i komunikacja (o 3,6%) oraz przemysł (o 3,0%). Dynamikę niższą niż w przypadku gospodarki narodowej ogółem odnotowano w działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz w budownictwie. W działalności finansowej i ubezpieczeniowej wystąpił niewielki wzrost wartości dodanej (o 0,2%). Związane to było m.in. z wystąpieniem efektu wysokiej bazy w roku wcześniejszym. W ujęciu kwartalnym wartość dodana w tej sekcji w porównaniu do 2012 r. wzrastała w drugiej połowie roku. Jedynie w przypadku budownictwa odnotowano wyraźny spadek wartości dodanej (o 9,0%). W ujęciu kwartalnym, w budownictwie, w drugiej połowie roku nastąpiło coraz wyraźniejsze zahamowanie tempa spadku.

Wykres 25. Dynamika wartości dodanej brutto oraz wybranych składowych

(analogiczny kwartał poprzedniego roku=100; niewyrównane sezonowo; ceny średnioroczne roku poprzedniego)

Źródło: GUS, *Wstępny szacunek PKB w I kwartale 2014 r.*

²⁸ Dodatkowe informacje nt. handlu zagranicznego w Polsce można znaleźć w rozdziale I.5.

4. INFLACJA W POLSCE

Inflacja (wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych) w 2013 r. w Polsce wyniosła 0,9% przy 3,7% w 2012 r. Inflacja była więc niższa zarówno od celu inflacyjnego ustalonego przez Radę Polityki Pieniężnej na poziomie 2,5%, jak i od dolnej granicy odchyień od niego (poziom 1,5%). Była ona również niższa od poziomu założonego w ustawie budżetowej (2,7%). Niskiej inflacji sprzyjała m.in. niska (zwłaszcza w I połowie roku) presja popytowa²⁹.

Tabl. 5. Podstawowe wskaźniki zmian cen w Polsce

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
	rok poprzedni = 100		
Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI)	104,3	103,7	100,9
Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP)	103,9	103,7	100,8
Wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu	107,6	103,3	98,7
Wskaźnik cen produkcji budowlano-montażowej	101,0	100,2	98,2

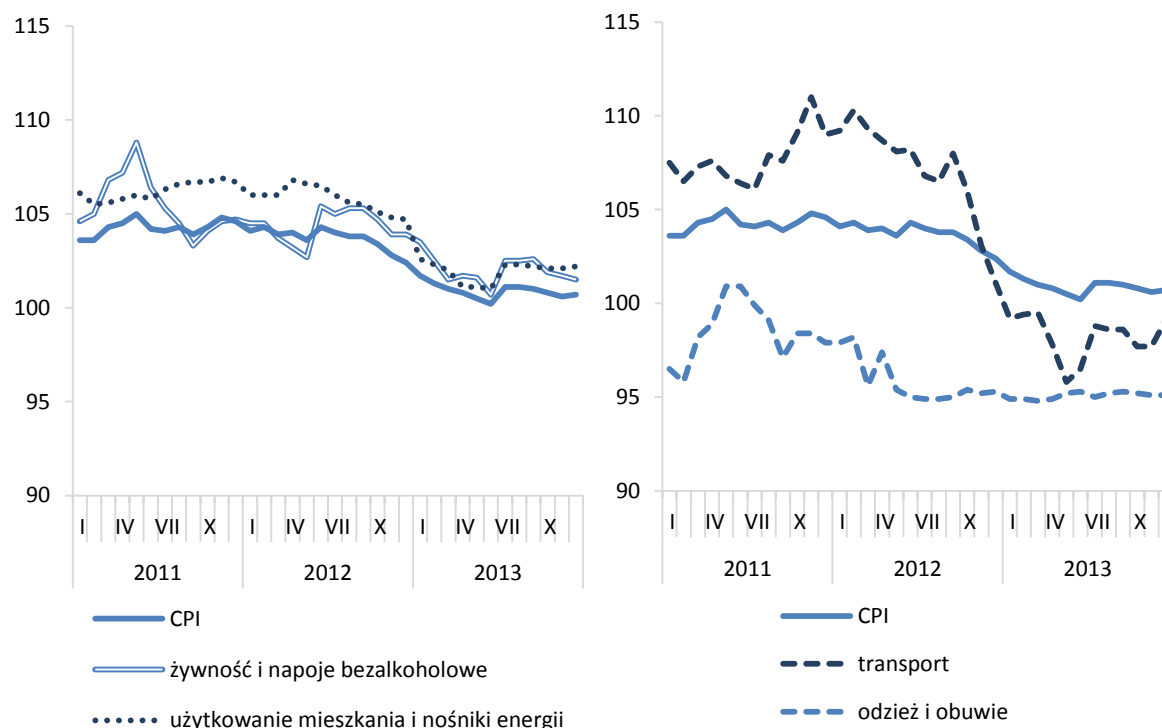
Źródło: dane GUS.

CENY TOWARÓW I USŁUG KONSUMPCYJNYCH

Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) w 2013 r. wyniósł 100,9 wobec 103,7 w roku poprzednim. W ujęciu miesięcznym najwyższą wielkość przyjął on w styczniu (101,7), a najniższą w czerwcu (100,2) i była to jednocześnie najniższa wielkość w okresie po 1989 r.

Wykres 26. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych

(analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100)

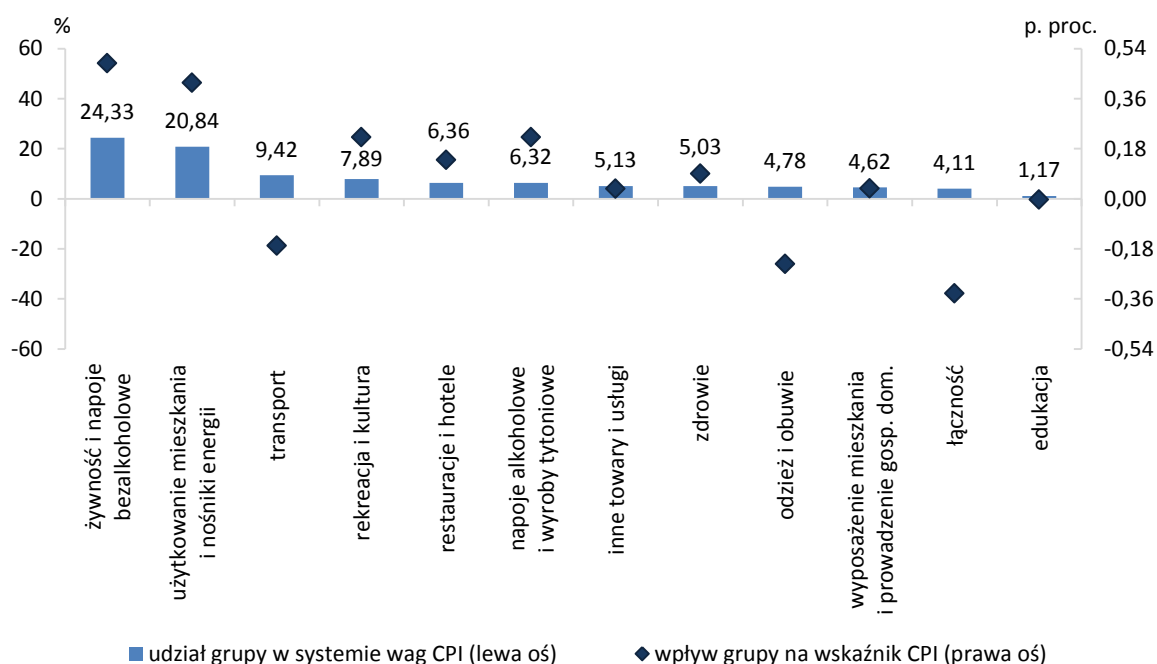
Źródło: dane GUS.

²⁹ Dodatkowe informacje na temat popytu krajowego w Polsce można znaleźć w podrozdziale I.3.

Wskaźnik CPI w ujęciu miesięcznym³⁰ systematycznie obniżał się aż do czerwca 2013 r., by w lipcu wzrosnąć do poziomu 101,1. Wzrost cen w lipcu miał częściowo charakter jednorazowy i administracyjny (związany ze wzrostem cen wywozu nieczystości³¹), a po części wynikał ze wzrostu wskaźnika cen warzyw³². Wskaźnik cen warzyw wzrósł z 101,2 w czerwcu do 120,3 w lipcu, a wielkość tego wskaźnika pozostawała powyżej poziomu 115,0 aż do listopada. Od września wartość wskaźnika CPI ponownie obniżyła się, choć słabiej niż w I połowie roku. Jedynie w grudniu odnotowano niewielki wzrost wielkości wskaźnika do poziomu 100,7.

Na ograniczenie średniorocznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) wpływ miały, m.in. niski poziom cen odzieży i obuwia (średnioroczna wartość wskaźnika 95,1), cen transportu (98,2)³³ oraz cen łączności (91,7). Dla każdej z tych grup wartości w każdym z miesięcy 2013 r. były niższe niż w analogicznych miesiącach poprzedniego roku (wskaźnik ich cen nie przekraczał poziomu 100,0). Niższe niż w roku poprzednim były także ceny nośników energii (99,5) oraz edukacji (99,7). W przeciwnym kierunku oddziaływały ceny żywności i napojów bezalkoholowych (102,0), napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych (103,5), zdrowia (101,8), rekreacji i kultury (102,8) oraz restauracji i hoteli (102,2).

Wykres 27. Porównanie udziału grup towarów i usług w systemie wag CPI i ich wpływu na wskaźnik CPI w 2013 r.

Uwaga: wykres wyskalowany. Jeżeli w danej grupie towarów i usług wzrost cen był wyższy niż ogólny wzrost cen (CPI), wskaźnik wkładu do wzrostu CPI (oznaczony rombem) znajduje się powyżej udziału danej grupy w systemie wag CPI. Gdy wzrost cen w danej grupie był niższy niż inflacja (CPI), to wskaźnik wkładu do wzrostu CPI (romb) znajduje się na prostokącie lub poniżej osi (jeżeli dla danej grupy ceny spadały).

Źródło: opracowanie na podstawie GUS, *Ceny w gospodarce narodowej. Maj 2014 r.*, (2014), Warszawa.

³⁰ Analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100.

³¹ W związku ze zmianą przepisów dotyczących utrzymania czystości i porządku w gminach, w lipcu 2013 r. odnotowano w gospodarstwach domowych wzrost opłat za wywóz nieczystości (śmieci) o 47,6%. Udział grupy „wywóz nieczystości (śmieci)” w wydatkach gospodarstw domowych na towary i usługi konsumpcyjne ogółem wynosił 0,78%. Por. GUS, *Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w lipcu 2013 r.*, Informacje bieżące, (2013), Warszawa, s. 2.

³² Zmiany wskaźnika cen warzyw były związane zarówno ze zmianą cen ziemniaków (spowodowaną nieurodzajem), jak i ze zmianą sposobu notowania cen ziemniaków (będącą konsekwencją zmian metodologicznych).

³³ Składową wskaźnika cen transportu jest wskaźnik cen paliw używanych przy eksploatacji prywatnych środków transportu. W 2013 r. wskaźnik cen paliw wyniósł 96,0.

Do wzrostu cen w 2013 r. w największym stopniu przyczyniły się zmiany cen żywności i napojów bezalkoholowych oraz cen związanych z użytkowaniem mieszkania i nośnikami energii. Wymienione kategorie, odpowiadające łącznie za 45,2% systemu wag stosowanych w obliczeniach cen towarów i usług, przyczyniły się do wzrostu wskaźnika CPI o 0,9 p. proc. W przeciwnym kierunku oddziaływały spadki cen odzieży i obuwia oraz cen łączności. Powyższe dwie kategorie, odpowiadające w sumie za 8,9% systemu wag, przyczyniły się do spadku wskaźnika CPI o 0,6 p. proc.

ZHARMONIZOWANY WSKAŹNIK CEN KONSUMPCYJNYCH

Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP) w 2013 r. wyniósł 100,8 i był niższy od ubiegłorocznego (103,7), przyjmując jednocześnie najniższą wartość od 2003 r.

Tabl. 6. Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP) w Unii Europejskiej

Kraje	2009	2010	2011	2012	2013
	w %				
Unia Europejska	1,0	2,1	3,1	2,6	1,5
Strefa euro	0,3	1,6	2,7	2,5	1,4
Austria	0,4	1,7	3,6	2,6	2,1
Belgia	0,0	2,3	3,4	2,6	1,2
Bułgaria	2,5	3,0	3,4	2,4	0,4
Chorwacja	2,2	1,1	2,2	3,4	2,3
Cypr	0,2	2,6	3,5	3,1	0,4
Czechy	0,6	1,2	2,1	3,5	1,4
Dania	1,1	2,2	2,7	2,4	0,5
Estonia	0,2	2,7	5,1	4,2	3,2
Finlandia	1,6	1,7	3,3	3,2	2,2
Francja	0,1	1,7	2,3	2,2	1,0
Grecja	1,3	4,7	3,1	1,0	-0,9
Hiszpania	-0,2	2,0	3,1	2,4	1,5
Holandia	1,0	0,9	2,5	2,8	2,6
Irlandia	-1,7	-1,6	1,2	1,9	0,5
Litwa	4,2	1,2	4,1	3,2	1,2
Luksemburg	0,0	2,8	3,7	2,9	1,7
Łotwa	3,3	-1,2	4,2	2,3	0,0
Malta	1,8	2,0	2,5	3,2	1,0
Niemcy	0,2	1,2	2,5	2,1	1,6
Polska	4,0	2,7	3,9	3,7	0,8
Portugalia	-0,9	1,4	3,6	2,8	0,4
Rumunia	5,6	6,1	5,8	3,4	3,2
Słowacja	0,9	0,7	4,1	3,7	1,5
Słowenia	0,9	2,1	2,1	2,8	1,9
Szwecja	1,9	1,9	1,4	0,9	0,4
W. Brytania	2,2	3,3	4,5	2,8	2,6
Węgry	4,0	4,7	3,9	5,7	1,7
Włochy	0,8	1,6	2,9	3,3	1,3

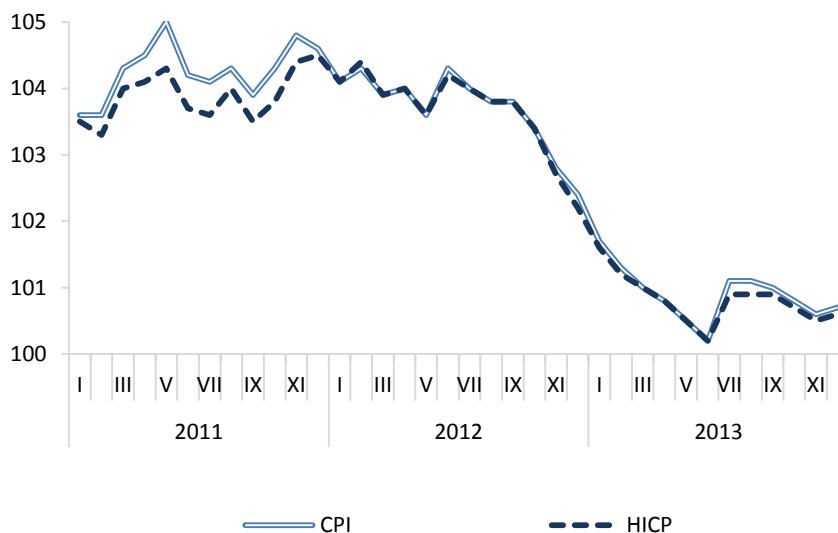
Źródło: dane Eurostatu.

Podobnie jak w roku poprzedzającym, w 2013 r. wskaźniki HICP i CPI miały niemal identyczną dynamikę. Wyjątkiem był okres marzec-czerwiec, kiedy wskaźnik HICP przyjmował w każdym

miesiącu wielkości niższe (od 0,1 p. proc. do 0,2 p. proc.) niż CPI. Najwyższą wielkość wskaźnika HICP odnotowano w styczniu (101,6), a najniższą w czerwcu (100,2).

Wykres 28. Porównanie zharmonizowanego wskaźnika cen konsumpcyjnych (HICP) oraz wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI)

(analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100)

Źródło: dane GUS.

W przeciwieństwie do 2012 r., kiedy poziom wskaźnika HICP dla Polski był trzecim najwyższym spośród krajów Unii Europejskiej, w 2013 r. przyjął on jedną z mniejszych wartości, a Polska znalazła się w gronie 9 krajów, dla których wskaźnik ten był niższy od 101,0. Wskaźnik HICP w Polsce (w ujęciu rocznym) po raz pierwszy od 2006 r. pozostawał poniżej wskaźnika obliczanego dla Unii Europejskiej. Najniższy poziom wskaźnika, podobnie jak w 2012 r., zanotowano w Grecji (99,1), która była jedynym krajem Unii, w którym w 2013 r. wystąpiła deflacja. Najwyższy poziom wskaźnika wystąpił w Rumunii i Estonii (po 103,2), przy wskaźniku obliczonym dla całej Unii wynoszącym 101,5, a dla krajów strefy euro równym 101,4.

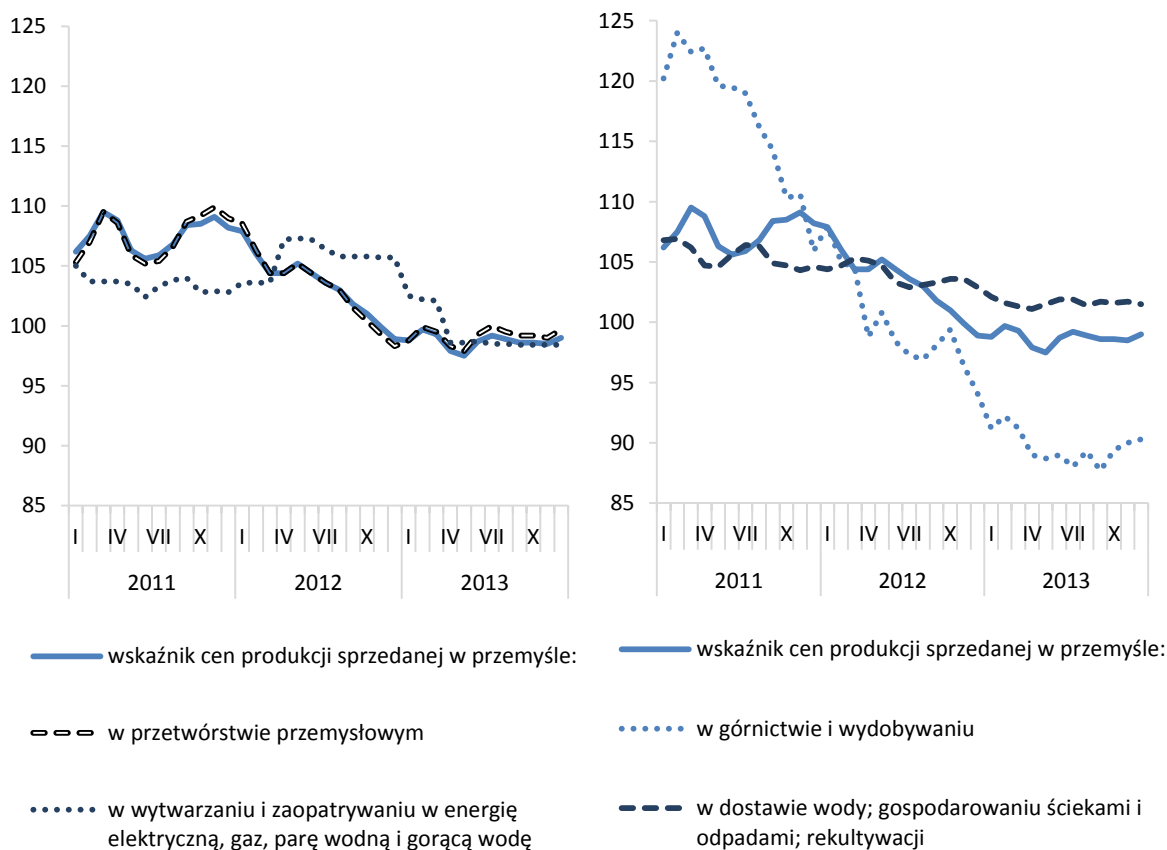
CENY PRODUKCJI SPRZEDANEJ PRZEMYSŁU I PRODUKCJI BUDOWLANO-MONTAŻOWEJ

Wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu w 2013 r. wyniósł 98,7 wobec 103,3 w 2012 r. Najwyższą wartość w ujęciu miesięcznym osiągnął w lutym (99,7), a najniższą w maju (97,5), przyjmując wówczas najniższy poziom od kwietnia 2010 r.

W ujęciu rocznym w 2013 r. ceny w przetwórstwie przemysłowym były niższe niż rok wcześniej (99,2). Najwyższe poziomy w ujęciu miesięcznym osiągnęły w lutym (99,9) i w sierpniu (100,0), a najniższy poziom (97,9) w maju. W przetwórstwie przemysłowym w 2013 r. najsilniej wzrosły wskaźniki cen produkcji wyrobów farmaceutycznych (105,5) oraz produkcji skór i wyrobów skórzanych (105,3). Największe spadki odnotowano w przypadku cen produkcji koksu i produktów rafinacji ropy naftowej (wskaźnik przyjął wartość 93,7) oraz w przypadku cen produkcji metali (96,6) i produkcji komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych (96,7).

Wykres 29. Wskaźniki cen produkcji sprzedanej w przemyśle

(analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100)

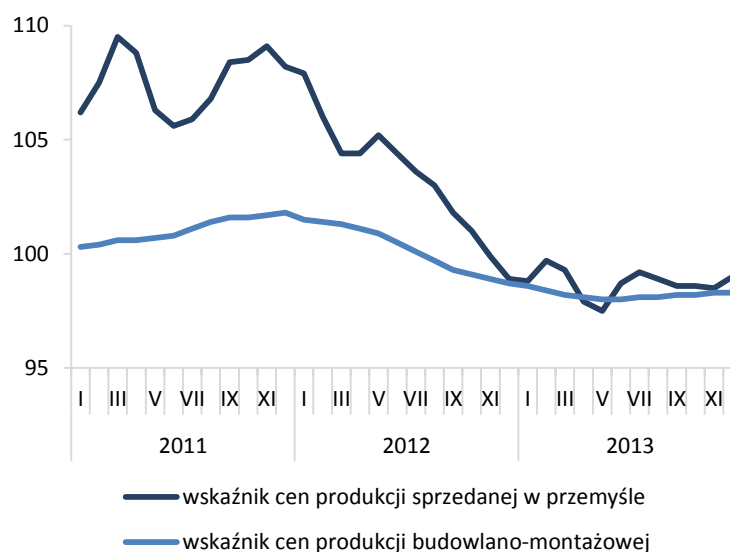
Źródło: dane GUS.

Na dynamikę cen produkcji sprzedanej przemysłu wpływ miał również znaczący spadek wskaźnika cen w górnictwie i wydobywaniu, gdzie ceny obniżyły się w ujęciu średniorocznym o 10,3%. Rok 2013 był trzecim z kolei, w którym wskaźnik ten przyjmował wartość niższą niż w roku poprzedzającym. Najwyższy poziom w ujęciu miesięcznym w 2013 r. przyjął on w lutym (92,2), a najniższy we wrześniu (87,7). Wskaźnik ten od czerwca 2012 r. nieprzerwanie pozostaje poniżej poziomu 100,0.

Wskaźnik cen w sekcji wytwarzanie i zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę osiągnął średnioroczny poziom 99,4. W I kwartale 2013 r. w każdym z miesięcy przyjmował on wartości powyżej 102,0, a w pozostałych dziewięciu miesiącach nastąpiło jego ustabilizowanie na niższym poziomie (wartości w zakresie od 98,4 do 98,7). Ceny w sekcji dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz rekultywacja w 2013 r. wzrosły o 1,6%.

Wskaźnik cen produkcji budowlano-montażowej w 2013 r. wyniósł 98,2 i był to dopiero drugi przypadek w ciągu ostatnich dziesięciu lat, kiedy ceny te były niższe niż w roku poprzedzającym. Wskaźnik cen w ujęciu miesięcznym w pierwszej połowie 2013 r. powoli obniżał się z poziomu 98,6 w styczniu do wartości 98,0 w maju oraz czerwcu, by w drugiej połowie roku zacząć nieznacznie wzrastać, osiągając poziom 98,3 w listopadzie oraz grudniu 2013 r.

Wykres 30. Wskaźnik cen produkcji sprzedanej w przemyśle i produkcji budowlano-montażowej
(analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100)

Źródło: dane GUS.

5. HANDEL ZAGRANICZNY I BILANS PŁATNICZY W POLSCE

HANDEL ZAGRANICZNY

W 2013 r. eksport z Polski w cenach bieżących wyniósł 155,0 mld EUR i zwiększył się w stosunku do roku poprzedniego o 8,0%. Wartość importu w 2013 r. w cenach bieżących osiągnęła poziom 157,0 mld EUR i była o 1,9% wyższa niż w 2012 r. Ujemne saldo handlu zagranicznego ogółem uległo zmniejszeniu z 10,6 mld EUR w 2012 r. do 2,0 mld EUR w 2013 r.

Zwiększenie aktywności gospodarczej oraz ożywienie popytu wewnętrznego w krajach Unii Europejskiej oddziaływało, szczególnie w drugiej połowie 2013 r., na wzrost dynamiki polskiego eksportu. Zintensyfikowanie importochłonnej produkcji eksportowej oraz wzrost dynamiki popytu krajowego wpłynęły natomiast na zwiększenie w tym samym okresie dynamiki polskiego importu³⁴. W efekcie, w III kwartale 2013 r., po raz pierwszy od 5 kwartałów, zaobserwowano wzrost importu do Polski.

Relacja poziomu eksportu do importu w 2013 r. wyniosła 98,7% i wzrosła w porównaniu z latami 2011 i 2012, kiedy wynosiła, odpowiednio: 89,6% oraz 93,2%.

Ujemne saldo wymiany handlowej, podobnie jak w 2012 r., zanotowano z krajami rozwijającymi się (18,6 mld EUR w 2013 r. w porównaniu do 18,5 mld EUR rok wcześniej) oraz z krajami Europy Środkowo-Wschodniej (6,8 mld EUR w porównaniu do 10,7 mld EUR). Dodatnie saldo handlowe uzyskano natomiast w obrotach z krajami rozwiniętymi (23,4 mld EUR wobec 18,6 mld EUR rok wcześniej). Wyższy poziom salda handlowego w obrotach z krajami rozwiniętymi wynikał przede wszystkim ze zmiany salda handlu z krajami UE, które w 2013 r. osiągnęły wartość 24,5 mld EUR przy 20,5 mld EUR w 2012 r. Związane to było ze wzrostem eksportu do krajów UE o 7,2 mld EUR.

³⁴ Por. NBP, *Raport o inflacji – marzec 2014 r.*, (2014), Warszawa, s. 36-37.

Tabl. 7. Obroty handlu zagranicznego

Wyszczególnienie	Obroty handlu zagranicznego ogółem			Struktura obrotów handlu zagranicznego		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
	w mld EUR			struktura w %		
Eksport	136,7	143,5	155,0	100,0	100,0	100,0
Kraje rozwinięte	115,3	118,0	127,0	84,3	82,5	81,9
w tym UE	106,6	109,1	116,3	78,0	76,3	75,0
Kraje rozwijające się	10,1	11,6	13,4	7,4	8,1	8,7
Kraje Europy Środkowo-Wschodniej	11,3	13,8	14,6	8,3	9,4	9,4
Import	152,6	154,0	157,0	100,0	100,0	100,0
Kraje rozwinięte	101,9	99,4	103,6	66,7	64,6	66,0
w tym UE	91,0	88,6	91,8	59,6	57,6	58,5
Kraje rozwijające się	29,2	30,1	32,0	19,2	19,5	20,4
Kraje Europy Środkowo-Wschodniej	21,5	24,5	21,4	14,1	15,9	13,6
Saldo	-15,9	-10,6	-2,0	x	x	x

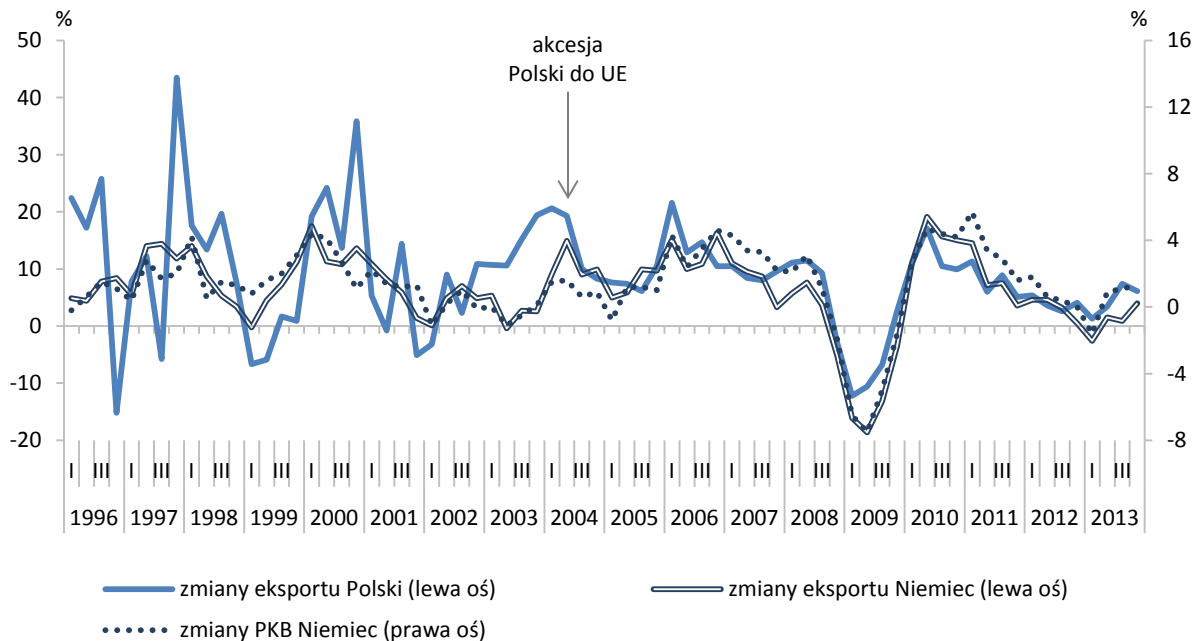
Uwaga: podział na kraje rozwinięte, kraje rozwijające się oraz kraje Europy Środkowo-Wschodniej zastosowany w tablicy jest zgodny z podziałem przyjętym w *Biuletynie Statystycznym* (GUS). Podział ten należy odróżnić np. od podziału (za MFV) na kraje rozwinięte oraz kraje wschodzące i rozwijające się, zastosowanego w innych częściach niniejszej publikacji. W szczególności, w bieżącym rozdziale, kraje Europy Środkowo-Wschodniej to: Albania, Białoruś, Mołdawia, Rosja oraz Ukraina.

Źródło: GUS, *Obroty handlu zagranicznego ogółem i według krajów w 2013 r.*, wyniki ostateczne, (2014), Warszawa.

Największą grupą partnerów handlowych Polski pozostawały kraje Unii Europejskiej – w 2013 r. ich udział w eksporcie wyniósł 75,0% w porównaniu do 76,3% rok wcześniej, a w imporcie 58,5 % wobec 57,6% w roku poprzedzającym. W tej grupie krajów wzrósł zarówno poziom importu, jak i eksportu. Rok 2013 był kolejnym, w którym zwiększeniu uległa rola krajów rozwijających się – ich udział w eksporcie zwiększył się z 8,1% w 2012 r. do 8,8% w 2013 r., a w imporcie, odpowiednio, z 19,5% do 20,6%. Udział krajów Europy Środkowo-Wschodniej w eksporcie pozostał na niezmiennym poziomie (9,6%), obniżył się natomiast zarówno ich udział w imporcie (z 15,9% do 13,8% w 2013 r.), jak i poziom importu.

Analizując poszczególne kraje, biorące udział w handlu zagranicznym Polski, Niemcy wciąż pozostają najważniejszym partnerem handlowym Polski. Poziom eksportu do tego kraju w 2013 r. wyniósł 38,9 mld EUR i zwiększył się w porównaniu do 2012 r. (36,1 mld EUR). Udział Niemiec w eksporcie był taki sam w porównaniu z 2012r. i wyniósł 25,1%. Poziom importu z Niemiec w 2013 r. wyniósł 34,0 mld EUR i zwiększył się w porównaniu do 2012 r. (32,8 mld EUR). Udział tego kraju w imporcie wzrósł w analizowanym okresie z 21,3% do 21,7%.

Wykres 31. Zmiany wolumenu eksportu dóbr i usług z Polski oraz Niemiec na tle zmian PKB Niemiec
(analogiczny kwartał roku poprzedniego, dane niewyrównane sezonowo, ceny bieżące)

Źródło: dane Eurostatu.

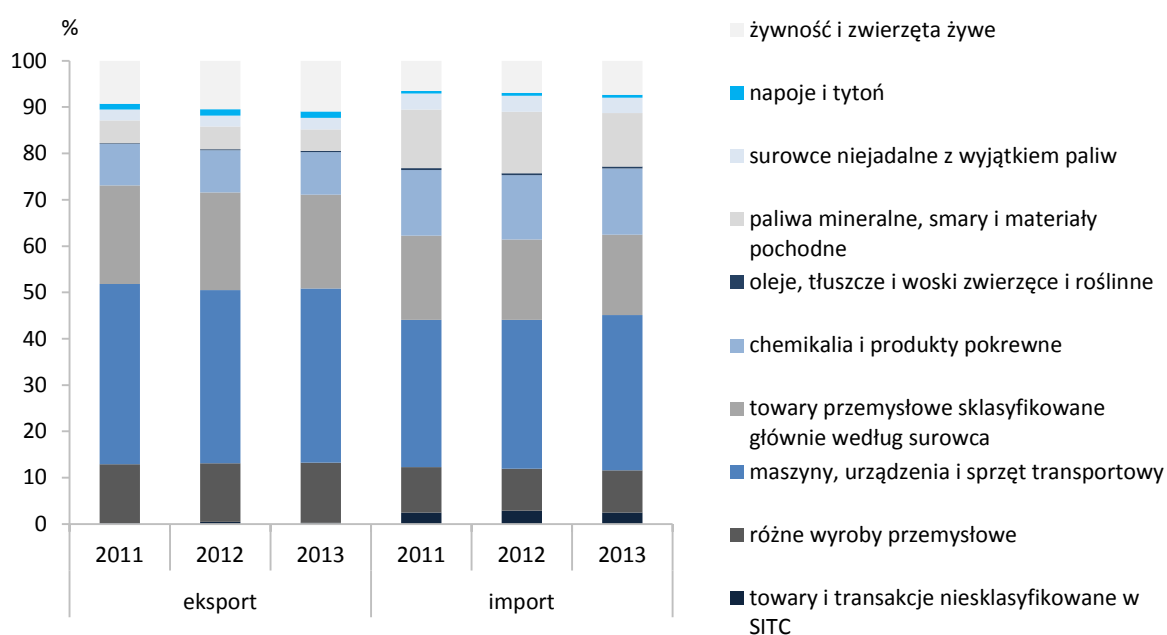
W eksporcie Polski drugie i trzecie miejsce wśród partnerów handlowych, podobnie jak przed rokiem, zajmowały Wielka Brytania (spadek udziału z 6,8% do 6,5%) oraz Czechy (spadek udziału z 6,3% do 6,2%). Dynamika eksportu do Rosji oraz na Ukrainę, przekraczająca w 2012 r. poziom 120,0, obniżyła się i wyniosła w 2013 r. odpowiednio: 106,1 oraz 105,1.

Drugim najważniejszym partnerem Polski w imporcie (poza Niemcami) pozostawała Rosja. Dynamika importu z Rosji w 2013 r. w stosunku do roku poprzedniego wyniosła 88,1 i była najniższa wśród dziesięciu głównych importerów do Polski. Przełożyło się to na spadek udziału Rosji w imporcie do Polski ogółem z 14,0% do 12,1% w 2013 r. Trzecim najważniejszym partnerem Polski po stronie importu pozostawały Chiny, których udział wzrósł w 2013 r. do poziomu 9,3% z 8,9% rok wcześniej.

Stopień koncentracji eksportu w 2013 r., mierzony udziałem dziesięciu głównych partnerów Polski w eksporcie ogółem, osiągnął poziom 65,1% i był niższy niż w roku poprzedzającym, kiedy to wynosił 66,9%. Spadł również wskaźnik koncentracji importu (obliczany w analogiczny sposób), osiągając w 2013 r. udział 67,4% wobec 68,1% rok wcześniej³⁵.

³⁵ GUS, *Obroty handlu zagranicznego ogółem i według krajów w 2013 r.*, wyniki ostateczne, (2014), Warszawa.

Wykres 32. Struktura obrotów handlu zagranicznego Polski ogółem według sekcji towarowych SITC

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS.

W wymianie handlowej (w EUR, według klasyfikacji sekcji SITC³⁶) w 2013 r. największy udział miał eksport i import maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego. Udział tej sekcji wyniósł: 37,6% w eksporcie i 33,5% w imporcie. Udział produktów z tej sekcji w eksporcie w porównaniu z 2012 r. nieznacznie wzrósł (o 0,2 p. proc.), jednak w porównaniu do 2011 r. spadł o 1,3%. W odniesieniu do importu udział ten wzrósł o 1,4 p. proc. w porównaniu do 2012 r. i o 1,8 p. proc. w porównaniu do 2011 r.

Podobnie jak rok wcześniej, najbardziej wzrósł eksport w sekcji: oleje, tłuszcze i woski zwierzęce i roślinne (o 31,3%). We wszystkich sekcjach (za wyjątkiem sekcji: towary i transakcje niesklasyfikowane w SITC) zaobserwowano wzrost eksportu w porównaniu do roku poprzedniego.

Największy wzrost importu odnotowano w sekcji: żywność i zwierzęta żywe (o 6,8%), a największy spadek importu w sekcji: paliwa mineralne, smary i materiały pochodne (o 12,5%) oraz w sekcji: towary i transakcje niesklasyfikowane w SITC (o 12,9%).

Tabl. 8. Saldo obrotów handlu zagranicznego według sekcji towarowych SITC

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
	w mld EUR		
Żywność i zwierzęta żywe	2,8	4,3	5,5
Napoje i tytoń	0,8	1,0	1,1
Surowce niejadalne z wyjątkiem paliw	-2,1	-1,9	-1,4
Paliwa mineralne, smary i materiały pochodne	-12,6	-13,3	-10,9
Oleje, tłuszcze i woski zwierzęce i roślinne	-0,4	-0,4	-0,2
Chemikalia i produkty pokrewne	-9,4	-8,4	-8,2
Towary przemysłowe sklasyfikowane głównie według surowca	1,4	3,6	4,1
Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	4,7	4,1	5,7
Różne wyroby przemysłowe	2,5	4,2	5,8
Towary i transakcje niesklasyfikowane w SITC	-3,6	-3,8	-3,5

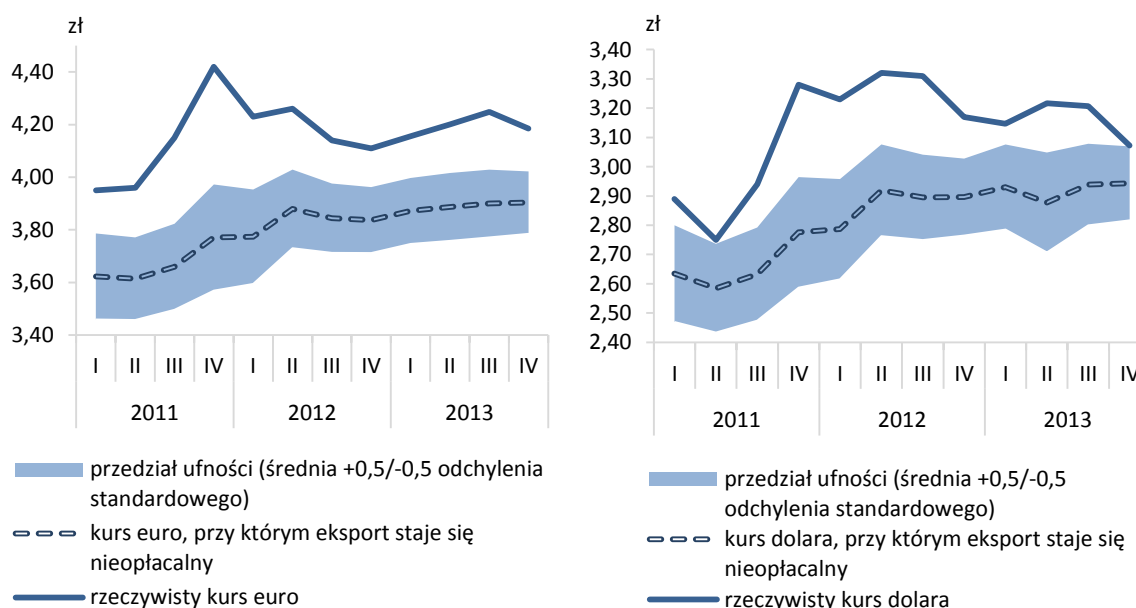
Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS.

³⁶ Standardowa klasyfikacja handlu międzynarodowego (*Standard International Trade Classification – SITC*).

W 2013 r. w porównaniu do 2012 r. poprawiło się saldo każdej z sekcji SITC (za wyjątkiem sekcji: towary i transakcje niesklasyfikowane w SITC). Na polepszenie stanu salda obrotów handlu zagranicznego ogółem wpłynęło głównie zmniejszenie poziomu ujemnego stanu salda w sekcji: paliwa mineralne, smary i materiały pochodne (o 2,4 mld EUR). W tym samym kierunku oddziaływała również poprawa dodatniego stanu salda w sekcji: różne wyroby przemysłowe (o 1,6 mld EUR) oraz w sekcji: maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy (również o 1,6 mld EUR).

Kurs euro wobec złotego pozostawał powyżej zadeklarowanego przez przedsiębiorców (w prowadzonych przez NBP badaniach koniunktury) kursu, przy którym eksport uznaje się za nieopłacalny. Kurs dolara wobec złotego zachowywał się podobnie, jednak w IV kwartale 2013 r. rzeczywisty kurs dolara zbliżył się w kierunku kursu uznawanego przez przedsiębiorców za nieopłacalny.

Wykres 33. Opłacalność eksportu a rzeczywiste kursy walut

Uwaga: średni kurs kwartalny euro oraz dolara obliczony na podstawie średnich kursów miesięcznych NBP. Ze względu na występowanie licznych obserwacji nietypowych oraz błędnych, do obliczeń przedziału ufności dla kursów, przy których eksport staje się nieopłacalny, w NBP wykorzystano próbę po wyeliminowaniu odpowiedzi poniżej 5. i powyżej 95. percentyla.

Źródło: opracowanie na podstawie danych NBP, w tym z badań koniunktury.

BILANS PŁATNICZY

Deficyt obrotów na rachunku bieżącym w 2013 r. wyniósł 5,3 mld EUR i był niższy o 8,9 mld EUR niż w 2012 r., kiedy wynosił 14,2 mld EUR. Na poziom deficytu wpływ miało głównie zmniejszenie ujemnego salda dochodów oraz dodatnie saldo obrotów towarowych.

W 2013 r. odnotowano dodatnie saldo obrotów towarowych, którego poziom wyniósł 2,3 mld EUR wobec ujemnego salda 5,2 mld EUR w 2012 r. Poprawie bilansu płatniczego w tym zakresie sprzyjał wzrost *terms of trade* z poziomu 98,9 w 2012 r. do poziomu 102,0 w 2013 r., świadczący o wyższym wzroście cen dóbr eksportowanych w relacji do cen importowanych. W porównaniu do roku poprzedniego odnotowano wyższy o 7,5 mld EUR poziom eksportu towarów, który wyniósł 156,0 mld EUR. Import towarów pozostał na niezmiennym poziomie i wyniósł 153,7 mld EUR.

Saldo usług w rachunku bieżącym było dodatnie i wzrosło z poziomu 4,6 mld EUR w 2012 r. do 5,2 mld EUR w 2013 r. Poprawę zaobserwowano w dziale usług transportowych, których saldo zwiększyło się o 0,7 mld EUR.

Na zmniejszenie poziomu deficytu dochodów w 2013 r. w ramach rachunku bieżącego do poziomu 16,7 mld EUR (zmiana o 0,9 mld EUR wobec 2012 r.) wpływ miał niższy deficyt salda dochodów z tytułu inwestycji bezpośrednich, które wyniosło 11,8 mld EUR wobec 12,6 mld EUR w 2012 r.

W 2013 r. saldo transferów bieżących było dodatnie i wynosiło 3,8 mld EUR wobec 4,0 mld EUR w 2012 r. Analogicznie jak w okresie poprzednim, wśród transferów prywatnych dominowały przekazy zarobków Polaków pracujących za granicą (głównie z Wielkiej Brytanii, Irlandii i Niemiec), które stanowiły 66,2% salda transferów bieżących.

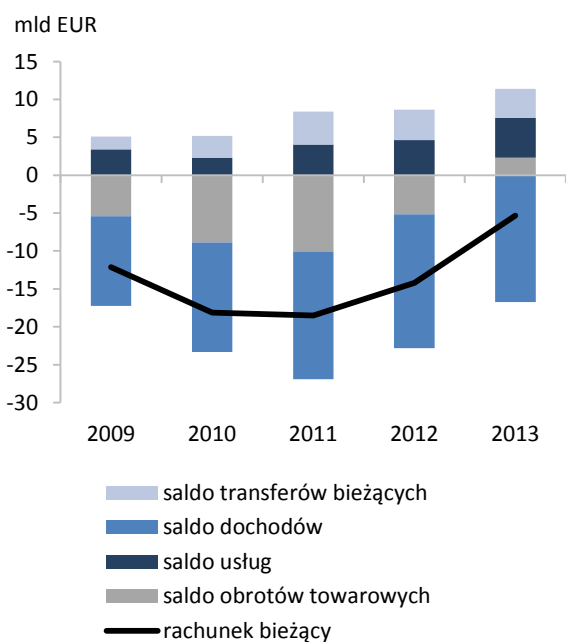
W 2013 r., w relacji do roku poprzedniego, nastąpił wzrost salda rachunku kapitałowego do 9,0 mld EUR (8,5 mld EUR w 2012 r.), co wynikało ze zwiększenia przychodów o 0,4 mld EUR; rozchody pozostały na zbliżonym poziomie.

Tabl. 9. Bilans płatniczy

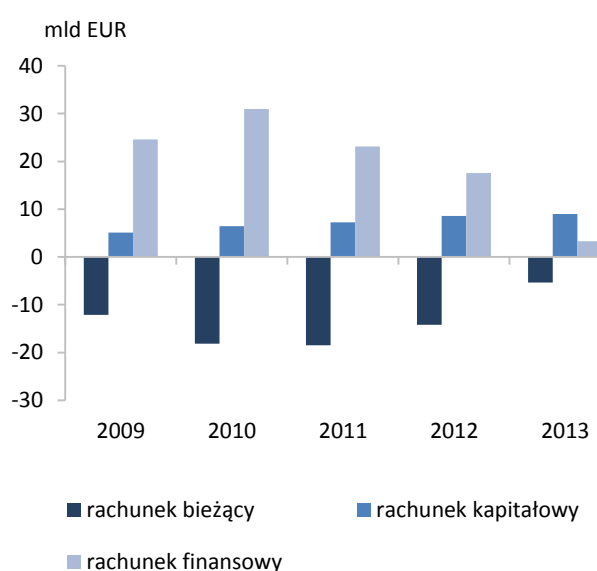
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	w mln EUR				
Rachunek bieżący	-12 152	-18 129	-18 519	-14 191	-5 328
Saldo obrotów towarowych	-5 427	-8 893	-10 059	-5 175	2 309
Saldo usług	3 427	2 334	4 048	4 642	5 249
Saldo dochodów	-11 828	-14 415	-16 869	-17 662	-16 721
Saldo transferów bieżących	1 676	2 845	4 361	4 004	3 835
Rachunek kapitałowy	5 080	6 453	7 254	8 550	9 011
Rachunek finansowy	24 597	30 936	23 091	17 549	3 256

Źródło: NBP, *Statystyka bilansu płatniczego*.

Wykres 34. Rachunek bieżący bilansu płatniczego na bazie transakcji

Wykres 35. Rachunek bieżący, kapitałowy i finansowy

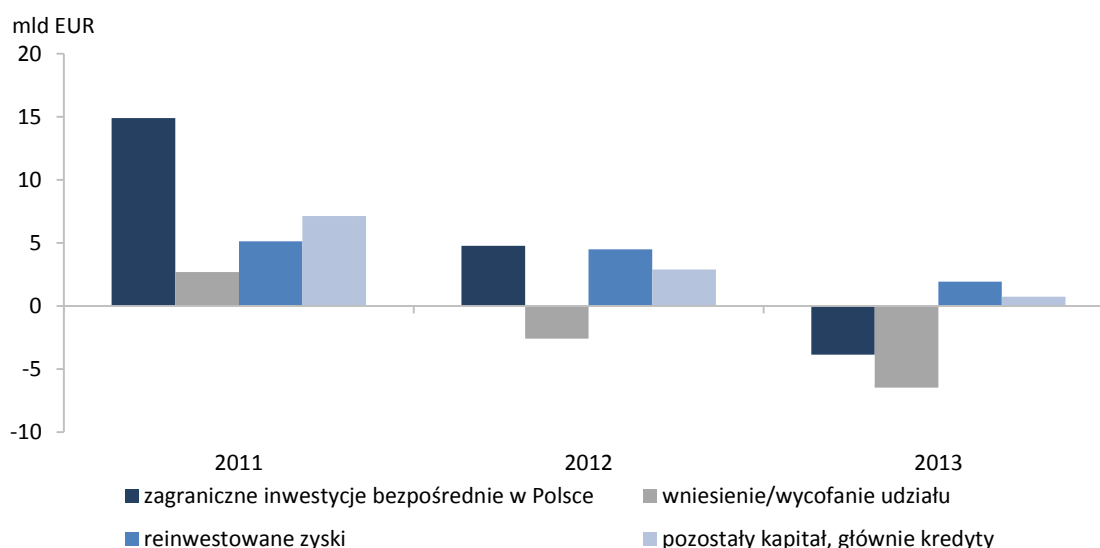

Źródło: dane NBP, *Bilans płatniczy*.

W 2013 r. odnotowano spadek salda rachunku finansowego do poziomu 3,3 mld EUR (wobec 17,5 mld EUR w 2012 r.). Odpływ kapitału spowodowany był przede wszystkim wycofywaniem się nierezydentów z inwestycji bezpośrednich. Saldo napływu zagranicznych inwestycji bezpośrednich do Polski po raz pierwszy od dwudziestu lat było ujemne i wyniosło 3,9 mld EUR. Na zmianę salda bezpośrednich inwestycji zagranicznych wpłynęło pogłębienie deficytu wniesionych/wycofanych udziałów z 2,6 mld EUR do 6,5 mld EUR. Zmniejszyło się również saldo reinwestowanych zysków o 57,3% do 1,9 mld EUR oraz pozostałych kapitałów, głównie kredytów, o 75,0% do 0,7 mld EUR. Napływ kapitału w postaci zagranicznych inwestycji portfelowych w 2013 r. wyniósł 2,0 mld EUR i był o 14,2 mld EUR mniejszy niż w 2012 r. Główną przyczyną niższego napływu zagranicznych inwestycji portfelowych w 2013 r. był przejściowy odpływ kapitału z rynku obligacji skarbowych nominowanych w złotych³⁷.

Polskie inwestycje bezpośrednie za granicą osiągnęły poziom 3,7 mld EUR, gdy rok wcześniej było to ujemne saldo, które wyniosło 0,6 mld EUR. Wpłynął na to wzrost salda reinwestowanych zysków o 0,6 mld EUR oraz pozostałych kapitałów o 3,7 mld EUR.

Wykres 36. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce

Źródło: dane NBP, *Bilans płatniczy*.

6. WYBRANE SEKTORY GOSPODARKI POLSKIEJ

PRZEMYSŁ³⁸

Przemysł w Polsce w ostatnich dziesięciu latach (2004-2013) odpowiadał za wytworzenie od 24,1% do 25,1% wartości dodanej brutto. W 2013 r. jego udział wyniósł 24,7%. Wartość ta jest wyższa niż średnia dla krajów Unii Europejskiej, mieszcząca się w analogicznym okresie w przedziale od 18,2% do 20,2%. Warto zauważyć, że poziom opisywanego wskaźnika, zbliżony do reprezentowanego przez Polskę bądź wyższy, wśród krajów UE występuje jedynie w Niemczech, Irlandii i w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

³⁷ NBP, *Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za IV kwartał 2013 r.*, (2014), Warszawa, s. 33-37.

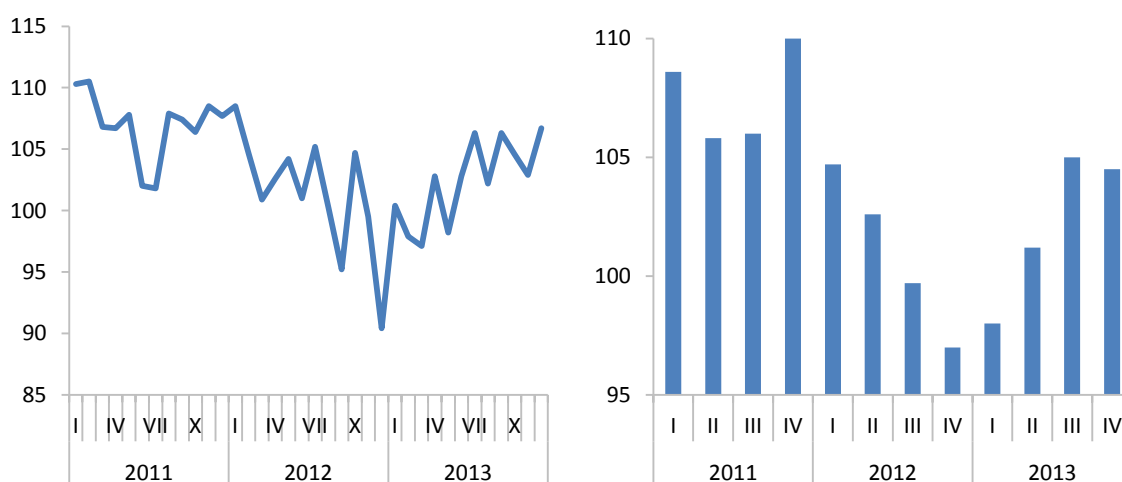
³⁸ O ile nie zaznaczono inaczej, prezentowane dane i informacje dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Produkcja sprzedana przemysłu w 2013 r. w cenach bieżących osiągnęła poziom 1 149,0 mld zł, w cenach stałych była zaś o 2,2% wyższa niż rok wcześniej. Na wartość produkcji sprzedanej przemysłu największy wpływ miała sekcja przetwórstwo przemysłowe z udziałem 84,5%, następnie sekcja wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (8,7%), górnictwo i wydobywanie (4,6%) oraz dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja (2,2%).

W 2013 r. nastąpiło odwrócenie, widocznego w 2012 r., trendu spadkowego dynamiki produkcji sprzedanej przemysłu. W ujęciu miesięcznym wskaźnik ten najniższy poziom osiągnął w marcu (97,1), a najwyższy w grudniu (106,7).

Wykres 37. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu ogółem

(analogiczny okres poprzedniego roku = 100, ceny stałe; dane niewyrównane sezonowo)

Źródło: GUS, *Nakłady i wyniki przemysłu*.

Wzrost poziomu produkcji sprzedanej przemysłu w 2013 r. wynikał głównie ze wzrostu w największej sekcji przetwórstwo przemysłowe (o 2,3%). Niewielki spadek produkcji (o 0,6%) odnotowano w drugiej największej sekcji, tj. wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę. Poza nią, produkcja w pozostałych sekcjach wzrastała.

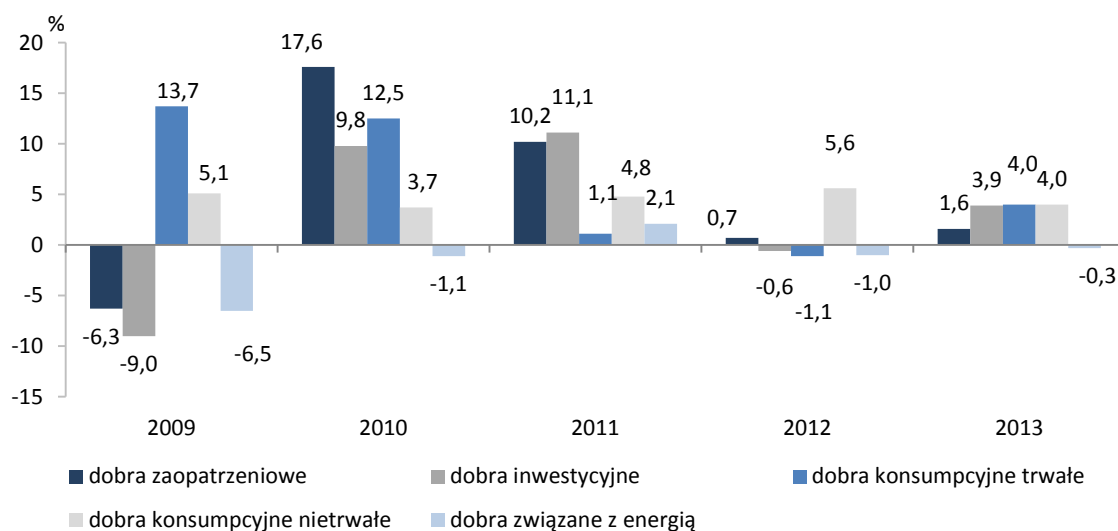
Tabl. 10. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu (ceny stałe)

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
rok poprzedni =100			
Produkcja sprzedana przemysłu, ogółem	107,7	100,9	102,2
w tym:			
Przetwórstwo przemysłowe	108,3	101,3	102,3
Górnictwo i wydobywanie	102,7	95,5	103,7
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	102,0	100,3	99,4
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	106,7	99,9	104,3

Źródło: GUS, *Nakłady i wyniki przemysłu*.

W 2013 r. w Polsce produkcja sprzedana przemysłu (w ujęciu rocznym) wzrosła w czterech z pięciu głównych grupowań przemysłowych, a jedynie w przypadku dóbr związanych z energią odnotowano niewielki spadek o 0,3%. W przypadku czterech kategorii dynamika wzrostu w 2013 r. przewyższała dynamikę zaobserwowaną w 2012 r., a jedynie w kategorii dóbr konsumpcyjnych nietrwałych odnotowano tempo wzrostu niższe niż rok wcześniej (4,0% wobec 5,6%).

Wykres 38. Zmiany produkcji sprzedanej przemysłu w Polsce według głównych grupowań przemysłowych
(w stosunku do poprzedniego roku)

Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny*.

Wydajność pracy w przemyśle w 2013 r. w cenach stałych (mierzona produkcją sprzedaną na jednego zatrudnionego) wzrosła o 3,2% w stosunku do roku poprzedniego³⁹. Jej wartość w cenach bieżących wyniosła 470 tys. zł. Wzrostowi wydajności towarzyszył wzrost poziomu przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto o 3,2%; osiągnęło ono wartość 3959 zł. Poziom przeciętnego zatrudnienia w 2013 r. był natomiast niższy o 1,0% w porównaniu do poprzedniego roku.

BUDOWNICTWO⁴⁰

Udział budownictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto w 2013 r. wyniósł w Polsce 6,5%. W ciągu ostatnich lat zauważalny był trend spadkowy tego wskaźnika: w 2011 r. przyjął on wartość 8,2%, a w 2012 r. – 7,5%. W Polsce w 2013 r. zanotowano wyraźny spadek sprzedaży produkcji budowlano-montażowej. Wartość sprzedaży⁴¹ wyniosła w cenach bieżących 82,9 mld zł w porównaniu do 96,0 mld zł rok wcześniej.

Tabl. 11. Dynamika sprzedaży produkcji budowlano-montażowej (ceny stałe)

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
	rok poprzedni = 100		
Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej ogółem ^a	116,3	99,0	88,0
w tym:			
Budowa budynków	102,0	97,8	87,8
Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej	125,9	100,7	84,7
Roboty budowlane specjalistyczne	129,8	98,2	93,8

^a Bez podwykonawców.

Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny*.

³⁹ GUS, *Nakłady i wyniki przemysłu w 2013 r.*, (2014), Warszawa, s. 40.

⁴⁰ Prezentowane dane i informacje dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

⁴¹ Nie uwzględniono wyników podwykonawców.

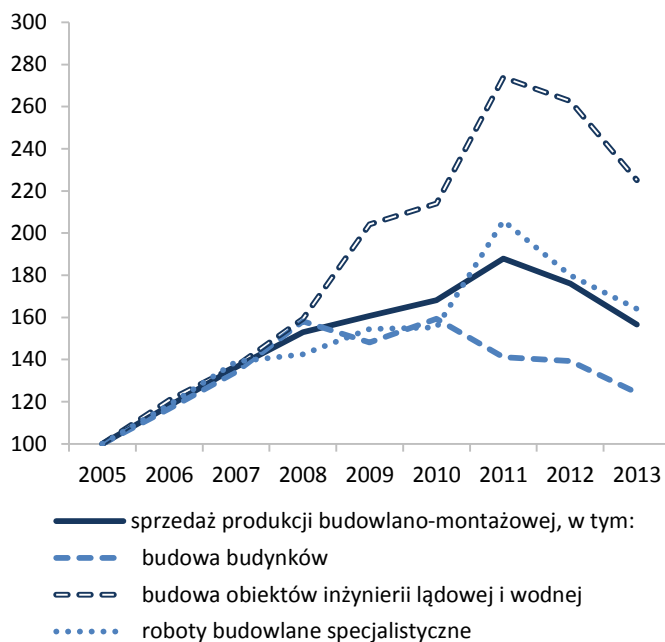
Wartość sprzedaży produkcji budowlano-montażowej spadła w 2013 r. w porównaniu z rokiem poprzednim o 12,0%. Spadki sprzedaży miały miejsce w każdej z mierzonych kategorii. W drugiej połowie 2013 r. nastąpiło stopniowe spowolnienie spadku produkcji budowlano-montażowej, a w grudniu 2013 r., po raz pierwszy od 18 miesięcy, poziom tej produkcji był wyższy niż w analogicznym miesiącu poprzedzającego roku.

SPRZEDAŻ PRODUKCJI BUDOWLANO-MONTAŻOWEJ W POLSCE

Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w 2013 r. osiągnęła poziom nieznacznie wyższy niż w 2008 r., jednak niższy niż przyjmowany w latach 2009-2012. Sprzedaż w kategorii budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej była niższa niż w każdym z obu wcześniejszych lat. Bardzo wysoka wartość sprzedaży w tej kategorii w latach 2011-2012 związana była z pracami przed turniejem Euro 2012 oraz z intensyfikacją wykorzystania unijnych środków przeznaczonych na programy infrastrukturalne, spowodowaną zbliżającym się końcem bieżącego okresu programowania (2007-2013) i wymogami formalnymi dotyczącymi rozliczania projektów. Podobne zjawisko dla lat 2011-2012 zaobserwowano w kategorii robót budowlanych specjalistycznych. Sprzedaż w kategorii budowy budynków w 2013 r. była natomiast najniższa od 2006 r.

Wykres 39. Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej

(2005=100, ceny stałe)

Uwaga: sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w jednostkach budowlanych na terenie kraju – bez podwykonawców. Dane dotyczą pełnej zbiorowości.

Źródło: GUS, *Wybrane miesięczne wskaźniki makroekonomiczne*.

Wykres 40. Dynamika produkcji budowlano-montażowej

(analogiczny okres poprzedniego roku = 100, ceny stałe; dane niewyrównane sezonowo)

Źródło: GUS, *Wybrane miesięczne wskaźniki makroekonomiczne*.

W przypadku budownictwa, wskaźnik przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w cenach nominalnych w porównaniu z 2012 r. wzrósł o 0,7%. Uległ on obniżeniu w kategorii budowa budynków (o 1,5%), a wzrósł w kategorii budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej (o 2,7%) oraz w kategorii roboty budowlane specjalistyczne (o 1,1%). Poziom przeciętnego zatrudnienia w budownictwie obniżył się w 2013 r. w porównaniu do roku poprzedniego o 8,7%.

USŁUGI⁴²

Sektor usług wytworzył w 2013 r. w Polsce 64,9% wartości dodanej brutto (WDB), w porównaniu z poziomem 64,0% w 2012 r. oraz 63,0% w 2011 r. Sektor ten odgrywa zatem w Polsce coraz większą rolę, chociaż nie jest ona aż tak duża, jak w przypadku innych państw Unii Europejskiej. Polska znajduje się w grupie 5 państw o najniższym udziale usług w WDB (pozostałe kraje to Rumunia, Czechy, Słowacja i Bułgaria).

Spośród wszystkich sekcji z sektora usług, największy wkład w tworzenie wartości dodanej brutto zanotowano w sekcji: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli, która w 2013 r. wytworzyła 19,3% wartości dodanej. W porównaniu z 2012 r. udział procentowy w wytworzeniu wartości dodanej brutto obniżył się w przypadku sekcji: informacja i komunikacja, sekcji: działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz sekcji: edukacja. W przypadku pozostałych sekcji wartość wskaźnika zwiększyła się bądź pozostała na niezmiennym poziomie.

⁴² Do sektora usług zaliczono następujące sekcje według PKD 2007: G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne. Do sektora usług zaliczono zatem wszystkie sekcje według PKD 2007 nie zaliczone do: rolnictwa, przemysłu bądź budownictwa.

Tabl. 12. Udział poszczególnych grup sekcji w WDB wytworzonej przez sektor usług ogółem

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
	w %		
Ogółem	100,0	100,0	100,0
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	29,7	29,8	29,7
Transport i gospodarka magazynowa	9,0	9,8	10,4
Zakwaterowanie i gastronomia	1,9	1,9	1,9
Informacja i komunikacja	5,9	5,8	5,4
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	7,0	7,1	6,6
Obsługa rynku nieruchomości	8,9	9,0	9,1
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, administrowanie i działalność wspierająca	11,0	11,0	11,1
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne; edukacja; opieka zdrowotna i pomoc społeczna	21,7	20,9	21,1
Pozostałe	4,8	4,8	4,7

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS.

7. SYTUACJA FINANSOWA PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE

WYNIKI FINANSOWE PRZEDSIĘBIORSTW NIEFINANSOWYCH

W 2013 r. łączny wynik finansowy brutto przedsiębiorstw niefinansowych o liczbie pracujących powyżej 9 osób⁴³ wyniósł 126,9 mld zł i był o 5,2% wyższy niż w 2012 r. Wynik finansowy netto w kwocie 108,2 mld zł był o 8,1% wyższy od uzyskanego w roku poprzednim. Wynik finansowy ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w tej grupie przedsiębiorstw ukształtował się na poziomie 117,0 mld zł i był o 0,9% wyższy niż rok wcześniej.

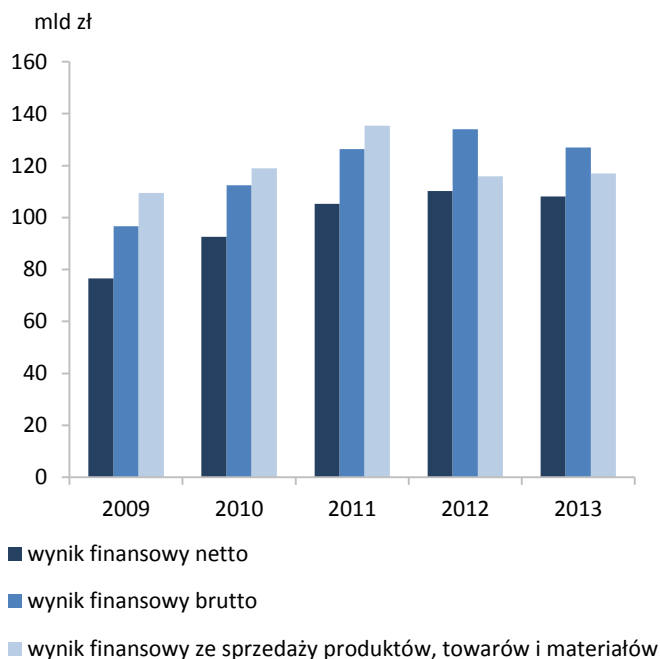
Przychody z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych w 2013 r. wyniosły 2 843,7 mld zł i były wyższe niż w roku poprzednim o 0,6%. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, stanowiące największy udział w strukturze przychodów (96,7%), wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o 0,9%⁴⁴.

Koszty uzyskania przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych o liczbie pracujących powyżej 9 osób w 2013 r. wyniosły 2 716,9 mld zł i były wyższe niż w roku poprzednim o 0,4%. Koszty własne sprzedanych produktów, towarów i materiałów, zajmujące 96,9% w strukturze kosztów, wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o 0,9%. Stosunek poniesionych kosztów do wartości przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych wyniósł 95,5% i był niższy niż w roku poprzednim o 0,2 p. proc.

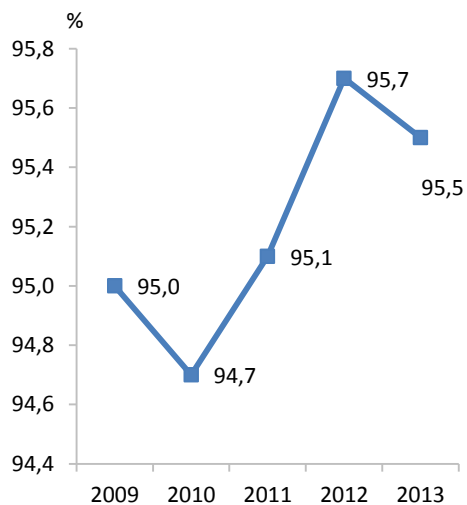
⁴³ Prezentowane dane i informacje dotyczą przedsiębiorstw niefinansowych, o liczbie pracujących powyżej 9 osób, prowadzących księgi rachunkowe, należących do sekcji PKD 2007: B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę, E – Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa.

⁴⁴ W strukturze przychodów ogółem przeważały przychody generowane przez przedsiębiorstwa o liczbie pracujących powyżej 49 osób; ich udział wyniósł 84,1% (w roku poprzednim 84,3%).

Wykres 41. Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych

Wykres 42. Relacja kosztów do przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych

Źródło: GUS, *Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII*.

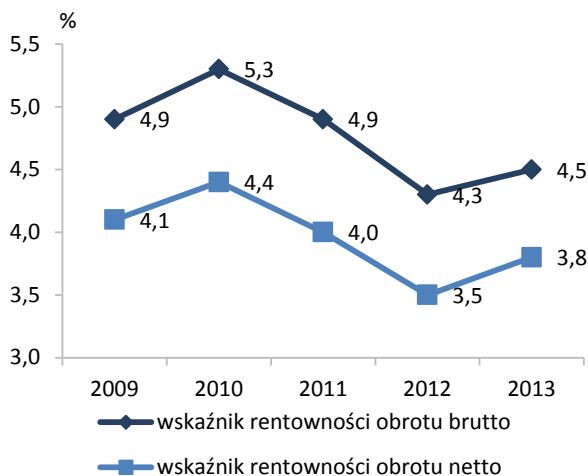
Wzrost przychodów ze sprzedaży, jak również zmniejszenie się kosztów ich uzyskania wpłynęły na polepszenie się wyników finansowych przedsiębiorstw. Poprawie wyniku finansowego towarzyszyło zwiększenie nakładów na środki trwałe przez przedsiębiorstwa niefinansowe. Wartość tych nakładów w 2013 r. wyniosła 115,0 mld zł i była wyższa w porównaniu do roku poprzedniego o 3,9%. Liczba nowo rozpoczętych środków trwałych w budowie 2013 r. wyniosła 190,4 tys., a ich wartość kosztorysowa 53,6 mld zł (w 2012 r. odpowiednio: 164,9 tys. i 48,0 mld zł).

Sprzedaż na eksport w 2013 r. wyniosła 585,2 mld zł i była wyższa niż w roku poprzednim o 6,3%. Liczba przedsiębiorstw wykazujących sprzedaż na eksport w 2013 r. w porównaniu z 2012 r. wzrosła o 0,6 tys. Przychody ze sprzedaży na eksport w 2013 r. stanowiły 21,3% przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów (wzrost o 1,1% w porównaniu z 2012 r.).

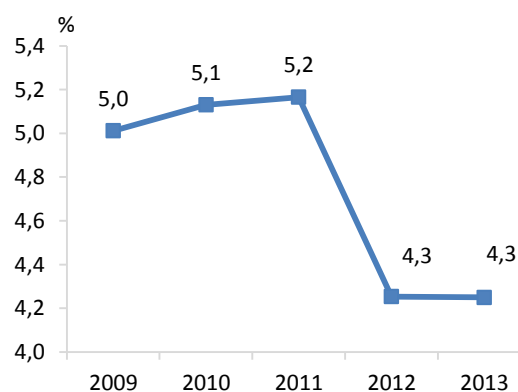
RENTOWNOŚĆ I PŁYNNOŚĆ

Wskaźnik rentowności obrotu brutto (relacja wyniku finansowego brutto do przychodów z całokształtu działalności) przedsiębiorstw wyniósł 4,5% w 2013 r. i zwiększył się w stosunku do roku poprzedniego o 0,2 p. proc. Wskaźnik rentowności obrotu netto (wynik finansowy netto do przychodów z całokształtu działalności) wzrósł w stosunku do uzyskanego w 2012 r. o 0,3 p. proc., osiągając wartość 3,8%.

Wykres 43. Rentowność obrotu przedsiębiorstw niefinansowych

Wykres 44. Rentowność ze sprzedaży przedsiębiorstw niefinansowych

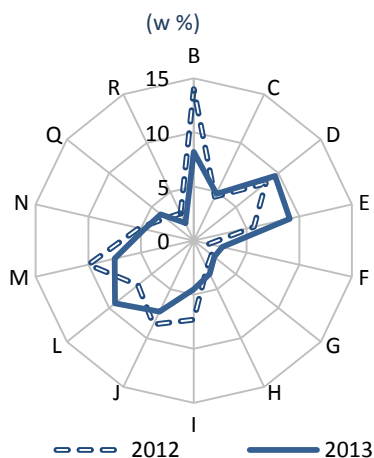

Źródło: GUS, Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII.

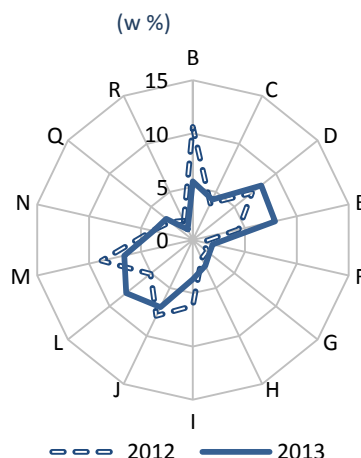
Poziom rentowności ze sprzedaży obliczono jako relację wyniku ze sprzedaży do przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów. Wskaźnik ten utrzymał się na tym samym poziomie co w roku 2012 i wyniósł 4,3%.

Rentowność obrotów brutto wzrosła o 0,2 p. proc., przy czym najwyższy wzrost w 2013 r. w relacji do roku poprzedniego odnotowano dla sekcji E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja (o 3,4 p. proc.) oraz L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (o 2,7 p. proc.). Największy spadek wykazały przedsiębiorstwa należące do sekcji B - Górnictwo i wydobywanie (o 5,8 p. proc.) oraz I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (o 2,8 p. proc.). Rentowność obrotów netto wzrosła o 0,3 p. proc., przy czym najwyższy wskaźnik wzrostu rentowności wykazały przedsiębiorstwa należące do sekcji E (o 3,5 p. proc) oraz L (o 2,9 p. proc.). Największy spadek rentowności obrotu netto zanotowały przedsiębiorstwa należące do sekcji B (o 5,1 p. proc.) oraz sekcji I (o 2,5 p. proc.).

Wykres 45. Rentowność obrotu brutto przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD

Wykres 46. Rentowność obrotu netto przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD

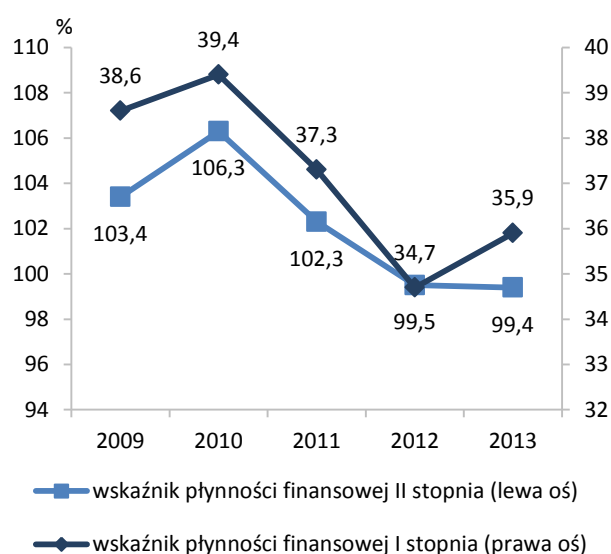
Źródło: GUS, Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII.

Jednym z warunków istotnych dla przedsiębiorstwa jest zachowanie płynności finansowej. W analizowanych przedsiębiorstwach wskaźnik płynności finansowej I stopnia⁴⁵ w 2013 r. nieznacznie wzrósł i wyniósł 35,9% wobec 34,7% w 2012 r., a wskaźnik II stopnia⁴⁶ obniżył się z 99,5% do 99,4%. Wskaźnik płynności finansowej III stopnia⁴⁷ tych przedsiębiorstw nieznacznie spadł z poziomu 146,0% w 2012 r. do 144,4% w 2013 r. Wzrost płynności finansowej przedsiębiorstw niefinansowych w 2013 r. wiązał się głównie ze zmianami w strukturze i wartości majątku obrotowego.

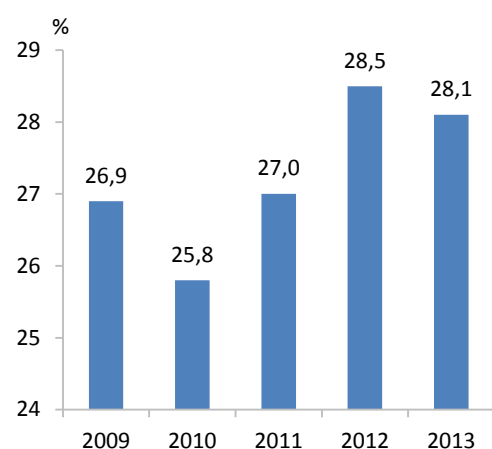
W przedsiębiorstwach niefinansowych o liczbie pracujących powyżej 9 osób inwestycje krótkoterminowe w 2013 r. zwiększyły się w stosunku do roku poprzedniego o 7,5%, osiągając wartość 224,0 mld zł. Należności krótkoterminowe w 2013 r. wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o 1,8%, osiągając poziom 396,1 mld zł. Wartość zapasów utrzymywanych przez przedsiębiorstwa na koniec roku wyniosła 253,2 mld zł wobec 250,2 mld zł w roku poprzednim, a w konsekwencji odnotowano niższy o 0,5 p. proc. niż w 2012 r. udział zapasów w strukturze aktywów obrotowych tych przedsiębiorstw.

Zobowiązania przedsiębiorstw niefinansowych w 2013 r. wyniosły 935,1 mld zł (w 2012 r. osiągnęły wartość 893,3 mld zł). Najwyższy udział w strukturze zobowiązań stanowiły zobowiązania krótkoterminowe; udział ten wyniósł 66,7%, przy 67,2% w 2012 r. Poziom zobowiązań krótkoterminowych w 2013 r. zwiększył się o 4,0% w relacji do roku poprzedniego i wyniósł 623,9 mld zł.

Wykres 47. Wskaźnik płynności finansowej I i II stopnia przedsiębiorstw niefinansowych

Wykres 48. Udział zapasów w aktywach obrotowych przedsiębiorstw niefinansowych

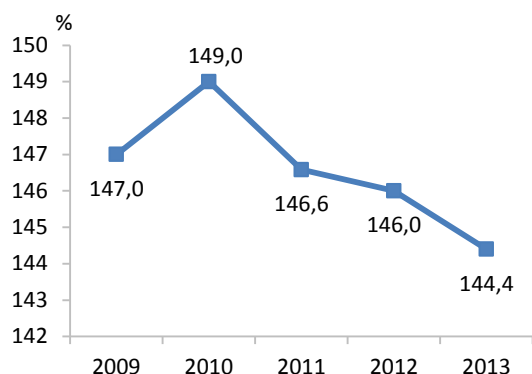
Źródło: GUS, *Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII*.

⁴⁵ Wskaźnik płynności finansowej I stopnia jest to relacja inwestycji krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych (słownik pojęć GUS).

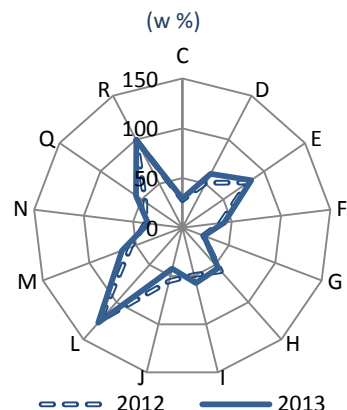
⁴⁶ Wskaźnik płynności II stopnia jest to relacja inwestycji krótkoterminowych i należności krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych (słownik pojęć GUS).

⁴⁷ Wskaźnik płynności III stopnia jest to relacja aktywów obrotowych jednostki (zapasów, należności krótkoterminowych, inwestycji krótkoterminowych i krótkoterminowych rozliczeń międzyokresowych) do zobowiązań krótkoterminowych (słownik pojęć GUS).

Wykres 49. Wskaźnik płynności finansowej III stopnia przedsiębiorstw niefinansowych

Wykres 50. Wskaźnik płynności finansowej I stopnia przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD

Źródło: GUS, *Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII*.

Wskaźnik płynności finansowej I stopnia w przedsiębiorstwach niefinansowych o liczbie pracujących powyżej 9 osób według PKD 2007 wykazał najwyższy spadek w sekcji J – Informacja i komunikacja (o 12,9 p. proc.), B – Górnictwo i wydobywanie (o 8,2 p. proc.) oraz H – Transport i gospodarka magazynowa (o 4,0 p. proc.). Najwyższy wzrost w 2013 r. w zakresie poprawy płynności finansowej I stopnia charakteryzował sekcję Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (o 11,2 p. proc.), E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja (o 10,1 p. proc.) oraz M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (o 9,3 p. proc.).

II. RYNEK PRACY ORAZ SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH

1. PROCESY NA GLOBALNYM RYNKU PRACY

W 2013 r. sytuacja na globalnym rynku pracy pozostawała niepewna. W ujęciu rocznym stopa bezrobocia oraz wskaźnik zatrudnienia dla świata utrzymywały się na niezmiennym poziomie wobec poprzedniego roku. W wielu regionach miało miejsce spowolnienie wzrostu liczby pracujących, w tym w Stanach Zjednoczonych, Ameryce Łacińskiej i Karaibach, czy krajach Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw⁴⁸. W krajach UE pojawiły się sygnały odbudowy zatrudnienia oraz wyhamował wzrost stopy bezrobocia. W niektórych państwach azjatyckich, w tym Japonii, miało miejsce przyspieszenie wzrostu liczby pracujących.

PRACUJĄCY

Globalna liczba pracujących, zgodnie z szacunkami MOP, wzrosła o 1,4% w 2013 r., tj. w tym samym tempie jak w latach 2011-2012. Wskaźnik zatrudnienia na świecie, tzn. udział osób pracujących w stosunku do całej populacji w wieku 15 lat i więcej, w 2013 r. wyniósł 59,6%⁴⁹. Wskaźnik ten utrzymywał się na tym poziomie od 2010 r. W większości regionów świata tempo wzrostu liczby pracujących zwalniało. Spowolnienie w największym stopniu dotknęło grupę krajów Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw (0,2% wobec 1,1% rok wcześniej). Pogorszenie sytuacji gospodarczej, szczególnie w krajach Wspólnoty Niepodległych Państw, wpłynęło na wstrzymanie długookresowego trendu wzrostu wskaźnika zatrudnienia w tym regionie.

Tabl. 13. Zmiana liczby pracujących według grup krajów

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	w %				
Świat	0,4	1,2	1,4	1,4	1,4
Gospodarki rozwinięte oraz Unia Europejska (DE EU)	-2,2	-0,2	0,4	0,5	0,4
Europa Środkowa i Południowo-Wschodnia (bez UE) oraz Wspólnota Niepodległych Państw (CSEE CIS)	-1,3	1,4	1,8	1,1	0,2
Azja Wschodnia (EA)	0,4	0,6	1,0	0,8	0,7
Południowo-Wschodnia Azja oraz Pacyfik (SEA)	1,8	2,1	2,2	2,0	1,6
Południowa Azja (SA)	0,6	1,0	1,1	1,0	1,9
Ameryka Łacińska i Karaiby (LA)	0,7	2,4	2,2	2,3	1,8
Bliski Wschód (ME)	3,7	3,1	3,8	3,1	2,8
Afryka Północna (NA)	2,0	2,4	0,6	1,9	2,0
Afryka Subsaharyjska (SSA)	2,8	2,9	3,0	3,1	3,1

Źródło: dane MOP.

W grupie Gospodarek rozwiniętych oraz Unii Europejskiej wzrost liczby pracujących wyniósł 0,4% i był niższy o 0,1 p. proc. niż rok wcześniej, zaś wskaźnik zatrudnienia pozostawał na tym samym poziomie co w poprzednim roku, tj. 54,8%. Stagnacja wskaźnika zatrudnienia w grupie Gospodarek

⁴⁸ Grupy krajów według Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) stanowią klasyfikację odmienną od stosowanej przez MFW. Patrz: objaśnienia znaków umownych i skrótów używanych w publikacji. Kategoria Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw nie obejmuje krajów regionu należących do UE.

⁴⁹ O ile nie zaznaczono inaczej, w rozdziale *Procesy globalne* źródłem danych jest MOP.

rozwinętych oraz Unii Europejskiej przypisywana jest przez ekspertów MOP w dużym stopniu zmianom demograficznym, związanym ze starzeniem się tych społeczeństw⁵⁰.

Tabl. 14. Wskaźnik zatrudnienia (15 lat i więcej) według grup krajów

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	w %				
Świat	59,7	59,6	59,6	59,6	59,6
Gospodarki rozwinięte oraz Unia Europejska (DE EU)	55,3	54,9	54,8	54,8	54,8
Europa Środkowa i Południowo-Wschodnia (bez UE) oraz Wspólnota Niepodległych Państw (CSEE CIS)	53,1	53,7	54,4	54,9	54,9
Azja Wschodnia (EA)	67,5	67,3	67,4	67,5	67,5
Południowo-Wschodnia Azja oraz Pacyfik (SEA)	66,7	67,0	67,3	67,5	67,4
Południowa Azja (SA)	55,4	54,9	54,4	53,9	53,9
Ameryka Łacińska i Karaiby (LA)	60,7	61,2	61,5	61,8	61,9
Bliski Wschód (ME)	42,6	42,7	43,1	43,4	43,6
Afryka Północna (NA)	43,3	43,5	42,9	43,0	43,1
Afryka Subsaharyjska (SSA)	65,0	65,1	65,2	65,3	65,4

Źródło: dane MOP.

W Stanach Zjednoczonych liczba pracujących rosła wolniej niż w poprzednim roku. Wskaźnik zatrudnienia w tym kraju utrzymywał się na tym samym poziomie, co rok wcześniej, tj. 58,6%. W Japonii miało miejsce przyspieszenie tempa wzrostu liczby pracujących w porównaniu z poprzednim rokiem. W strefie euro w 2013 r., zgodnie z danymi Eurostatu, spadek liczby pracujących był większy niż w poprzednim roku i wyniósł 0,8%. Jednakże w drugiej połowie 2013 r. tempo spadku liczby pracujących spowalniało, co odbierano jako zapowiedź jej odbudowy.

Istotne przyspieszenie wzrostu liczby pracujących miało miejsce w regionie Azji Południowej (1,9% w 2013 r. wobec 1,0% w 2012 r.), w szczególności wśród kobiet (2,2% wobec 0,1% w poprzednim roku). Wskaźniki zatrudnienia w tych krajach pozostawały jednak na względnie niskich poziomach (średnio 53,9%).

Najwyższe wskaźniki zatrudnienia, zgodnie z danymi MOP, odnotowano w 2013 r. we Wschodniej Azji (67,5%), Azji Południowo-Wschodniej i Pacyfiku (67,4%) oraz Afryce Subsaharyjskiej (65,4%). W krajach Ameryki Łacińskiej i Karaibów, gdzie wskaźnik zatrudnienia utrzymywał się na poziomie 61,9%, miało miejsce znaczne spowolnienie wzrostu liczby pracujących do 1,8% z poziomu 2,3% w 2012 r. Wiązało się to ze spowolnieniem gospodarczym, trwającym od 2012 r. Najniższy poziom wskaźnika zatrudnienia zaobserwowano w regionie Północnej Afryki (43,1%) oraz Bliskiego Wschodu (43,6%).

Zgodnie z szacunkami MOP, w 2013 r. liczba pracujących, którzy otrzymywali regularną płacę za wykonywane zajęcie (*wage employment*) na świecie wyniosła 1,6 mld osób. Wzrost tej liczby wyniósł 28,1 mln osób i był niższy niż rok wcześniej (ok. 35 mln). Liczba osób pracujących na własny rachunek oraz pomagających członków rodzin (formy pracy określane przez MOP mianem *vulnerable employment* ze względu na wyższe wskaźniki ubóstwa i niższą ochronę socjalną wśród osób je podejmujących) na świecie wyniosła 1,5 mld i była wyższa o 13,4 mln niż rok wcześniej. Skala wzrostu liczby tych osób była większa niż w roku poprzednim, gdy wyniosła 5,3 mln⁵¹. Największy odsetek

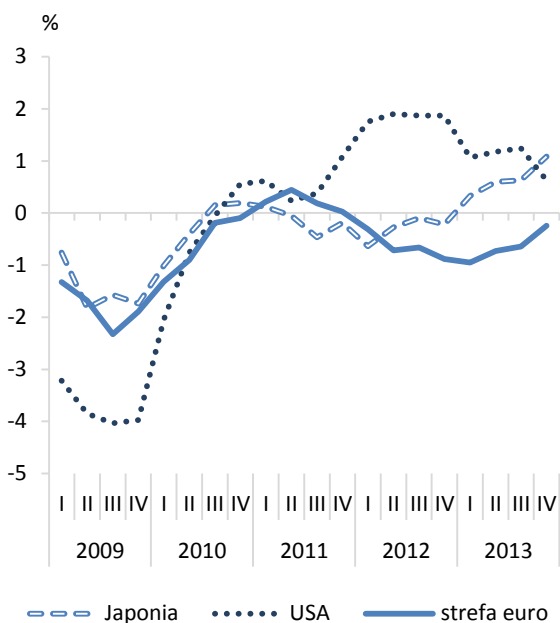
⁵⁰ MOP, *Global Employment Trends 2014*, (2014), Genewa, s. 19.

⁵¹ MOP, *Global Employment Trends 2014*, (2014), Genewa, s. 22.

tych osób wśród osób pracujących występował w Afryce Subsaharyjskiej, Azji Południowej oraz Azji Południowo-Wschodniej i Pacyfiku.

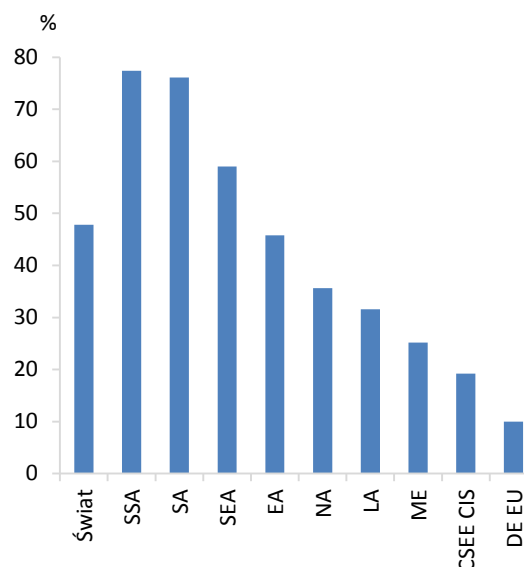
Wykres 51. Zmiana liczby pracujących w wybranych krajach rozwiniętych

(w stosunku do analogicznego kwartału poprzedniego roku)

Źródło: opracowanie na podstawie danych OECD.

Wykres 52. Udział osób pracujących na własny rachunek oraz pomagających członków rodzin (*vulnerable employment*) wśród ogółu pracujących w 2013 r. według grup krajów

Uwaga: grupy krajów według MOP, tłumaczenie i opis w spisie skrótów.

Źródło: dane MOP.

Ekspert MOP podają także szacunki dla liczby pracujących w szarej strefie. Przykładowo, w krajach Europy Środkowo-Wschodniej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw wielkość tego zjawiska szacuje się na ok. 20% całkowitej liczby pracujących, zaś w krajach Ameryki Łacińskiej odsetki te sięgają od poniżej 50% do ponad 70%. W niektórych krajach Południowej Azji nieformalna praca sięgała nawet poziomu 90% całkowitej liczby pracujących⁵².

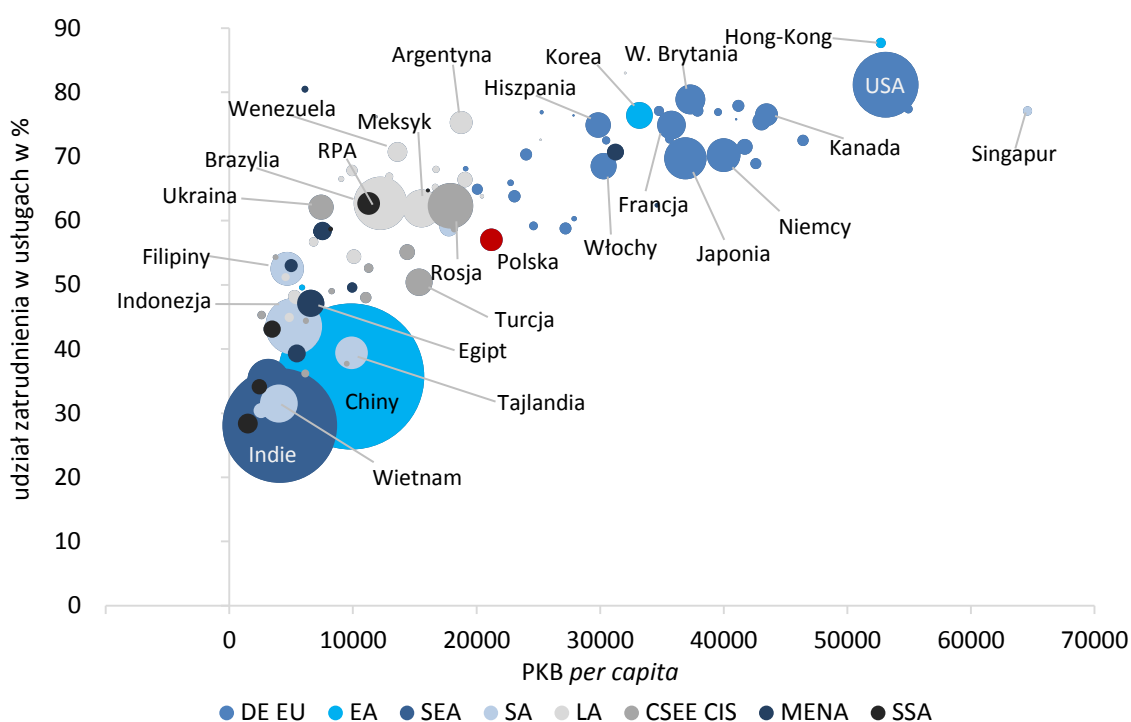
⁵² MOP, *Global Employment Trends 2014*, (2014), Genewa, s. 12-13.

RYNKI PRACY NA ŚWIECIE - CHINY

Na światowych rynkach pracy rysuje się istotne zróżnicowanie sytuacji pomiędzy grupami krajów. Grupa Gospodarek rozwiniętych oraz Unia Europejska wyraźnie odstają od reszty grupy krajów pod względem nowoczesności rynków pracy (udziału zatrudnienia w usługach) oraz zamożności (PKB *per capita*). Pod względem PKB *per capita* (przeliczonego według PPS) Chiny istotnie zwiększyły swój dystans w stosunku do Indii w ostatniej dekadzie. Jeszcze w 2001 r. wskaźnik w obu krajach wynosił odpowiednio 2621 USD oraz 1644 USD, zaś w 2013 r. Chiny osiągnęły 9844 USD, zaś Indie 4077 USD. Chiny przekroczyły istotnie średnią dla grupy gospodarek wschodzących i rozwijających się (kategoria MFW), gdzie PKB *per capita* w 2013 r. wyniosło 7308 USD.

Wykres 53. Wybrane rynki pracy na świecie w 2012 r.

(rozmiar znaczka określa liczbę aktywnych zawodowo)

Uwaga: dane dotyczące odsetka pracujących w usługach dotyczą różnych lat dla różnych krajów, pomiędzy 2008 r. a 2012 r., w zależności od dostępności danych w bazie MOP *Key Indicators of the Labour Market*. Grupy krajów podane są za MOP, tłumaczenie i opis w spisie skrótów. Kraje Bliskiego Wschodu (ME) połączono w jedną kategorię z krajami Afryki Północnej (NA).

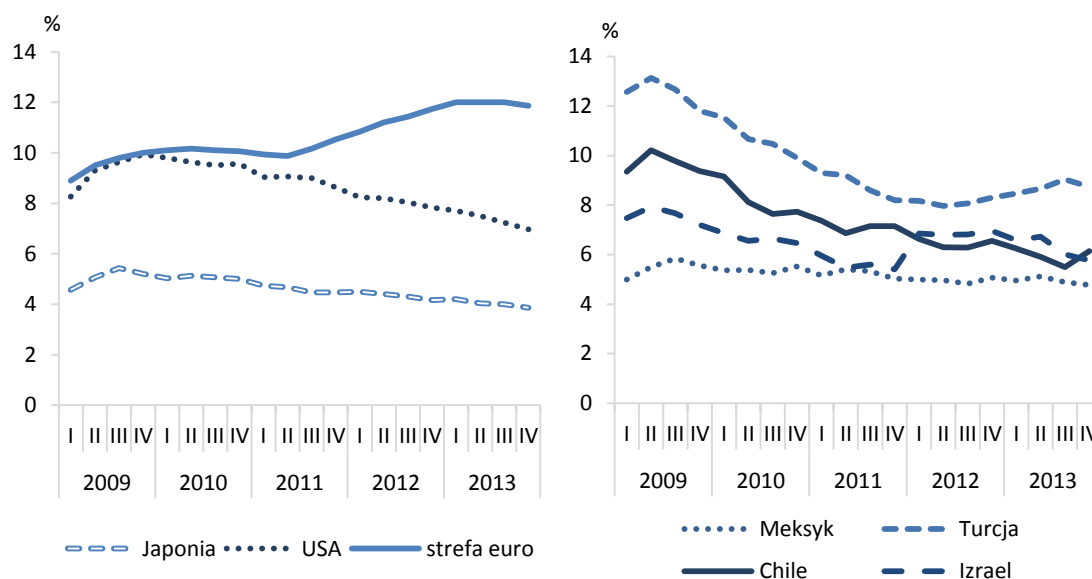
W opinii ekspertów chińska gospodarka zbliża się do tzw. punktu zwrotnego Lewisa. Zgodnie z teorią gospodarka przekracza ten punkt w momencie, gdy wyczerpuje się jej nadwyżka taniej siły roboczej, tj. pochodzącej z ubogich obszarów wiejskich i emigrującej do miasta za pracą, bądź, gdy brakuje dużych zasobów młodych osób, wynikających z premii demograficznej. Oba procesy mają miejsce w Chinach - kurczy się potencjalna siła robocza z prowincji, oraz postępuje proces starzenia się społeczeństwa. Ze względu na niemożność sięgania przez pracodawców po tanich robotników z obszarów wiejskich, są oni poddawani presji płacowej przez coraz bardziej świadomych własnej wartości pracowników. Konsekwencją na poziomie makroekonomicznym jest trwały wzrost kosztów pracy, co istotnie wpływa na konkurencyjność oraz spowalnia wzrost danej gospodarki.

Źródło: opracowanie na podstawie danych MOP (*Key Indicators of the Labour Market*), BS, MFW; Mitali Das, Papa N'Diaye, *The End of Cheap Labor*, w: *Finance & Development*, (2013), Waszyngton.

BEZROBOTNI

Liczba osób bezrobotnych na świecie w 2013 r. wyniosła średniorocznie 201,8 mln. Liczba ta wzrosła o 4,9 mln w stosunku do poprzedniego roku. Stopa bezrobocia utrzymywała się na poziomie 6,0%, niezmiennym w stosunku do 2012 r. Pomiędzy regionami występowały istotne różnice w zakresie poziomów bezrobocia. W grupie Gospodarek rozwiniętych oraz Unii Europejskiej stopa bezrobocia, według szacunków MOP, utrzymywała się na wysokim poziomie 8,6%. Spośród tej grupy krajów stopa bezrobocia obniżyła się jedynie w kilku (Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Kanada, Japonia, Niemcy). Według prognoz MOP jedynie Stany Zjednoczone mają w najbliższej przyszłości szansę na istotną poprawę w zakresie bezrobocia.

Wykres 54. Stopa bezrobocia w wybranych gospodarkach rozwiniętych oraz rozwijających się i wschodzących

Źródło: dane OECD.

W Stanach Zjednoczonych stopa bezrobocia obniżyła się w ciągu 2013 r. i średniorocznie wyniosła 7,4%, tj. 0,7 p. proc. mniej niż rok wcześniej. Był to trzeci rok z kolei, w którym stopa bezrobocia obniżyła się – w 2010 r. wyniosła 9,6%. Należy zwrócić jednak uwagę na to, że spadek bezrobocia w Stanach Zjednoczonych wiązał się w dużym stopniu z negatywnymi trendami demograficznymi oraz przechodzeniem bezrobotnych do bierności zawodowej, w związku ze zniechęceniem poszukiwaniem pracy. Świadczy o tym wzrost udziału osób biernych zawodowo wśród populacji w wieku produkcyjnym. MFW przewiduje jednak spadek ich liczby wraz z poprawą warunków na amerykańskim rynku pracy⁵³.

W Japonii stopa bezrobocia wyniosła 4,0%, i była niższa o 0,3 p. proc. niż rok wcześniej. Stopa bezrobocia w tym kraju obniżyła się od 2010 r. W strefie euro odnotowano stopę bezrobocia na poziomie 12,0%, co oznaczało wzrost o 0,7 p. proc. w porównaniu z 2012 r. W drugiej połowie 2013 r. stopa bezrobocia obniżyła się jednak do poziomu 11,7%, co było efektem powolnej odbudowy dynamiki PKB. W latach 2009-2013 w strefie euro stopa bezrobocia nieustannie rosła w ujęciu rocznym.

⁵³ MFW, *World Economic Outlook*, (2014), Waszyngton, s. 7, 51.

Tabl. 15. Stopa bezrobocia według grup krajów

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	w %				
Świat	6,2	6,1	6,0	6,0	6,0
Gospodarki rozwinięte oraz Unia Europejska (DE EU)	8,4	8,8	8,4	8,6	8,6
Europa Środkowa i Południowo-Wschodnia (bez UE) oraz Wspólnota Niepodległych Państw (CSEE CIS)	9,9	9,2	8,5	8,0	8,2
Azja Wschodnia (EA)	4,4	4,2	4,3	4,4	4,5
Południowo-Wschodnia Azja oraz Pacyfik (SEA)	5,1	4,7	4,4	4,1	4,2
Południowa Azja (SA)	4,2	3,8	3,8	3,9	4,0
Ameryka Łacińska i Karaiby (LA)	7,5	7,3	6,7	6,6	6,5
Bliski Wschód (ME)	10,3	11,1	10,8	10,9	10,9
Afryka Północna (NA)	10,6	10,4	11,8	12,1	12,2
Afryka Subsaharyjska (SSA)	7,7	7,6	7,6	7,6	7,6

Źródło: dane MOP.

Najwyższe stopy bezrobocia odnotowano w krajach Bliskiego Wschodu (10,9%) oraz Afryki Północnej (12,2%). W grupie Ameryka Łacińska i Karaiby stopa bezrobocia pozostawała na podobnym poziomie co w poprzednim roku (6,5%): nieznacznie obniżyła się w Brazylii, wzrosła w Meksyku i Argentynie. W krajach Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw stopa bezrobocia wyniosła 8,2% i była wyższa o 0,2 p. proc. Najniższe stopy bezrobocia występowały w krajach azjatyckich (na poziomie ok. 4,0%).

W 2013 r. na świecie było 74,5 mln osób bezrobotnych w wieku 15-24 lata. Stopa bezrobocia wśród tej grupy wyniosła 13,1% i była wyższa o 0,2 p. proc. niż w 2012 r. Poza osobami bezrobotnymi w 2013 r. MOP szacowała liczbę osób na świecie zniechęconych poszukiwaniem pracy (*discouraged workers*) na ok. 23 mln⁵⁴.

NIERÓWNOŚCI DOCHODOWE

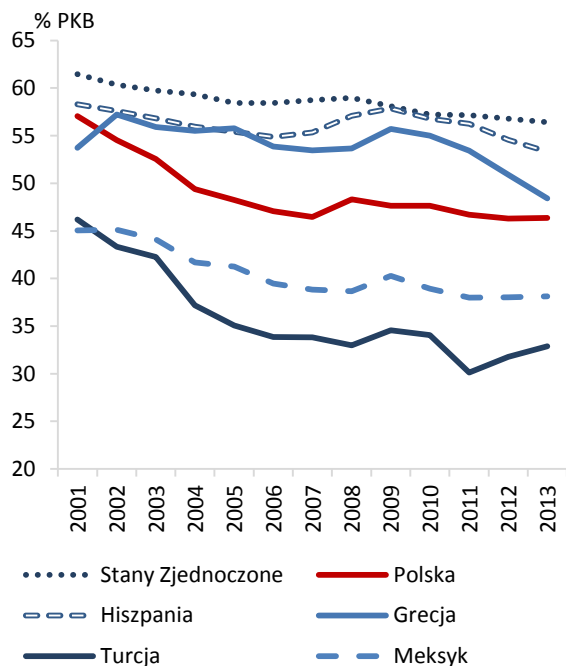
Zgodnie z danymi z bazy KE Ameco, w latach 2001-2013 zmniejszał się udział dochodu z pracy⁵⁵ zarówno w niektórych gospodarkach rozwiniętych, jak i na rynkach wschodzących. Istotne spadki w tym okresie odnotowano w Turcji (13,3 p. proc.), Polsce (10,7 p. proc.), krajach południa Europy: Cyprze, Hiszpanii, Grecji oraz w Stanach Zjednoczonych, Japonii, Meksyku.

Obok wymienionych wyżej procesów, w latach 2001-2012 w grupie krajów OECD (m.in. Stany Zjednoczone, Kanada, Izrael, Niemcy, Francja, Szwecja) zwiększały się nierówności dochodowe mierzone współczynnikiem Giniego. W wielu krajach wzrósł udział w dochodzie grupy osób stanowiących najbogatszy 1,0% populacji, co także świadczyło o zwiększeniu się nierówności dochodowych w tych gospodarkach. Wzrost ten był istotny w Stanach Zjednoczonych Ameryki, gdzie udział tej grupy w 2012 r. wyniósł 19,3%, tj. był wyższy o 4,0 p. proc. niż w 2001 r. W Szwecji wzrost nierówności mierzonych udziałem najbogatszego percentyla w latach 2001-2012 wyniósł 1,2 p. proc.

⁵⁴ MOP, *Global Employment Trends 2014*, (2014), Genewa, s. 17.

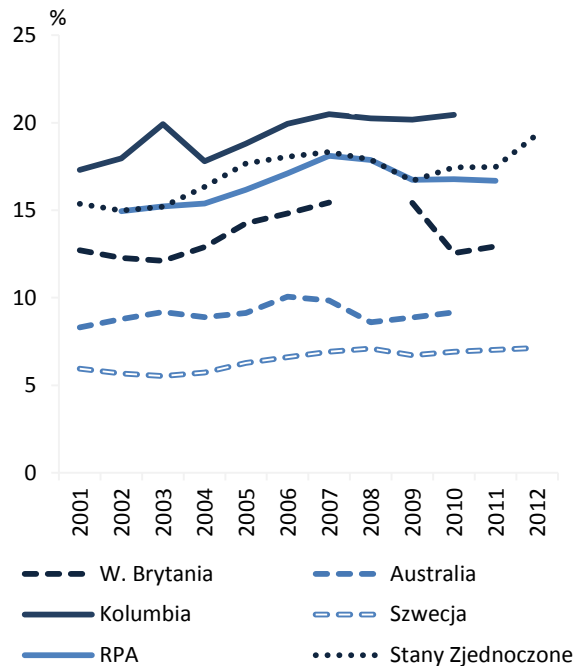
⁵⁵ Udział dochodu z pracy obliczony jest jako udział procentowy kosztu pracy na pracownika najemnego (*compensation per employee*) w PKB w cenach rynkowych na osobę pracującą.

Wykres 55. Udział dochodu z pracy w PKB w wybranych gospodarkach

Źródło: dane KE (Ameco).

Wykres 56. Udział dochodów najbogatszego 1% osób w dochodzie całej populacji w wybranych gospodarkach

Źródło: World Top Income Database.

Wśród przyczyn spadku udziału pracy, jak i wzrostu udziału dochodów najzamożniejszych wskazuje się globalizację, postęp technologiczny, faworyzujący najbardziej wykwalifikowanych pracowników, czy finansyzację gospodarek⁵⁶.

W latach 2008-2010 w niektórych krajach OECD (Stany Zjednoczone, Szwecja, Wielka Brytania) nastąpił spadek udziału najbogatszego 1% w dochodzie. Ten spadek eksperci OECD tłumaczą tym, że najwyższe zarobki są bardziej wrażliwe na wahania cyklu koniunkturalnego niż niższe dochody. Recesja jednak nie wpływa trwale na rozkład dochodów⁵⁷. W następnych latach w ww. krajach OECD miał miejsce ponownie wzrost udziału najbogatszego 1% w dochodzie.

⁵⁶ OECD, *Focus on Top Incomes and Taxation in OECD Countries: Was the crisis a game changer?*, (2014), Paryż, s. 5.

⁵⁷ OECD, *Focus on Top Incomes and Taxation in OECD Countries: Was the crisis a game changer?*, (2014), Paryż, s. 2.

2. RYNEK PRACY UNII EUROPEJSKIEJ⁵⁸

Sytuacja na rynku pracy UE zaczęła się powoli stabilizować w 2013 r., na co miało wpływ odwrócenie trendu spadkowego PKB w drugim kwartale 2013 r. W pierwszej połowie 2013 r. wyhamował wzrost stopy bezrobocia, zaś pod koniec 2013 r. miał miejsce jej spadek, w tym wśród młodych osób. Negatywne trendy na rynku pracy z poprzednich lat ulegały odwróceniu w niektórych południowych krajach UE, tj. Hiszpanii, Portugalii, czy Grecji, m.in. ze względu na relokację zatrudnienia do sektorów związanych z handlem. Nie wszystkie negatywne trendy uległy jednak odwróceniu. Długookresowa stopa bezrobocia w UE wciąż rosła, podobnie jak skala niedopasowań pomiędzy umiejętnościami pracowników a wymaganiami pracodawcy. Rosła także liczba zatrudnionych na niechcianych kontraktach, w tym na czas określony, jak i w niepełnym wymiarze czasu pracy⁵⁹.

UWARUNKOWANIA DEMOGRAFICZNE

Populacja osób w wieku 15-64 lata⁶⁰ w 2013 r. wyniosła w krajach Unii Europejskiej 332,0 mln osób i była mniejsza o 0,9 mln niż w 2012 r. Największa liczba osób w wieku 15-64 lata występowała w Niemczech (53,9 mln osób), Wielkiej Brytanii (40,7 mln osób), Francji (39,8 mln), Włoszech (39,5 mln), Hiszpanii (31,0 mln) oraz Polsce (25,5 mln).

Liczba osób w wieku 15-64 lata w UE zmniejszała się czwarty rok z rzędu, co, przy uwzględnieniu jednoczesnego wzrostu liczby osób w wieku 65 lat i więcej (wzrost o 1,9 mln w 2013 r.), wskazywało na postępujący proces starzenia się społeczeństw krajów Unii Europejskiej.

Udział osób w wieku 65 lat i więcej wśród ogółu populacji wyniósł 18,2%, tj. o 0,3 p. proc. więcej niż w roku poprzednim. Najstarszym społeczeństwem, tj. z najwyższym udziałem osób 65 lat i więcej wśród ogółu populacji, były Włochy (21,2%) oraz Niemcy (20,7%), w następnej kolejności Grecja (20,1%), Portugalia (19,4%), Bułgaria (19,2%), Szwecja (19,1%) oraz Łotwa i Finlandia (po 18,8%). W Polsce wskaźnik ten wyniósł 14,2%, o 0,4 p. proc. więcej niż w roku poprzednim.

PRACUJĄCY

Liczba pracujących w Unii Europejskiej w 2013 r. wyniosła 212 702 tys. osób i była niższa o 625 tys. niż w roku poprzednim. Na spadek liczby pracujących w największym stopniu wpłynęło zmniejszenie liczby pracujących we Włoszech (o 496 tys.), Hiszpanii (o 475 tys.), Grecji (o 145 tys.) oraz w Portugalii (o 99 tys.). Wzrost liczby pracujących miał miejsce przede wszystkim w Wielkiej Brytanii (o 303 tys.), Niemczech (o 282 tys.) oraz na Węgrzech (o 64 tys.).

W 2013 r. sytuacja na europejskim rynku pracy zaczęła się stabilizować. Choć w ujęciu rocznym skala spadku liczby pracujących w 2013 r. była wyższa niż w roku poprzednim, tj. wyniosła 0,3% wobec 0,2%, to w ujęciu kwartał do poprzedniego kwartału liczba pracujących w IV kwartale 2013 r. wzrosła o 0,1%.

⁵⁸ O ile nie zaznaczono inaczej, dane prezentowane w niniejszym rozdziale dotyczą Unii Europejskiej składającej się z 28 państw (odnosi się to również do danych z okresu przed akcesją Chorwacji do UE).

O ile nie zaznaczono inaczej, dane prezentowane w niniejszym rozdziale pochodzą z badania ankietowego *The European Union Labour Force Survey*.

⁵⁹ KE, *Employment and Social Developments in Europe 2013*, (2014), Bruksela, s. 13.

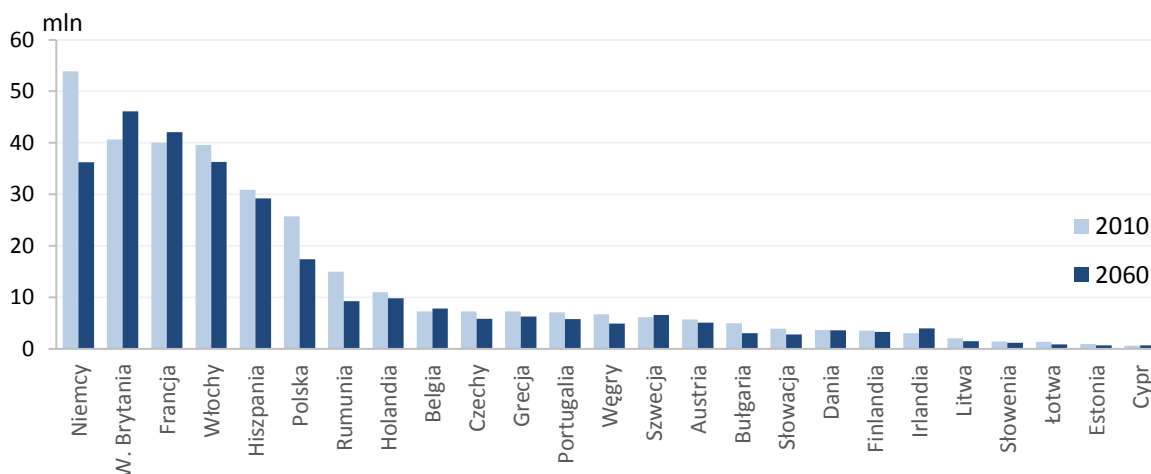
⁶⁰ W dalszej części rozdziału *Rynki pracy w Unii Europejskiej* dane dotyczące osób aktywnych zawodowo, pracujących oraz biernych zawodowo odnoszą się do grupy wieku w przedziale 15-64 lata, o ile nie zaznaczono inaczej.

TRENDY DEMOGRAFICZNE NA RYNKU PRACY UE

Zgodnie z publikacją KE *Ageing Report 2012* ludność Unii Europejskiej w wieku 15-64 lata w 2060 r. wyniesie 290,4 mln osób, tj. będzie niższa o 45,6 mln osób w porównaniu do 2010 r. Biorąc pod uwagę, że jednocześnie liczba osób w wieku 65 lat i więcej zwiększy się z 87,5 mln w 2010 r. do 152,6 mln w 2060 r., współczynnik obciążenia demograficznego istotnie wzrośnie. O ile w 2010 r. na 100 osób w wieku 20-64 lata przypadało 26 osób w wieku 65 lat i więcej, to w 2060 r. przypadają będą 52 osoby. Oznacza to, że na jedną osobę w wieku 65 lat i więcej będą przypadały dwie osoby w wieku 20-64 lata, podczas gdy w 2010 r. przypadały niemalże cztery. Liczba osób aktywnych zawodowo (w wieku 15-64 lata) w UE zmniejszy się z poziomu 238,8 mln osób w 2010 r. do 214,4 mln, zaś pracujących z 215,5 mln do 200,4 mln. Na 100 osób pracujących w wieku 20-64 lata w 2060 r. przypadają będą 73 osoby korzystające ze świadczeń emerytalnych i społecznych w wieku 65 lat i więcej, podczas gdy w 2010 r. przypadało 40 osób.

Biorąc pod uwagę liczby bezwzględne, spadek populacji w wieku 15-64 lata w największym stopniu dotknie Niemcy. Liczba osób w tej kategorii wieku w tym kraju zmniejszy się o 17,7 mln osób w okresie 2010-2060. Biorąc pod uwagę wartości względne, w największym stopniu skurczy się populacja w wieku 15-64 lata Bułgarów (o 39,2%) i Rumunów (o 38,0%). Populacja Polaków w tej grupie wieku będzie niższa o 32,3%.

Wykres 57. Liczba osób w wieku produkcyjnym w 2010 r. oraz w 2060 r.

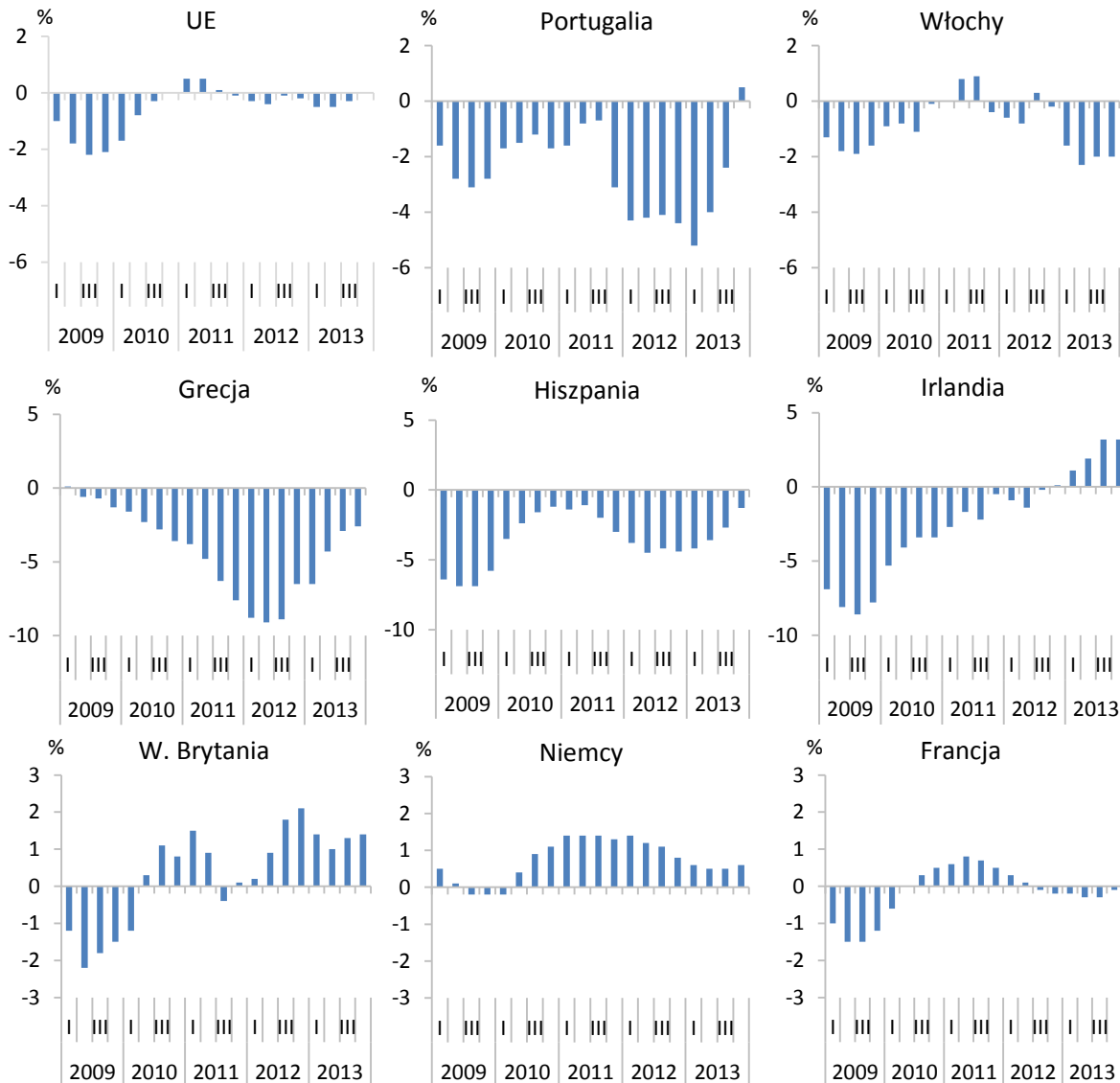

Choć obecnie społeczeństwo polskie jest jednym z najmłodszych, w 2060 r. będzie trzecim najstarszym pod względem udziału osób starszych w całej populacji (34,6%). Polska prześcignie pod tym względem Niemcy i Włochy, kraje obecnie najstarsze. O ile w 2010 r. w Polsce na 100 osób w wieku 15-64 lata przypadało 21 osób w wieku 65 lat i więcej, o tyle w 2060 r. będzie to 71 osób. Liczba osób aktywnych zawodowo w 2060 r. wyniesie 17,4 mln osób, tzn. będzie niższa o 9,8 mln osób niż w 2010 r. Osób pracujących (15-64 lata) w 2060 r. będzie 10,8 mln, tj. o 5,4 mln mniej niż w 2010 r. Na 100 osób pracujących w 2010 r. przypadało 31 osób starszych pobierających świadczenia emerytalne i społeczne. W 2060 r. na 100 osób pracujących przypadają będzie 100 osób starszych korzystających ze świadczeń.

Źródło: opracowanie na podstawie KE, *Ageing Report 2012*, (2012), Bruksela.

Wykres 58. Zmiana liczby pracujących w Unii Europejskiej oraz w wybranych krajach UE

(w stosunku do analogicznego kwartału roku poprzedniego)

Źródło: dane Eurostatu.

W ujęciu kwartał do analogicznego kwartału poprzedniego roku nie zaobserwowano odbudowy liczby pracujących pod koniec 2013 r., jednak w drugiej połowie 2013 r. skala spadku była z każdym kolejnym kwartałem coraz niższa. Spadek w pierwszych dwóch kwartałach wyniósł 0,5%, a w III i IV kwartale odpowiednio 0,3% i 0,0%.

Za oznakę stabilizacji na europejskich rynkach pracy w 2013 r. należy uznać spowolnienie spadku liczby pracujących w gospodarkach, które doświadczyły największych strat w zatrudnieniu w ostatnich latach. W Hiszpanii i Grecji, gdzie liczba pracujących nieustannie zmniejszała się w latach 2009-2013, spowolnienie tego spadku miało miejsce w każdym kolejnym kwartale 2013 r. (w ujęciu kwartał do analogicznego kwartału poprzedniego roku). W Portugalii liczba pracujących wzrosła w ostatnim kwartale 2013 r. o 0,5%. Wpływ na sytuację w Hiszpanii i Portugalii miało wstrzymanie spadku zatrudnienia w sektorach związanych z handlem.

Tabl. 16. Wskaźnik zatrudnienia oraz wzrost liczby pracujących w krajach UE

Kraje	Wskaźnik zatrudnienia (wiek 15-64)					Zmiana liczby pracujących				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	w %									
Unia Europejska	64,5	64,0	64,2	64,1	64,1	-1,8	-0,7	0,2	-0,2	-0,3
Strefa euro	64,5	64,1	64,3	63,8	63,5	-1,9	-0,5	0,3	-0,6	-0,8
Austria	71,6	71,7	72,1	72,5	72,3	-0,7	1,0	1,7	1,3	0,7
Belgia	61,6	62,0	61,9	61,8	61,8	-0,2	0,7	1,4	0,2	-0,2
Bułgaria	62,6	59,7	58,4	58,8	59,5	-1,7	-3,9	-2,2	-2,5	-0,4
Chorwacja	56,6	54,0	52,4	50,7	49,2	-1,8	-5,1	-2,3	-3,9	-1,0
Cypr	69,0	68,9	67,6	64,6	61,7	-0,4	-0,2	0,4	-4,2	-5,2
Czechy	65,4	65,0	65,7	66,5	67,7	-1,8	-1,0	0,0	0,4	0,9
Dania	75,3	73,3	73,1	72,6	72,5	-3,4	-2,5	-0,2	-0,3	0,2
Estonia	63,8	61,2	65,3	67,1	68,5	-9,9	-4,8	7,0	2,1	1,9
Finlandia	68,7	68,1	69,0	69,4	68,9	-2,6	-0,1	1,5	0,1	-1,3
Francja	64,0	63,9	63,8	63,9	64,1	-1,1	0,0	0,7	0,1	-0,2
Grecja	61,2	59,6	55,6	51,3	49,3	-0,6	-2,6	-5,6	-8,3	-4,1
Hiszpania	60,0	58,8	58,0	55,8	54,8	-6,5	-2,2	-1,9	-4,2	-3,0
Holandia	77,0	74,7	74,9	75,1	74,3	-0,7	-0,4	0,7	-0,2	-1,0
Irlandia	61,9	59,6	58,9	58,8	60,5	-7,8	-4,1	-1,8	-0,6	2,4
Litwa	59,9	57,6	60,2	62,0	63,7	-6,8	-11,9	0,5	1,8	1,3
Luksemburg	65,2	65,2	64,6	65,8	65,7	0,9	1,8	2,9	2,5	1,7
Łotwa	60,3	58,5	60,8	63,0	65,0	-14,3	-6,7	1,5	1,4	2,3
Malta	55,3	56,2	57,9	59,1	60,8	-0,2	2,1	2,5	2,4	3,3
Niemcy	70,3	71,1	72,5	72,8	73,3	0,1	0,5	1,4	1,1	0,6
Polska	59,3	58,9	59,3	59,7	60,0	0,4	x^a	0,6	0,1	-0,1
Portugalia	66,3	65,6	64,2	61,8	61,1	-2,6	-1,5	-1,5	-4,2	-2,8
Rumunia	58,6	58,8	58,5	59,5	59,7	-2,0	-0,3	-0,8	1,3	-0,1
Słowacja	60,2	58,8	59,3	59,7	59,9	-2,0	-1,5	1,8	0,1	-0,8
Słowenia	67,5	66,2	64,4	64,1	63,3	-1,8	-2,2	-1,6	-0,8	-2,0
Szwecja	72,2	72,1	73,6	73,8	74,4	-2,4	1,0	2,1	0,7	1,0
W. Brytania	69,9	69,5	69,5	70,1	70,8	-1,6	0,2	0,5	1,2	1,3
Węgry	55,4	55,4	55,8	57,2	58,4	-2,5	0,8	0,3	0,0	0,4
Włochy	57,5	56,9	56,9	56,8	55,6	-1,6	-0,7	0,3	-0,3	-2,0

^a Nie wprowadzono danych ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu. Dane pomiędzy 2010 r. a latami wcześniejszymi nie są w pełni porównywalne.

Źródło: dane Eurostatu.

Sytuacja inaczej przedstawiała się we Włoszech, gdzie liczba pracujących w 2013 r. spadała w większym stopniu niż w poprzednim roku. Podobnie we Francji, liczba pracujących zmniejszyła się w 2013 r., co stanowiło kontynuację spadku z drugiej połowy 2012 r.

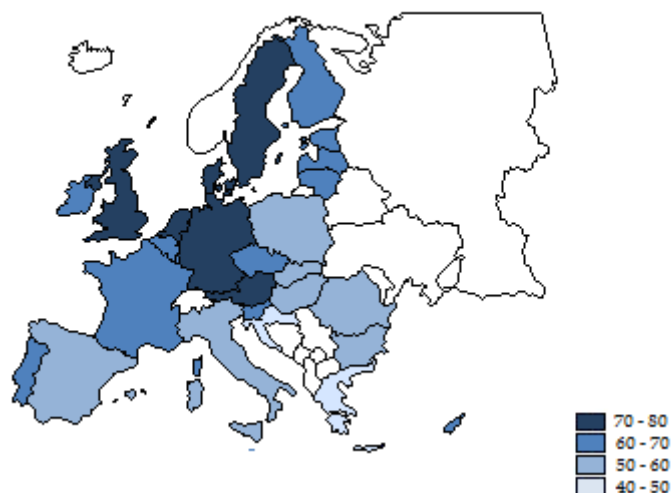
Najszybciej liczba pracujących rosła na Malcie (3,3%), w Irlandii (2,4%), na Łotwie (2,3%) oraz w Estonii (1,9%). W Niemczech liczba pracujących rosła, lecz wolniej niż w 2012 r. W Wielkiej Brytanii wzrost liczby pracujących ustabilizował się, tzn. był na podobnym poziomie, co w roku poprzednim (1,3%).

Wskaźnik zatrudnienia (tj. udział osób pracujących w populacji) dla osób w wieku 15-64 lata, w Unii Europejskiej utrzymywał się na tym samym poziomie co w latach 2011-2012, tj. 64,1%. Najwyższy wskaźnik zatrudnienia występował w Szwecji (74,4%), Holandii (74,3%), Niemczech (73,3%), Danii (72,5%) oraz w Austrii (72,3%). Najniższe wskaźniki zatrudnienia odnotowano w Chorwacji (49,2%), w Grecji (49,3%), Hiszpanii (54,8%) i we Włoszech (55,6%). Wskaźniki te

w 2013 r. w największym stopniu obniżyły się na Cyprze (2,9 p. proc.) oraz w Grecji (2,0 p. proc.), zaś wzrosły najbardziej na Łotwie (2,0 p. proc.), Litwie (1,7 p. proc.) oraz w Irlandii (1,7 p. proc.).

Wykres 59. Wskaźnik zatrudnienia w krajach UE w 2013 r.

(w %)

Źródło: dane Eurostatu.

Pracujący według grup wieku

Wskaźnik zatrudnienia dla osób młodych, w wieku 15-24 lata, w całej UE wyniósł 32,3% i był niższy o 0,4 p. proc. niż w 2012 r. Niski wskaźnik zatrudnienia wśród osób młodych wynikał m.in. z dużego odsetka osób biernych zawodowo w tej grupie wieku, wynoszącego 57,8%. Dla porównania, dla osób w wieku 15-64 lata odsetek ten wynosił 28,0%. Główną przyczyną bierności zawodowej wśród osób młodych było podejmowanie nauki bądź szkolenia. Dla porównania, wśród osób w wieku 15-24 lata w 2013 r. odsetek tych osób wśród biernych zawodowo wyniósł 88,8%, podczas gdy wśród osób w wieku 15-64 lata 34,6%. Kolejną przyczyną niskiego wskaźnika zatrudnienia wśród osób młodych była wysoka stopa bezrobocia, wynosząca 23,3%.

Wskaźnik zatrudnienia dla osób młodych w latach 2009-2013 zmniejszył się o 2,6 p. proc. Jednym z powodów była rosnąca stopa bezrobocia, ale także powrót młodych osób do edukacji. Dane Eurostatu wskazują w tym okresie na zwiększanie się udziału biernych zawodowo wśród młodych (o 1,4 p. proc.), a także odsetka osób kontynuujących naukę wśród biernych zawodowo (o 2,0 p. proc.).

Wśród osób w wieku 25-54 lata wskaźnik zatrudnienia wyniósł 76,8% w 2013 r. i był niższy o 0,6 p. proc. niż w roku poprzednim. Wskaźnik w tej grupie osób obniżył się w latach 2009-2013 o 1,2 p. proc. Interesująco kształtowały się tendencje w zatrudnieniu w grupie 25-29 lat. Choć wskaźnik zatrudnienia był znacznie wyższy w tej grupie wieku niż w grupie 15-24 lata i wynosił 70,5% w 2013 r., to skala jego spadku w latach 2009-2013 była porównywalna ze wskaźnikiem grupy 15-24 lata i wyniosła 2,7 p. proc. W niektórych krajach południa Europy, tj. Włoszech, Grecji, czy Portugalii, spadek wskaźnika dla grupy 25-29 lata istotnie przekroczył spadek wśród osób w wieku 15-24 lata.

Wśród osób starszych (55-64 lata) odnotowano wskaźnik zatrudnienia na poziomie 50,1%, tj. wyższym o 1,3 p. proc. niż w 2012 r. W latach 2009-2013 wzrósł on o 4,2 p. proc.

Pracujący według poziomu wykształcenia

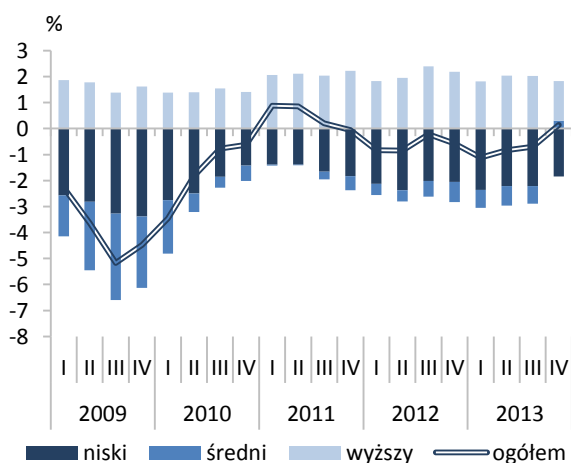
Zdobyte wykształcenie miało w UE bardzo duży wpływ na sytuację danej osoby na rynku pracy. Wśród osób z wyższym wykształceniem wskaźnik zatrudnienia w 2013 r. wyniósł 81,7%, wśród osób ze średnim (ponadgimnazjalnym oraz policealnym) – 67,7%, zaś wśród osób z niskim poziomem wykształcenia (gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym) – 43,8%⁶¹. Wskaźnik zatrudnienia osób z wykształceniem średnim oraz poniżej średniego obniżył się w 2013 r. Skala tego spadku była najwyższa wśród osób najmniej wykształconych (o 0,7 p. proc.). Skala spadku wskaźnika zatrudnienia wśród osób o takim poziomie wykształcenia była wyższa od pozostałych grup także w latach 2009-2012.

OSOBY NISKO- I ŚREDNIOWYKWAŁIFIKOWANE NA RYNKU PRACY UE

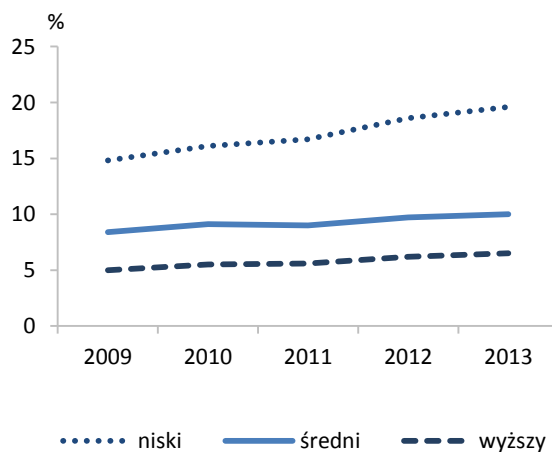
Osoby niskowykwalifikowane, tj. osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym oraz niepełnym podstawowym, są w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy. W porównaniu z pozostałymi grupami wykształcenia, przeciętne wartości stopy bezrobocia dla tej grupy osób są wyższe, zaś wskaźnika zatrudnienia niższe. Jednocześnie sytuacja tych osób pogarsza się z każdym kolejnym rokiem w większym stopniu od pozostałych grup wykształcenia. W latach 2009-2013 wśród osób z niskim ukończonym poziomem edukacji miały miejsce największe spadki wskaźnika zatrudnienia oraz największe przyrosty stopy bezrobocia.

Wykres 60. Zmiana liczby pracujących według poziomu wykształcenia

(w stosunku do analogicznego kwartału roku poprzedniego)

Wykres 61. Stopy bezrobocia według poziomu wykształcenia

Trudna sytuacja występowała także wśród osób o średnim poziomie wykształcenia. W latach 2009-2013 liczba osób pracujących zarówno z wykształceniem poniżej średniego, jak i średnim, zmniejszała się z każdym kolejnym rokiem, choć skala spadku tej pierwszej kategorii była większa. W ujęciu kwartał do analogicznego kwartału poprzedniego roku liczba pracujących o średnim wykształceniu w IV kwartale 2013 r. wzrosła o 0,3%.

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu.

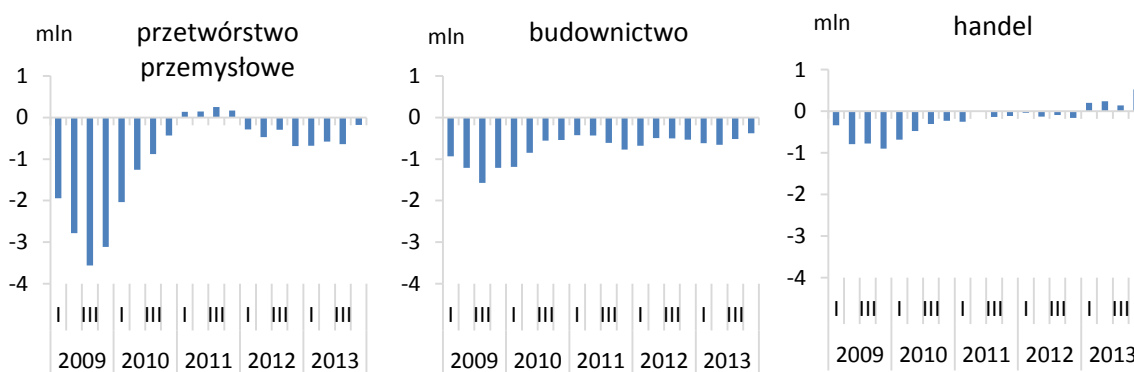
⁶¹ Podział na grupy wykształcenia na podstawie międzynarodowej standardowej klasyfikacji edukacji (ISCED – *International Standard Classification of Education*): 0-2 – niepełne podstawowe, podstawowe oraz gimnazjalne (*pre-primary, primary and lower secondary education*), 3-4 – ponadgimnazjalne oraz policealne (*upper secondary and post-secondary non-tertiary education*), 5-6 – wyższe (*short cycle tertiary, bachelor or equivalent, master or equivalent and doctoral or equivalent*).

Pracujący w wybranych sekcjach gospodarki

Zmniejszenie się liczby pracujących w 2013 r. w UE dotyczyło przede wszystkim przemysłu oraz budownictwa⁶², podczas gdy w usługach liczba pracujących rosła. Liczba pracujących w przetwórstwie przemysłowym wyniosła 33 115 tys. osób w 2013 r. i była niższa o 509 tys. osób (o 1,5%) niż rok wcześniej. Skala skurczenia się liczby pracujących była porównywalna z tą sprzed roku. W latach 2009-2013 miał miejsce spadek w tej sekcji gospodarki w UE w każdym roku, z wyjątkiem 2011 r., w którym wystąpiła nieznaczna odbudowa zatrudnienia. Największych spadków w 2013 r. w przetwórstwie przemysłowym doświadczyła Chorwacja (7,6%), Luksemburg (7,2%), Grecja (6,5%) oraz Słowacja (5,6%).

Wykres 62. Zmiana liczby pracujących w wybranych sekcjach gospodarki UE

(w stosunku do analogicznego kwartału roku poprzedniego)

Uwaga: pełna nazwa sekcji „handel” to: „handel; naprawa pojazdów samochodowych”.

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu.

W budownictwie w UE w 2013 r. liczba pracujących wyniosła 14 806 tys. osób i skurczyła się wobec poprzedniego roku o 543 tys. (o 3,5%). Spadek był najdotkliwszy na Cyprze (26,8%), w Grecji (17,6%), Portugalii (16,6%), Hiszpanii (11,2%) oraz we Włoszech (9,4%).

W handlu i naprawie pojazdów samochodowych liczba pracujących wynosiła 30 123 tys. osób, tj. wzrosła o 284 tys. (1,0%), co oznaczało odwrócenie negatywnego trendu z lat 2009-2012, gdy liczba pracujących zmniejszała się. Największy wzrost dotyczył Niemiec (8,7%), Holandii (8,0%) oraz Łotwy (5,5%). Spadek liczby pracujących został wstrzymany w tej sekcji szczególnie w krajach doświadczających w ostatnich latach istotnego pogorszenia sytuacji na rynku pracy, tj. Hiszpanii, Portugalii, Irlandii, na Litwie i Łotwie. Istotny spadek w przetwórstwie przemysłowym oraz budownictwie, wraz z zahamowaniem spadku i odbudową zatrudnienia w handlu świadczyły, zdaniem KE, o relokacji zatrudnienia w tych krajach z mniej do bardziej produktywnych sekcji⁶³.

Pracujący według statusu zatrudnienia

W 2013 r. w skali roku zmniejszała się liczba pracujących w każdej z grup ze względu na status zatrudnienia. Pomimo kontynuacji spadku liczby pracujących w 2013 r., struktura tego spadku wyglądała inaczej niż rok wcześniej. W 2012 r., pomimo spadku liczby pracujących ogółem, miał miejsce wzrost liczby pracujących na własny rachunek.

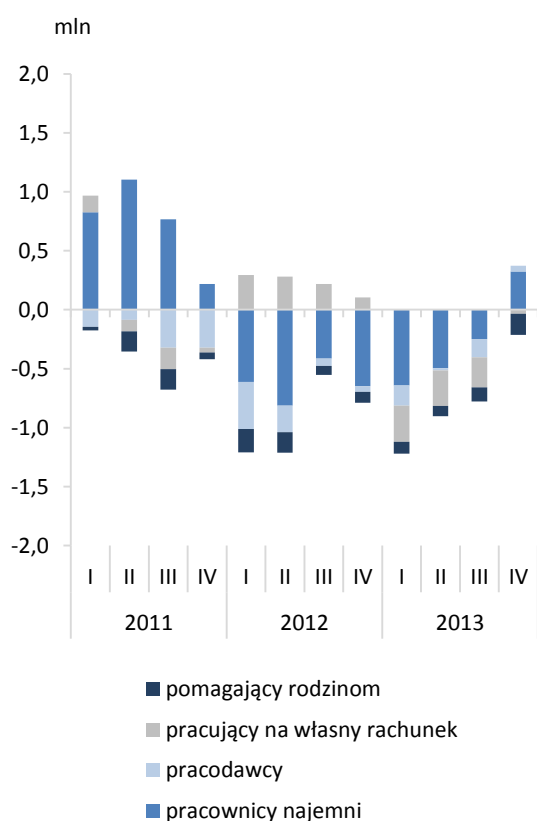
⁶² Sekcje gospodarki są zgodne z metodologią NACE (*Nomenclature statistique des Activités économiques dans la Communauté Européenne*) - Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczych w Unii Europejskiej. Polska Klasyfikacja Działalności z 2007 r. (tzw. PKD 2007) jest w pełni spójna z klasyfikacją NACE Rev 2.

⁶³ KE, *European Economic Forecast Spring 2014*, (2014), Bruksela, s. 19.

Liczba pracowników najemnych w UE w 2013 r. wyniosła 179 207 tys. i stanowiła 84,3% pracujących ogółem. Pracowników najemnych było mniej o 226 tys. niż w poprzednim roku. Liczba pracodawców wyniosła 8 821 tys. i była mniejsza o 75 tys. niż w roku poprzednim. Pracodawcy stanowili 4,1% wszystkich pracujących. Pracujących na własny rachunek, niezatrudniających pracowników najemnych, było 21 781 tys., tj. o 219 tys. mniej w porównaniu z 2012 r. Stanowili oni 10,2% liczby osób pracujących. Najmniej liczną grupą byli pomagający członkowie rodzin. Populacja ta liczyła 2 734 tys. osób, tj. 1,3%. Było ich mniej o 121 tys. wobec poprzedniego roku.

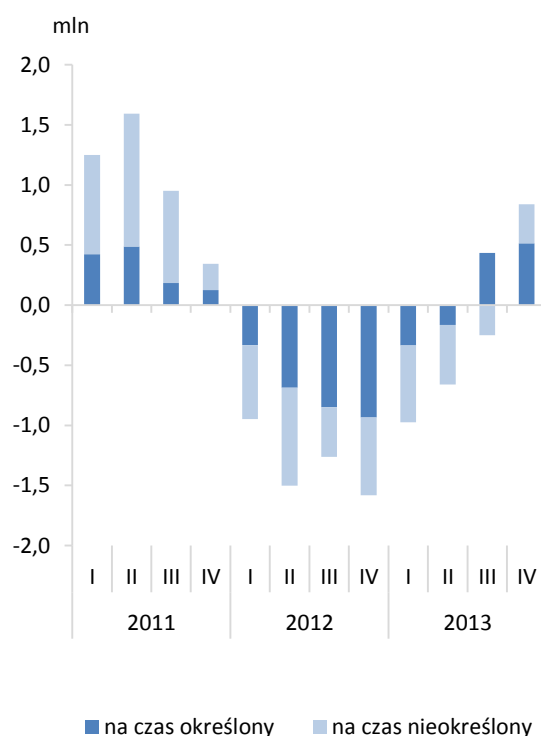
Wykres 63. Zmiana liczby pracujących według statusu zatrudnienia w UE

(w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego)

Wykres 64. Zmiana liczby pracowników najemnych według typu zawartej umowy w UE

(w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego)

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu.

W trakcie pierwszych trzech kwartałów 2013 r. (w ujęciu kwartał do kwartału poprzedniego roku) spadała liczba pracujących we wszystkich grupach ze względu na status zatrudnienia. Odbudowa liczby pracujących, która miała miejsce pod koniec 2013 r. nastąpiła za sprawą pracowników najemnych oraz pracodawców.

Tabl. 17. Udział pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony wśród pracowników najemnych oraz odsetek niechcianych umów na czas określony wśród pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony

Kraje	Pracownicy zatrudnieni na czas określony wśród pracowników najemnych					Niechciane umowy na czas określony wśród zatrudnionych na czas określony				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	w %									
Unia Europejska	13,5	13,9	14,0	13,7	13,8	60,3	61,6	60,4	60,8	61,7
Strefa euro	15,3	15,5	15,7	15,2	15,2	58,1	59,1	60,0	59,6	60,3
Austria	9,1	9,3	9,6	9,3	9,2	11,4	8,6	8,5	8,6	8,1
Belgia	8,2	8,1	8,9	8,1	8,1	77,7	74,5	75,9	77,1	78,0
Bułgaria	4,6	4,4	4,0	4,4	5,6	75,8	73,3	70,6	72,8	70,9
Chorwacja	11,6	12,3	12,7	12,8	14,1	50,0	48,3	48,9	48,9	50,4
Cypr	13,8	14,0	14,2	15,1	17,5	93,6	93,9	94,6	95,1	95,2
Czechy	7,5	8,2	8,0	8,3	9,1	67,2	75,2	80,1	82,5	82,4
Dania	8,7	8,5	8,9	8,6	8,8	43,7	47,6	45,7	51,1	50,6
Estonia	2,4	3,7	4,5	3,5	3,5	41,9	43,1	35,5	43,7	34,8
Finlandia	14,5	15,4	15,5	15,5	15,3	67,8	65,1	64,2	67,3	66,8
Francja	14,3	14,9	15,1	15,0	16,4	55,2	57,4	57,3	56,9	60,2
Grecja	12,1	12,4	11,6	10,0	10,0	82,2	84,9	86,1	86,4	87,7
Hiszpania	25,3	24,8	25,2	23,4	23,2	90,2	91,3	91,3	91,8	91,7
Holandia	18,0	18,3	18,2	19,3	20,3	38,1	31,9	32,3	34,2	40,6
Irlandia	8,8	9,6	10,2	10,1	10,0	56,7	62,8	67,0	67,7	65,3
Litwa	2,3	2,4	2,7	2,6	2,7	74,9	71,5	61,7	65,5	64,5
Luksemburg	7,2	7,1	7,1	7,6	7,0	43,7	41,4	45,2	52,7	53,1
Łotwa	4,3	7,1	6,7	4,7	4,3	80,9	72,3	72,5	71,1	69,1
Malta	4,9	5,3	6,5	6,8	7,7	52,6	53,1	50,6	52,5	51,7
Niemcy	14,6	14,7	14,8	13,9	13,5	21,7	24,0	24,7	22,6	21,2
Polska	26,4	27,2	26,8	26,8	26,8	72,6	74,1	61,6	64,9	66,8
Portugalia	22,0	23,0	22,2	20,7	21,5	82,4	84,2	85,7	87,2	86,2
Rumunia	1,0	1,1	1,5	1,7	1,5	83,4	78,7	80,1	85,7	88,5
Słowacja	4,3	5,6	6,5	6,7	6,8	79,5	76,1	84,5	84,6	86,9
Słowenia	16,2	17,1	18,0	17,0	16,3	47,9	51,8	56,6	50,8	55,9
Szwecja	14,9	16,0	16,5	15,9	16,3	59,6	59,1	57,3	57,4	58,6
W. Brytania	5,5	6,0	6,0	6,2	6,1	51,0	57,2	59,3	58,2	57,2
Węgry	8,4	9,6	8,9	9,4	10,8	64,7	69,0	65,4	70,6	73,1
Włochy	12,5	12,8	13,4	13,8	13,2	66,9	67,8	70,5	71,2	73,3

Źródło: dane Eurostatu.

Liczba pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony w 2013 r. wyniosła w UE 24 622 tys. osób. Pomimo spadku w skali roku liczby pracowników najemnych ogółem, liczba zatrudnionych na czas określony wzrosła wobec poprzedniego roku o 117 tys. osób. W ujęciu kwartalnym liczba zatrudnionych na czas określony rosła już w III kw. 2013 r., podczas, gdy zatrudnionych na czas nieokreślony dopiero w IV kw. 2013 r. Zmiany te świadczyły o ostrożnym podejściu pracodawców do powolnej odbudowy wzrostu gospodarczego, co skutkowało zatrudnianiem w pierwszej kolejności osób, które mogli łatwiej zwolnić.

Pracownicy zatrudnieni na czas określony stanowili 13,8% pracowników najemnych ogółem w 2013 r. Biorąc pod uwagę kraje członkowskie UE, największy odsetek pracowników zatrudnionych na czas określony występował w Polsce (26,8%), Hiszpanii (23,2%), Portugalii (21,5%) oraz Holandii (20,3%).

Częstokroć gorsze położenie materialne osób zatrudnionych na czas określony wskazuje na segmentację rynków pracy (por. rozdz. *Nierówności dochodowe w wybranych krajach UE w latach 2008-2012*). Osoby zatrudniane w tej formie mają poza tym często ograniczone możliwości, by zostać zatrudnionymi na czas nieokreślony⁶⁴. Jednakże ze względu na to, że części osób może odpowiadać praca w takiej formie, cenniejszą miarą segmentacji od samego udziału zatrudnionych na czas określony jest wskaźnik dotyczący osób, które nie chciały podejmować pracy w formie umowy na czas określony (ang. *involuntary temporary employees*), tzn. osób zatrudnionych na czas określony ze względu na niemożność znalezienia stałej pracy.

Najwyższy udział niechcianych kontraktów na czas określony wśród ogółu tej formy zatrudnienia występował na Cyprze (95,2%), w Hiszpanii (91,7%), Rumunii (88,5%) oraz w Grecji (87,7%). Dla porównania w Holandii, w której także występował wysoki odsetek osób zatrudnionych na czas określony wśród wszystkich pracowników najemnych, udział niechcianych kontraktów wynosił 40,6%. Również w Polsce występował niższy odsetek osób podejmujących tę formę pracy ze względu na niemożność znalezienia stałej pracy (66,8%), pomimo wyższego udziału zatrudnionych na czas określony niż w południowych krajach UE.

Pracujący według wymiaru czasu pracy

Liczba pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy w UE w 2013 r. wyniosła 41 431 tys. osób i była wyższa o 639 tys. niż w poprzednim roku. W latach 2009-2013 liczba pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy nieustannie rosła, także w okresie kryzysu gospodarczego, gdy ogólna liczba pracujących zmniejszała się. Udział tych osób wśród pracujących ogółem wynosił 19,5% i był wyższy o 0,4 p. proc. niż w poprzednim roku. W latach 2009-2012, udział ten nieprzerwanie rósł.

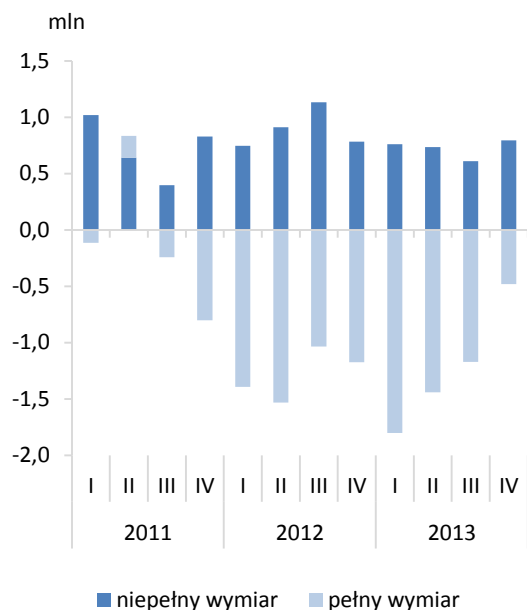
Praca w niepełnym wymiarze w UE dotyczyła zdecydowanie częściej kobiet niż mężczyzn. W 2013 r. spośród pracujących kobiet w krajach unijnych 32,1% pracowało w niepełnym wymiarze, podczas gdy spośród pracujących mężczyzn jedynie 8,8% podejmowało się tej formy zatrudnienia. Największa różnica pod tym względem występowała w Holandii (odpowiednio 77,0% oraz 26,2%). W Polsce ta forma zatrudnienia była mało popularna, także wśród kobiet. Oba odsetki wynosiły w naszym kraju odpowiednio 10,4% oraz 4,5%.

Praca w niepełnym wymiarze podejmowana jest z różnych przyczyn: niemożności znalezienia pracy w pełnym wymiarze, choroby, niepełnosprawności, podejmowania nauki w szkole bądź ze względu na opiekę nad dziećmi, czy osobą niepełnosprawną. W wielu krajach UE podejmowanie pracy w niepełnym wymiarze wiąże się w dużym stopniu z ideą godzenia obowiązków zawodowych z życiem prywatnym (ang. *work-life balance*). Pomędzy Polską a UE ogółem występowały istotne różnice w zakresie przyczyn podejmowania tej formy zatrudnienia. W Polsce 6,1% pracujących w niepełnym wymiarze wybierało tę formę pracy ze względu na opiekę nad dzieckiem oraz osobą niepełnosprawną, podczas gdy w UE było to 22,0%.

⁶⁴ KE, *EU Employment and Social Situation. Quarterly Review. June 2012.*, (2012), Bruksela, s. 82.

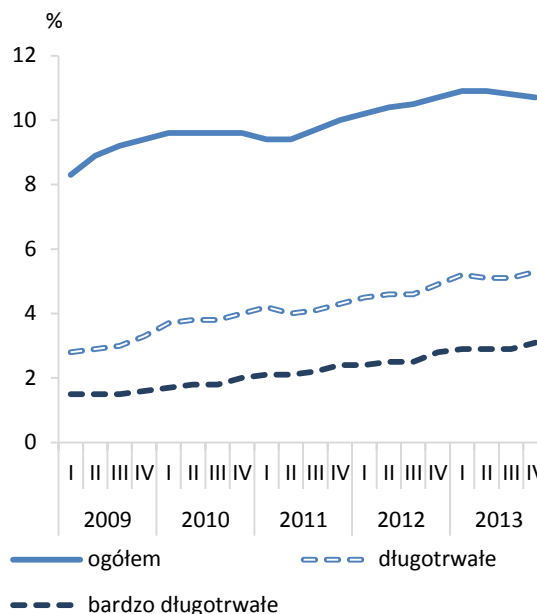
Wykres 65. Zmiana liczby pracujących w niepełnym i pełnym wymiarze czasowym w UE

(w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego)

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu.

Wykres 66. Stopa bezrobocia w UE

Źródło: dane Eurostatu.

BEZROBOTNI

Liczba osób bezrobotnych (w wieku 15-74 lata) w UE w 2013 r. wyniosła 26 255 tys. i była wyższa o 887 tys. niż rok wcześniej. Stopa bezrobocia (dla osób w wieku 15-74 lata) wyniosła 10,8% i była wyższa o 0,4 p. proc. niż w poprzednim roku. Przyrost był mniejszy niż w 2012 r., gdy wyniósł 0,8 p. proc. W ujęciu kwartalnym stopa bezrobocia osiągnęła szczyt w pierwszych dwóch kwartałach, po czym zaczęła się obniżać, na co miała wpływ poprawa sytuacji gospodarczej w UE.

Stopa bezrobocia w 2013 r. była najwyższa w południowych krajach UE: Grecji (27,5%), Hiszpanii (26,1%), Chorwacji (17,3%), Portugalii (16,4%) i Cyprze (15,9%). Przekraczała 10,0% w piętnastu krajach UE. Najniższa stopa bezrobocia utrzymywała się w Austrii (4,9%) oraz w Niemczech (5,3%).

W Grecji, Hiszpanii, Chorwacji, Portugalii stopy bezrobocia w skali roku wzrosły, ale w mniejszym stopniu niż w 2012 r. W ujęciu kwartalnym stopa bezrobocia w tych krajach obniżała się w drugiej połowie 2013 r. W krajach bałtyckich miał miejsce istotny spadek stopy bezrobocia. Wzrost stopy bezrobocia przyspieszył natomiast w Holandii oraz Słowenii.

Stopa bezrobocia wśród osób w wieku 15-24 lata wynosiła 23,3% i była wyższa o 0,4 p. proc. niż w 2012 r. Najwyższy poziom bezrobocia wśród młodych utrzymywał się w południowych krajach UE: Grecji (58,3%), Hiszpanii (55,5%), Chorwacji (49,7%), Włoszech (40,0%), na Cyprze (38,9%) oraz w Portugalii (37,7%). Wysoki poziom bezrobocia wśród osób młodych można tłumaczyć m.in. niechęcią pracodawców do zatrudniania osób o niewielkim doświadczeniu zawodowym. Jednocześnie wzrost bezrobocia może być skutkiem dużego odsetka umów na czas określony wśród młodych osób pracujących, który sprawia, że są oni szczególnie podatni na zwolnienia w czasach spowolnienia gospodarczego.

Tabl. 18. Stopa bezrobocia ogółem oraz stopa bezrobocia długotrwałego

Kraje	Stopa bezrobocia (15-74 lata)					Stopa bezrobocia długotrwałego (15-74 lata)				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	w %									
Unia Europejska	9,0	9,6	9,6	10,4	10,8	3,0	3,9	4,1	4,7	5,1
Strefa euro	9,6	10,1	10,1	11,3	11,9	3,4	4,3	4,6	5,3	6,0
Austria	4,8	4,4	4,2	4,3	4,9	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2
Belgia	7,9	8,3	7,2	7,6	8,4	3,5	4,1	3,5	3,4	3,9
Bułgaria	6,8	10,3	11,3	12,3	13,0	3,0	4,8	6,3	6,8	7,4
Chorwacja	9,6	12,3	13,9	16,1	17,3	5,1	6,7	8,6	10,3	11,0
Cypr	5,4	6,3	7,9	11,9	15,9	0,6	1,3	1,6	3,6	6,1
Czechy	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0	2,0	3,0	2,7	3,0	3,0
Dania	6,0	7,5	7,6	7,5	7,0	0,6	1,5	1,8	2,1	1,8
Estonia	13,5	16,7	12,3	10,0	8,6	3,7	7,6	7,1	5,5	3,8
Finlandia	8,2	8,4	7,8	7,7	8,2	1,4	2,0	1,7	1,6	1,7
Francja	9,1	9,3	9,2	9,8	10,3	3,2	3,7	3,8	4,0	4,1
Grecja	9,6	12,7	17,9	24,5	27,5	3,9	5,7	8,9	14,5	18,6
Hiszpania	17,9	19,9	21,4	24,8	26,1	4,3	7,3	8,9	11,0	13,0
Holandia	3,7	4,5	4,4	5,3	6,7	0,9	1,2	1,5	1,8	2,4
Irlandia	12,0	13,9	14,7	14,7	13,1	3,5	6,8	8,7	9,1	7,9
Litwa	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8	3,3	7,4	8,0	6,6	5,1
Luksemburg	5,1	4,6	4,8	5,1	5,9	1,2	1,3	1,4	1,6	1,8
Łotwa	17,5	19,5	16,2	15,0	11,9	4,5	8,8	8,8	7,8	5,8
Malta	6,9	6,9	6,4	6,3	6,4	2,9	3,1	3,1	3,1	2,9
Niemcy	7,8	7,1	5,9	5,5	5,3	3,5	3,4	2,8	2,5	2,4
Polska	8,1	9,7	9,7	10,1	10,3	2,5	3,0	3,6	4,1	4,4
Portugalia	10,6	12,0	12,9	15,8	16,4	4,7	6,3	6,2	7,7	9,3
Rumunia	6,9	7,3	7,4	7,0	7,3	2,2	2,5	3,1	3,2	3,4
Słowacja	12,1	14,5	13,7	14,0	14,2	6,5	9,3	9,3	9,4	10,0
Słowenia	5,9	7,3	8,2	8,9	10,1	1,8	3,2	3,6	4,3	5,2
Szwecja	8,3	8,6	7,8	8,0	8,0	1,1	1,6	1,5	1,5	1,5
W. Brytania	7,6	7,8	8,0	7,9	7,5	1,9	2,5	2,7	2,7	2,7
Węgry	10,0	11,2	10,9	10,9	10,2	4,2	5,5	5,2	4,9	5,0
Włochy	7,8	8,4	8,4	10,7	12,2	3,5	4,1	4,4	5,7	6,9

Źródło: dane Eurostatu.

Wysoka stopa bezrobocia wśród osób młodych nie musi jednak świadczyć o tym, że liczba młodych osób bezrobotnych jest bardzo duża. Stopa bezrobocia odzwierciedla odsetek bezrobotnych wśród aktywnych zawodowo, zaś w danym kraju może występować duża populacja osób młodych, które nie podejmują pracy ze względu na naukę, tj. są biernie zawodowo. Z tego względu, poza stopą bezrobocia, Eurostat publikuje dane na temat udziału osób młodych bezrobotnych w pełnej populacji osób w wieku 15-24 lata (aktywnych i biernych zawodowo), czyli tzw. odsetek bezrobotnej młodzieży (ang. *youth unemployment ratio*). Najwyższy udział bezrobotnych wśród całej populacji młodych osób w 2013 r. występował w Hiszpanii (21,0%), w Grecji (16,6%), na Cyprze (14,9%), w Chorwacji (14,4%), w Portugalii (13,5%), w Szwecji (12,8%) oraz w Wielkiej Brytanii (12,0%).

Bezrobotni długotrwale

W 2013 r. rosła w UE skala bezrobocia, trwającego 12 miesięcy i więcej (tzw. długotrwałego, ang. *long-term unemployment*), w tym trwającego 24 miesiące i więcej (ang. *very long-term*

unemployment)⁶⁵. Średniorocznie w 2013 r., stopa bezrobocia długotrwałego wyniosła 5,1%, co oznaczało wzrost o 0,4 p. proc. w porównaniu do roku poprzedniego. Udział bezrobocia długotrwałego w bezrobociu ogółem wyniósł 47,5% w 2013 r., tj. wzrósł o 2,9 p. proc. Stopa bezrobocia, trwającego 24 miesiące i więcej, wyniosła 2,9% w 2013 r. i była wyższa o 0,3 p. proc.

BIERNI ZAWODOWO

W 2013 r. w UE było 93 025 tys. biernych zawodowo (w wieku 15-64 lata), tj. mniej o 1 216 tys. niż w 2012 r. Udział osób biernych zawodowo wśród populacji w wieku 15-64 lata wyniósł 28,0% i był niższy o 0,3 p. proc. niż przed rokiem. Spośród osób biernych zawodowo największy udział stanowili ci, którzy podejmowali naukę bądź uzupełniali kwalifikacje (34,6%), byli na emeryturze (17,6%), bądź byli bierni ze względu na chorobę lub niepełnosprawność (14,9%).

NIETYKORZYSTANE POTENCJALNE ZASOBY PRACY

Analiza niewykorzystanych potencjalnych zasobów pracy stanowi uzupełnienie analizy bezrobocia. Poza bezrobotnymi, do grona niewykorzystanych potencjalnych zasobów pracy zalicza się tzw. niepełnozatrudnionych oraz potencjalnych aktywnych zawodowo.

Niepełnozatrudnieni to osoby pracujące w niepełnym wymiarze czasu pracy, które chciałyby pracować dłużej, ale nie mają takiej możliwości. Liczba niepełnozatrudnionych w UE w 2013 r. wyniosła 9 953 tys., zaś ich udział w populacji aktywnych zawodowo wyniósł 4,1%. Potencjalni aktywni zawodowo to osoby poszukujące pracy, ale niegotowe do jej podjęcia, oraz nieposzukujące pracy, ale gotowe do jej podjęcia. Ze względu na przyjętą definicję, osoby te znajdują się w populacji biernych zawodowo. Potencjalni aktywni zawodowo w 2013 r. stanowili populację 11 473 tys. osób, tj. 4,7% osób aktywnych zawodowo.

Tabl. 19. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy (wiek 15-74 lata) w UE

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	w tys.				
Potencjalnie aktywni zawodowo	10 285	10 615	10 938	11 199	11 473
Poszukujący pracy, ale niegotowi do jej podjęcia	2 224	2 275	2 269	2 292	2 161
Nieposzukujący pracy, ale gotowi do jej podjęcia	8 061	8 341	8 668	8 906	9 310
Niepełnozatrudnieni	8 105	8 572	8 625	9 223	9 953
Bezrobotni	21 411	23 033	23 182	25 326	26 201
Razem	39 805	42 227	42 758	45 789	47 680

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu.

Wraz z osobami bezrobotnymi pełna populacja niewykorzystanych potencjalnych zasobów pracy wynosiła 47 680 tys. osób i stanowiła 19,6% osób aktywnych zawodowo. Odsetek ten w latach 2009-2013 stale rósł.

KOSZTY ZWIĄZANE Z ZATRUDNIENIEM A WYDAJNOŚĆ PRACY

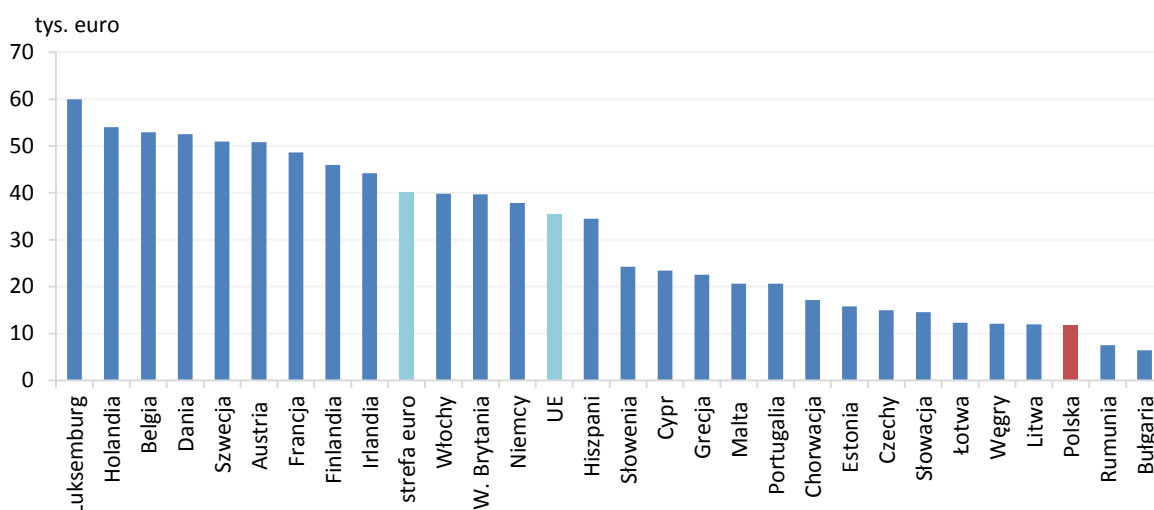
Według metodologii Eurostatu koszty związane z zatrudnieniem (ang. *compensation per employee*) stanowią: wynagrodzenia brutto (tj. przed odliczeniem podatków oraz składek

⁶⁵ *Long-term unemployment* oraz *very long-term unemployment* to kategorie Eurostatu. Por. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/database

na ubezpieczenia społeczne płaconych przez pracownika), składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawcę, nagrody oraz wypłaty za pracę w godzinach nadliczbowych⁶⁶.

Koszty związane z zatrudnieniem w UE w 2013 r. kształtowały się na poziomie 35,5 tys. euro na zatrudnionego. Najwyższe były w Luksemburgu (60,0 tys. euro), Holandii (54,0 tys. euro), Belgii (52,9 tys. euro), Danii oraz Szwecji (52,5 tys. euro), zaś najniższe w Bułgarii (6,4 tys. euro), Rumunii (7,5 tys. euro), w Polsce (11,7 tys. euro) oraz na Litwie (11,9 tys. euro). Zgodnie z szacunkami KE⁶⁷ w 2013 r. koszty związane z zatrudnieniem w UE rosły w tempie 1,7%, tj. o 0,2 p. proc. niższym niż w 2012 r. Realnie koszty związane z zatrudnieniem rosły w tempie 0,3%, co stanowiło odwrócenie trendu z lat 2011-2012, gdy obniżały się one. Realne koszty związane z zatrudnieniem rosły najszybciej w krajach bałtyckich: Łotwie (4,9%), Litwie (3,7%), Estonii (3,9%), co odzwierciedlało odbudowę po zapaści gospodarczej oraz trudnej sytuacji na rynku pracy. Rosły także w Bułgarii (8,1%), na Węgrzech (2,9%) i w Portugalii (3,2%). Realne koszty związane z zatrudnieniem obniżały się w największym stopniu na Cyprze (5,6%) i w Grecji (5,2%), co było efektem utrzymującej się w tych krajach bardzo trudnej sytuacji na rynku pracy. Realne koszty spadały także istotnie w Irlandii (3,4%) oraz w Czechach (3,0%).

Wykres 67. Koszty związane z zatrudnieniem w krajach UE w 2013 r.

Źródło: dane KE (Ameco).

Wydajność pracy, tj. realne PKB w przeliczeniu na jednego pracującego, w 2013 r. w UE wzrosła o 0,4%, podczas gdy w poprzednim roku miał miejsce spadek o 0,1%. Koszty związane z zatrudnieniem w UE w 2013 r. rosły szybciej od wydajności, co przełożyło się na wzrost nominalnych jednostkowych kosztów pracy o 0,4%. Było to tempo niższe o 2,7 p. proc. niż w poprzednim roku. Pomiedzy krajami członkowskimi rysowały się istotne różnice w tym względzie. Na Cyprze, w Grecji oraz w Hiszpanii w 2013 r. nastąpił duży spadek nominalnych jednostkowych kosztów pracy (odpowiednio o 6,8%, 5,8%, 1,7%), tzn. tempo wzrostu nominalnych kosztów pracy kształtowało się tam znacznie poniżej tempa wzrostu wydajności. Nominalne jednostkowe koszty pracy obniżały się także w Słowenii, na Słowacji i w Czechach. Najszybciej wzrosły w 2013 r. w Estonii (7,8%) oraz w Bułgarii (5,2%).

⁶⁶ KE, *Employment and Social Developments in Europe 2012*, (2012), Bruksela, s. 300.

⁶⁷ KE, *European Economic Forecast. Spring 2014*, (2014), Bruksela, s. 144.

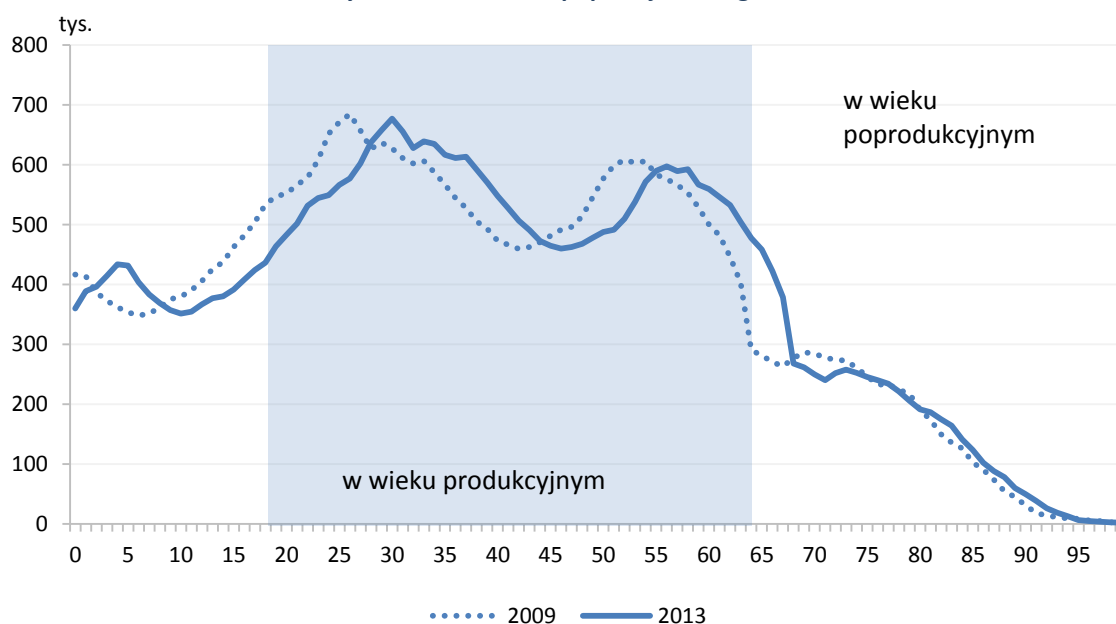
3. RYNEK PRACY W POLSCE

Po trudnej sytuacji na polskim rynku pracy w pierwszej połowie 2013 r., w drugiej połowie miała miejsce poprawa, co było skutkiem odbudowy dynamiki PKB po spowolnieniu w 2012 r. Wzrost stopy bezrobocia uległ zatrzymaniu oraz zwiększyły się realne wynagrodzenia. Zatrudnienie w skali rocznej zmniejszyło się, jednak w drugiej połowie 2013 r. negatywny trend spadku został odwrócony.

UWARUNKOWANIA DEMOGRAFICZNE

Liczba osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata)⁶⁸ w końcu 2013 r. wyniosła 24 422 tys. osób, tj. o 184 tys. mniej niż rok wcześniej. Liczba ta zmniejszała się w latach 2011-2013, przy czym skala spadku w każdym kolejnym roku była coraz większa. Udział tej grupy wieku w populacji w 2013 r. wyniósł 63,4%, tj. mniej o 1,0 p. proc. niż w 2010 r. Ludność w wieku poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej) liczyła 7 078 tys., tj. wzrosła o 217 tys. Jej udział w całej populacji wyniósł 18,4%, tj. o 0,6 p. proc. więcej niż rok wcześniej. Udział ten w latach 2010-2013 nieustannie rósł. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi, tj. liczba osób starszych przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym, wyniósł 29 w 2013 r., podczas gdy w 2010 r. wyniósł 26.

Wykres 68. Struktura populacji według wieku.

Źródło: dane GUS.

Migracje

Zgodnie z szacunkami GUS W końcu 2012 r. za granicą przebywało czasowo, tj. powyżej 3 miesięcy, 2 130 tys. Polaków, tj. o 70 tys. więcej niż w poprzednim roku i o 30 tys. więcej niż w 2009 r. GUS szacuje, że ponad 75% emigrantów czasowych przebywa za granicą powyżej 12 miesięcy. Spośród krajów UE najwięcej emigrantów z Polski w końcu 2012 r. przebywało w Wielkiej Brytanii (637 tys.), Niemczech (500 tys.), Irlandii (118 tys.) oraz w Holandii i we Włoszech

⁶⁸ Dwie granice wieku wynikają z dwóch różnych ustawowych granic wieku emerytalnego, stosowanych w polskim prawie do końca 2012 r.: dla kobiet 59 lat oraz dla mężczyzn 64 lata.

(po 97 tys.). Zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. zdecydowana większość emigrantów (prawie 73%) wyjeżdżała za granicę ze względu na pracę. Główną przyczyną wyjazdu podawaną przez ankietowanych były wyższe zarobki oraz trudność w znalezieniu pracy w kraju⁶⁹.

Tabl. 20. Współczynnik aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia

Wiek	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	Współczynnik aktywności zawodowej				Wskaźnik zatrudnienia			
	w %							
15-64	65,3	65,7	66,5	67,0	58,9	59,3	59,7	60,0
15-24	34,6	33,5	33,6	33,3	26,4	24,9	24,7	24,2
25-34	85,3	85,2	85,2	85,3	76,8	76,6	76,1	75,8
35-44	88,1	87,7	88,0	87,9	82,0	81,8	81,5	80,9
45-54	79,3	79,8	80,5	80,4	73,3	73,7	74,2	74,1
55-59/64	44,1	48,0	51,0	54,0	40,8	44,5	47,0	49,7
18-59/64	71,6	72,1	72,9	73,5	64,6	65,0	65,4	65,7
60/65 i więcej	6,3	6,6	6,6	6,6	6,2	6,5	6,5	6,4

Źródło: GUS, *Aktywność ekonomiczna ludności Polski w IV kwartale 2013 r.*

PRACUJĄCY

Liczba osób pracujących według BAEL w Polsce w 2013 r. wyniosła 15 568 tys. osób i była niższa o 23 tys. niż w 2012 r. W ujęciu kwartał do analogicznego kwartału poprzedniego roku ogólna liczba pracujących zmniejszała się w dwóch pierwszych kwartałach 2013 r., głównie ze względu na spadek liczby pracujących na własny rachunek w przemyśle i budownictwie oraz w rolnictwie. W dwóch ostatnich kwartałach wraz ze wzrostem dynamiki PKB miał miejsce wzrost ogólnej liczby pracujących za sprawą wzrostu liczby pracowników najemnych zatrudnionych w pełnym wymiarze w sektorze prywatnym, w usługach oraz przemyśle i budownictwie.

Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 15-64 lata wyniósł 60,0%, zaś dla osób w wieku 18-59/64 lata 65,7%. Wskaźniki dla obu grup były wyższe o 0,3 p. proc. niż rok wcześniej. Wskaźniki dla obu kategorii wieku rosły także w latach 2011-2012. Wzrost wskaźnika zatrudnienia w tym okresie należy przypisać istotnemu podniesieniu się poziomu zatrudnienia wśród osób starszych, który tłumił efekt spadku zatrudnienia wśród pozostałych grup wieku.

Pracujący według grup wieku

Wskaźniki zatrudnienia dla wszystkich grup wieku, poza grupą 55-59/64 lata obniżyły się w 2013 r. Wśród osób młodych, tj. w wieku 15-24 lata wskaźnik zatrudnienia wyniósł 24,2% i był niższy o 0,5 p. proc. niż w poprzednim roku. W latach 2009-2012 wskaźnik dla grupy osób młodych w Polsce obniżał się z każdym kolejnym rokiem. Najwyższy wskaźnik zatrudnienia wystąpił wśród osób w wieku 35-44 lata, tj. wyniósł 80,9%. Wskaźnik ten był niższy o 0,6 p. proc. niż przed rokiem. Także w tej grupie wieku wskaźnik obniżał się w latach 2009-2012.

Wśród osób w wieku 55-59/64 lata wskaźnik zatrudnienia wyniósł 49,7% i był wyższy o 2,7 p. proc. niż rok wcześniej. Wskaźnik ten, podobnie jak współczynnik aktywności zawodowej, rósł dynamicznie w latach 2010-2013. W 2010 r. wskaźnik ten odnotował wartość 40,8%. Dynamiczny wzrost aktywności zawodowej i zatrudnienia wśród osób starszych w ostatnich latach wynikał z wprowadzonych ograniczeń do przepisów emerytalnych w 2008 r. dotyczących przechodzenia na wcześniejszą emeryturę.

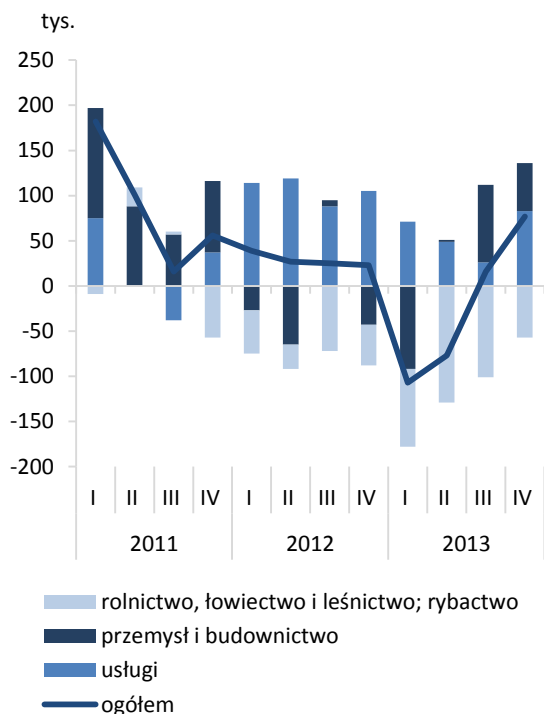
⁶⁹ GUS, *Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2012*, (2013), Warszawa.

Pracujący według sektorów ekonomicznych⁷⁰

Największa liczba osób pracujących, tj. 8 941 tys., pracowała w usługach. Liczba ta stanowiła 57,4% ogółu pracujących. Liczba pracujących w przemyśle w 2013 r. wyniosła 4 752 tys., tj. 30,5% ogółu pracujących, zaś w rolnictwie 1 867 tys., tj. 12,0% ogółu. W 2013 r. liczba pracujących rosła w przemyśle i usługach. W przemyśle liczba ta wzrosła o 91 tys. osób, tj. o 1,9%, zaś w usługach o 57 tys. osób, tj. o 0,6%. Spadek wystąpił w rolnictwie – o 93 tys. osoby, tj. o 4,7%.

Wykres 69. Zmiana liczby pracujących według sektorów ekonomicznych

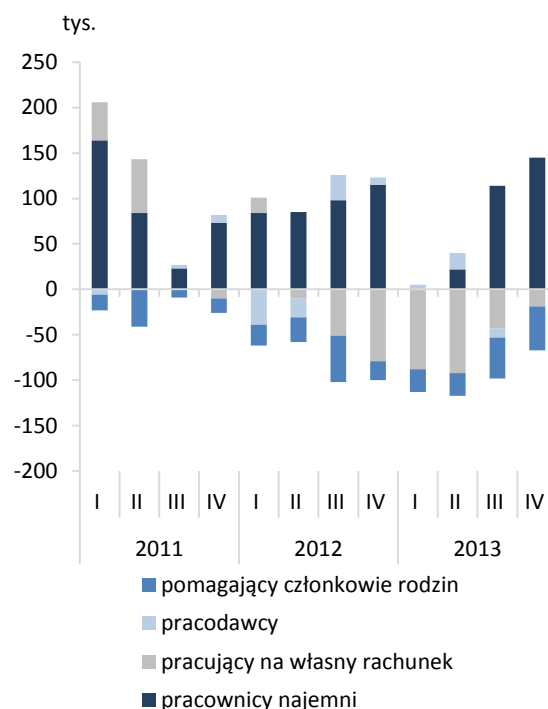
(w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego)

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS.

Wykres 70. Zmiana liczby pracujących według statusu zatrudnienia

(w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego)

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS, *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2013 r.*

Pracujący według statusu zatrudnienia

Liczba pracujących ogółem w 2013 r. wzrosła głównie za sprawą wzrostu liczby pracowników najemnych. Liczba pracowników najemnych w Polsce w 2013 r. wyniosła 12 170 tys. i była wyższa o 71 tys. niż rok wcześniej. Stanowili oni 78,2% populacji osób pracujących, tj. o 0,6 p. proc. więcej niż w roku poprzednim. W sektorze publicznym w 2013 r. zatrudnionych było 3 929 tys. pracowników najemnych, tj. 32,3% ogółu, zaś w sektorze prywatnym 8 241 tys., tj. 67,7%. Liczba pracowników najemnych zatrudnionych w sektorze publicznym wzrosła w skali roku o 0,2 %, tj. o 8 tys. osób, zaś w sektorze prywatnym o 0,8%, tj. o 62 tys. osób. Dla porównania, w latach 2011-2012 zatrudnienie w sektorze publicznym zmniejszało się, podczas gdy w sektorze prywatnym istotnie wzrosło.

Liczba pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony w 2013 r. wyniosła 3 279 tys. osób i była wyższa o 26 tys. niż w poprzednim roku. Liczba ta stanowiła 26,9% liczby pracowników najemnych ogółem; udział ten utrzymywał się na tym samym poziomie od 2011 r.

⁷⁰ Sektory ekonomiczne PKD w niniejszym podrozdziale stanowią 3 grupy sekcji gospodarki PKD. Por. GUS, *Aktywność ekonomiczna ludności IV kwartał 2012, (2013)*, Warszawa, s. 20.

Liczba pracujących na własny rachunek, niezatrudniających pracowników najemnych, wyniosła 2 232 tys. i była niższa o 60 tys. w porównaniu z poprzednim rokiem. Liczba ta zmniejszyła się także w 2012 r. Pracujący na własny rachunek, niezatrudniający pracowników w 2013 r. stanowili 14,3% ogółu pracujących. Pracodawcy, tj. pracujący na własny rachunek, zatrudniający pracowników najemnych, stanowili populację 653 tys., tj. 4,2% ogółu pracujących. Liczba pracodawców w 2013 r. nieznacznie wzrosła, bo o 3 tys. osób. Liczba pomagających członków rodzin w 2013 r. wyniosła 514 tys., i stanowiła 3,3% ogółu pracujących.

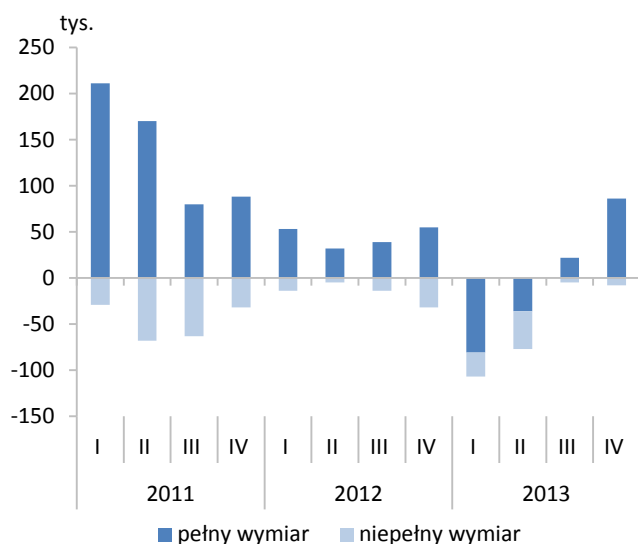
Pracujący według wymiaru czasu pracy

Liczba pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy w 2013 r. wyniosła 1215 tys. osób i stanowiła 7,8% liczby pracujących ogółem. Liczba pracujących w niepełnym wymiarze, tak jak i jej udział wśród wszystkich osób pracujących zmniejszyły się w ostatnim dziesięcioleciu (2004-2013). W 2004 r. udział ten wyniósł 10,8%. W ujęciu kwartalnym liczba pracujących w niepełnym wymiarze w latach 2011-2013 zmniejszała się we wszystkich kwartałach. Dla porównania liczba pracujących w pełnym wymiarze zmniejszała się w tym okresie jedynie w dwóch pierwszych kwartałach 2013 r.

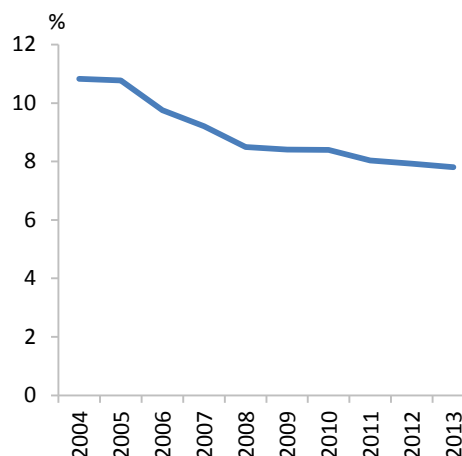
Trend ten odbiegał od przeciętnego dla UE, gdzie w ostatnich latach liczba pracujących w niepełnym wymiarze rosła w każdym roku, zaś pracujących w pełnym wymiarze zmniejszała się. Wynika to z tego, że w tzw. starych państwach członkowskich ta forma zatrudnienia jest znacznie bardziej popularna niż w nowych krajach członkowskich (por. rozdział II.2. *Rynki pracy w Unii Europejskiej*).

Wykres 71. Zmiana liczby pracujących według wymiaru czasu pracy

(w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego)

Wykres 72. Udział liczby pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy wśród liczby pracujących ogółem w Polsce

Źródło: opracowanie na podstawie danych GUS.

POPYT NA PRACĘ W POLSCE

Wyniki badania GUS dotyczące popytu na pracę wskazywały na polepszenie sytuacji na rynku pracy w 2013 r. ze względu na większą liczbę tworzonych i mniejszą liczbę likwidowanych miejsc pracy niż w roku poprzednim. Ogółem w 2013 r. utworzono 502,4 tys. nowych miejsc pracy, zaś zlikwidowano 347,1 tys. Przyrost netto miejsc pracy wyniósł zatem 155,3 tys. i był wyższy o 75,5% niż w 2012 r., gdy wyniósł 88,5 tys. Najwyższy przyrost netto wystąpił w handlu⁷¹ (44,6 tys.), przetwórstwie przemysłowym (33,4 tys.) oraz budownictwie (13,6 tys.).

Największa liczba wolnych miejsc pracy dotyczyła robotników przemysłowych i rzemieślników⁷² w sekcji przetwórstwo przemysłowe (3,9 tys.), robotników przemysłowych i rzemieślników w sekcji budownictwo (2,0 tys.), operatorów i monterów maszyn i urządzeń w transporcie i gospodarce magazynowej (2,0 tys.) oraz specjalistów w informacji i komunikacji (1,7 tys.).

Wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy, tj. stosunek wolnych miejsc pracy do sumy wolnych oraz zagospodarowanych miejsc pracy, wyniósł w 2013 r. w Polsce 0,40% i był nieco niższy niż w poprzednim roku (0,43%). Wskaźnik ten obniżał się także w latach 2010-2012. Największa jego wartość w 2013 r. występowała w sekcji informacja i komunikacja, gdzie wyniósł 1,60%. Biorąc pod uwagę grupy zawodowe, najwyższy wskaźnik występował dla kierowców i operatorów pojazdów (0,62%).

Źródło: opracowanie na podstawie GUS, *Popyt na pracę w 2013 r.*, (2014), Warszawa.

BEZROBOTNI

Liczba osób bezrobotnych według BAEL w 2013 r. w Polsce wyniosła 1 793 tys. i była wyższa o 44 tys. niż w 2012 r. Stopa bezrobocia dla osób w wieku 15-74 lata była równa 10,3%, co oznaczało wzrost o 0,2 p. proc. W ujęciu kwartalnym stopa bezrobocia osiągnęła najwyższą wartość w I kw. 2013 r., gdy wyniosła 11,3%. Była to najwyższa wartość od I kw. 2007 r. W kolejnych kwartałach 2013 r. stopniowo obniżała się do poziomu 9,8% w IV kw. 2013 r.

Biorąc pod uwagę grupy wieku, najwyższa stopa bezrobocia występowała wśród osób młodych w wieku 15-24 lata, tj. wynosiła 27,3%, i była wyższa o 0,8 p. proc. niż rok wcześniej. Wśród osób w wieku 25-34 lata kształtowała się ona na poziomie 11,1%, tj. wzrosła o 0,4 p. proc. w porównaniu do 2012 r. Najniższa stopa bezrobocia występowała w 2013 r. wśród osób starszych (55-64 lata) i wyniosła 7,7%.

Pomimo najwyższej stopy bezrobocia wśród osób młodych, największą liczbę bezrobotnych w 2013 r. odnotowano wśród osób w wieku 25-34 lata. W tej grupie wieku było 536 tys. osób bezrobotnych i stanowili oni 29,9% ogółu bezrobotnych. Udział ten utrzymywał się na podobnym poziomie co w roku poprzednim. Dla porównania, młodych bezrobotnych w wieku 15-24 lata było 407 tys. i stanowili oni 22,7%, tj. mniej o 1,0 p. proc. niż rok wcześniej. Zmniejszający się udział bezrobotnych z tej grupy wieku w ogólnej populacji bezrobotnych wiązał się z wkraczaniem osób z tzw. drugiego wyżu demograficznego w starsze kohorty.

Stopa bezrobocia wśród absolwentów szkół wyższych⁷³ w 2013 r. wyniosła 23,0% i była wyższa o 2,7 p. proc. niż w poprzednim roku. W ostatnich latach miał miejsce wzrost tego wskaźnika. W 2010 r. wynosił on 18,8%.

⁷¹ Pełna nazwa tej sekcji to: handel; naprawa pojazdów samochodowych.

⁷² Grupy zawodów według międzynarodowej klasyfikacji zawodów (ISCO – *International Standard Classification of Occupations*)

⁷³ Osoby w wieku 15-30 lat, które ukończyły szkołę w okresie ostatnich 12 miesięcy i nie kontynuują nauki.

Tabl. 21. Udział bezrobotnych według grup wieku w ogólnej liczbie bezrobotnych oraz stopa bezrobocia w Polsce

Wiek	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	Udział grup wieku w populacji bezrobotnych ogółem w odsetkach				Stopa bezrobocia w %			
15-74	x	x	x	x	9,6	9,6	10,1	10,3
w tym:								
15-24	25,0	25,2	23,7	22,7	23,7	25,8	26,5	27,3
25-34	29,8	29,7	30,0	29,9	10,0	10,0	10,7	11,1
35-44	17,5	17,4	18,7	19,9	6,9	6,7	7,4	7,9
45-54	19,6	18,9	17,9	16,9	7,7	7,7	7,9	7,9
55-64	7,9	8,6	9,5	10,3	7,1	6,9	7,5	7,7

Źródło: dane GUS.

W Polsce rosła skala bezrobocia długotrwałego, tj. osób poszukujących pracy 12 miesięcy i więcej. Stopa bezrobocia długotrwałego w 2013 r. wyniosła 4,4% i była wyższa o 0,3 p. proc. niż rok wcześniej.

Bezrobocie rejestrowane

Oprócz bezrobocia mierzonego na podstawie BAEL w Polsce pozyskuje się także informacje na temat bezrobocia rejestrowanego. Dane te są zbierane w ramach statystyki publicznej ze sprawozdawczości Powiatowych i Wojewódzkich Urzędów Pracy. Definicja bezrobotnego zarejestrowanego znajduje się w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Dane prezentowane są według stanu na koniec okresu.

W końcu 2013 r. liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych wyniosła 2 158 tys., co przekładało się na stopę bezrobocia równą 13,4%, tj. na takim samym poziomie jak przed rokiem. Stopa bezrobocia rejestrowanego w ujęciu rocznym rosła od 2009 r. do 2012 r., przy czym pod koniec 2008 r. wynosiła 9,5%.

BIERNI ZAWODOWO

Liczba biernych zawodowo w Polsce w 2013 r. wyniosła średniorocznie 13 676 tys. osób, tj. o 22 tys. mniej niż rok wcześniej. Najliczniejszą grupę osób wśród biernych zawodowo stanowiły osoby wskazujące emeryturę jako przyczynę bierności zawodowej (6 453 tys., tj. 47,2%), w następnej kolejności osoby, wskazujące naukę i uzupełnianie kwalifikacji (2 786 tys., tj. 20,4%), chorobę, niepełnosprawność (1 904 tys., tj. 13,9%), obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu (1 543 tys., tj. 11,3%). Ponadto, 538 tys. osób, tj. 3,9% biernych zawodowo, było zniechęconych bezskutecznością poszukiwania pracy (tj. przekonanych o niemożności znalezienia pracy oraz tych, którzy wyczerpali wszystkie znane im możliwości znalezienia pracy).

W latach 2010-2013 największą dynamikę wykazywał wzrost udziału osób biernych zawodowo ze względu na emeryturę wśród ogólnej populacji biernych zawodowo. Wzrósł także udział osób zniechęconych poszukiwaniem pracy, z poziomu 2,9% w 2010 r. do poziomu 3,9% w 2013 r.

WYNAGRODZENIA

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w 2013 r. wyniosło 3650 zł i było wyższe o 3,4% niż 2012 r., tj. rośło w podobnym tempie jak w poprzednim roku (3,7%).

W sektorze przedsiębiorstw przeciętne miesięczne wynagrodzenie wyniosło 3837 zł i było wyższe o 2,9%. Najwyższe przeciętne wynagrodzenie występowało w górnictwie i wydobywaniu i było to 6805 zł. W następnej kolejności najwyższe wynagrodzenia miały miejsce w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę, gdzie wyniosły 6231 zł, w działalności finansowej i ubezpieczeniowej (6149 zł), oraz w informacji i komunikacji (6141 zł). Najniższe przeciętne wynagrodzenia występowały w zakwaterowaniu i gastronomii (2251 zł) oraz w administrowaniu i działalności wspierającej (2563 zł).

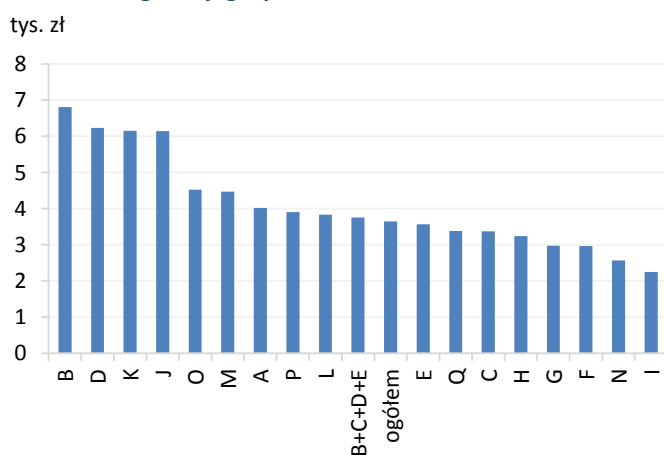
W 2013 r. najszybszy wzrost przeciętnych wynagrodzeń wystąpił w górnictwie i wydobywaniu (o 7,6% w stosunku do 2012 r.) oraz w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (o 6,0%). Najniższy wzrost płac miał miejsce w budownictwie (o 0,4%).

Tabl. 22. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej oraz płaca minimalna

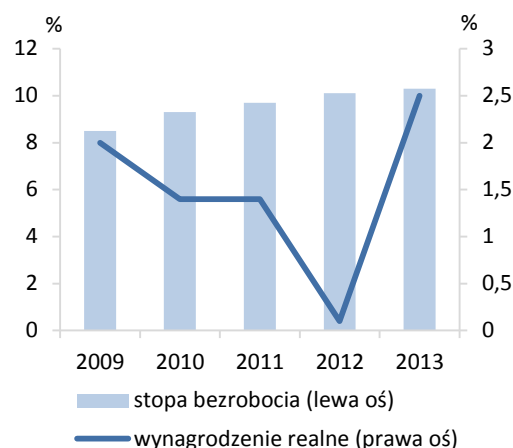
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	w zł				
Przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej	3102	3224	3404	3530	3650
Płaca minimalna	1276	1317	1386	1500	1600

Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny*, dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Wykres 73. Przeciętne nominalne wynagrodzenie według sekcji gospodarki PKD w 2013 r.

Wykres 74. Wynagrodzenie realne oraz stopa bezrobocia

Uwaga: wyjaśnienie nazw sekcji PKD w rozdziale 1.7. *Sytuacja finansowa przedsiębiorstw w Polsce*.

Źródło: dane GUS.

Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny*.

Płaca minimalna w 2013 r. wynosiła 1600 zł i była wyższa o 6,7% niż rok wcześniej. Płaca minimalna stanowiła 43,8% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, co oznaczało wzrost o 1,3 p. proc. wobec 2012 r. Udział ten zmniejszał się w latach 2010-2011, gdy płaca minimalna rosła wolniej niż przeciętne miesięczne wynagrodzenie, a następnie rósł w latach 2012-2013.

Siła nabywcza wynagrodzeń wzrosła o 2,5%. Wzrost dynamiki wynagrodzenia realnego stanowił odwrócenie trendu z lat 2009-2012, gdy obniżała się ona. W sektorze przedsiębiorstw w 2013 r. wynagrodzenie realne wzrosło o 2,0% w porównaniu z poprzednim rokiem.

4. SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE

Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych w Polsce w 2013 r. charakteryzowała się z jednej strony skromnym wzrostem wartości realnej dochodów rozporządzalnych w gospodarstwach domowych wszystkich grup społeczno-ekonomicznych, z drugiej zaś niewielkim wzrostem stopy skrajnego ubóstwa.

DOCHÓD ROZPORZĄDZALNY GOSPODARSTW DOMOWYCH

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych ogółem w 2013 r. wyniósł 1299 zł i był nominalnie wyższy o 1,6% niż w 2012 r. Jego wartość realna zwiększyła się o 0,7%. Był to pierwszy rok wzrostu wartości realnej dochodu rozporządzalnego po dwóch latach spadku. W latach wcześniejszych, tj. od 2005 r. do 2010 r. przeciętny dochód rozporządzalny na osobę rósł w kategoriach realnych corocznie.

Wartość realna dochodów rosła we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych. Najszybciej rosła wśród osób z gospodarstw domowych rolników (5,6%), zaś najwolniej wśród gospodarstw rencistów (0,1%) i pracowników (0,4%).

Tabl. 23. Dochód rozporządzalny gospodarstw domowych

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013
a – ceny bieżące w zł						
b – ceny realne (rok poprzedni = 100)						
Ogółem	a	1114	1193	1227	1270	1299
	b	103,0	104,3	98,6	99,8	100,7
Pracownicy	a	1123	1199	1244	1280	1306
	b	103,6	104,2	99,6	99,3	100,4
Pracujący na własny rachunek	a	1396	1468	1497	1519	1581
	b	101,4	102,6	98,2	98,0	102,2
Emeryci	a	1181	1245	1298	1361	1415
	b	103,3	102,6	99,6	100,9	102,1
Renciści	a	871	926	969	994	1007
	b	103,8	103,4	99,8	98,5	100,1
Rolnicy	a	884	1025	984	1098	1156
	b	96,7	113,2	91,6	107,5	105,6

Źródło: GUS, *Budżety gospodarstw domowych*.

Najwyższy przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny w 2013 r. występował wśród gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek. Kształtował się on na poziomie 1581 zł i był realnie wyższy o 2,2% niż w 2012 r. W gospodarstwach domowych pracowników dochód wyniósł 1306 zł i w cenach realnych zwiększył się o 0,4%. W grupie gospodarstw domowych rencistów dochód wyniósł 1007 zł i jego siła nabywcza wzrosła o 10,1%.

WYDATKI GOSPODARSTW DOMOWYCH

Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę, na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych, w 2013 r. wyniosły 1062 zł. W cenach realnych wydatki te były wyższe o 0,1% w porównaniu z 2012 r.

Udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym w 2013 r. wyniósł 81,7% i był niższy o 0,5 p. proc. niż w roku poprzednim. W latach 2009-2012 udział ten zmniejszał się (w 2009 r. wynosił 85,8%).

Biorąc pod uwagę podział według grup społeczno-ekonomicznych, najwyższy udział wydatków w dochodzie zaobserwowano wśród osób z gospodarstw domowych rencistów, gdzie wyniósł on 93,9%. Pomimo wzrostu realnego dochodów, budżety w tej grupie osób były bardziej napięte niż rok wcześniej. Udział wydatków w dochodzie wzrósł w stosunku do poprzedniego roku o 0,7 p. proc. Najniższy udział wydatków w dochodzie wystąpił wśród gospodarstw domowych rolników (67,9%), a następnie w gospodarstwach pracowników (80,4%).

Tabl. 24. Wydatki gospodarstw domowych według grup społeczno-ekonomicznych

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013
a – ceny bieżące w zł						
b – udział w dochodzie w %						
Ogółem	a	957	991	1015	1045	1062
	b	85,8	83,1	82,7	82,2	81,7
Pracownicy	a	942	979	1006	1032	1050
	b	83,8	81,6	80,9	80,6	80,4
Pracujący na własny rachunek	a	1208	1207	1222	1257	1288
	b	86,5	82,2	81,6	82,8	81,5
Emeryci	a	1046	1085	1125	1159	1198
	b	88,6	87,2	86,7	85,1	84,6
Renciści	a	839	866	898	926	945
	b	96,4	93,6	92,7	93,2	93,9
Rolnicy	a	712	757	736	790	785
	b	80,5	73,9	74,8	71,9	67,9

Źródło: GUS, *Budżety gospodarstw domowych*.

Wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe w 2013 r., tak jak w latach poprzednich, miały najwyższy udział w wydatkach ogółem. Udział ten wyniósł 24,9% w 2012 r. i był niższy niż w roku poprzednim o 0,2 p. proc. W latach 2011-2012 udział ten wzrósł po okresie kilkuletniego spadku (np. w 2005 r. wynosił on 28,1%). Drugi co do wielkości udział stanowiły wydatki związane z utrzymaniem mieszkania lub domu i nośnikami energii, tj. 20,8%. Udział ten był wyższy o 0,5 p. proc. niż rok wcześniej.

UBÓSTWO W POLSCE

W 2013 r. odsetek gospodarstw domowych znajdujących się poniżej granicy ubóstwa skrajnego, tj. minimum egzystencji⁷⁴, wyniósł 7,4% i był wyższy o 0,6 p. proc. niż rok wcześniej⁷⁵. Skala ubóstwa skrajnego w Polsce rosła od 2009 r., kiedy to jego poziom wyniósł 5,7%. Na wzrost ubóstwa w 2013 r. wpływał m.in. szybszy wzrost wartości koszyków minimum egzystencji, tzn. cen towarów kupowanych przez osoby najuboższe, niż wzrost ogólnego wskaźnika inflacji CPI.

Ubóstwem skrajnym w największym stopniu zagrożone są gospodarstwa domowe z osobami bezrobotnymi. Ok. 14% z nich utrzymywało się poniżej minimum egzystencji. Ubóstwem skrajnym w Polsce dotknięte są w istotnym stopniu także osoby o niskim wykształceniu. Wśród gospodarstw domowych, w których osoba odniesienia posiadała wykształcenie co najwyżej gimnazjalne, stopa ubóstwa skrajnego była równa 16,8%.

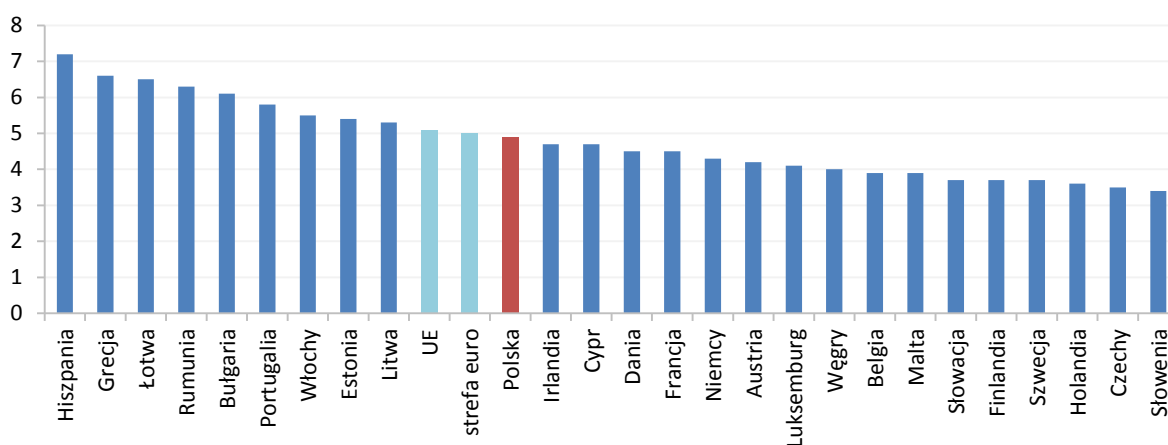
⁷⁴ Jest to miara obliczana przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS). Minimum egzystencji uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Za: GUS, *Ubóstwo w Polsce*, (2013), Warszawa, s. 17.

⁷⁵ Dane na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych w 2013 r.

NIERÓWNOŚCI DOCHODOWE W WYBRANYCH KRAJACH UE W LATACH 2008-2012

Nierówności dochodowe w UE pozostawały w 2012 r.⁷⁶ na podobnym poziomie, co w 2011 r. Współczynnik S80/20⁷⁷ dla UE wyniósł 5,1 i był identyczny, jak w roku poprzednim, zaś współczynnik Giniego⁷⁸ wyniósł 30,6 i był niższy o 0,1 p. niż w 2011 r. Najwyższe nierówności dochodowe, mierzone współczynnikiem Giniego oraz współczynnikiem S80/20, występowały w krajach południa Europy (Portugalia, Grecja, Hiszpania, Włochy), krajach bałtyckich (Łotwa, Litwa, Estonia), w najmniej zamożnych krajach UE (Bułgaria, Rumunia) oraz w Wielkiej Brytanii. Najmniejsze nierówności występowały w zamożniejszych krajach UE: w krajach skandynawskich (Szwecja, Finlandia, Dania), Beneluksu (Holandia, Belgia, Luksemburg) oraz Europy Środkowej (Austria, Niemcy, Czechy, Słowacja, Węgry). W Polsce wskaźnik ten wyniósł 30,9 i był zbliżony do średniej unijnej (30,6).

Wykres 75. Współczynnik zróżnicowania kwintylnego S80/S20 w 2012 r.

Uwaga: brak danych dla Irlandii za 2012 r.

Źródło: dane Eurostatu.

Nierówności dochodowe w UE mają przyczyny tkwiące m.in. w trudnej sytuacji na rynku pracy, związanej z wysokim bezrobociem. Wysokie bezrobocie przekłada się bezpośrednio na niższe dochody ze względu na utratę podstawowego źródła dochodu gospodarstwa domowego, jakim jest dochód z pracy. Nierówności mają swoje źródło także w segmentacji rynku pracy, tj. wiążą się z rosnącą liczbą osób co prawda zatrudnionych, ale na niekorzystnych warunkach (osoby te określane są przez socjologów mianem „prekariatu”). W UE istnieje silne zróżnicowanie w poziomie dochodów pomiędzy pracownikami zatrudnionymi na czas określony oraz pracownikami zatrudnionymi na czas nieokreślony. Świadczą o tym dane dotyczące zagrożenia ubóstwem w pracy. Przykładowo wskaźnik zagrożenia ubóstwem w UE dla osób zatrudnionych na czas nieokreślony wyniósł 5,4%, podczas gdy dla osób zatrudnionych na czas określony 13,2%. Kolejną istotną przyczyną nierówności dochodowych w UE, nie omawianą szerzej w tym rozdziale, są zmiany kulturowo-demograficzne, związane

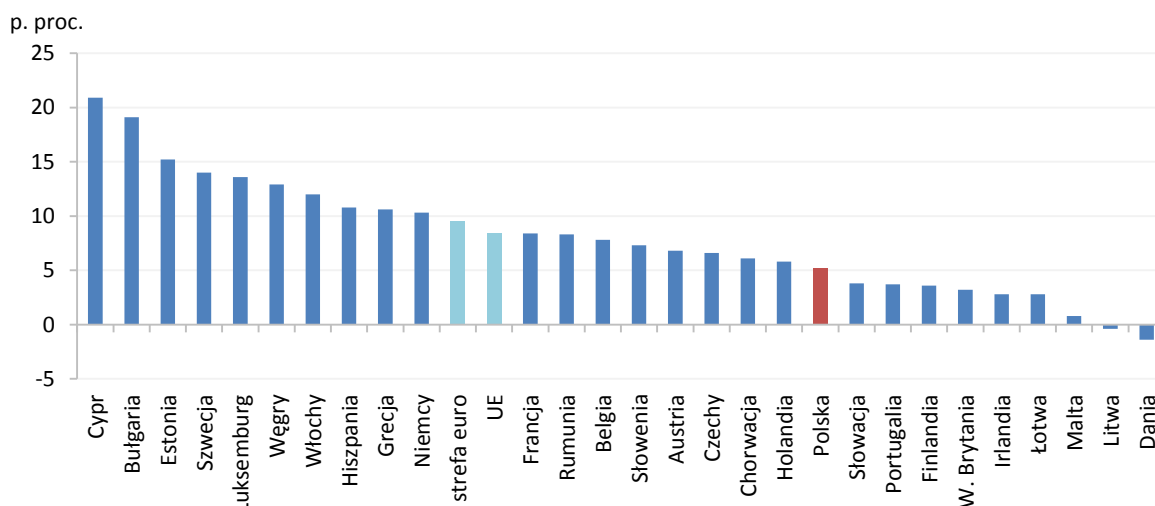
⁷⁶ W przypadku badania EU-SILC rokiem odniesienia dla roku badania jest rok poprzedni. Przykładowo, dla roku 2012 rokiem odniesienia jest 2011 r. Wynika to z tego, że badanie przeprowadzane w danym roku zawiera pytania odnośnie uzyskanego dochodu w skali rocznej z roku poprzedniego.

⁷⁷ Wskaźnik zróżnicowania kwintylnego S80/20 stanowi stosunek sumy dochodów uzyskanych przez 20% osób o najwyższym poziomie dochodów (najwyższy kwintyl) do sumy dochodów uzyskanych przez 20% osób o najniższym poziomie dochodów (najniższy kwintyl).

⁷⁸ Współczynnik Giniego jest miarą nierówności rozkładu dochodów. Przyjmuje wartość pomiędzy 0 a 100. Im wyższa jest wartość wskaźnika, tym mamy do czynienia z większym zróżnicowaniem dochodów. Wartość zero oznaczałaby sytuację, w której wszystkie osoby miałyby ten sam dochód, natomiast 100, że wszystkie osoby poza jedną miałyby dochód zerowy.

z rozpadem małżeństw. Ich bezpośrednim objawem jest zmiana struktur gospodarstw domowych, tj. rosnąca liczba mniejszych oraz samotnie prowadzonych gospodarstw domowych. Mniejsza liczba członków gospodarstwa domowego skutkuje ograniczeniem korzyści skali w kosztach utrzymania, wynikającej z możliwości dzielenia zasobów pomiędzy członków rodziny. W konsekwencji oznacza to konieczność przeznaczania większej części dochodu na podstawowe potrzeby⁷⁹.

Wykres 76. Różnica w poziomach wskaźników zagrożenia ubóstwem w pracy pomiędzy zatrudnionymi na czas określony a zatrudnionymi na czas nieokreślony w 2012 r.

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu.

W latach 2008-2012 nierówności dochodowe w UE mierzone współczynnikiem Giniego zmniejszyły się o 0,3 p., a w strefie euro wzrosły o 0,1 p. Nierówności dochodowe rosły przede wszystkim w krajach południa Europy. Wzrost nierówności dochodowych w tych latach należy wiązać przede wszystkim z pogorszeniem sytuacji na rynku pracy. Na skutek wzrostu bezrobocia rosła liczba gospodarstw domowych bez pracy jako źródła utrzymania. Bezrobocie dotyczyło przede wszystkim osób niskowyzwalifikowanych. Rosło także ubóstwo w pracy, co odzwierciedlało m.in. to, że zatrudnieni pracowali mniej godzin bądź za niższe płace⁸⁰.

Nierówności dochodowe istotnie wzrosły w Hiszpanii. Współczynnik Giniego w tym kraju wzrósł w tym okresie z poziomu 31,9 do 35,0. Za wzrost nierówności odpowiadał rosnący udział w dochodzie najbardziej zamożnych gospodarstw domowych i jednocześnie malejący istotnie udział najmniej zamożnych. Jako jedną z przyczyn wskazuje się znaczny wzrost bezrobocia w Hiszpanii oraz pogarszającą się w związku z tym sytuację materialną gospodarstw domowych pracowników. Trend ten potwierdzają dane dotyczące udziału wynagrodzenia pracy w dochodzie narodowym. Zgodnie z danymi KE z bazy Ameco w latach 2008-2012 w Hiszpanii obniżał się udział dochodu z pracy w PKB z poziomu 57,1% do poziomu 53,4%.

We Włoszech, Grecji i na Cyprze wartość współczynnika Giniego w 2012 r. była wyższa niż w 2008 r. We Włoszech i na Cyprze wzrost nierówności wiązał się przede wszystkim ze wzrostem udziału w dochodzie najzamożniejszych gospodarstw domowych (tj. dziesiątego decyla). W Grecji nierówności rosły ze względu na istotny spadek udziału najmniej zamożnych gospodarstw domowych, co można przypisać gwałtownemu przyrostowi stopy bezrobocia w ostatnich latach oraz pauperyzacji osób pracujących. Zgodnie z danymi KE udział pracy w dochodzie w Grecji obniżył się

⁷⁹ KE, *Employment and Social Developments in Europe 2011*, (2011), Bruksela, s. 81.

⁸⁰ KE, *Employment and Social Developments in Europe 2013*, (2014), Bruksela, s. 14.

z poziomu 55,7% w 2009 r. do poziomu 48,4% w 2013 r. Wyjątek spośród południowych krajów UE stanowiła Portugalia, gdzie poziom nierówności dochodowych w 2012 r. był niższy niż w 2008 r.

We Włoszech, Grecji i w Portugalii nierówności dochodowe mierzone współczynnikiem Giniego zmniejszały się do 2010 r., dopiero w kolejnych latach zaczęły rosnąć. Eksperti KE wyjaśniają, że w początkowym okresie po kryzysie (lata 2007-2009) duży wpływ na poziom dochodów gospodarstw domowych strefy euro miały transfery społeczne. W kolejnych latach ten wpływ osłabł⁸¹. Transfery społeczne stanowią istotne źródło dochodów najmniej zamożnych gospodarstw domowych, stąd zmniejszenie się ich wartości może znacznie wpłynąć na pogorszenie sytuacji dochodowej tych gospodarstw, a w konsekwencji na wzrost nierówności dochodowych.

W latach 2008-2012 nierówności dochodowe istotnie wzrosły także w Danii. Współczynnik Giniego w 2008 r. wynosił 25,1, a w 2012 r. 28,1. Wzrost tych nierówności, podobnie jak w przypadku Hiszpanii, wiązał się ze wzrostem udziału w dochodzie najzamożniejszej grupy gospodarstw domowych, przy spadku tego udziału wśród najmniej zamożnych.

Na Litwie i Łotwie nierówności dochodowe zmniejszały się w ostatnich latach: wartość współczynnika Giniego była niższa w 2012 r. niż w 2008 r. Należy przy tym zauważyć, że w krajach tych miała miejsce odbudowa gospodarcza w latach 2010-2011, co wiązało się m.in. ze stopniowym spadkiem poziomu bezrobocia. Na Litwie nierówności dochodowe zmniejszały się głównie za sprawą spadku udziału najbogatszego decyla. Na Łotwie zmniejszenie się nierówności w większym stopniu wynikało z poprawy sytuacji dochodowej biedniejszej połowy populacji względem bogatszej. Spośród krajów bałtyckich jedynie w Estonii w latach 2008-2012 nierówności dochodowe rosły z każdym kolejnym rokiem. Jednym z czynników wyjaśniających może być osłabienie roli transferów socjalnych, w momencie, gdy gospodarka tego kraju zaczęła się odbudowywać⁸².

Nierówności dochodowe w latach 2008-2012 wzrosły znacznie także we Francji, głównie za sprawą wzrostu udziału w dochodzie najzamożniejszego decyla gospodarstw domowych. W Polsce w latach 2008-2012 nierówności dochodowe mierzone współczynnikiem Giniego zmniejszyły się z poziomu 32,0 do 30,9. Spadek nierówności wiązał się ze spadkiem udziału w dochodzie najzamożniejszego decyla gospodarstw domowych. Nierówności zmniejszyły się także w Niemczech, Holandii, Bułgarii i Rumunii. Spadek nierówności dochodowych miał miejsce w Holandii, pomimo wzrostu stopy bezrobocia. Należy jednak zwrócić uwagę, że pomimo wzrostu stopy bezrobocia, jej poziom był względnie niski. Dane dochodowe gospodarstw domowych wskazują, że nierówności w Holandii zmniejszały się kosztem spadku udziału najbogatszego decyla w dochodzie.

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu; KE, *Employment and Social Developments in Europe 2013*, (2014), Bruksela.

⁸¹ KE, *Employment and Social Developments in Europe 2013*, (2014), Bruksela, s. 332.

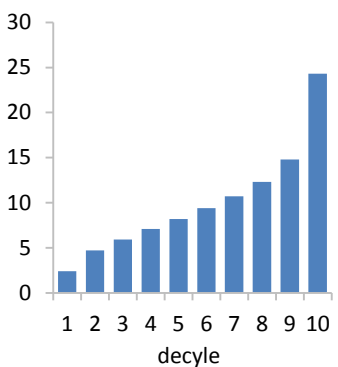
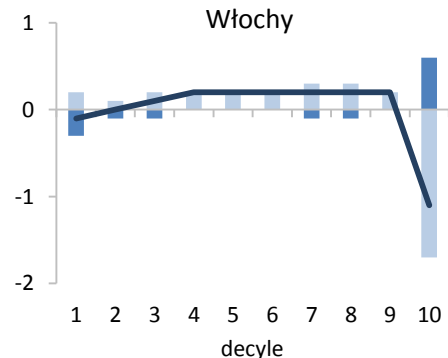
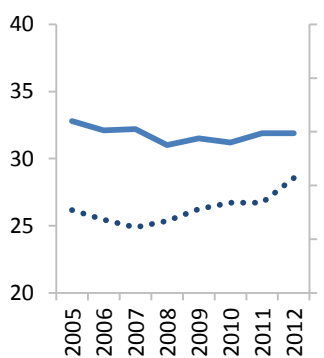
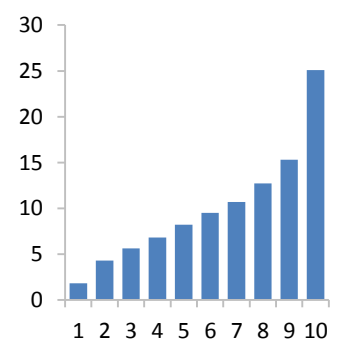
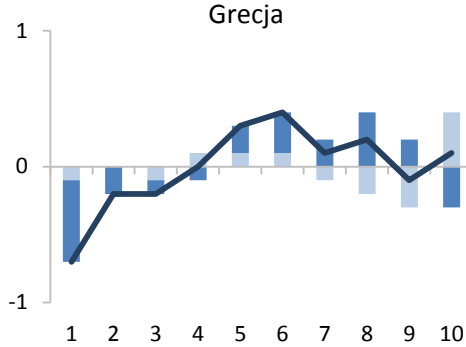
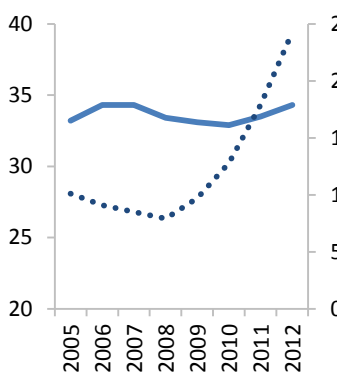
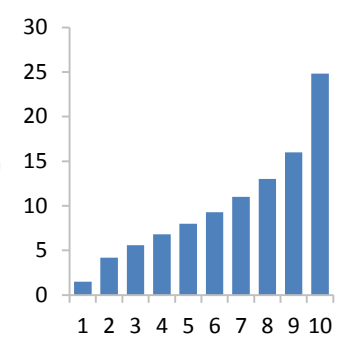
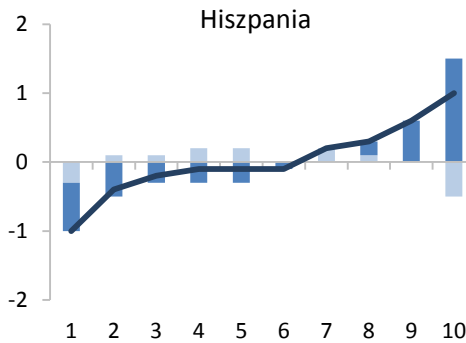
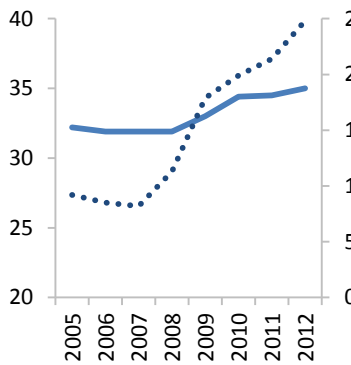
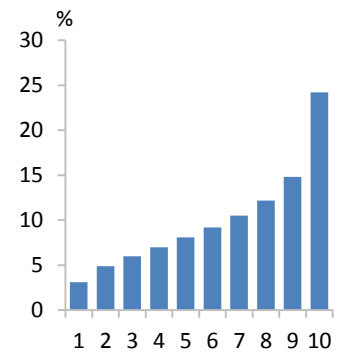
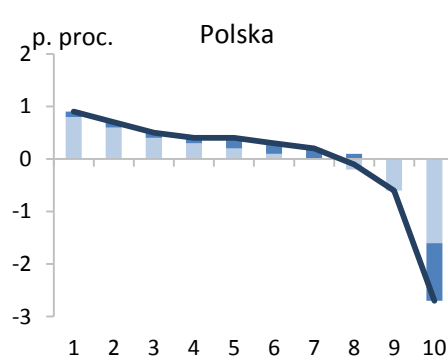
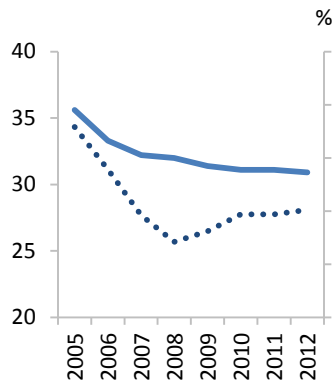
⁸² KE, *Employment and Social Developments in Europe 2013*, (2014), Bruksela, s. 333.

Wykres 77. Nierówności dochodowe w wybranych krajach UE w latach 2005-2012

Współczynnik Giniego oraz stopa bezrobocia

Zmiana udziału grup decylowych w dochodzie do dyspozycji w latach 2005-2008 oraz w latach 2008-2012

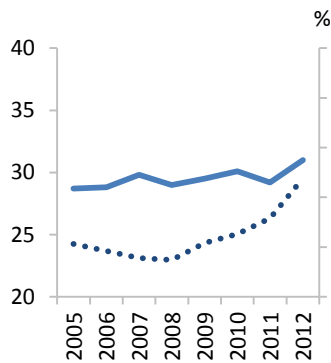
Udział grup decylowych w dochodzie do dyspozycji w 2012 r.

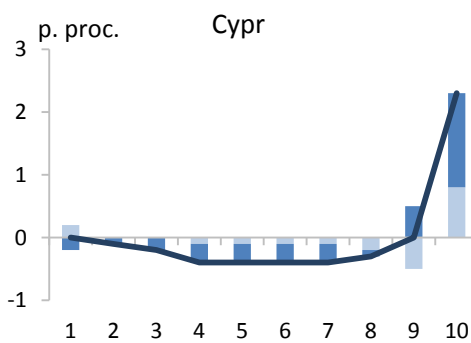
— Gini (lewa oś)
 stopa bezrobocia (prawa oś)

■ 2005-2008 ■ 2008-2012
 — 2005-2012

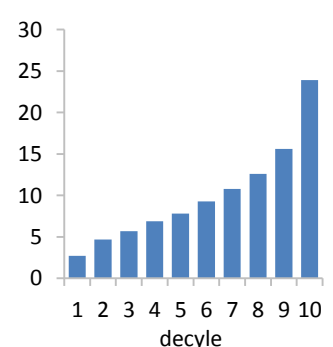
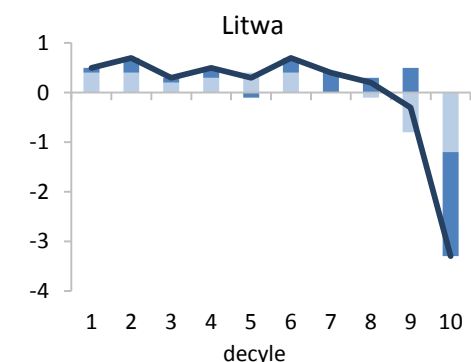
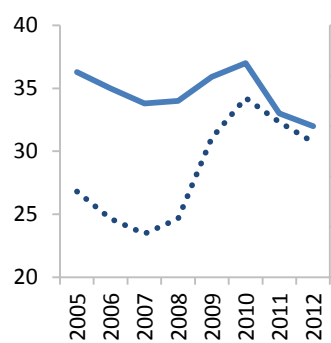
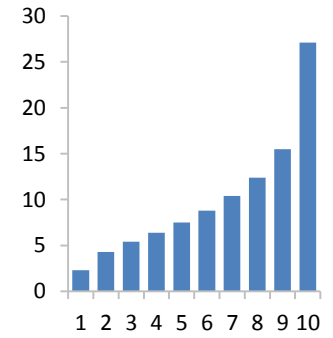
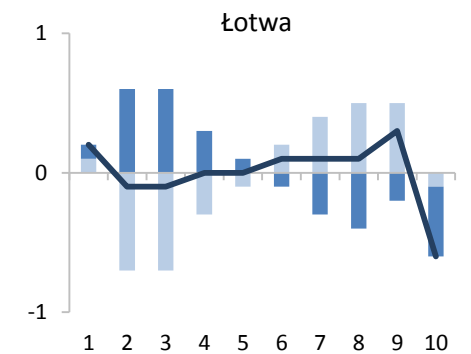
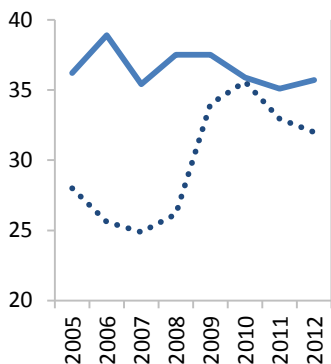
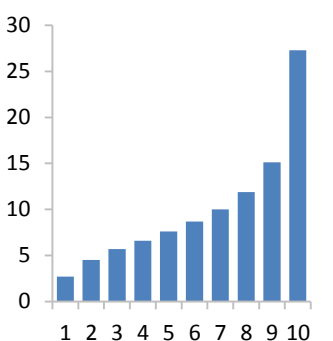
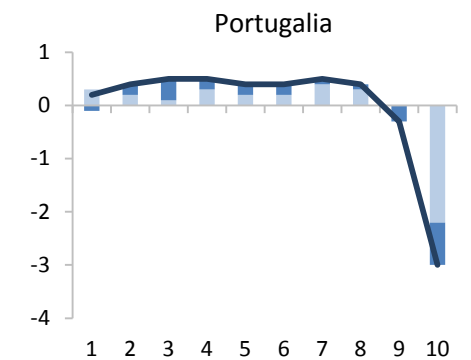
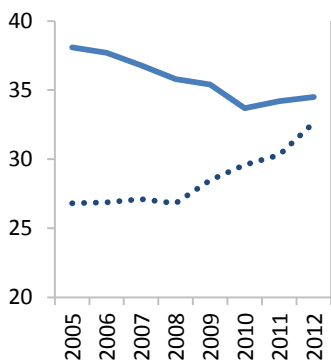
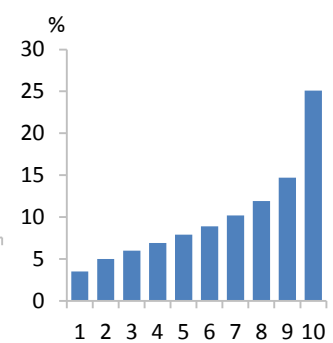
Współczynnik Giniego oraz stopa bezrobocia

Zmiana udziału grup decylowych w dochodzie do dyspozycji w latach 2005-2008 oraz w latach 2008-2012

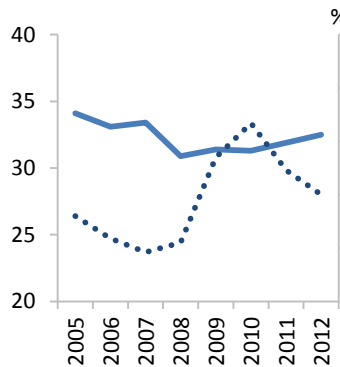
Udział grup decylowych w dochodzie do dyspozycji w 2012 r.

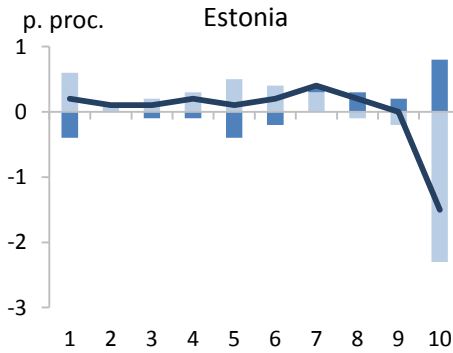
— Gini (lewa oś)
 stopa bezrobocia (prawa oś)

■ 2005-2008 ■ 2008-2012
 — 2005-2012

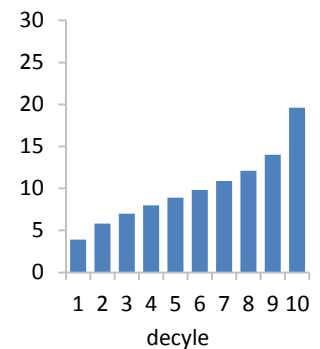
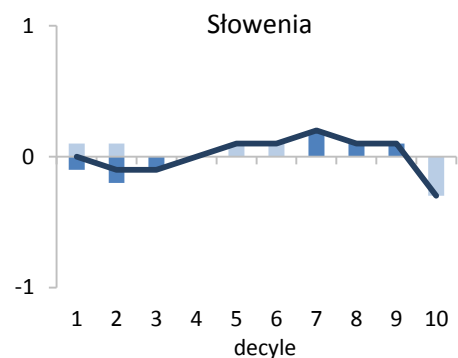
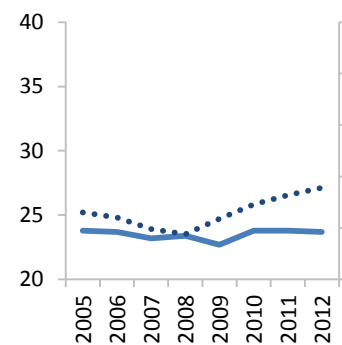
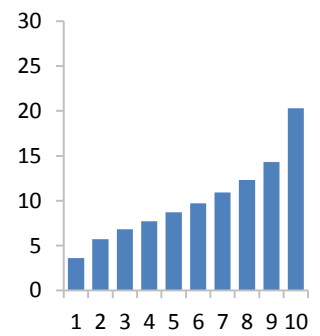
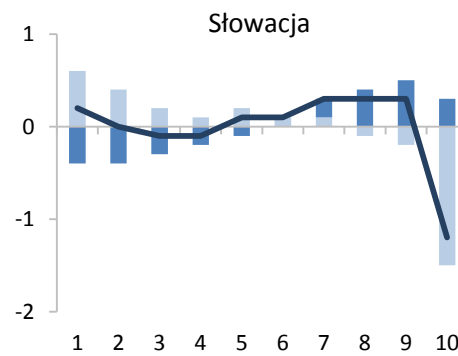
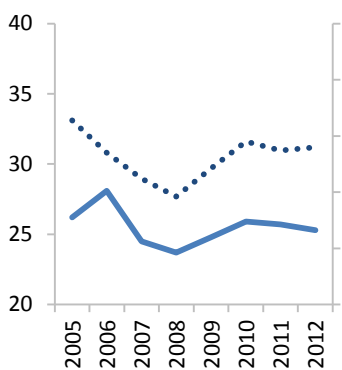
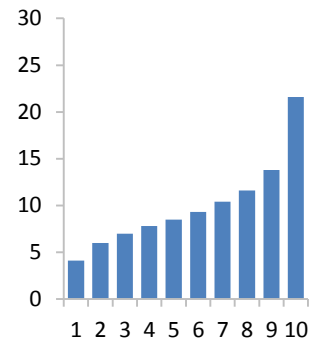
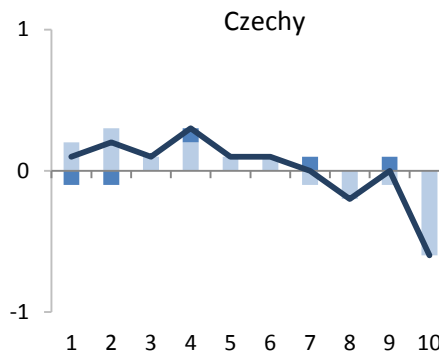
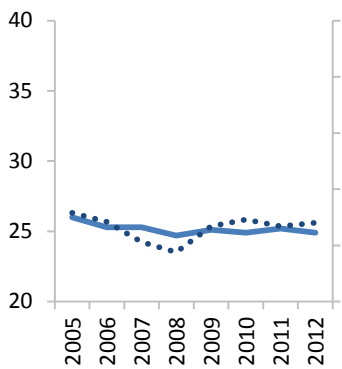
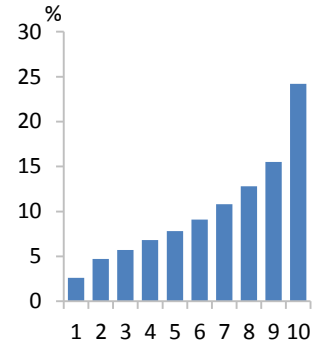
Współczynnik Giniego oraz stopa bezrobocia

Zmiana udziału grup decylowych w dochodzie do dyspozycji w latach 2005-2008 oraz w latach 2008-2012

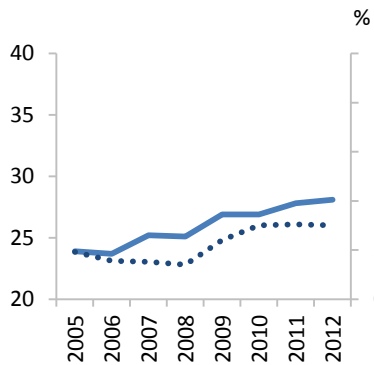
Udział grup decylowych w dochodzie do dyspozycji w 2012 r.

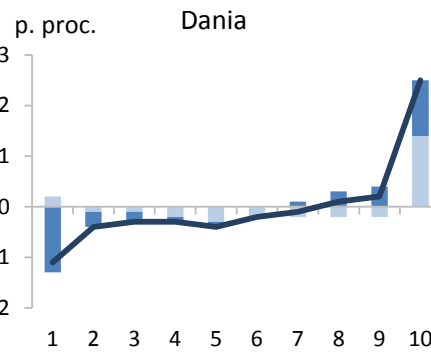
— Gini (lewa oś)
 stopa bezrobocia (prawa oś)

■ 2005-2008 ■ 2008-2012
 — 2005-2012

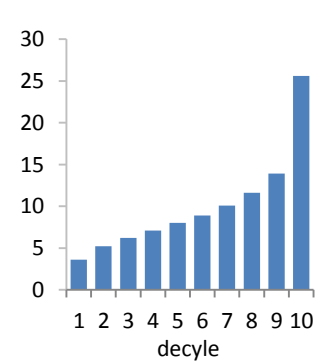
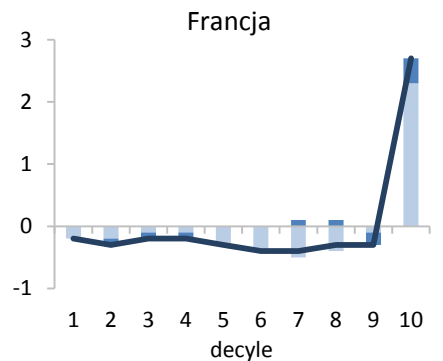
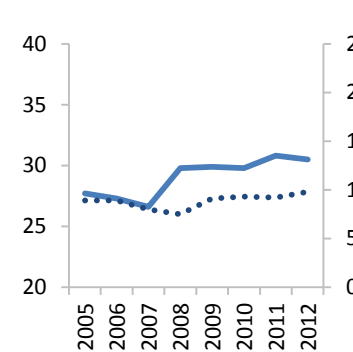
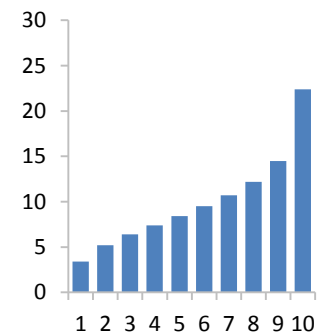
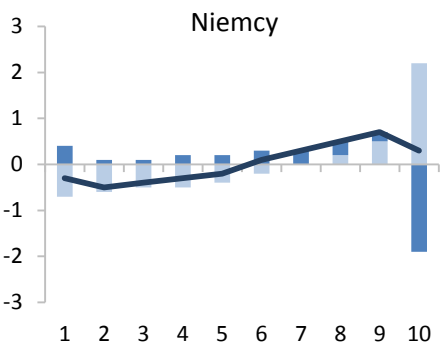
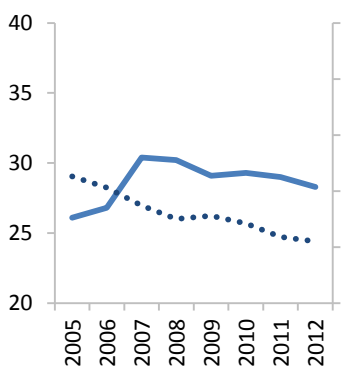
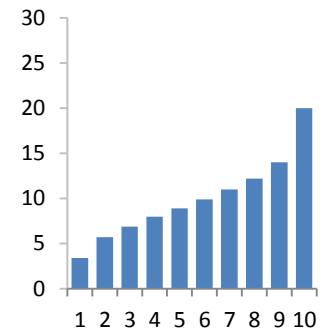
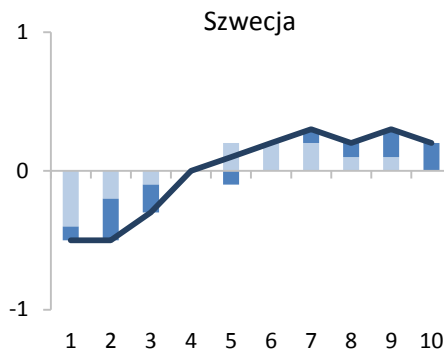
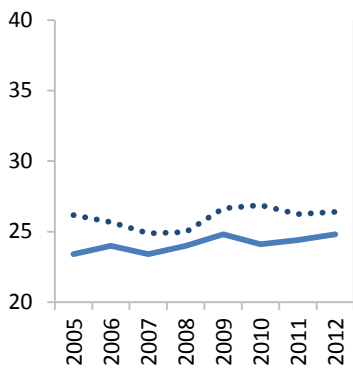
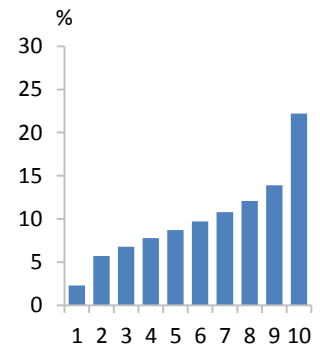
Współczynnik Giniego oraz stopa bezrobocia

Zmiana udziału grup decylowych w dochodzie do dyspozycji w latach 2005-2008 oraz w latach 2008-2012

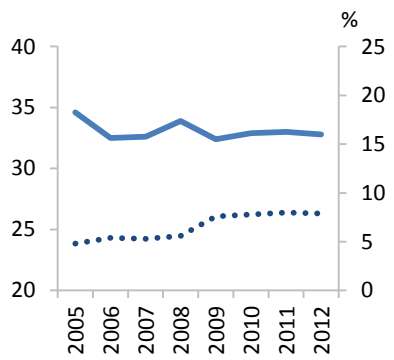
Udział grup decylowych w dochodzie do dyspozycji w 2012 r.

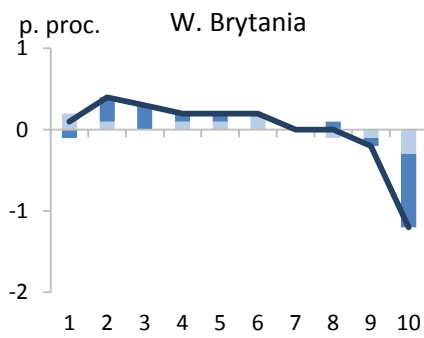
— Gini (lewa oś)
 stopa bezrobocia (prawa oś)

■ 2005-2008 ■ 2008-2012
 — 2005-2012

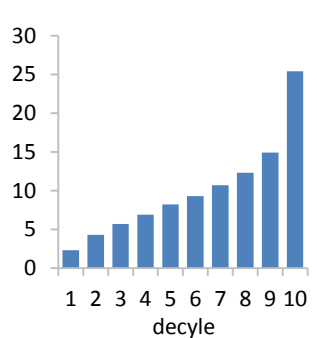
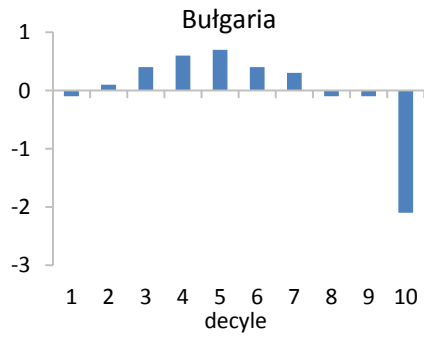
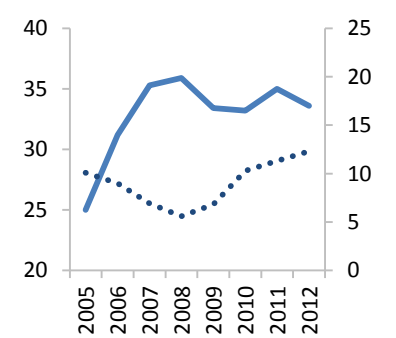
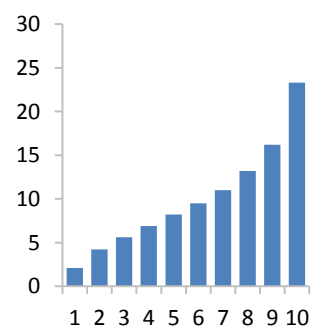
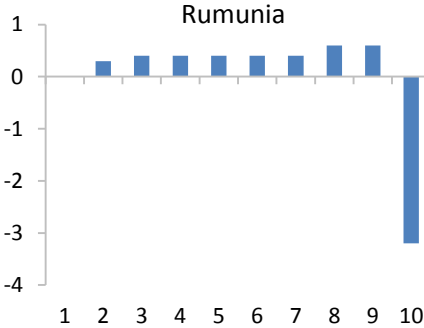
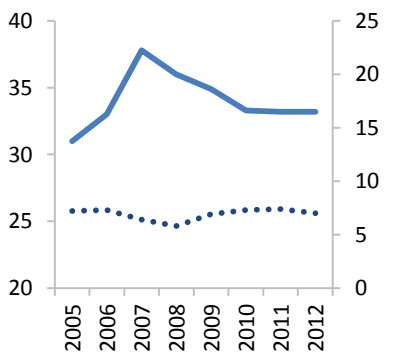
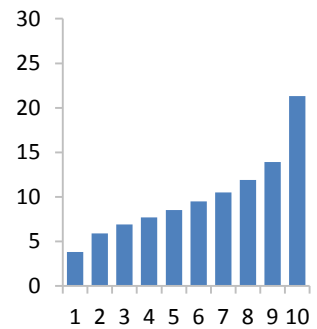
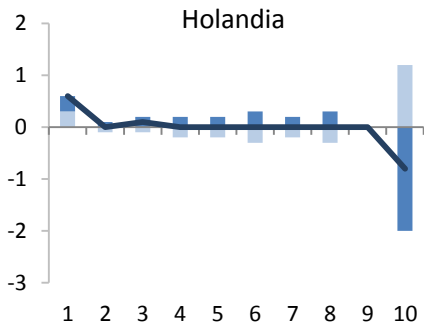
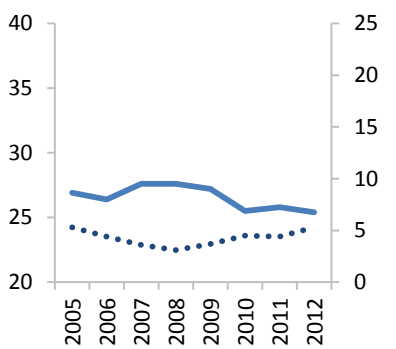
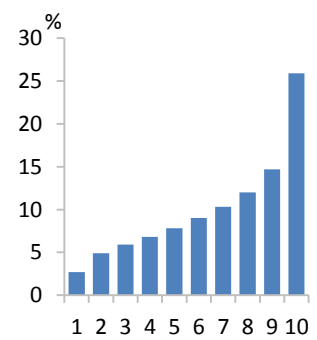
Współczynnik Giniego oraz stopa bezrobocia

Zmiana udziału grup decylowych w dochodzie do dyspozycji w latach 2005-2008 oraz w latach 2008-2012

Udział grup decylowych w dochodzie do dyspozycji w 2012 r.

— Gini (lewa oś)
 stopa bezrobocia (prawa oś)

■ 2005-2008 ■ 2008-2012
 — 2005-2012

Uwaga: brak danych dla Bułgarii i Rumunii za 2005 r.

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu.

III. FINANSE PUBLICZNE

1. SYTUACJA FINANSÓW PUBLICZNYCH NA ŚWIECIE

PROCESY FISKALNE

Sytuacja finansów publicznych na świecie w 2013 r. pozostawała niestabilna. Jednak na skutek obniżenia deficytu i zadłużenia publicznego w szeregu państw niepewność zmniejszyła się w porównaniu do 2012 r. Proces konsolidacji fiskalnej w grupie krajów rozwiniętych przyspieszył w porównaniu do roku poprzedniego, czego efektem była redukcja deficytu sektora publicznego do 4,9% PKB. Zacieśnienie skutkowało obniżeniem o 1,3 p. proc. deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych w tej grupie krajów, podczas gdy w 2012 r. został on zmniejszony o 0,6 p. proc. Należy podkreślić, że działo się to w warunkach słabszego niż w roku poprzednim wzrostu gospodarczego⁸³. W 2013 r. w grupie gospodarek wschodzących i rozwijających się kontynuowane było poluzowanie fiskalne. Było ono większe niż w roku poprzednim (0,6 p. proc. wobec 0,4 p. proc.) i spowodowało wzrost deficytu do 2,2% PKB.

Tabl. 25. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych

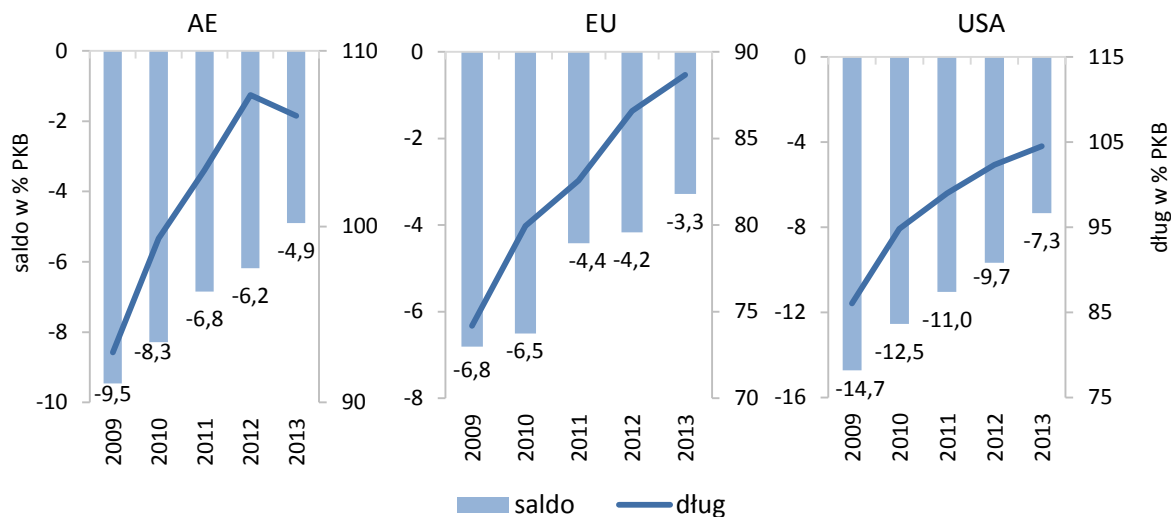
Wyszczególnienie	Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych					Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych				
	% PKB									
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
Świat	-7,8	-6,3	-4,8	-4,4	-3,8	74,9	78,6	79,0	80,6	78,6
AE, w tym:	-9,5	-8,3	-6,8	-6,2	-4,9	92,9	99,3	103,2	107,5	106,3
USA	-14,7	-12,5	-11,0	-9,7	-7,3	86,1	94,8	99,0	102,4	104,5
Japonia	-10,4	-9,3	-9,8	-8,7	-8,4	210,2	216,0	229,8	237,3	243,2
EU	-6,8	-6,5	-4,4	-4,2	-3,3	74,2	80,0	82,6	86,6	88,7
Strefa euro	-6,4	-6,2	-4,2	-3,7	-3,0	80,1	85,7	88,1	92,8	95,2
W. Brytania	-11,3	-10,0	-7,8	-8,0	-5,8	67,1	78,5	84,3	88,6	90,1
EMDE, w tym:	-4,2	-2,6	-1,2	-1,6	-2,2	35,4	38,8	36,6	35,6	34,5
EDE	-6,2	-5,2	-2,3	-2,7	-2,8	45,7	46,9	46,5	45,6	46,3
Turcja	-6,0	-3,4	-0,7	-1,8	-1,5	46,1	42,3	39,1	36,2	35,8
EDA	-4,3	-2,9	-2,4	-3,0	-2,7	31,4	40,5	36,5	34,2	31,4
Chiny	-3,1	-1,5	-1,3	-2,2	-1,9	17,7	33,5	28,7	26,1	22,4
Indie	-9,8	-8,4	-8,0	-7,4	-7,3	72,5	67,5	66,8	66,6	66,7
LA	-4,1	-3,3	-2,9	-3,5	-3,8	49,7	49,5	49,7	50,3	50,2
Brazylia	-3,3	-2,8	-2,6	-2,8	-3,3	66,8	65,0	64,7	68,2	66,3
Meksyk	-5,1	-4,3	-3,3	-3,7	-3,9	43,9	42,2	43,3	43,3	46,5
CIS	-5,1	-2,5	2,0	0,7	-0,9	13,9	14,2	14,4	15,3	16,2
Rosja	-6,3	-3,4	1,5	0,4	-1,3	11,0	11,0	11,7	12,7	13,4
MENA	-0,9	1,8	5,4	6,9	3,5	30,8	27,5	24,2	25,1	25,7
Egipt	-6,9	-8,3	-9,8	-10,5	-14,1	73,0	73,2	76,6	78,9	89,2
SSA	-5,4	-4,0	-1,3	-2,2	-4,2	33,1	31,7	32,5	32,9	33,9
RPA	-4,9	-4,9	-4,0	-4,3	-4,3	31,6	35,3	38,8	42,1	45,2

Źródło: dane MFW (WEO).

⁸³ Wzrost PKB grupy gospodarek rozwiniętych wyniósł 1,3% w 2013 r. wobec 1,4% w 2012 r.

W 2013 r. dług sektora instytucji rządowych i samorządowych grupy krajów rozwiniętych wyniósł 106,3% PKB. Zgodnie z obliczeniami MFW dla tego agregatu, nastąpił pierwszy od rozpoczęcia kryzysu gospodarczego⁸⁴ spadek tej relacji o 1,2 p. proc.⁸⁵. W krajach wschodzących i rozwijających się trzeci rok z rzędu zadłużenie obniżało się, osiągając 34,5% PKB na koniec 2013 r. Redukcja ta wyniosła 1,1 p. proc. (w porównaniu z 1,0 p. proc. w 2012 r.).

Wykres 78. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych gospodarek rozwiniętych (AE), Unii Europejskiej (EU) oraz Stanów Zjednoczonych (USA)

Źródło: dane MFW (WEO).

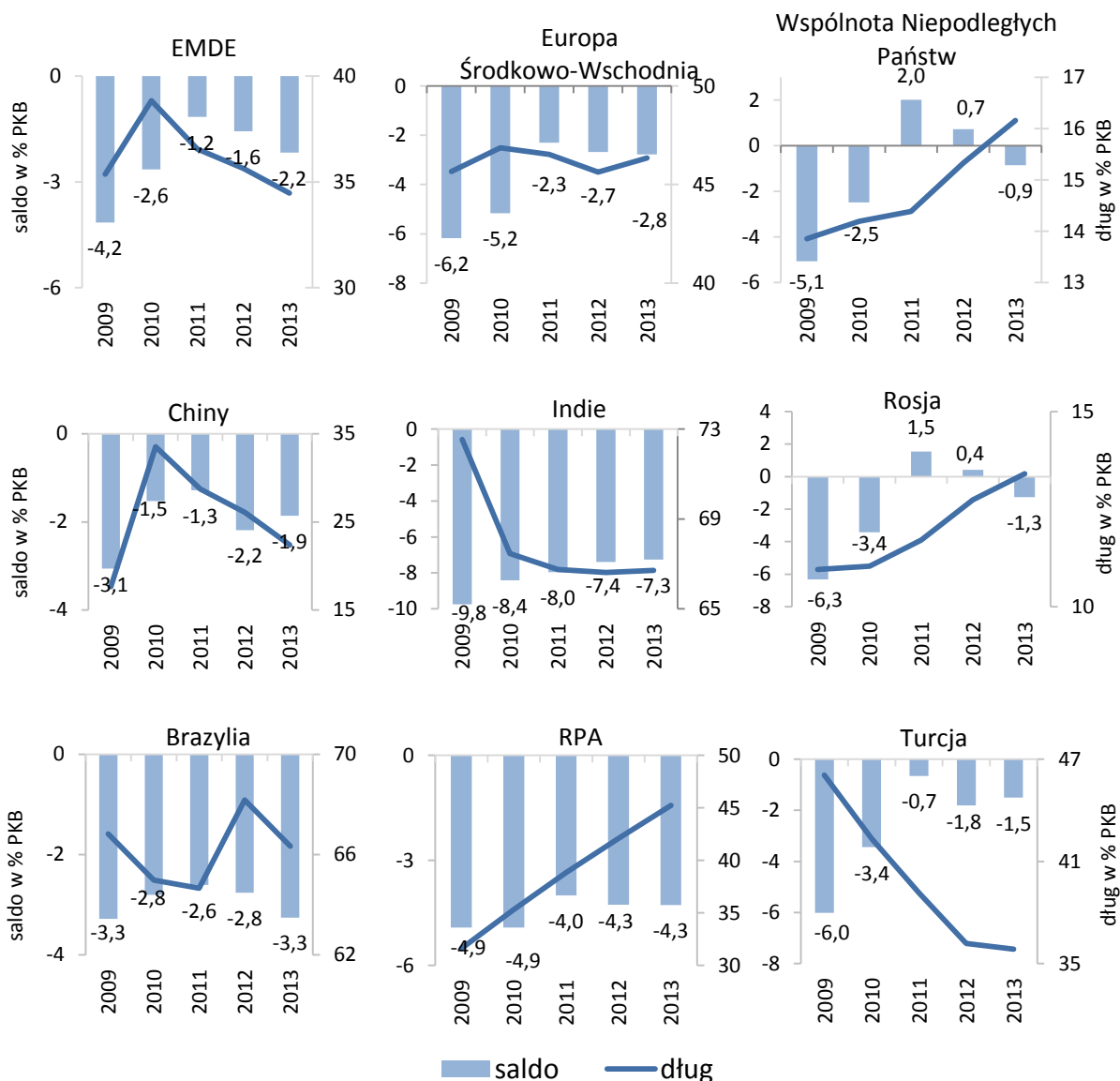
W porównaniu do gospodarek rozwiniętych, sytuacja fiskalna grupy krajów wschodzących i rozwijających się była relatywnie dobra. Niemniej jednak w 2013 r., podobnie jak w roku poprzednim, wartość deficytu sektora publicznego do PKB dla tej grupy krajów wzrosła. Poziom długu publicznego w relacji do PKB spadał, czemu sprzyjało utrzymanie szybkiego wzrostu gospodarczego i wysokiej inflacji⁸⁶. Sytuacja fiskalna w 2013 r. w różnych podgrupach krajów wschodzących i rozwijających się była, podobnie jak w latach poprzednich, zróżnicowana. Jednakże większość z nich zanotowała niewielkie pogorszenie salda fiskalnego przy utrzymywaniu się poziomu długu poniżej 50% w relacji do PKB.

⁸⁴ MFW, *Fiscal Monitor*, (2014), Waszyngton, s. vii.

⁸⁵ Działo się to pomimo wzrostu zadłużenia głównych gospodarek w ramach tego agregatu.

⁸⁶ W 2013 r., zgodnie z MFW WEO, wzrost PKB dla tej grupy krajów wyniósł 4,7%, zaś inflacja mierzona za pomocą wskaźnika CPI - 5,8%.

Wykres 79. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych rynków wschodzących i gospodarek rozwijających się (EMDE)

Uwaga: dane dla Chin obejmują jedynie wyniki rządu centralnego bez zobowiązań rządów terenowych.

Źródło: dane MFW (WEO).

WIELOASPEKTOWY POMIAR SALDA SEKTORA PUBLICZNEGO

Na zmiany salda sektora instytucji rządowych i samorządowych (nominalnego) wpływ ma szereg czynników, które nie są związane bezpośrednio z polityką fiskalną w danym okresie lub w inny sposób zaburzają jej ocenę. W poniższym podrozdziale zostanie przedstawiony rozbudowany system miar sald fiskalnych, który prezentuje sytuację finansów publicznych z różnych punktów widzenia. Przedstawiona zostanie też ich interpretacja.

W celu pełniejszej analizy zmian sytuacji finansów publicznych w ostatnim okresie coraz szerzej w ramach MFW prezentowane są różne miary sald. Przy czym, szereg zastosowanych przez MFW pojęć⁸⁷ zbliżonych jest do miar zdefiniowanych przez Komisję Europejską⁸⁸.

Ocena wysiłku konsolidacyjnego wyłącznie za pomocą salda sektora instytucji rządowych i samorządowych będzie różniła się w zależności od tego, czy ma ona miejsce w warunkach wzrostu gospodarczego, czy też recesji. Szybszy wzrost gospodarczy sprzyja redukcji deficytu bez podejmowania przez rząd działań zwiększających dochody lub redukujących wydatki, zaś przy słabej koniunkturze wysiłek konsolidacyjny może zostać przysłonięty pogorszeniem się w niesprzyjających warunkach makroekonomicznych salda nominalnego⁸⁹. Poziom salda skorygowanego cyklicznie wskazuje, że przy niekorzystnych warunkach gospodarczych (tj. PKB poniżej PKB potencjalnego⁹⁰) deficyt nominalny jest niższy od skorygowanego cyklicznie. Za to gdy luka produktowa⁹¹ jest dodatnia, saldo nominalne ulega poprawie i w porównaniu do salda skorygowanego cyklicznie jest ono wyższe. Z tej przyczyny stosowane są różne miary sald po eliminacji czynnika cyklicznego. Saldo skorygowane cyklicznie (CAB)⁹² uzyskiwane jest po wyłączeniu wpływu wahań cyklicznych gospodarki. Jeśli dodatkowo wyłączy się z tego salda wpływ czynników jednorazowych, to otrzymuje się saldo strukturalne (SB). Dzięki eliminacji tych elementów, nie zniekształcają one obrazu procesów fiskalnych w dłuższym okresie i ułatwiają wnioskowanie na temat przyszłego rozwoju sytuacji. Innym wymiarem jest wyłączenie kosztów obsługi długu w saldzie sektora publicznego i uzyskania salda pierwotnego (PB), co umożliwi ocenę skutków aktualnej polityki budżetowej dla wyniku finansowego. Wszystkie te miary wskazują na odmienne aspekty sytuacji fiskalnej i wskazują na strukturę czynników kształtujących wynik sektora publicznego, czyli pomagają ocenić jaką rolę odegrała sytuacja makroekonomiczna, w jakim bieżąca i przeszła polityka rządu, a także w jakim stopniu wynik za dany rok wynika z długookresowych procesów fiskalnych.

Grupa gospodarek rozwiniętych oraz strefa euro obniżyły deficyty skorygowane cyklicznie w niewiele mniejszym stopniu niż deficyty sektora instytucji rządowych i samorządowych. Stany Zjednoczone obniżyły deficyt nominalny w 2013 r. zarówno na skutek konsolidacji strukturalnej, jak i dzięki wzrostowi PKB (co ilustruje większa zmiana salda nominalnego w porównaniu do zmiany salda skorygowanego cyklicznie). Jednocześnie kraj ten dokonał głębszej konsolidacji na poziomie strukturalnym niż strefa euro⁹³. Postęp w zakresie zmniejszania deficytów, zarówno nominalnych, jak i strukturalnych zanotowano w największych gospodarkach rozwiniętych. Na ich tle sytuacja Niemiec była nieco odmienna. Kraj ten zmniejszył nadwyżkę nominalną sektora instytucji rządowych i samorządowych, jednocześnie polepszając wynik strukturalny, gdzie deficyt przeszedł w nadwyżkę.

⁸⁷ Por. MFW, *Fiscal Monitor*, (2014), Waszyngton, s. 3; MFW (baza WEO) – metadane; A. Fedelino, A. Ivanova and M. Horton, *Computing Cyclically Adjusted Balances and Automatic Stabilizers*, MFW (2009), Waszyngton.

⁸⁸ Zagadnieniu temu został poświęcony fragment w rozdziale *Polityka fiskalna w Unii Europejskiej* (s. 107), w którym definicje poszczególnych kategorii wykorzystywane są w dopełnieniu dyskusji o pomiarze wysiłku konsolidacyjnego, mierzonego zmianami różnych sald. Należy podkreślić, że podobnie zdefiniowane kategorie funkcjonują w nieco odmiennych systemach rachunków narodowych (SNA dla MFW i ESA dla UE), dlatego też ich wartości mogą się różnić.

⁸⁹ Saldo nominalne oznacza wartość wyniku fiskalnego w walucie w danym roku, jednak dalej do celów analizy stosowana jest relacja tej wartości do PKB nominalnego.

⁹⁰ PKB potencjalny to hipotetyczna wielkość produkcji wytworzona przy wykorzystaniu średnich w cyklu koniunkturalnym mocy produkcyjnych gospodarki.

⁹¹ Luka produktowa (lub popytowa) stanowi różnicę pomiędzy PKB potencjalnym a PKB nominalnym w ujęciu względnym odnoszącą się najczęściej do PKB potencjalnego.

⁹² Kategorię tę (podobnie jak saldo strukturalne) można też interpretować jako średni poziom salda w cyklu koniunkturalnym przy niezmienionej polityce fiskalnej. Por. KE, *Public finances in EMU*, (2000), Bruksela s. 157.

⁹³ Co wpłynęło na spadek tempa wzrostu amerykańskiej gospodarki. EBC, *Raport roczny 2013 r.*, (2014), Frankfurt, s. 23.

W przeciwieństwie do krajów rozwiniętych, kraje rozwijające się i wschodzące⁹⁴ kontynuowały politykę poluzowania fiskalnego na poziomie nominalnym, jednak neutralną dla stanu salda skorygowanego cyklicznie. W Europie i Ameryce Łacińskiej wzrosły zarówno deficyty sektora instytucji rządowych i samorządowych, jak i skorygowane cyklicznie. Jedynie w krajach rozwijających się Azji nastąpiło zmniejszenie obu rodzajów deficytów.

Jak wskazano powyżej, saldo strukturalne jest kategorią zbliżoną do salda skorygowanego cyklicznie, kształtowane jednak przez trwałe, czyli strukturalne procesy, nie zaś przez krótkotrwałe (często występujące w jednym tylko roku) czynniki⁹⁵. Poprawa salda strukturalnego gospodarek rozwiniętych wskazuje, że była ona wynikiem konsolidacji na poziomie strukturalnym, nie zaś czynników jednorazowych oraz cyklicznych.

Wysokość salda pierwotnego obrazuje efekt bieżącej polityki fiskalnej, nieobciążonej skumulowanymi kosztami powstałymi na skutek wieloletniego narastania zadłużenia. W latach 2008-2013 w krajach rozwiniętych następowała poprawa salda pierwotnego, zaś w przypadku Niemiec ostatnie trzy lata przyniosły nawet nadwyżkę pierwotną. Dane wskazują, że koszty obsługi długu w znacznym stopniu wpływały na występowanie wysokich deficytów w szeregu państw rozwiniętych, szczególnie w strefie euro.

Tabl. 26. Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych (nominalne) oraz dodatkowe miary sald⁹⁶

Wyszczególnienie	nominalne		skorygowane cyklicznie (CAB)		strukturalne (SB)		pierwotne (PB)	
	2013	zmiana	2013	zmiana	2013	zmiana	2013	zmiana
	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.
AE, w tym:	-4,9	1,3	-3,8	1,2	-3,7	1,3	-2,8	1,1
USA	-7,3	2,3	-5,4	2,3	-5,4	2,2	-4,1	2,2
Japonia	-8,4	0,3	-7,8	-0,2	-7,8	-0,2	-7,6	0,2
EU	-3,3	0,9	-1,0	0,6
Strefa euro	-3,0	0,7	-1,5	1,3	-1,3	1,0	-0,4	0,6
W. Brytania	-5,8	2,2	-3,7	2,0	-3,7	2,0	-4,5	1,1
EMDE, w tym:	-2,2	-0,6
EDE	-2,8	-0,1	-0,1	-0,3
Turcja	-1,5	0,3	-1,9	0,1	-4,5	-0,9	1,1	0,1
EDA	-2,7	0,3	-2,0	0,5
Chiny	-1,9	0,3	-1,0	0,4	-1,0	0,4	.	.
Indie	-7,3	0,1	-7,1	0,5	-7,1	0,4	-2,6	0,4
LA	-3,8	-0,3	-3,0	-0,4
Brazylia	-3,3	-0,5	-3,3	-0,6	-3,3	-0,6	1,9	-0,2
Meksyk	-3,9	-0,2	-3,7	0,1	-4,1	0,4	.	.
CIS	-0,9	-1,6	-0,4	-1,4
Rosja	-1,3	-1,7	-1,4	-1,5	-1,4	-1,2	-0,8	-1,6
MENA	3,5	-3,5	3,3	-3,8
Egipt	-14,1	-3,6	.	.	-13,4	-3,3	-6,6	-1,5
SSA	-4,2	-1,9	-1,2	0,2
RPA	-4,3	0,0	-4,0	0,2	-4,0	0,2	-1,2	0,2

Źródło: na podstawie danych MFW (WEO oraz *Fiscal Monitor*, (2014), s. 3.

⁹⁴ Dla krajów rozwijających się nie były publikowane wartości dla salda strukturalnego, a jedynie skorygowanego cyklicznie. Wielkość salda pierwotnego dostępna była dla Europy Środkowej i Wschodniej, Wspólnoty Niepodległych Państw oraz Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej.

⁹⁵ MFW w ostatnim czasie zaczął publikować dane o kształtowaniu się salda strukturalnego dla gospodarek rozwiniętych oraz niektórych państw rozwijających się.

⁹⁶ Salda prezentowane są jako % PKB, z wyjątkiem sald po korekcie cyklicznej, które są mierzone jako % PKB potencjalnego.

2. POLITYKA FISKALNA W UNII EUROPEJSKIEJ

PROCESY KONSOLIDACJI FISKALNEJ⁹⁷

Na skutek kontynuowania konsolidacji fiskalnej w Unii Europejskiej w 2013 r. deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych został obniżony z 3,9% PKB do 3,3% PKB. Co więcej, wzrosło tempo zacieśnienia fiskalnego – o 0,6 p. proc. (wobec 0,5 p. proc. w roku poprzednim). Pomimo spadku PKB drugi rok z rzędu, również w strefie euro nastąpiła poprawa wyniku sektora publicznego (deficyt zmniejszył się do 3,0% PKB z 3,7% PKB) i wzrosło tempo konsolidacji (do 0,7 p. proc. w 2013 r. z 0,4 p. proc. w 2012 r.).

Tabl. 27. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych UE

Kraje	Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych (EDP)					Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych				
	% PKB									
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
UE	-6,9	-6,5	-4,4	-3,9	-3,3	74,4	79,9	82,4	85,2	87,1
Strefa euro	-6,4	-6,2	-4,1	-3,7	-3,0	80,0	85,5	87,4	90,7	92,6
Austria	-4,1	-4,5	-2,5	-2,6	-1,5	69,2	72,5	73,1	74,4	74,5
Belgia	-5,6	-3,8	-3,8	-4,1	-2,6	96,6	96,6	99,2	101,1	101,5
Bułgaria	-4,3	-3,1	-2,0	-0,8	-1,5	14,6	16,2	16,3	18,4	18,9
Chorwacja	-5,4	-6,4	-7,8	-5,0	-4,9	36,6	45,0	52,0	55,9	67,1
Cypr	-6,1	-5,3	-6,3	-6,4	-5,4	58,5	61,3	71,5	86,6	111,7
Czechy	-5,8	-4,7	-3,2	-4,2	-1,5	34,6	38,4	41,4	46,2	46,0
Dania	-2,7	-2,5	-1,9	-3,8	-0,8	40,7	42,8	46,4	45,4	44,5
Estonia	-2,0	0,2	1,1	-0,2	-0,2	7,1	6,7	6,1	9,8	10,0
Finlandia	-2,5	-2,5	-0,7	-1,8	-2,1	43,5	48,8	49,3	53,6	57,0
Francja	-7,5	-7,0	-5,2	-4,9	-4,3	79,2	82,7	86,2	90,6	93,5
Grecja	15,7	-10,9	-9,6	-8,9	-12,7	129,7	148,3	170,3	157,2	175,1
Hiszpania	-11,1	-9,6	-9,6	-10,6	-7,1	54,0	61,7	70,5	86,0	93,9
Holandia	-5,6	-5,1	-4,3	-4,1	-2,5	60,8	63,4	65,7	71,3	73,5
Irlandia	-13,7	-30,6	-13,1	-8,2	-7,2	64,4	91,2	104,1	117,4	123,7
Litwa	-9,4	-7,2	-5,5	-3,2	-2,2	29,3	37,8	38,3	40,5	39,4
Luksemburg	-0,7	-0,8	0,2	0,0	0,1	15,5	19,5	18,7	21,7	23,1
Łotwa	-9,2	-8,2	-3,5	-1,3	-1,0	36,9	44,5	42,0	40,8	38,1
Malta	-3,7	-3,5	-2,7	-3,3	-2,8	66,5	66,0	68,8	70,8	73,0
Niemcy	-3,1	-4,2	-0,8	0,1	0,0	74,6	82,5	80,0	81,0	78,4
Polska	-7,5	-7,8	-5,1	-3,9	-4,3	50,9	54,9	56,2	55,6	57,0
Portugalia	-10,2	-9,8	-4,3	-6,4	-4,9	83,7	94,0	108,2	124,1	129,0
Rumunia	-9,0	-6,8	-5,5	-3,0	-2,3	23,6	30,5	34,7	38,0	38,4
Słowacja	-8,0	-7,5	-4,8	-4,5	-2,8	35,6	41,0	43,6	52,7	55,4
Słowenia	-6,3	-5,9	-6,4	-4,0	-14,7	35,2	38,7	47,1	54,4	71,7
Szwecja	-0,7	0,3	0,2	-0,6	-1,1	42,6	39,4	38,6	38,3	40,6
Węgry	-4,6	-4,3	4,3	-2,1	-2,2	79,8	82,2	82,1	79,8	79,2
W. Brytania	-11,4	-10,0	-7,6	-6,1	-5,8	67,1	78,4	84,3	89,1	90,6
Włochy	-5,5	-4,5	-3,7	-3,0	-3,0	116,4	119,3	120,7	127,0	132,6

Źródło: dane Eurostatu.

⁹⁷ W tej części analizowana jest jedynie miara salda sektora instytucji rządowych i samorządowych z uwzględnieniem reguł rachunkowości przyjętych do Procedury Nadmiernego Deficytu (EDP). Istnieją też inne miary sald, które są omówione na s. 107.

Wpływ spadku PKB na pogorszenie salda sektora instytucji rządowych i samorządowych widoczny był m.in. w Słowenii i Grecji, gdzie odnotowano najwyższe deficyty fiskalne w relacji do PKB, odpowiednio 14,7% PKB i 12,7% PKB. Pomimo dodatniego wzrostu gospodarczego, wysokie deficyty utrzymywały się w Irlandii (7,2% PKB) i Wielkiej Brytanii (5,8% PKB). Deficyt w Polsce (4,3% PKB) był dziesiątym pod względem głębokości w UE. Niewielkie nadwyżki salda publicznego uzyskały Luksemburg (0,1% PKB) oraz Niemcy (0,0% PKB).

Należy zauważyć, że strefa euro nie tylko zmniejszyła deficyt w większym stopniu niż cała UE, ale że działo się to w warunkach obniżającego się PKB. Większość państw UE poprawiła wartość salda sektora publicznego, z których największe korzystne jego zmiany odnotowano w Hiszpanii (3,5 p. proc.), Danii (3,0 p. proc.) oraz Czechach (2,7 p. proc.), w tym w Hiszpanii i Czechach działo się to w warunkach obniżającego się PKB. Jednocześnie 8 państw zanotowało pogorszenie wyników sektora instytucji rządowych i samorządowych, z których największa zmiana miała miejsce w Słowenii (10,7 p. proc.) oraz Grecji (3,8 p. proc.).

POLITYKA FISKALNA W UNII EUROPEJSKIEJ

Niekorzystne tendencje makroekonomiczne w gospodarce światowej w latach 2008-2013, w tym przede wszystkim trudna sytuacja fiskalna, uwidoczniły słabości zarządzania gospodarczego UE⁹⁸. Wymusiły one nie tylko pomoc doraźną dla dotkniętych kryzysem krajów peryferyjnych strefy euro, ale również szukanie rozwiązań poprawiających jej spójność i stabilność gospodarczą.

W ramach UE i strefy euro podjęto wiele inicjatyw reformujących system koordynacji polityki gospodarczej UE. Dokonano tego na podstawie m.in. następujących aktów prawnych:

- „Sześciopak” („*Six-Pack*”) przyjęty w 2011 r.;
- Traktat o Stabilności, Koordynacji i Zarządzaniu (TSCG - *Treaty on Stability, Coordination and Governance*), inaczej - Pakt Fiskalny (*Fiscal Compact*) przyjęty w 2012 r.;
- „Dwupak” („*Two-Pack*”) przyjęty w 2013 r.

Na mocy „Sześciopaku” wprowadzony został Semestr Europejski czyli cykl wielostronnego nadzoru polityk gospodarczych, w tym oceny *ex ante* procedur budżetowych na poziomie krajowym⁹⁹. W lipcu 2013 r. nastąpiło zamknięcie drugiej rundy Semestru Europejskiego przez Radę UE, zaś w listopadzie 2013 r. KE po raz pierwszy przyjęła ocenę sytuacji fiskalnej strefy euro w oparciu o procedury „Dwupaku”¹⁰⁰ oraz Paktu Fiskalnego¹⁰¹.

⁹⁸ GUS, *Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2011 r. na tle procesów w gospodarce światowej*, (2012), Warszawa, s. 90-92.

http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/OZ_sytu_makroek_w_PL_w_2011_na_tle_proce_w_gospo_swiat_.pdf

⁹⁹ MG, *Semestr Europejski: Okres oceny i koordynacji polityki gospodarczej w UE*, (2013), Warszawa, s. 6-16.

¹⁰⁰ KE, *Minutes of the 2066th meeting of the Commission*, (2013), Bruksela, s. 21-24,

¹⁰¹ Sejm RP, *Semestr europejski – przebieg cyklu koordynacji na poziomie Unii i Polski (2011-2014)*, http://oide.sejm.gov.pl/oide/index.php?option=com_content&view=article&id=14847:semestr-europejski-przebieg-cyklu-koordynacji-na-poziomie-unii-i-polski-2011-2014-i-13-12-2013-i&catid=6:unia-europejska&Itemid=928

PRZEBIEG SEMESTRU EUROPEJSKIEGO												
miesiąc	lis	gru	sty	lut	mar	kwi	maj	cze	lip	sie	wrz	paź
Komisja Europejska	Publikacja AGS ¹⁰² i AMR ¹⁰³ , opinia planów budżetowych dla strefy euro		Dwustronne spotkania z państwami członkowskimi		Publikacja pogłębionych przeglądów z potencjalnymi ryzykami dla krajów członkowskich	Dwustronne spotkania z państwami członkowskimi		Rekomendacje dla danych krajów w zakresie polityki budżetowej, gospodarczej i społecznej			Dwustronne spotkania z państwami członkowskimi	
Rada Europejska	Omówienie opinii dla planów budżetowych strefy euro		Przyjęcie wniosków z AGS i AMR oraz ustalenie priorytetowych obszarów		Przyjęcie priorytetów na bazie AGS			Dyskusje o rekomendacjach dla krajów członkowskich	Przyjęcie rekomendacji dla krajów			
Kraje członkowskie		Uchwalenie budżetów				Przedstawienie Programów Stabilności i Konwergencji oraz KPR ¹⁰⁴					Prezentacja planów budżetowych oraz PPG ¹⁰⁵ (kraje objęte EDP)	
Parlament Europejski			Debata i rezolucja nad AGS								Debata i rezolucja nad SE ¹⁰⁶ i rekomendacjami	
Źródło: na podstawie KE ¹⁰⁷ .												

¹⁰² Roczna Analiza Wzrostu Gospodarczego (*Annual Growth Survey*).

¹⁰³ Mechanizm ostrzegania w zakresie zakłóceń równowagi makroekonomicznej (*Alert Mechanism Report*).

¹⁰⁴ Krajowe Programy Reform.

¹⁰⁵ Programy Partnerstwa Gospodarczego.

¹⁰⁶ Semestr Europejski.

¹⁰⁷ http://ec.europa.eu/europe2020/images/european_semester_en_big.jpg

W zakresie nierównowag finansów publicznych w części prewencyjnej Paktu Stabilności i Wzrostu (SGP) zawarta jest kontrola poziomu salda strukturalnego, umożliwiająca nieprzekroczenie przez saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych (liczone zgodnie z procedurą EDP) wartości referencyjnej z Maastricht. Narzędziem w zakresie utrzymania odpowiedniej wysokości salda strukturalnego są tzw. średniookresowe cele budżetowe (*medium-term objectives* - MTO)^{108,109}. Wyznaczają one wysokość sald strukturalnych, których utrzymywanie ma nie tylko umożliwić nieprzekraczanie deficytu nominalnego na poziomie 3% PKB, ale docelowo prowadzić do zbilansowania pozycji fiskalnej¹¹⁰ w średnim okresie. Cel średniookresowy Polski został wyznaczony na poziomie deficytu w wysokości 1,0% PKB¹¹¹.

Istotny element systemu, mającego na celu monitorowanie stabilności finansów publicznych UE i jego korektę, stanowi Procedura Nadmiernego Deficytu (*Excessive Deficit Procedure* - EDP)¹¹², która wszczynana jest w sytuacji przekroczenia wartości referencyjnych dla deficytu lub długu sektora instytucji rządowych i samorządowych¹¹³. W końcu 2013 r. na 28 krajów UE większość, tj. 19, pozostawało objętych procedurą EDP, z czego 13 krajów należało do strefy euro. Deficyt instytucji rządowych i samorządowych poniżej wartości referencyjnej z Maastricht odnotowało 10 państw, w tym 7 z nich należało do strefy euro. W 2013 r. Rada Unii Europejskiej uchyliła EDP w stosunku do Włoch i Węgier, dla których prognozowano wartość deficytu fiskalnego nieprzekraczającą wartości referencyjnej. Nastąpiło natomiast ponowne objęcie nią Malty. Wraz z akcesją w 2013 r. Chorwacji, również i ten kraj objęto Procedurą. W Polsce w momencie przystąpienia do UE (z wyjątkiem 2007 r.) deficyt przekraczał wartość referencyjną, dlatego nasz kraj dwukrotnie był obejmowany Procedurą. Ostatnio w 2009 r. Rada ECOFIN wyznaczyła Polsce termin korekty do 2012 r., zaś następnie wydłużyła go do 2015 r.

¹⁰⁸ KE, *The Implications for Budgetary Surveillance of the Commission Services' Spring 2011 Economic Forecast*, (2011), Bruksela, s. 40.

¹⁰⁹ MF, *Implikacje reformy instytucjonalnej strefy euro dla procesu wprowadzenia euro w Polsce*, (2014), Warszawa, s. 7-8.

¹¹⁰ Zbilansowana pozycja fiskalna zapewnić ma przeciwdziałanie kumulacji długu, umożliwienie działania automatycznych stabilizatorów w okresie gorszej koniunktury oraz tworzenie „pola manewru” i „przestrzeni” do częściowej absorpcji skutków starzenia się społeczeństw.

¹¹¹ RM, *Program konwergencji, Aktualizacja 2014*, (2014), Warszawa, s. 9, 36.

¹¹² KE, *Specifications on the implementation of the Stability and Growth Pact and Guidelines on the format and content of Stability and Convergence Programmes*, (2012), Bruksela, s. 7-11.

¹¹³ MF, *Implikacje reformy instytucjonalnej strefy euro dla procesu wprowadzenia euro w Polsce*, (2014), Warszawa, s. 9-10.

Tabl. 28. Kraje objęte Procedurą Nadmiernego Deficytu (EDP) na koniec 2013 r.

Kraje	Data raportu Komisji (Art.104.3/126.3)	Decyzja Rady o wystąpieniu nadmiernego deficytu (Art.104.6/126.6)	Termin korekty
Austria	7.10.2009	2.12.2009	2013
Belgia	7.10.2009	2.12.2009	2013
Chorwacja	15.11.2013	21.01.2014	2016
Cypr	12.05.2010	13.07.2010	2016
Czechy	7.10.2009	2.12.2009	2013
Dania	12.05.2010	13.07.2010	2013
Francja	18.02.2009	27.04.2009	2015
Grecja	18.02.2009	27.04.2009	2016
Hiszpania	18.02.2009	27.04.2009	2016
Holandia	7.10.2009	2.12.2009	2014
Irlandia	18.02.2009	27.04.2009	2015
Litwa	13.05.2009	13.07.2010	2012
Łotwa	18.02.2009	13.07.2010	2012
Malta	21.05.2013	21.06.2014	2014
Polska	13.05.2009	13.07.2009	2015
Portugalia	7.10.2009	2.12.2009	2015
Rumunia	13.05.2009	13.07.2010	2012
Słowacja	7.10.2009	2.12.2009	2013
Słowenia	7.10.2009	2.12.2009	2015
W. Brytania	11.06.2008	13.07.2010	Rok budżetowy 2014/15

Źródło: dane Eurostatu, *Excessive Deficit Procedure*¹¹⁴.

Działania konsolidacyjne poczynione w 2013 r. nie powstrzymały wzrostu zadłużenia i nie zmieniły faktu przekraczania wartości referencyjnych z Traktatu z Maastricht dla długu sektora instytucji rządowych i samorządowych przez większość krajów strefy euro i część państw znajdujących się poza strefą euro. Wzrost ten uwarunkowany był m.in. deficytem generowanym przez koszt obsługi zadłużenia¹¹⁵. Dług publiczny w Unii Europejskiej osiągnął poziom 87,1% PKB. Jego przyrost był wolniejszy niż w poprzednim roku – o 1,9 p. proc. w 2013 r. wobec 2,8 p. proc. PKB w 2012 r. Wartość relacji tej dla strefy euro była wyższa niż w UE i wyniosła 92,6%. Jej wzrost również zwolnił – do 1,9 p. proc. w 2013 r. wobec 3,3 p. proc. w roku poprzednim.

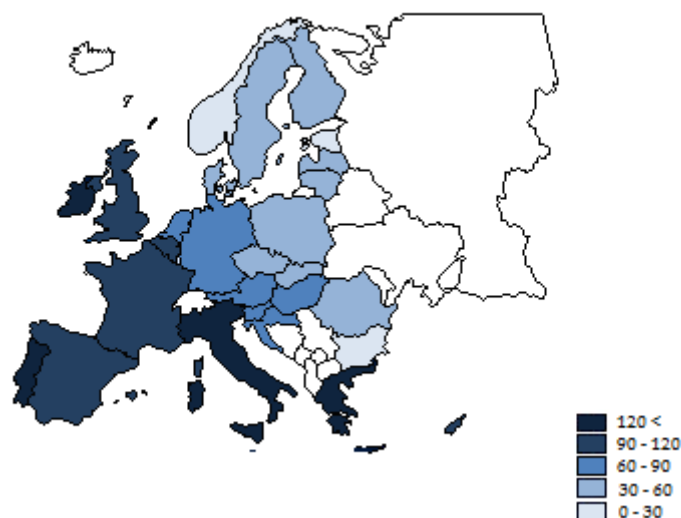
W 2013 r. przekraczanie wartości referencyjnej dla długu publicznego miało miejsce w 16 krajach (o dwa¹¹⁶ więcej niż w roku poprzednim). W gronie tym jedynie Chorwacja, Węgry i Wielka Brytania znajdowały się poza strefą euro. Najszybszy przyrost zadłużenia zanotowany został na Cyprze (25,1 p. proc.). W obliczu trudności z obsługą swojego zadłużenia kraj ten został objęty programem pomocowym. W Grecji, Słowenii i Chorwacji wzrost długu przekroczył 10 p. proc. PKB. Sześć państw obniżyło swój dług publiczny w relacji do PKB: Łotwa (o 2,7 p. proc.), Niemcy (2,6 p. proc.), Litwa (o 1,1 p. proc.), Dania (o 0,9 p. proc.), Węgry (o 0,6 p. proc.) oraz Czechy (o 0,2 p. proc.). W Polsce zadłużenie wzrosło o 1,4 p. proc. do poziomu 57,0% PKB.

¹¹⁴ http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/deficit/index_en.htm

¹¹⁵ Por. dane Eurostat (GFS) oraz KE, *European Economic Forecast Winter 2014*, (2014), Bruksela, s. 38.

¹¹⁶ Są to Słowenia oraz Chorwacja (która w 2012 r. nie była członkiem UE, ale i tak jej zadłużenie przed akcesją było niższe niż 60% PKB).

Wykres 80. Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych (% PKB) w 2013

Źródło: dane Eurostatu.

PROGRAMY POMOCOWE DLA GRECJI, IRLANDII, PORTUGALII, HISZPANII I CYPRU

Tabl. 29. Wartość programów pomocowych

Beneficjent	Kwota pomocy	Źródła finansowania	Wydatkowanie do końca 2013	Rozpoczęcie programu
Grecja	110,0	bilateralne pożyczki w strefie euro (80,0); MFW (30,0);	bilateralne pożyczki w strefie euro (52,9); MFW (20,1);	Maj 2010
Irlandia	85,0	zasoby własne (17,5); EFSM (22,5); EFSF (17,7); MFW (22,5); bilateralne pożyczki (5,0)	zasoby własne (17,5); EFSM (21,7); EFSF (17,7); MFW (19,5); bilateralne pożyczki (b.d.)	Listopad 2010
Portugalia	78,0	EFSM (26,0); EFSF (26,0); MFW (26,0);	EFSM (22,1); EFSF (24,8); MFW (24,7);	Kwiecień 2011
Grecja	164,5 ^a	EFSF (144,7); MFW (19,8.); sektor prywatny (b.d.);	EFSF (133,6) MFW (8,4); sektor prywatny (b.d.);	Lipiec 2011
Hiszpania	100,0	EFSF/ESM ¹¹⁷ (100,0)	EFSF/ESM (41,3)	Grudzień 2012
Cypr	max 10,0	ESM (9,0); MFW (1,0.);	ESM (4,5); MFW (b.d.);	Marzec 2013

^a Wartość bez zaangażowania sektora prywatnego. W 2012 r. całość pomocy z uwzględnieniem sektora prywatnego była szacowana na 172,6 mld euro.

Źródło: opracowanie na podstawie KE, *Financial assistance in EU Member States*¹¹⁸.

¹¹⁷ Opis pomocy technicznej udzielonej Hiszpanii przez MFW w ramach programu zawarta jest w odrębnych dokumentach.

¹¹⁸ http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/index_en.htm

WIELOASPEKTOWY POMIAR SALDA SEKTORA PUBLICZNEGO W UNII EUROPEJSKIEJ

Skutki kryzysu gospodarczego stały się impulsem dla zwrócenia uwagi na słabości strukturalne unijnych finansów publicznych¹¹⁹. Instytucje unijne w większym stopniu zaczęły rozbudowywać statystykę dodatkowych miar sald. Ich rozbudowa i użycie wynikały z prawodawstwa unijnego, jak również rozwoju ram i reguł, których instrumentami stały się opisywane poniżej miary.

DEFINICJE WYBRANYCH TYPÓW SALD W UE

W analizie finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych stosowanych jest szereg pojęć i oznaczeń. W niniejszym opracowaniu, w analizie dotyczącej nierównowag sektora finansów publicznych, w ujęciu stosowanym przez KE, używane są następujące pojęcia:

- saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych - wynik (nadwyżka lub deficyt) sektora instytucji rządowych i samorządowych liczony według metodologii ESA;
- saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych liczone zgodnie z regułami EDP - wielkość salda sektora instytucji rządowych i samorządowych liczona zgodnie z ESA, która dodatkowo skorygowana została o efekty włączenia instrumentów zarządzania długiem publicznym, np. swapów, *forward rates agreement* (FRA), itp., oraz po wyłączeniu wpływów czynników jednorazowych i przejściowych;
- saldo skorygowane cyklicznie (CAB - *cyclically adjusted balance*) - saldo hipotetycznie występujące w sytuacji osiągnięcia przez daną gospodarkę poziomu PKB potencjalnego w danym roku. Jest to część salda sektora wynikająca z prowadzenia przez rząd dyskrecyjnej polityki fiskalnej;
- saldo strukturalne (SB - *structural balance*) - saldo skorygowane cyklicznie po wyłączeniu wpływów czynników jednorazowych i przejściowych;
- saldo pierwotne (PB - *primary balance*) - saldo bez uwzględniania w wydatkach kosztów obsługi długu publicznego;
- saldo pierwotne skorygowane cyklicznie (CAPB - *cyclically adjusted primary balance*) - saldo skorygowane cyklicznie po wyłączeniu kosztów obsługi długu publicznego.

Źródło: opracowanie na podstawie GUS, *Statystyka sektora instytucji rządowych i samorządowych*, (2010), Warszawa, s. 105; Eurostat, *Government deficit and debt*; KE (ECFIN), *Glossary*; KE, *Ameco – List of Variables*; KE, *European Economic Forecast, Spring 2013*, (2013), Bruksela, s. 37; KE, *The cyclically-adjusted budget balance used in the EU fiscal framework: an update*, *Economic Papers* 478 March, (2013), Bruksela.

W UE wartość salda strukturalnego wyniosła -1,8% PKB¹²⁰. W strefie euro kształtowało się ono na poziomie -1,3% PKB. Najwyższe ujemne wartości zanotowane zostały w Irlandii (-6,2% PKB) i Wielkiej Brytanii (-4,8% PKB). Wynik strukturalny Polski wyniósł -3,8% PKB i był trzecim najwyższym deficytem w UE. W 2013 r. pięć krajów uzyskało nadwyżkę strukturalną: Grecja (2,0% PKB), Luksemburg (1,4% PKB), Niemcy (0,6% PKB), Dania (0,6% PKB) oraz Szwecja (0,1% PKB).

Konsolidacja fiskalna w UE była kontynuowana na poziomie strukturalnym. Zarówno UE, jak i strefa euro, obniżyły swoje deficyty strukturalne 0,8 p. proc. Największe zmiany salda strukturalnego miały miejsce na Cyprze (3,1 p. proc.), w Grecji (3,0 p. proc.), na Słowacji (2,0 p. proc.) oraz w Irlandii (1,7 p. proc.). Pogorszenie nastąpiło w 5 krajach, w tym największe na Łotwie (0,8 p. proc.) i w Bułgarii (0,6 p. proc.).

¹¹⁹ GUS, *Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2011 r. na tle procesów w gospodarce światowej*, (2012), Warszawa, s. 92. http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/OZ_sytu_makroek_w_PL_w_2011_na_tle_proce_w_gospo_swiat_.pdf

¹²⁰ Wskaźniki sald, z których wyłączony został wpływ cyklu, wskazują na % PKB potencjalnego, nie zaś nominalnego.

Tabl. 30. Wysiłek konsolidacyjny w UE (mierzony saldem i jego zmianą)

Wyszczególnienie	nominalne		skorygowane cyklicznie (CAB)		strukturalne (SB)		pierwotne (PB)	
	2013	zmiana	2013	zmiana	2013	zmiana	2013	zmiana
	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.
UE	-3,3	0,6	-1,8	0,9	-1,8	0,8	-0,5	0,5
Strefa euro	-3,0	0,7	-1,4	1,1	-1,3	0,8	-0,1	0,5
Austria	-1,5	1,1	-1,0	1,4	-1,1	0,5	1,0	1,0
Belgia	-2,7	1,5	-1,7	1,7	-2,3	0,7	0,6	1,2
Bułgaria	-1,5	-0,7	-1,1	-0,6	-1,1	-0,6	-0,7	-0,8
Chorwacja	-4,9	0,0	-3,7	0,3	-3,5	0,5	-1,9	0,1
Cypr	-5,4	1,0	-3,7	2,5	-3,5	3,1	-2,0	1,2
Czechy	-1,5	2,7	-0,2	3,3	-0,1	1,6	-0,1	2,7
Dania	-0,9	3,0	2,1	3,1	0,6	0,0	0,7	2,9
Estonia	-0,2	0,1	-0,6	0,4	-0,4	-0,3	0,0	0,0
Finlandia	-2,5	-0,2	-0,7	0,4	-0,6	0,4	-1,2	-0,4
Francja	-4,3	0,6	-2,8	1,0	-3,0	0,8	-2,0	0,3
Grecja	-12,7	-3,8	-6,7	-3,6	2,0	3,0	-8,7	-4,8
Hiszpania	-7,1	3,5	-3,3	3,9	-2,8	1,3	-3,7	3,9
Holandia	-2,4	1,5	-0,6	2,1	-1,3	1,4	-0,7	1,4
Irlandia	-7,0	1,1	-6,5	1,4	-6,2	1,7	-2,5	2,0
Litwa	-2,2	1,1	-1,9	0,9	-2,1	0,8	-0,5	0,9
Luksemburg	0,1	0,0	1,4	-0,3	1,4	-0,3	0,6	0,0
Łotwa	-0,9	0,5	-1,0	-0,3	-1,0	-0,8	0,7	0,7
Malta	-2,8	0,4	-2,7	0,2	-2,9	1,0	0,2	0,4
Niemcy	0,0	-0,1	0,6	0,5	0,6	0,4	2,2	-0,3
Polska	-4,3	-0,5	-3,8	0,2	-3,8	0,3	-1,7	-0,7
Portugalia	-5,0	1,5	-2,3	1,8	-2,6	0,8	-0,6	1,5
Rumunia	-2,3	0,7	-1,7	0,2	-1,7	0,7	-0,5	0,7
Słowacja	-2,8	1,7	-1,6	2,2	-2,0	2,0	-0,8	1,9
Słowenia	-14,7	-10,7	-13,3	-10,5	-2,5	0,2	-12,1	-10,3
Szwecja	-1,3	-0,6	0,1	-0,2	0,1	-0,2	-0,5	-0,7
Węgry	-5,8	0,3	-4,6	-0,1	-4,8	1,5	-2,8	0,3
W. Brytania	-2,4	-0,2	-0,6	-0,5	-0,8	0,0	2,1	-0,2
Włochy	-2,8	0,1	-0,7	0,7	-0,9	0,6	2,2	-0,3

Źródło: na podstawie danych KE (Ameco).

3. FINANSE PUBLICZNE W POLSCE

WYNIKI SEKTORA PUBLICZNEGO

Stan finansów publicznych w Polsce opisywany jest za pomocą dwóch metodologii, krajowej oraz europejskiej. Zaprezentowane wyniki (tj. saldo liczone zgodnie z EDP oraz strukturalne) sektora instytucji rządowych i samorządowych liczone były zgodnie z zasadami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA'95). Następnie, porównane zostały kategorie deficytu finansów publicznych z deficytem sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz państwowego długu publicznego z długiem sektora instytucji rządowych i samorządowych. Przebieg procesów fiskalnych dla głównych komponentów sektora finansów publicznych, tj. budżetu państwa i budżetu środków europejskich, budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz funduszy celowych, został podany zgodnie z metodologią krajową.

KSZTAŁTOWANIE SIĘ SALDA SEKTORA PUBLICZNEGO W LATACH 2009-2013

W Polsce w latach 2009-2013 deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych EDP był wyższy niż kryterium z Maastricht¹²¹. KE nie uznała jego charakteru za przejściowy i w 2009 r. ponownie otworzyła wobec Polski Procedurę Nadmiernego Deficytu (EDP) z terminem korekty przedłużonym w grudniu 2013 r. do 2015 r. W latach 2008-2010 deficyt ten wzrastał, osiągając poziom 7,8% PKB w 2010 r., a w latach 2011-2012 nastąpiło jego obniżenie do 3,9% PKB. W 2013 r. wzrósł do 4,3% PKB. Wartość średniookresowego celu budżetowego (MTO) dla Polski przyjęta została na poziomie 1,0% PKB dla deficytu strukturalnego. W całym tym okresie wykonana wielkość przekraczała ten limit, w 2013 r. osiągając 3,8% PKB.

W 2013 r. saldo sektora publicznego mierzone w obydwu metodologiach uległo obniżeniu w porównaniu do roku poprzedniego. Wynik sektora finansów publicznych osiągnął poziom -3,0% PKB (w roku poprzednim zanotowano -2,4% PKB), zaś saldo instytucji rządowych i samorządowych, liczone zgodnie z zasadami EDP, wyniosło -4,3% PKB (wobec -3,9% PKB w 2012 r.). Z porównania obu wartości deficytu fiskalnego w latach 2009-2013 wynika, że deficyt liczony według metodologii europejskiej był większy o średnio 2,3 p. proc.

Tabl. 31. Nadwyżka/deficyt sektora finansów publicznych (SFP) oraz nadwyżka/deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych (EDP) w Polsce

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013
SFP	w mld zł	-50,1	-85,1	-55,9	-38,2	-48,9
	% PKB	-3,7	-6,0	-3,7	-2,4	-3,0
EDP	w mld zł	-100,4	-110,9	-77,3	-61,7	-70,7
	% PKB	-7,5	-7,8	-5,1	-3,9	-4,3

Źródło: dane MF, GUS, Eurostatu.

ZADŁUŻENIE SEKTORA PUBLICZNEGO W LATACH 2009-2013

Zadłużenie sektora publicznego w relacji do PKB w 2013 r. wzrosło według obydwu metodologii. Wartość długu sektora instytucji rządowych i samorządowych wzrosła o 45,6 mld zł do poziomu 932,5 mld zł i osiągnęła 57,0% PKB. Państwowy dług publiczny w relacji do PKB wyniósł 880,2 mld zł (wzrost o 39,7 mld zł), co stanowiło 53,8% PKB. Z porównania obu wartości zadłużenia w latach 2009-2013 wynika, że dług liczony według metodologii europejskiej był większy średnio o 2,0 p. proc., a wyraźne zróżnicowanie wartości długu, liczonego zgodnie z dwoma metodologiami, nastąpiło w 2009 r. po wyłączeniu z sektora finansów publicznych Krajowego Funduszu Drogowego.

Tabl. 32. Państwowy dług publiczny (PDP) oraz dług sektora instytucji rządowych i samorządowych (GG) w Polsce

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013
PDP	w mld zł	669,9	747,9	815,3	840,5	880,2
	% PKB	49,8	52,8	53,4	52,7	53,8
GG	w mld zł	684,1	776,8	859,2	886,9	932,5
	% PKB	50,9	54,9	56,2	55,6	57,0

Źródło: dane MF.

¹²¹ Zgodnie z którym deficyt sektora publicznego nie powinien przekraczać 3% PKB. Por. rozdział III.2. *Koordinacja polityki gospodarczej Unii Europejskiej.*

SEKTOR FINANSÓW PUBLICZNYCH

Dochody sektora finansów publicznych (SFP) w 2013 r. wyniosły 650,3 mld zł, wydatki były wyższe od dochodów i ukształtowały się na poziomie 699,2 mld zł. W efekcie saldo (wynik) było ujemne i wyniosło 48,9 mld zł, co stanowiło 3,0% PKB. Wystąpił wzrost deficytu w relacji do PKB po okresie spadków w latach 2011-2012.

Tabl. 33. Sektor finansów publicznych

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2011	2012	2013
	w mld zł			w % PKB		
Dochody	604,2	651,1	650,3	39,6	40,8	39,8
Wydatki	660,1	689,3	699,2	43,3	43,2	42,7
Deficyt	55,9	38,2	48,9	3,7	2,4	3,0

Uwaga: dane dla sektora finansów publicznych podano w ujęciu skonsolidowanym, tzn. po wyeliminowaniu transferów wewnątrz sektora finansów publicznych.

Źródło: dane MF.

Największy wpływ na tworzenie się ujemnego wyniku sektora finansów publicznych miał podsektor rządowy¹²², którego deficyt w wysokości 37,7 mld zł stanowił 2,3% PKB. Dużo mniejszy udział miał deficyt podsektora samorządowego (0,1 mld zł, czyli 0,0% PKB) oraz ubezpieczeń społecznych (11,0 mld zł, czyli 0,7% PKB). Należy jednak zwrócić uwagę na rolę transferów wewnątrz sektora finansów publicznych w kształtowaniu głębokości deficytów poszczególnych jego podsektorów. Bez tych przepływów wynik budżetu państwa byłby dodatni, zaś finanse podsektora ubezpieczeń społecznych i podsektora samorządowego wykazywałyby znacznie większą nierównowagę.

¹²² Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych nie definiuje podsektorów (rządowego, samorządowego i ubezpieczeń społecznych) w ramach sektora finansów publicznych. Ministerstwo Finansów prezentuje jednak te dane w podziale na podsektory w oparciu o sektoryzację nawiązującą do ESA'95.

Tabl. 34. Sektor finansów publicznych w latach 2011-2013

Wyszczególnienie		Dochody ogółem	Dochody bez transferów wewn. sektora SFP	Wydatki ogółem	Wydatki bez transferów wewn. sektora SFP	Wynik	Wynik „netto”
a – 2011	b – 2012						
w mld zł							
Sektor finansów publicznych	a	853,2	604,2	909,1	660,1	-55,9	-55,9
	b	910,9	651,1	949,0	689,3	-38,2	-38,2
	c	908,7	650,3	957,5	699,2	-48,9	-48,9
Podsektor rządowy	a	382,2	344,5	418,2	239,0	-36,1	105,6
	b	411,3	371,0	445,5	260,8	-34,2	110,2
	c	406,5	364,8	444,2	258,1	-37,7	106,7
Budżet państwa	a	277,6	273,5	302,7	148,7	-25,1	124,8
	b	287,6	282,8	318,0	156,4	-30,4	126,4
	c	279,2	273,8	321,3	158,8	-42,2	115,0
Agencje	a	10,4	4,7	9,5	6,5	0,9	-1,8
	b	10,8	3,8	10,5	7,1	0,2	-3,2
	c	9,7	3,6	9,7	5,8	0,0	-2,2
Pozostałe jednostki	a	94,2	66,3	106,1	83,7	-11,9	-17,4
	b	112,9	84,4	117,0	97,4	-4,0	-13,0
	c	117,7	87,4	113,2	93,5	4,5	-6,1
Podsektor samorządowy	a	216,1	92,3	228,7	204,6	-12,6	-112,3
	b	227,5	100,1	230,9	204,8	-3,5	-104,7
	c	227,8	100,6	227,9	199,1	-0,1	-98,5
Budżety JST	a	171,3	80,7	181,6	160,7	-10,3	-80,0
	b	177,4	86,4	180,5	157,6	-3,0	-71,2
	c	183,5	89,4	183,8	158,4	-0,4	-69,0
Pozostałe jednostki	a	44,8	11,6	47,1	43,9	-2,3	-32,3
	b	50,1	13,7	50,5	47,2	-0,4	-33,5
	c	44,3	11,2	44,1	40,6	0,2	-29,5
Podsektor ubezpieczeń społecznych	a	255,0	167,4	262,2	216,5	-7,2	-49,1
	b	272,1	180,1	272,6	223,7	-0,5	-43,6
	c	274,4	184,9	285,4	242,0	-11,0	-57,0
FUS	a	159,8	100,5	166,7	162,9	-6,9	-62,4
	b	172,0	109,4	174,9	171,1	-2,9	-61,7
	c	173,5	113,1	183,8	180,4	-10,3	-67,3
FER	a	16,6	1,5	16,5	14,2	0,1	-12,7
	b	17,2	1,6	17,0	14,8	0,2	-13,2
	c	17,4	1,6	17,6	15,3	-0,1	-13,8
Pozostałe jednostki	a	78,6	65,4	79,0	39,4	-0,4	26,0
	b	82,9	69,0	80,7	37,8	2,3	31,2
	c	83,4	70,3	84,0	46,3	-0,6	24,0

Źródło: dane MF.

Uwarunkowania makroekonomiczne i cele budżetowe polityki państwa

Uwarunkowania makroekonomiczne polityki fiskalnej w Polsce w 2013 r. były mniej korzystne niż zakładano w ustawie budżetowej. Dotyczyło to większości kategorii makroekonomicznych istotnych dla poziomu dochodów budżetowych. Wzrost realnego PKB wyniósł 1,6%, wobec prognozowanych 1,5% w znowelizowanej ustawie (2,2% według pierwotnych założeń ustawy budżetowej¹²³). Niższe od zakładanego było spożycie w ujęciu realnym, mające duży wpływ na wysokość dochodów z podatku od towarów i usług (VAT), będącego największym źródłem dochodów budżetu państwa. W 2013 r. zwiększyło się ono o 1,2%, wobec 1,1% zakładanego w nowelizacji (wstępnie zakładano zaś

¹²³ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy budżetowej na rok 2013, podpisana przez Prezydenta RP w dniu 4 października 2013 r. (DZ.U. z dnia 4.10.2013 poz. 1212), projekt ustawy został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 20 sierpnia 2013 r.

wzrost o 2,0%). Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych osiągnął poziom 0,9%, wobec 1,6% zakładanego w ustawie budżetowej (2,7% przed nowelizacją ustawy). Sytuacja na rynku pracy była gorsza od przewidywanej w ustawie budżetowej. Przeciętne zatrudnienie w gospodarce narodowej w 2013 r. prognozowano na poziomie 9 748 tys. osób (przed nowelizacją na 9 857 tys. osób), podczas gdy w rzeczywistości wyniosło 9 637 tys., tj. o 1,1% poniżej poziomu z roku poprzedniego (9 720 tys. osób). Wyższy od zakładanego był przeciętny poziom wynagrodzeń brutto w gospodarce narodowej, który wyniósł 3 650 zł (po nowelizacji ustawy 3 621 zł, a we wcześniejszych założeniach prognozowano 3 713 zł).

Tabl. 35. Uwarunkowania makroekonomiczne ustawy budżetowej w 2013 r.

Wyszczególnienie	Jednostka	Prognoza (stara) ^a	Prognoza (nowa) ^b	Wykonanie
Realny wzrost PKB	w %	2,2	1,5	1,6
Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych	w %	2,7	1,6	0,9
Wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu	w %	2,3	0,5	-1,3
Popyt krajowy w ujęciu realnym	w %	1,7	0,8	0,0
Spożycie w ujęciu realnym	w %	2,0	1,1	1,2
Przeciętne zatrudnienie w gospodarce narodowej	w tys. osób	9 857	9 748	9 637
Przeciętne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej	w zł	3 713	3 621	3 650
Kurs walutowy (na koniec roku):				
PLN/USD	w zł	3,20	3,19	3,16
PLN/EUR	w zł	4,05	4,15	4,20

^a Założenia do ustawy budżetowej przed nowelizacją.

^b Założenia do ustawy budżetowej po nowelizacji.

Źródło: dane MF, GUS, NBP.

Budżet państwa

Dochody budżetu państwa w 2013 r. wyniosły 279,2 mld zł i były wyższe o 3,5 mld zł od prognozy zawartej w znowelizowanej ustawie (oraz niższe o 20,2 mld zł od wartości przyjętej w pierwotnej wersji ustawy budżetowej). Wydatki budżetu państwa zostały zrealizowane w wysokości 321,3 mld zł, czyli w kwocie niższej o 5,9 mld zł od ustawy budżetowej (o 13,7 mld zł od planu ustawowego sprzed nowelizacji). Deficyt budżetu państwa ukształtował się na poziomie 42,2 mld zł i był niższy o 9,4 mld zł od nieprzekraczalnej wielkości przyjętej w znowelizowanej ustawie budżetowej na 2013 r. (podczas, gdy o 8,6 mld przewyższał limit pierwotnej wersji ustawy). W porównaniu do wykonania budżetu w 2012 r. wielkość dochodów budżetu państwa zmniejszyła się nominalnie o 2,9%, zaś wydatków oraz deficytu wzrosła odpowiednio o 1,1% i o 38,8%.

Tabl. 36. Budżet państwa

Wyszczególnienie		2011	2012	2013	
		w mld zł			2012=100
Dochody	a – budżet po zmianach	273,1	293,8	275,7	x
	b – wykonanie	277,6	287,6	279,2	97,1
Wydatki	a	313,3	328,8	327,3	x
	b	302,7	318,0	321,3	101,1
Deficyt	a	40,2	35,0	51,6	x
	b	25,1	30,4	42,2	138,8

Źródło: dane MF.

Największą część dochodów budżetu państwa stanowiły w 2013 r. dochody podatkowe (86,6%), ich udział w dochodach ogółem zwiększył się o 0,3 p. proc. w porównaniu do roku poprzedniego. Wpływy z podatków wyniosły 241,7 mld zł i były wyższe o 2,5 mld zł od znowelizowanej prognozy (zaś o 25,3 mld zł niższe od pierwotnych założeń ustawy budżetowej). W porównaniu z 2012 r. wartość dochodów podatkowych zmniejszyła się o 2,7%.

Tabl. 37. Dochody budżetu państwa¹²⁴

Wyszczególnienie a – budżet po zmianach b – wykonanie		2011	2012	2013	
		w mld zł		2012=100	
Dochody ogółem	a	273,1	293,8	275,7	x
	b	277,6	287,6	279,2	97,1
Dochody podatkowe i niepodatkowe	a	270,7	291,9	274,1	x
	b	275,5	285,4	277,6	97,3
Dochody podatkowe	a	242,7	264,8	239,2	x
	b	243,2	248,3	241,7	97,3
Podatki pośrednie	a	179,7	196,1	174,1	x
	b	180,3	181,9	175,4	96,4
Podatek od towarów i usług (VAT)	a	119,3	132,2	113,0	x
	b	120,8	120,0	113,4	94,5
Podatek akcyzowy	a	58,7	62,6	59,8	x
	b	58,0	60,4	60,7	100,3
Podatek od gier	a	1,7	1,3	1,3	x
	b	1,5	1,4	1,3	90,4
Podatek dochodowy CIT	a	24,8	26,6	22,0	x
	b	24,9	25,1	23,1	91,8
Podatek dochodowy PIT	a	38,2	40,2	40,9	x
	b	38,1	39,8	41,3	103,7
Podatek od wydobycia niektórych kopalin	a	-	1,8	2,2	x
	b	-	1,4	1,9	134,3
Dochody niepodatkowe	a	28,0	27,1	35,0	x
	b	32,3	37,1	36,0	96,9
Dywidenda	a	3,6	8,1	6,9	x
	b	6,1	8,2	7,1	85,9
Cło	a	1,8	1,8	2,0	x
	b	1,9	2,0	2,0	102,4
Opłaty, grzywny, odsetki i inne	a	18,5	14,7	18,4	x
	b	15,6	16,3	19,4	118,9
Wpłaty JST	a	2,4	2,4	2,4	x
	b	2,4	2,4	2,2	91,6
Wpłaty z zysku NBP	a	1,7	0	5,3	x
	b	6,2	8,2	5,3	64,2
Środki z Unii Europejskiej i innych źródeł niepodlegające zwrotowi	a	2,4	1,8	1,6	x
	b	2,1	2,2	1,5	70,0

Źródło: dane MF.

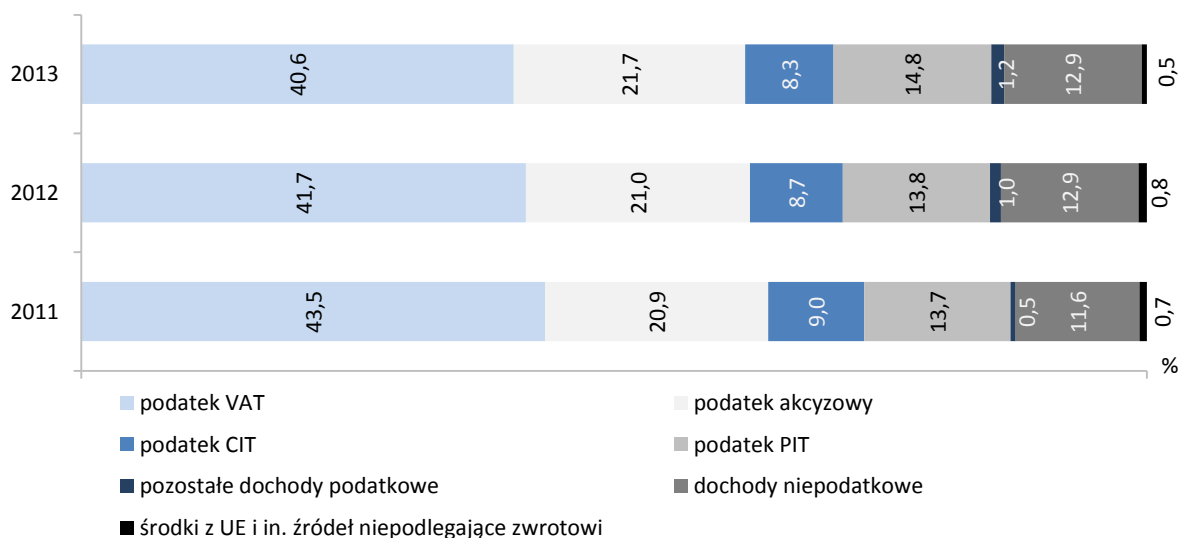
Głównym źródłem dochodów budżetu państwa był podatek od towarów i usług (VAT), którego wartość w 2013 r. wyniosła 113,4 mld zł i stanowiła 40,6% ogółu dochodów. Udział ten zmniejszył się w porównaniu do roku poprzedniego o 1,1 p. proc. Wartość podatku VAT przewyższała o 0,4 mld zł założenia ustawy budżetowej po nowelizacji (była jednak niższa od pierwotnych założeń ustawowych o 13,0 mld zł). Dochody z podatku VAT były także niższe o 5,5% od wpływów z tego tytułu w 2012 r. Drugim co do wielkości źródłem dochodów budżetu państwa był podatek akcyzowy, którego udział

¹²⁴ Zestawienie obejmuje najważniejsze kategorie dochodowe; pełne zestawienie i analiza dochodów budżetu państwa znajdują się w: RM, *Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2013r., Omówienie*, (2014), Warszawa, s. 37.

w strukturze dochodów wyniósł 21,7%. Wpływy z tytułu tego podatku w 2013 r. wyniosły 60,7 mld zł i przewyższyły o 0,9 mld zł prognozę ze znowelizowanej ustawy budżetowej (były natomiast niższe od poprzednich założeń ustawowych o 3,9 mld zł). Podatek dochodowy od osób prawnych oraz podatek od osób fizycznych stanowiły łącznie 23,1% ogółu dochodów budżetu państwa i wyniosły odpowiednio 23,1 mld zł i 41,3 mld zł. Wartość podatku dochodowego CIT była wyższa o 1,1 mld zł od znowelizowanej prognozy ustawowej (niższa od poprzednich założeń o 6,5 mld zł) oraz o 8,2% niższa niż w roku 2012 r. Wpływy z podatku dochodowego PIT były wyższe o 0,4 mld zł w stosunku do znowelizowanej ustawy budżetowej (oraz niższe o 1,6 mld zł niż przewidywano we wcześniejszej ustawie budżetowej), a także przewyższały o 3,7% analogiczną wartość z roku poprzedniego.

Dochody niepodatkowe w 2013 r. wyniosły 36,0 mld zł, co stanowiło 12,9% dochodów budżetu państwa. Wpływy z dochodów niepodatkowych przewyższyły o 1,0 mld zł prognozę ze znowelizowanej ustawy budżetowej (o 5,2 mld zł wielkości przyjęte w pierwotnej wersji ustawy budżetowej). Do tego przyczyniła się głównie wpłata z zysku NBP, która wyniosła 5,3 mld zł (znowelizowany plan budżetowy przewidywał jej wysokość na 5,3 mld zł, w stosunku do wielkości 0,4 mld zł przyjętej w pierwotnej wersji ustawy budżetowej). Wpływy z dywidendy wyniosły 7,1 mld zł, czyli okazały się wyższe o 1,2 mld zł w stosunku do założeń ustawowych¹²⁵.

Wykres 81. Struktura dochodów budżetu państwa

Źródło: dane MF.

Struktura dochodów budżetu państwa w 2013 r. uległa niewielkim zmianom. Udział podatku od towarów i usług (VAT) zmniejszył się o 1,1 p. proc. w porównaniu z rokiem poprzednim, zaś udział podatku dochodowego od osób fizycznych wzrósł o 1,0 p. proc. Zmiany pozostałych kategorii w strukturze dochodów budżetu państwa nie były znaczące.

Wartość wydatków budżetu państwa w 2013 r. wyniosła 321,3 mld zł i w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła o 1,1%. Największą część wydatków budżetu państwa była przeznaczona na dotacje i subwencje (48,3%), które wyniosły 155,2 mld zł, tj. o 0,1% mniej niż przed rokiem.

¹²⁵ Zarówno przed, jak i po nowelizacji.

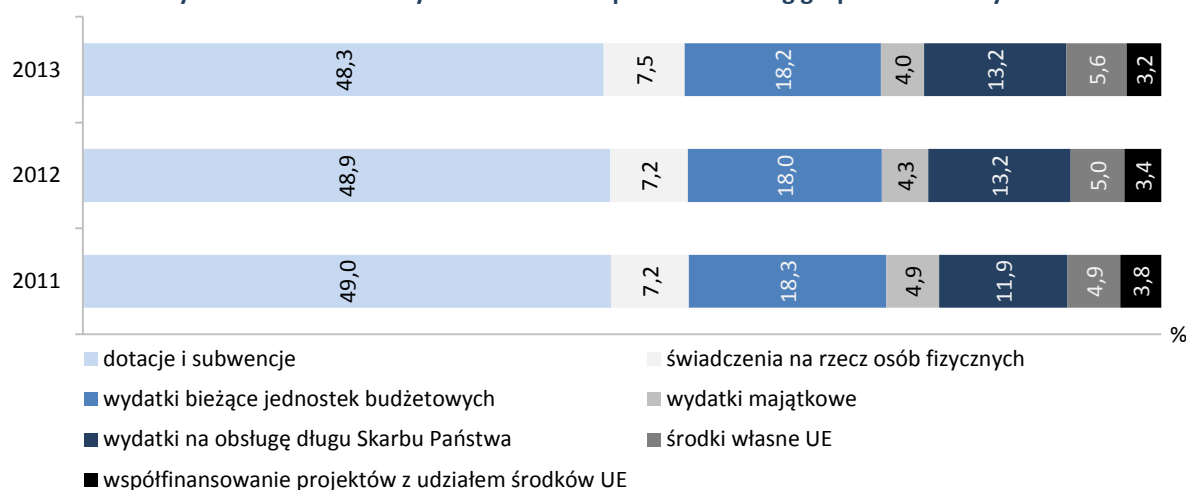
Tabl. 38. Wydatki budżetu państwa według grup ekonomicznych

Wyszczególnienie a – budżet po zmianach b – wykonanie		2011	2012	2013	
		w mld zł			2012=100
Ogółem	a	313,3	328,8	327,3	x
	b	302,7	318,0	321,3	101,1
Dotacje i subwencje	a	149,2	156,5	156,4	x
	b	148,5	155,4	155,2	99,9
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	a	22,0	23,4	24,1	x
	b	21,9	23,0	24,0	104,2
Wydatki bieżące jednostek budżetowych	a	57,0	60,3	57,0	x
	b	55,3	57,2	58,4	102,1
Wydatki majątkowe	a	16,7	15,6	13,3	x
	b	14,9	13,6	12,9	94,9
Wydatki na obsługę długu Skarbu Państwa	a	38,4	43,0	42,7	x
	b	36,0	42,1	42,5	100,8
Środki własne Unii Europejskiej	a	15,2	16,1	18,2	x
	b	14,7	15,9	18,1	113,7
Współfinansowanie projektów z udziałem środków Unii Europejskiej	a	14,8	13,7	12,9	x
	b	11,4	10,8	10,3	95,4

Źródło: dane MF.

Znaczący udział w wydatkach budżetu państwa miały też wydatki bieżące jednostek budżetowych (18,2%) w wysokości 58,4 mld zł oraz wydatki na obsługę długu Skarbu Państwa (13,2%), które wyniosły 42,5 mld zł. Środki własne Unii Europejskiej wzrosły nominalnie o 13,7% w zestawieniu z 2012 r. Natomiast wartość wydatków majątkowych oraz wydatków na współfinansowanie projektów z udziałem środków UE zmniejszyła się nominalnie w stosunku do poprzedniego roku. Dla wydatków majątkowych spadek wyniósł 5,1%, tj. 2,0 mld zł, a wydatków na współfinansowanie projektów z udziałem środków UE — 5,3%, czyli 1,1 mld zł. W 2013 r. struktura wydatków budżetu państwa pozostała stabilna.

Wykres 82. Struktura wydatków budżetu państwa według grup ekonomicznych

Źródło: dane MF.

Budżet środków europejskich

Zgodnie z art. 117 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych budżet środków europejskich jest rocznym planem dochodów i podlegających refundacji wydatków, przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich. Środki te pochodzą z funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rybackiego, Szwajcarsko-

Polskiego Programu Współpracy, Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz na realizację Wspólnej Polityki Rolnej. Z grupy tej wyłączone są m.in. środki przeznaczone na realizację projektów pomocy technicznej.

Tabl. 39. Budżet środków europejskich

Wyszczególnienie a – budżet po zmianach b – wykonanie		2011	2012	2013	
				w mld zł	
Dochody	a	68,6	72,6	81,4	x
	b	48,6	64,7	70,1	108,5
Wydatki	a	84,0	77,1	75,2	x
	b	60,8	68,3	63,9	93,5
Deficyt /Nadwyżka	a	-15,4	-4,5	6,2	x
	b	-12,2	-3,7	6,2	x

Źródło: dane MF.

Dochody budżetu środków europejskich w 2013 r. zostały zrealizowane w wysokości 70,1 mld zł, co było wartością o 13,9% niższą od planu przyjętego ustawą budżetową. Jednocześnie w ujęciu nominalnym dochody budżetu środków europejskich były wyższe o 8,5%, tj. o 5,4 mld zł, niż w roku poprzednim. Wydatki budżetu środków europejskich wyniosły 63,9 mld zł i były o 11,4 mld zł, tj. o 15,0% niższe, niż zaplanowane w ustawie budżetowej. W porównaniu do roku poprzedniego wydatki spadły nominalnie o 6,5%. W rezultacie wzrostu dochodów oraz zmniejszenia wydatków budżet środków europejskich po raz pierwszy zamknął się nadwyżką na poziomie 6,2 mld zł.

Przeważająca część dochodów i wydatków budżetu środków europejskich została zrealizowana w 2013 r. w ramach programów Narodowej Strategii Spójności (NSS), a ich wartość wyniosła odpowiednio 47,7 mld zł i 40,9 mld zł. Największy udział w programach NSS miał Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, którego dochody i wydatki w 2013 r. wyniosły odpowiednio 17,6 mld zł i 16,9 mld zł i w porównaniu do poprzedniego roku zmniejszyły się odpowiednio o 26,4% i 33,7%. Znaczącą pozycję w budżecie środków europejskich stanowiła też Wspólna Polityka Rolna. Dochody i wydatki w jej ramach w 2013 r. wyniosły odpowiednio 21,5 mld zł i 22,2 mld zł, czyli o 10,8% i o 18,7% więcej niż przed rokiem.

Tabl. 40. Budżet środków europejskich według programów

Wyszczególnienie	2011		2012		2013	
	Dochody	Wydatki	Dochody	Wydatki	Dochody	Wydatki
	w mld zł					
Budżet środków europejskich ogółem	48,6	0,8	64,7	68,3	70,1	63,9
Programy NSS ogółem	30,9	42,1	44,8	48,8	47,7	40,9
Program Operacyjny:						
Infrastruktura i Środowisko	10,3	16,7	23,9	25,5	17,6	16,9
Innowacyjna Gospodarka	4,1	4,8	3,7	5,3	7,7	6,8
Kapitał Ludzki	4,5	6,9	5,9	6,2	7,3	6,7
Rozwój Polski Wschodniej	1,2	1,5	1,2	1,2	1,7	1,4
Regionalne Programy Operacyjne	10,8	12,2	10,0	10,6	13,5	9,0
Wspólna Polityka Rolna	17,4	18,1	19,4	18,7	21,5	22,2
Pozostałe	0,3	0,6	0,5	0,8	0,9	0,8

Źródło: dane MF.

Finanse państwowych funduszy celowych

Skonsolidowane przychody państwowych funduszy celowych¹²⁶ (wraz z dotacją z budżetu państwa) w 2013 r. wyniosły łącznie 227,9 mld zł, zaś łączne koszty ukształtowały się na poziomie 241,6 mld zł. Suma dotacji udzielonych państwowym funduszom celowym z budżetu państwa wyniosła 53,7 mld zł i stanowiła 23,6% ogółu przychodów (o 2,7 p. proc. mniej niż przed rokiem). W porównaniu do 2012 r. łączne przychody i koszty państwowych funduszy celowych wzrosły odpowiednio o 7,3% i 14,0%, zaś dotacje z budżetu państwa zmniejszyły się o 3,8%.

Tabl. 41. Przychody i koszty państwowych funduszy celowych

Wyszczególnienie		2011	2012	2013
a – przychody (wraz z dotacją z budżetu państwa)		w mld zł		
b – dotacja z budżetu państwa				
c – koszty				
Państwowe fundusze celowe ogółem ^a	a	197,8	212,3	227,9
	b	53,3	55,8	53,7
	c	200,9	211,9	241,6
Fundusze związane z ubezpieczeniami społecznymi ^b	a	179,0	191,6	209,3
	b	52,6	55,1	53,0
	c	184,6	193,8	222,3
w tym:				
Fundusz Ubezpieczeń Społecznych	a	162,0	174,1	191,5
	b	37,5	39,5	37,1
	c	167,8	176,4	204,4
Fundusz Emerytalno - Rentowy	a	16,6	17,1	17,4
	b	15,1	15,6	15,9
	c	16,5	17,0	17,6
Fundusze związane z zadaniami socjalnymi państwa	a	15,7	16,7	15,3
	b	0,7	0,7	0,7
	c	13,3	15,5	16,1
w tym:				
Fundusz Pracy	a	10,5	11,2	10,1
	b	-	-	-
	c	8,7	9,6	11,1
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	a	4,7	4,9	4,6
	b	0,7	0,7	0,7
	c	4,3	4,8	4,9
Fundusze związane z prywatyzacją	a	1,7	2,3	1,4
	b	-	-	-
	c	1,9	1,3	1,2
Fundusze związane z bezpieczeństwem i obronnością kraju	a	0,4	0,4	0,4
	b	-	-	-
	c	0,3	0,3	0,2
Fundusze związane z nauką, kulturą i kulturą fizyczną	a	1,0	1,0	0,8
	b	-	-	-
	c	0,8	0,8	0,9
Pozostałe	a	0,0	0,2	0,7
	b	-	-	-
	c	0,1	0,2	0,8

^{a b} Po wyeliminowaniu przepływów między funduszami.

Źródło: dane MF.

¹²⁶ Państwowy fundusz celowy jest to wyodrębniony rachunek bankowy, którym dysponuje minister wskazany w ustawie tworzącej fundusz lub inny wskazany organ (art. 29 ustawy o finansach publicznych). Państwowe fundusze celowe nie posiadają osobowości prawnej. Przychody funduszy, równoległe do ich przychodów własnych, obejmują dotacje z budżetu państwa, zaś koszty mogą być ponoszone tylko do wysokości posiadanych środków finansowych, do których zalicza się bieżące przychody wraz z dotacjami z budżetu państwa oraz pozostałości środków z okresów poprzednich.

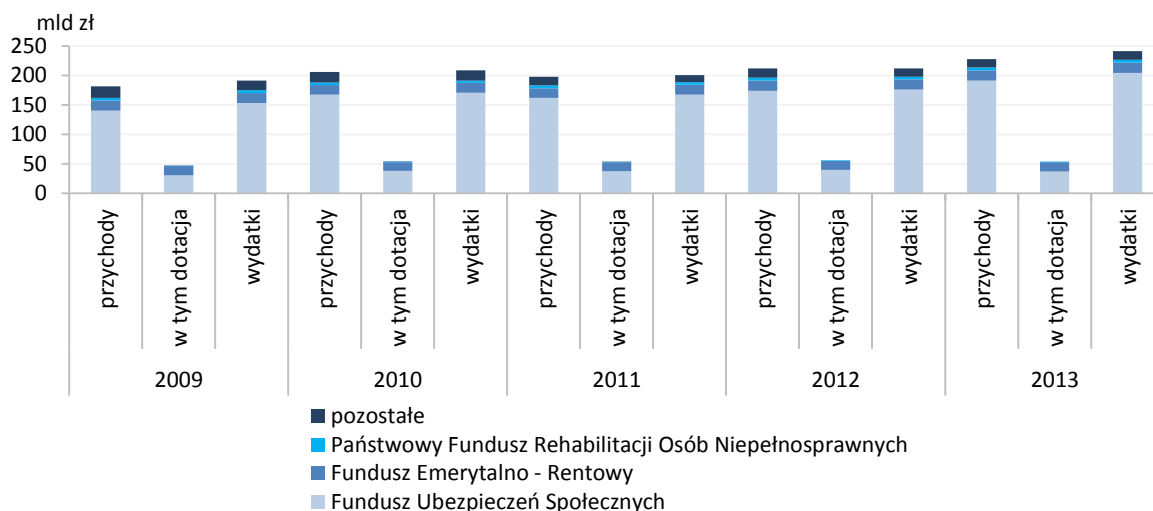
Główną część łącznych przychodów i kosztów państwowych funduszy celowych w 2013 r. zrealizowały fundusze związane z ubezpieczeniami społecznymi. Przychody i koszty tych funduszy wyniosły odpowiednio 209,3 mld zł i 222,3 mld zł, co stanowiło 91,8% przychodów funduszy ogółem i 92,0% kosztów funduszy ogółem. Do tej grupy funduszy należą dwa największe państwowe fundusze celowe: Fundusz Ubezpieczeń Społecznych (FUS) oraz Fundusz Emerytalno – Rentowy (FER). Obydwa fundusze łącznie w 2013 r. otrzymały 53,0 mld zł dotacji z budżetu państwa, tj. 98,7% całkowitej sumy dotacji z budżetu państwa wypłaconej dla państwowych funduszy celowych.

Przychody FUS pochodziły głównie ze składek na ubezpieczenie społeczne, dotacji z budżetu państwa oraz refundacji z tytułu przekazania składek do OFE (od 2004 r.). Ponadto, w 2013 r. FUS otrzymał nieoprocentowaną pożyczkę z budżetu państwa w wysokości 12,0 mld zł, której termin spłaty przewidziano na 30.04.2016 r. Na mocy ustawy budżetowej przekazano FUS także kwotę 2,5 mld zł z Funduszu Rezerwy Demograficznej. W efekcie, przychody FUS w 2013 r. wyniosły 191,5 mld zł, z czego 37,1 mld zł stanowiły dotacje z budżetu państwa.

Koszty FUS w 2013 r. zostały zrealizowane w wysokości 204,4 mld zł. Głównym kierunkiem wydatków FUS były wypłaty emerytur i rent oraz pozostałych świadczeń, tj. zasiłków chorobowych, macierzyńskich, pogrzebowych itd. Wypłaty tych świadczeń w 2013 r. wyniosły 180,2 mld zł i w zestawieniu z rokiem poprzednim wzrosły o 5,4%.

Przychody FER w 2013 r. wyniosły 17,4 mld zł, z czego 91,4%, czyli 15,9 mld zł pochodziło z dotacji z budżetu państwa. Pozostałą część przychodów (1,5 mld zł) stanowiły składki od rolników oraz inne przychody. Koszty FER w 2013 r. zostały zrealizowane w wysokości 17,6 mld zł, tj. o 3,5% większej niż przed rokiem. Głównym kierunkiem wydatków FER była wypłata emerytur i rent rolniczych o wartości 14,5 mld zł, co stanowiło 82,6% wszystkich wydatków FER. Na pozostałą część wydatków złożyły się: finansowanie składek na ubezpieczenie zdrowotne rolników i ich domowników (10,0% ogółu wydatków, tj. 1,8 mld zł), wypłata zasiłków pogrzebowych (0,2 mld zł) oraz odpis na fundusz administracyjny (0,5 mld zł).

Wykres 83. Przychody (w tym dotacje) i koszty największych państwowych funduszy celowych

Źródło: dane MF.

Dwa największe państwowe fundusze celowe, FUS oraz FER, zamknęły rok 2013 deficytem w wysokości odpowiednio 10,3 mld zł i 0,2 mld zł. Po wyłączeniu z dochodów tych funduszy dotacji z budżetu państwa, deficyt ten wzrasta do poziomu odpowiednio: 47,3 mld zł oraz 16,1 mld zł. Wynik Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych również był ujemny i wyniósł 0,3 mld zł, zaś po wyłączeniu dotacji z budżetu państwa – 1,0 mld zł.

Tabl. 42. Dochody, wydatki i wynik wybranych państwowych funduszy celowych

Wyszczególnienie a – 2011 b – 2012 c – 2013		Dochody	Wydatki	Wynik	Wynik po odjęciu dotacji z budżetu państwa
					w mld zł
Fundusz Ubezpieczeń Społecznych	a	159,8	166,7	-6,9	-44,4
	b	172,6	174,9	-2,3	-41,8
	c	173,6	183,8	-10,3	-47,3
Fundusz Emerytalno-Rentowy	a	16,6	16,5	0,1	-15,0
	b	17,1	17,0	0,1	-15,5
	c	17,4	17,6	-0,2	-16,1
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	a	4,7	4,3	0,4	-0,3
	b	4,9	4,8	0,1	-0,6
	c	4,6	4,9	-0,3	-1,0

Źródło: dane MF.

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Dochody jednostek samorządu terytorialnego (JST) ukształtowały się w 2013 r. na poziomie 183,5 mld zł, co stanowiło 96,9% planu rocznego, a wydatki zostały zrealizowane w wysokości 183,8 mld zł czyli 92,8% planowanej kwoty. W JST ogółem odnotowano deficyt na poziomie 0,4 mld zł. Na skutek niskiego wykonania wydatków był on wyraźnie niższy od planowanego (8,8 mld zł). W stosunku do 2012 r. dochody JST wzrosły o 3,4%, wydatki o 1,8%, a wysokość deficytu zmniejszyła się o 87,3%.

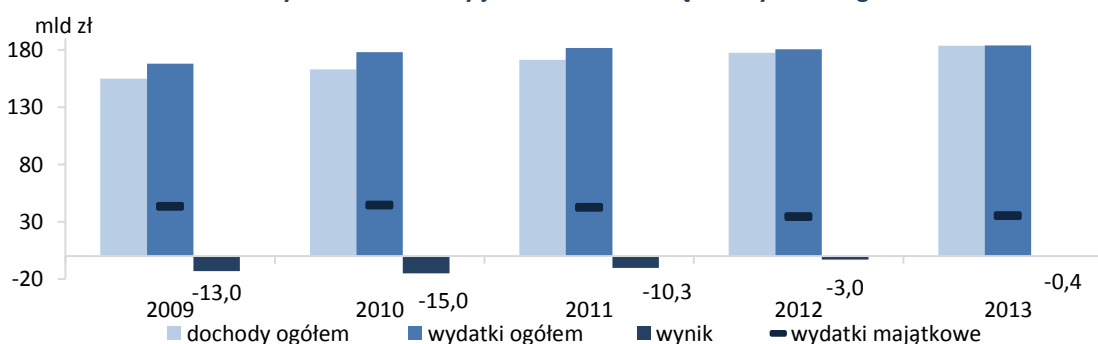
Tabl. 43. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wyszczególnienie	Wykonanie 2011	Wykonanie 2012	Plan 2013	Wykonanie 2013	
	w mld zł				2012=100
Dochody	171,3	177,4	189,3	183,5	103,4
Wydatki	181,6	180,5	198,2	183,8	101,8
w tym majątkowe	42,4	34,4	41,3	35,0	101,8
Wynik	-10,3	-3,0	-8,8	-0,4	12,7

Źródło: dane MF.

Wzrost dochodów JST w 2013 r. wynikał m.in. z większych wpływów z tytułu dochodów własnych (głównie podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku od nieruchomości) oraz subwencji ogólnej. Wydatki ogółem wzrosły na skutek zwiększenia się wydatków bieżących. Jednocześnie wartość wydatków majątkowych spadała trzeci rok z rzędu.

Wykres 84. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Źródło: dane MF.

Trzeci rok z rzędu miała miejsce redukcja deficytu jednostek samorządu terytorialnego. W rezultacie działań konsolidacyjnych budżety JST w 2013 r. osiągnęły najlepszy wynik od 2007 r. (wystąpiła wówczas nadwyżka). Większość jednostek samorządu terytorialnego w liczbie 1 674, czyli 59,6% ogółu, zamknęło rok budżetowy nadwyżką (wobec 1 542 w 2012 r.), a pozostałe 1 135 jednostek stanowiących 40,4% ogółu - deficytem (w porównaniu do 1 267 JST w 2012 r.).

Państwowy dług publiczny

Na koniec 2013 r. państwowy dług publiczny¹²⁷ wyniósł 882,3 mld zł, co stanowiło 53,9% PKB. W zestawieniu z rokiem poprzednim poziom długu wzrósł o 5,0%, zaś jego relacja do PKB zwiększyła się o 1,3 p. proc. Wielkość i zmiany państwowego długu publicznego wynikały głównie ze zmian wielkości długu Skarbu Państwa, którego wartość na koniec 2013 r. ukształtowała się na poziomie 811,8 mld zł, czyli o 5,6% wyższym niż przed rokiem. Podobnie jak w ostatnich latach, w 2013 r. do najważniejszych czynników wpływających na zmianę długu Skarbu Państwa, a następnie – państwowego długu publicznego, należał deficyt budżetu państwa (42,2 mld zł). Na podwyższenie tego długu wpłynęły również koszty reformy emerytalnej (środki dla FUS z tytułu ubytku składki przekazywanej do OFE w wysokości 10,7 mld zł) oraz pozostałe potrzeby pożyczkowe (m.in. saldo udzielonych pożyczek oraz udziały w międzynarodowych instytucjach finansowych w wysokości 12,2 mld zł). Na obniżenie długu Skarbu Państwa wpłynęły: zmniejszenie stanu środków na rachunku budżetu państwa (o 12,1 mld zł) oraz różnice kursowe (o 1,9 mld zł¹²⁸), jak również przychody z prywatyzacji (4,4 mld zł).

Tabl. 44. Państwowy dług publiczny, jego struktura i dynamika według podsektorów finansów publicznych (stan w dniu 31 grudnia)

Wyszczególnienie	2011		2012		2013		
	w mld zł	w %	w mld zł	w %	w mld zł	w %	2012=100
Państwowy dług publiczny ^a	815,3	100,0	840,5	100,0	882,3	100,0	105,0
Dług podsektora rządowego	748,8	91,8	770,8	91,7	813,5	92,2	105,5
w tym dług Skarbu Państwa	747,5	91,7	769,1	91,5	811,8	92,0	105,6
Dług podsektora samorządowego	64,3	7,9	67,4	8,0	68,4	7,8	101,5
w tym dług jednostek samorządu terytorialnego i ich związków	61,2	7,5	64,0	7,6	65,2	7,4	101,9
Dług podsektora ubezpieczeń społecznych ^b	2,3	0,3	2,3	0,3	0,4	0,0	16,8

^a Po wyeliminowaniu transferów wewnątrz sektora finansów publicznych (po konsolidacji); dotyczy też długu Skarbu Państwa.

^b W skład podsektora wchodzi ZUS, KRUS i zarządzane przez nie fundusze oraz NFZ.

Źródło: opracowanie na podstawie danych MF.

¹²⁷ Państwowy dług publiczny jest to nominalna wartość zobowiązań jednostek sektora finansów publicznych po wyeliminowaniu wzajemnych zobowiązań między tymi jednostkami (art. 72 oraz 73 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych).

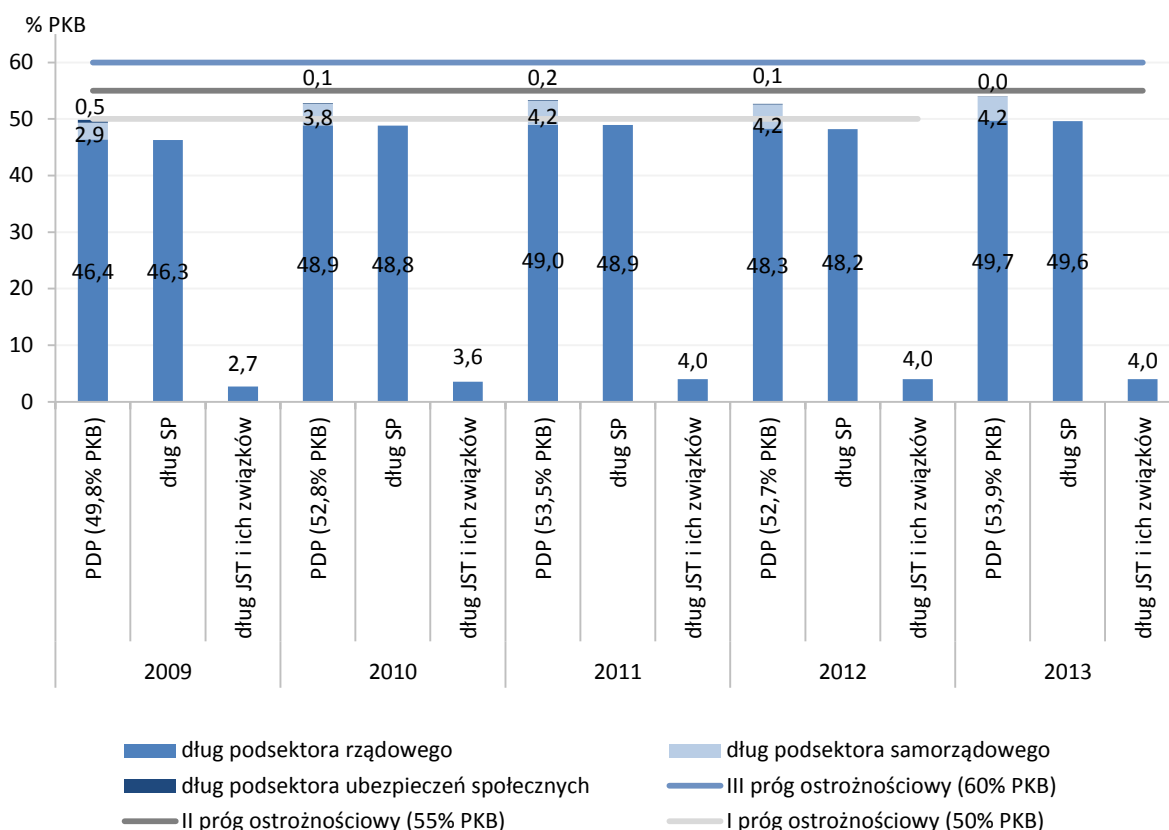
¹²⁸ RM, *Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2013r., Omówienie*, (2014), Warszawa, s. 262.

ZMIANY W ZAKRESIE KRAJOWYCH RAM FISKALNYCH

W 2013 r. miały miejsce zmiany ustawy o finansach publicznych w zakresie krajowych ram fiskalnych. Na mocy ustawy z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych nastąpiło zawieszenie w 2013 r. przepisów pierwszego progu ostrożnościowego (relacja PDP do poziomu PKB 50%) oraz tymczasowej reguły wydatkowej. Ustawa z dnia 8 listopada 2013 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw wprowadziła m.in. stabilizującą regułę wydatkową (w miejsce tymczasowej reguły wydatkowej), która po raz pierwszy będzie wiążąca przy konstruowaniu ustawy budżetowej na rok 2015. W ustawie tej złagodzone zostały przepisy dyscyplinujące jednostki samorządu terytorialnego JST (z uwagi na złagodzenie reguły Indywidualnego Wskaźnika Zadłużenia).

Źródło: opracowanie na podstawie ustawy z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz ustawy z dnia 8 listopada 2013 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw.

Wykres 85. Państwowy dług publiczny

Uwaga: w ramach państwowego długu publicznego (PDP) wyróżnia się dług trzech podsektorów: rządowego, samorządowego i ubezpieczeń społecznych. Dług Skarbu Państwa (SP) jest główną składową długu podsektora rządowego, zaś dług jednostek samorządu terytorialnego (JST) i ich związków – długu podsektora samorządowego.

Źródło: opracowanie na podstawie danych MF, GUS.

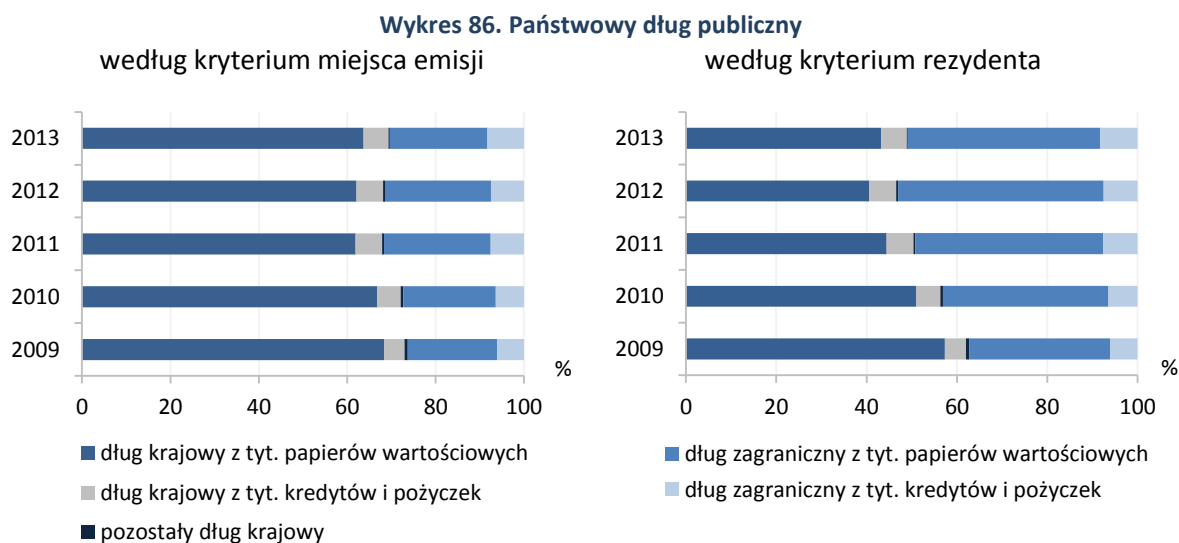
Dług podsektora rządowego na koniec 2013 r. stanowił 92,2% państwowego długu publicznego i wyniósł 813,5 mld zł, co w relacji do PKB stanowiło 49,7%. Dług podsektora samorządowego wyniósł 68,4 mld zł, czyli 4,2% PKB, zaś jego udział w państwowym długu publicznym ukształtował się na poziomie 7,8%. Dług podsektora ubezpieczeń społecznych wyniósł 0,4 mld zł. W porównaniu z końcem 2012 r. struktura państwowego długu publicznego pozostawała stabilna.

Tabl. 45. Państwowy dług publiczny krajowy i zagraniczny według kryterium miejsca emisji i kryterium rezydenta (stan w dniu 31 grudnia)

Wyszczególnienie a – 2011; b – 2012; c – 2013		Kryterium miejsca emisji		Kryterium rezydenta	
		w mld zł	w %	w mld zł	w %
Państwowy dług publiczny	a	815,3	100,0	815,3	100,0
	b	840,5	100,0	840,5	100,0
	c	882,3	100,0	882,3	100,0
Dług krajowy	a	557,1	68,3	414,3	50,8
	b	576,4	68,6	394,9	47,0
	c	614,3	69,6	433,4	49,1
w tym:					
z tytułu papierów wartościowych	a	504,8	61,9	362,1	44,4
	b	521,9	62,1	340,4	40,5
	c	562,1	63,7	381,1	43,2
z tytułu kredytów i pożyczek	a	48,7	6,0	48,7	6,0
	b	50,9	6,1	50,9	6,1
	c	50,0	5,7	50,0	5,7
Dług zagraniczny	a	258,3	31,7	401,0	49,2
	b	264,1	31,4	445,5	53,0
	c	268,0	30,4	448,9	50,9
w tym:					
z tytułu papierów wartościowych	a	196,5	24,1	339,2	41,6
	b	201,1	23,9	382,6	45,5
	c	195,0	22,1	375,9	42,6
z tytułu kredytów i pożyczek	a	61,7	7,6	61,7	7,6
	b	62,9	7,5	62,9	7,5
	c	73,0	8,3	73,0	8,3

Źródło: dane MF.

Biorąc pod uwagę kryterium miejsca emisji, uwzględniające miejsce zaciągania zobowiązań, niezależnie od tego kto jest wierzycielem, dominującą część państwowego długu publicznego (69,6%) stanowił dług krajowy. Na koniec 2013 r. wyniósł on 614,3 mld zł. Natomiast według kryterium rezydenta wartość długu krajowego ukształtowała się na poziomie 433,4 mld zł, co stanowiło 49,1% państwowego długu publicznego. Udział ten zwiększył się o 2,1 p. proc. w zestawieniu z rokiem poprzednim (według kryterium rezydenta).

Źródło: dane MF.

Głównymi instrumentami zadłużenia pozostawały w 2013 r. papiery wartościowe. Wartość długu z tego tytułu wyniosła 757,1 mld zł i stanowiła 85,8% państwowego długu publicznego. Innymi

ważnymi instrumentami zadłużenia były kredyty i pożyczki na kwotę 123,0 mld zł, których udział w zadłużeniu w 2013 r. wyniósł 14,0%.

Dług Skarbu Państwa

Dług Skarbu Państwa stanowił największą składową państwowego długu publicznego (92,0% w 2013 r.). Dominującą część długu Skarbu Państwa (69,7%) według kryterium miejsca emisji, podobnie jak w latach poprzednich, stanowiło zadłużenie krajowe, które na koniec 2013 r. wyniosło 584,3 mld zł. Poziom zadłużenia krajowego wzrósł o 7,6% w stosunku do roku poprzedniego. Źródłem finansowania zadłużenia krajowego były głównie obligacje. Wartość zadłużenia z tego tytułu na koniec 2013 r. wyniosła 574,4 mld zł i w porównaniu do poprzedniego roku wzrosła o 8,9%. Wzrost zadłużenia miał miejsce również w zakresie pozostałego zadłużenia (o 4,7%). W 2013 r. bony skarbowe emitowano tylko w I kwartale, w związku z czym na koniec roku wystąpiło całkowite oddłużenie w tych instrumentach.

Tabl. 46. Zadłużenie Skarbu Państwa (nieskonsolidowane) według kryterium miejsca emisji i według instrumentów

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	
	w mld zł			2012=100
Dług Skarbu Państwa	771,1	793,9	838,0	105,6
Zadłużenie krajowe	524,7	543,0	584,3	107,6
Bony skarbowe	12,0	6,1	0,0	0,0
Obligacje	502,3	527,4	574,4	108,9
Pozostałe	10,4	9,5	9,9	104,7
Zadłużenie zagraniczne	246,4	250,9	253,8	101,1
SPW wyemitowane za granicą	195,3	200,0	193,8	96,9
Kredyty otrzymane	51,2	50,9	60,0	117,8
w tym od Międzynarodowych Instytucji Finansowych	51,2	50,8	59,9	117,9

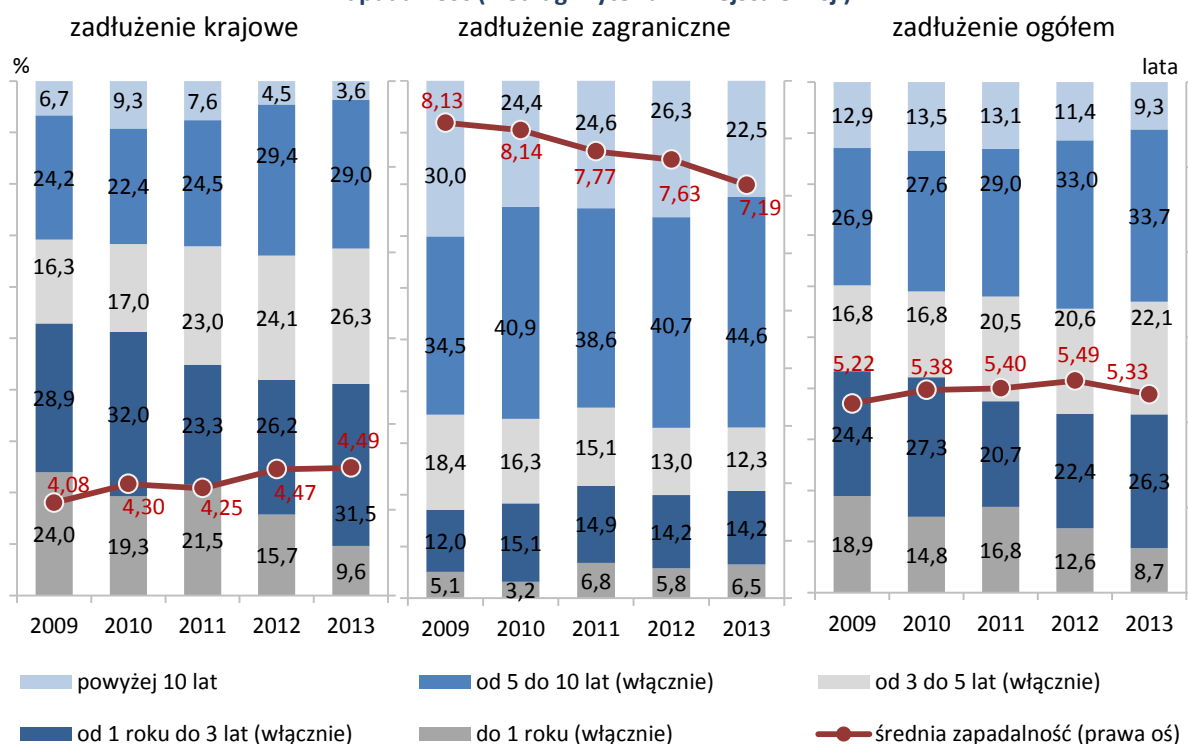
Źródło: dane MF.

Zadłużenie zagraniczne Skarbu Państwa według kryterium miejsca emisji na koniec 2013 r. wyniosło 253,8 mld zł i było o 1,1% większe niż rok temu. Zadłużenie zagraniczne stanowiło 30,3% długu Skarbu Państwa. Głównym instrumentem zaciągania zagranicznego długu SP pozostawały wyemitowane za granicą skarbowe papiery wartościowe, których wartość na koniec 2013 r. wyniosła 193,8 mld zł. Znaczącą część zadłużenia zagranicznego stanowiły także kredyty zaciągnięte w Międzynarodowych Instytucjach Finansowych w kwocie 59,9 mld zł. Udział obydwu instrumentów w zagranicznym długu Skarbu Państwa ukształtował się na poziomie odpowiednio 76,4% i 23,6%.

Jednym z istotnych elementów zarządzania ryzykiem długu Skarbu Państwa jest jego zapadalność. Średni wskaźnik zapadalności dla całego długu Skarbu Państwa, po okresie wzrostu w latach 2010-2012, zmniejszył się nieznacznie w 2013 r. do poziomu 5,33 roku. Na jego pogorszenie miał wpływ spadek średniej zapadalności długu zagranicznego (z 7,63 roku do 7,19 roku), który został złagodzony nieznacznym wzrostem średniej zapadalności długu krajowego (z 4,47 roku do 4,49 roku). W strukturze zadłużenia Skarbu Państwa w 2013 r. nastąpił nieznaczny spadek udziału instrumentów o faktycznym terminie wykupu powyżej 5 lat (o 1,4 p. proc.). Zadłużenie zagraniczne opiera się głównie na instrumentach długoterminowych (o faktycznym terminie wykupu powyżej 5 lat) – ich udział na koniec 2013 r. wyniósł 67,1%, tj. o 0,1 p. proc. więcej niż przed rokiem. Instrumenty o faktycznym terminie wykupu powyżej 5 lat stanowiły 32,6% w strukturze zadłużenia krajowego Skarbu Państwa, a ich udział zmniejszył się o 1,3 p. proc. w relacji do poprzedniego roku. Dużą część

zadłużenia krajowego SP stanowiły instrumenty o faktycznym terminie wykupu poniżej 3 lat, tj. 41,1%, choć udział ten zmniejszył się o 0,8 p. proc. w stosunku do roku 2012. Ważną kwestią z punktu widzenia zarządzania ryzykiem długu Skarbu Państwa jest równomierny rozkład wykupów długu Skarbu Państwa w czasie. Dążenie do jego osiągnięcia przejawiało się m. in. w odpowiednim doborze terminów zapadalności nowych emisji oraz stosowaniu przetargów zamiany.

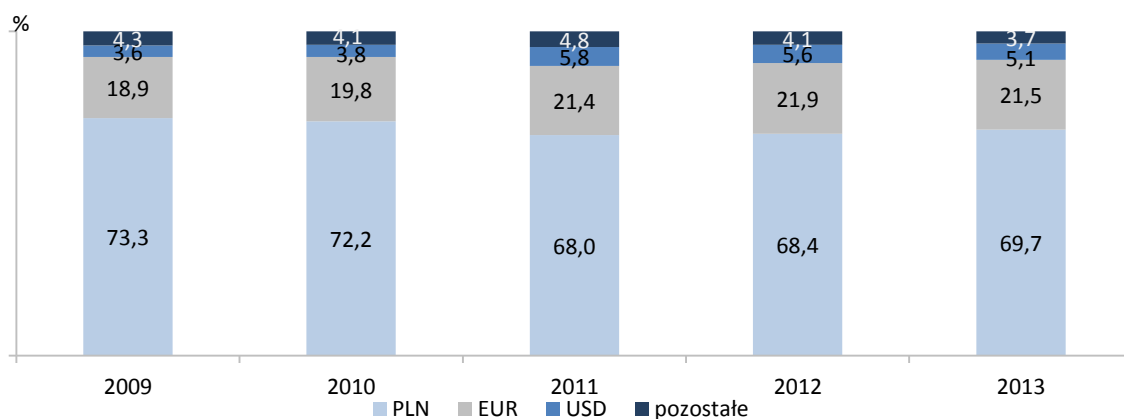
Wykres 87. Struktura zadłużenia Skarbu Państwa (według faktycznych terminów wykupu) oraz średnia zapadalność (według kryterium miejsca emisji)

Źródło: dane MF.

Udział zadłużenia Skarbu Państwa nominowanego w polskiej walucie w długi Skarbu Państwa ogółem na koniec 2013 r. wyniósł 69,7% i był o 1,3 p. proc. wyższy niż przed rokiem. Natomiast udział zadłużenia Skarbu Państwa w walutach obcych nieznacznie się zmniejszył: w EUR o 0,4 p. proc. do poziomu 21,5%, w USD o 0,5 p. proc. i w pozostałych walutach o 0,4 p. proc.

Wykres 88. Struktura walutowa długu Skarbu Państwa

Źródło: dane MF.

IV. SYSTEM FINANSOWY

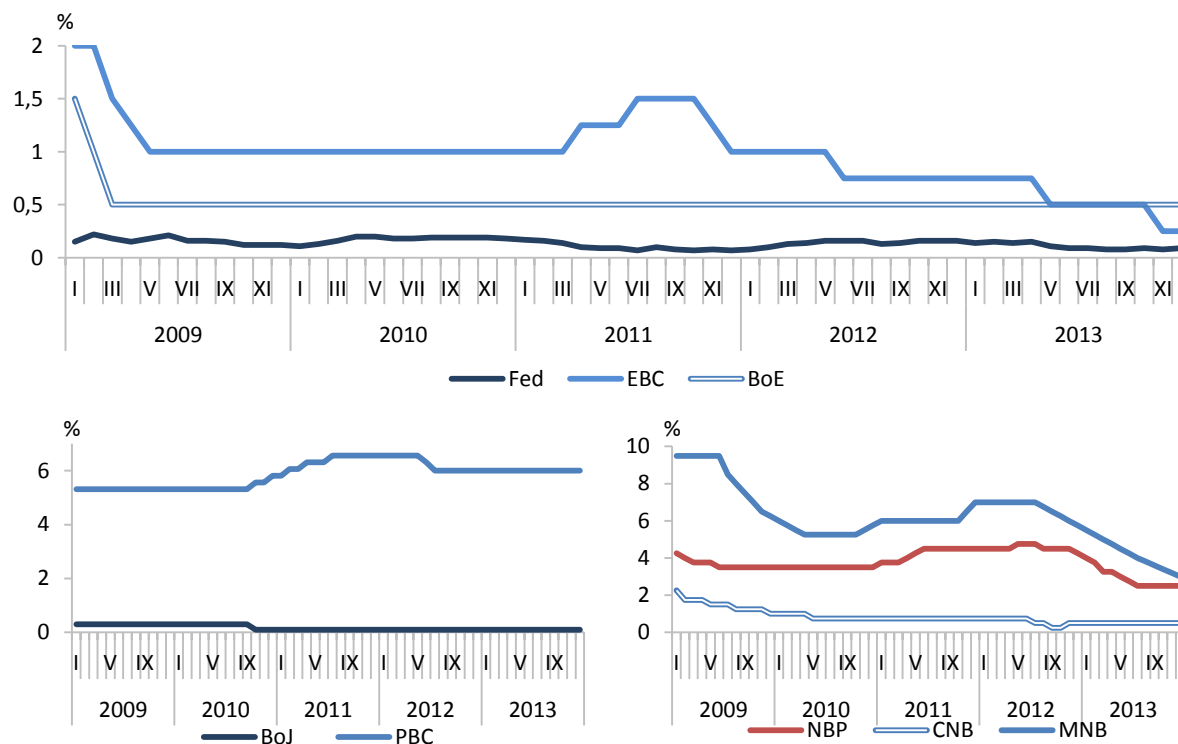
1. SYTUACJA NA GLOBALNYCH RYNKACH FINANSOWYCH

W 2013 r. na globalnych rynkach finansowych utrzymywała się niepewność, związana z szeregiem czynników ryzyka, uwarunkowanych sytuacją makroekonomiczną. Szczególnie istotne były słaby wzrost gospodarczy oraz napięcia związane z przedłużającym się kryzysem zadłużeniowym w strefie euro. Jednocześnie sygnały ożywienia gospodarki amerykańskiej oraz postępy w konsolidacji fiskalnej w niektórych krajach rozwiniętych działały uspokajająco na rynki finansowe. Na ich nastroje wpływ miała sytuacja gospodarki amerykańskiej oraz polityka monetarna Fed, w tym zapowiedź z połowy roku dotycząca wygaszenia zakupu aktywów. Komunikat Fed miał istotne znaczenie dla światowych rynków finansowych, wpływając m.in. na mniej lub bardziej gwałtowne zmiany indeksów giełdowych i kursów walut. Przy czym zapowiedź ograniczenia skupu w mniejszym stopniu oddziaływała na sytuację w USA niż w krajach strefy euro, gdyż została odebrana jako skutek dobrych prognoz dla gospodarki amerykańskiej. Stanowisko Federalnego Komitetu do spraw Operacji Otwartego Rynku (FOMC) wywołało wzrost awersji rynków finansowych do ryzyka, co w połączeniu ze słabościami strukturalnymi niektórych gospodarek uwidoczniło się w osłabieniu ich walut, wzroście rentowności obligacji skarbowych oraz spadkach na giełdach¹²⁹.

POLITYKA MONETARNA

W 2013 r. polityka monetarna gospodarek rozwiniętych była kontynuowana m.in. poprzez dalsze utrzymywanie głównych stóp procentowych na niskim poziomie. Wobec ograniczeń narzędzi konwencjonalnych, poprawa efektywności rynku finansowego była przeprowadzana za pomocą niestandardowych polityk monetarnych, w tym poluzowania warunków płynnościowych¹³⁰.

Wykres 89. Podstawowe stopy procentowe banków centralnych

Źródło: dane Fed, EBC, NBP, MNB, global-rates.com, deltastock.com

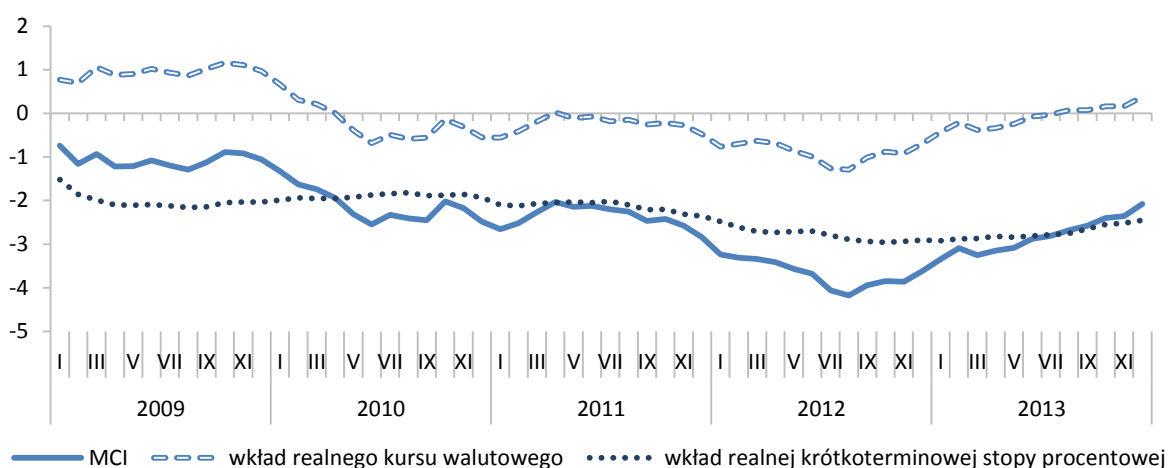
¹²⁹ EBC, *Raport roczny 2013 r.*, (2014), Frankfurt, s. 20-21, 46-47.

¹³⁰ MFW, *World Economic Outlook (WEO), Recovery Strengthens, Remains Uneven*, (2014), Waszyngton, s. vii.

Stopa docelowa funduszy federalnych w USA nie przekraczała 0,25%. Utrzymanie niskich stóp procentowych spowodowane było przede wszystkim niską inflacją i wysokim bezrobociem. Niekorzystna sytuacja makroekonomiczna warunkowała kontynuację luzowania monetarnego¹³¹, co było zgodne z zapowiedzią z początku 2012 r., po posiedzeniu FOMC, utrzymywania wysokości stóp na poziomie bliskim zera do końca 2014 r.¹³².

Europejski Bank Centralny (EBC) również utrzymywał stopy procentowe na rekordowo niskim poziomie. Rada Prezesów dwukrotnie, w maju i listopadzie, obniżyła stopę podstawowych operacji refinansujących i stopę kredytu w banku centralnym¹³³. W związku z przeprowadzeniem na przełomie 2011 r. i 2012 r. dwóch 3-letnich dłuższych operacji refinansujących (LTRO)¹³⁴, po upływie ich zapadalności zapowiedziane zostało utrzymanie płynności Eurosystemu przynajmniej do połowy 2015 r. Operacje te wpłynęły na poprawę transmisji stóp procentowych i zmniejszenie napięć na rynkach finansowych. Ponadto łagodząco na sytuację strefy euro działała zapowiedź EBC z 2012 r. o możliwości skupu europejskich obligacji OMT¹³⁵. Z dostępnych EBC narzędzi polityki pieniężnej w 2013 r. sięgnięto m.in. po: podstawowe operacje refinansujące (MRO), dłuższe operacje refinansujące (LTRO) oraz operacje dostrajające, operacje depozytowo-kredytowe banku centralnego oraz rezerwy obowiązkowe¹³⁶. Poluzowanie monetarne znalazło odzwierciedlenie w kształtowaniu się kursu walutowego i krótkoterminowej stopy procentowej. Wskaźnik MCI¹³⁷, ujmujący syntetycznie¹³⁸ kształtowanie się realnych krótkoterminowych stóp procentowych oraz realnego kursu, wskazywał na trend wzrostowy, wynikający z mniej ekspansywnej polityki EBC.

Wykres 90. Wskaźnik MCI dla strefy euro i jego składowe

Źródło: dane KE.

Bank centralny Japonii (BoJ) prowadził poluzowanie ilościowe i jakościowe (QQE), co miało miejsce równoległe z impulsem fiskalnym i reformami strukturalnymi. Szczegóły programu zostały ogłoszone na początku II kw. 2013 r., z jednoczesnym wygaszeniem programu zakupu aktywów

¹³¹ EBC, *Raport roczny 2013 r.*, (2014), Frankfurt, s. 24.

¹³² Fed, *Board of Governors of the Federal Reserve System* (20.01.2012 r.), www.federalreserve.gov

¹³³ EBC, *Raport roczny 2013 r.*, (2014), Frankfurt, s. 14.

¹³⁴ W grudniu 2011 r. Europejski Bank Centralny rozpoczął emisję trzyletnich niskoprocentowych pożyczek dla banków komercyjnych w ramach operacji długoterminowego finansowania (LTRO – ang. *Long Term Refinancing Operation*).

¹³⁵ EBC, *Raport roczny 2013 r.*, (2014), Frankfurt, s. 17.

¹³⁶ EBC, *Raport roczny 2013 r.*, (2014), Frankfurt, s.17, 89-97.

¹³⁷ Ang. *Monetary Conditions Index* - wskaźnik MCI obliczany jest jako średnia ważona realnej krótkoterminowej stopy procentowej i realnego efektywnego kursu walutowego w stosunku do ich wartości w okresie bazowym.

http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/conditions/index_en.htm

¹³⁸ Wzrost wartości wskaźnika wskazuje na poluzowanie warunków monetarnych, zaś obniżenie – na ich zaostrzenie.

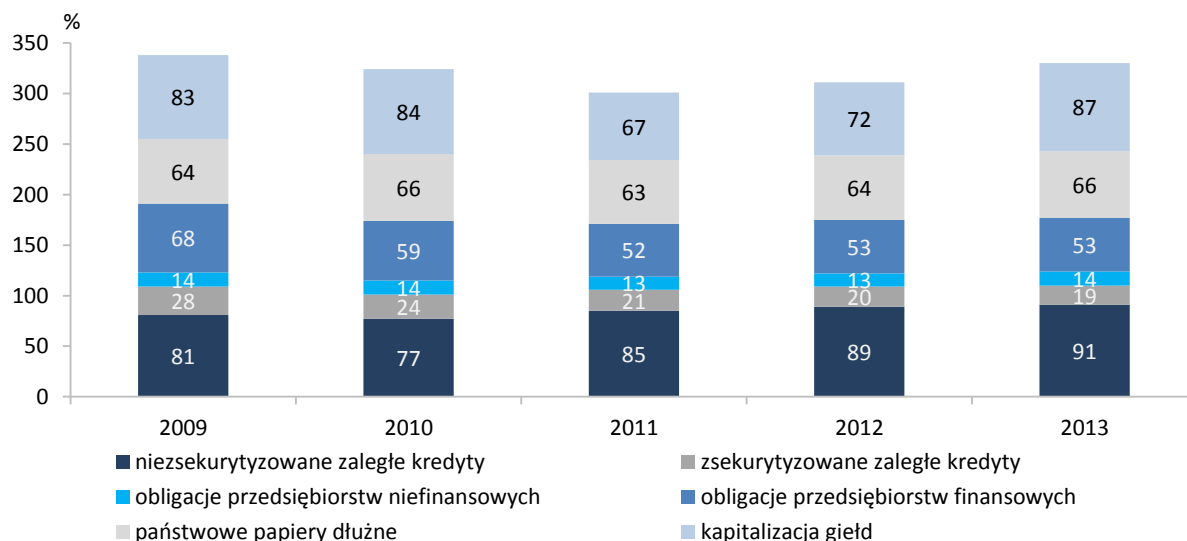
z początku 2013 r. Program luzowania ilościowego i jakościowego poprzez trzy kanały (stóp procentowych, wzrost oczekiwań inflacyjnych oraz zrównoważenie struktury papierów wartościowych instytucji finansowych) miał poprawić sytuację sektora finansowego i wprowadzić Japonię na ścieżkę wzrostu gospodarczego¹³⁹.

Zapowiedź wygaszenia zakupu aktywów przez Fed miała wpływ na sytuację szeregu gospodarek rozwijających się. W powiązaniu ze słabościami strukturalnymi gospodarek Indii i Indonezji spowodowała wzrost presji inflacyjnej, co pociągnęło za sobą zacieśnienie fiskalne w obu tych krajach. Stanowiły one wyjątek na tle znacznej części państw azjatyckich, których banki centralne utrzymały stopy procentowe na niezmiennym (lub nawet niższym) poziomie, jak w przypadku Chin, w których pozostały one niezmiennie przez cały 2013 r.¹⁴⁰.

RYNKI FINANSOWE

Globalne aktywa finansowe w końcu 2013 r. według szacunkowych danych wyniosły 242 bln USD, co oznaczało wzrost o 18 bln USD, czyli 8,0% w relacji do ich wartości na koniec 2012 r. W relacji do PKB światowego zwiększyły swój poziom - w końcu 2013 r. wynosiły one 330% (wobec 311% PKB w 2012 r.)¹⁴¹.

Wykres 91. Globalne aktywa finansowe w relacji do światowego PKB

Źródło: Deutsche Bank, *The Random Walk, Mapping the World's Financial Markets 2014*, (2014).

Sytuacja na światowych giełdach zmieniała się w następstwie rozwoju sytuacji w gospodarce amerykańskiej, tj. zwiększenia górnego limitu zadłużenia Stanów Zjednoczonych oraz działań Fed. W I połowie 2013 r. wzrosty na giełdzie w USA były znacznie wyższe niż w krajach strefy euro, co było spowodowane m.in. lepszymi perspektywami ożywienia gospodarczego. W strefie euro nastąpiła materializacja ryzyka bardzo niskiej inflacji, budząca obawy wystąpienia deflacji¹⁴². Ograniczenie niestandardowej polityki amerykańskiej wprowadziło element niestabilności na rynkach finansowych, zwiększając awersję do ryzyka i przede wszystkim odpływ kapitału z części krajów rozwijających się. Komunikat FOMC o ograniczeniu skupu obligacji oddziaływał nie tylko na sytuację krajów rozwijających się, ale wpłynął też na strefę euro i to silniej niż na USA. Wiązało się to m.in. z poprawą

¹³⁹ MFW, *Global Financial Stability Report, Moving from Liquidity- to Growth-Driven Markets*, (2014), Waszyngton, s. 7.

¹⁴⁰ EBC, *Raport roczny 2013 r.*, (2014), Frankfurt, s. 21-22, 26.

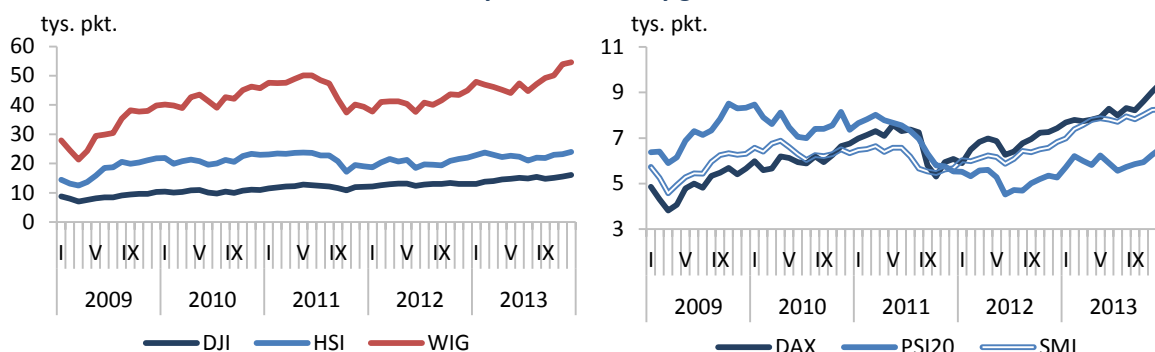
¹⁴¹ Deutsche Bank, *The Random Walk, Mapping the World's Financial Markets 2014*, (2014), Frankfurt, s. 1-2.

¹⁴² MFW, *World Economic Outlook (WEO), Recovery Strengthens, Remains Uneven*, (2014), Waszyngton, s. v-vi.

sytuacji makroekonomicznej w tym kraju, podczas, gdy dane gospodarcze ze strefy euro okazały się mniej korzystne od przewidywań.

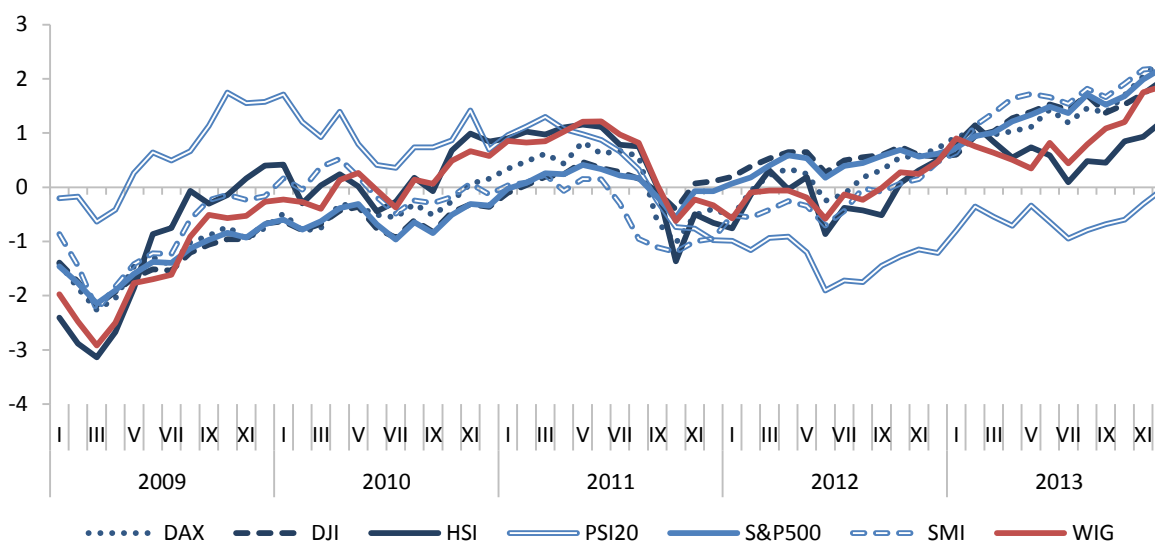
Wysoki poziom zadłużenia finansów publicznych krajów rozwiniętych był czynnikiem powodującym niepewność inwestorów co do poprawy koniunktury gospodarczej na świecie. Jednakże postępy w konsolidacji fiskalnej w strefie euro oraz w pozostałych krajach UE wpłynęły na niewielką poprawę nastrojów rynkowych. Wzrosty na giełdach światowych uwarunkowane były również zmniejszeniem ryzyk związanych z polepszeniem się sytuacji gospodarki europejskiej oraz zwiększeniem się akcji kredytowej dla przedsiębiorstw w tym regionie. Nastąpił szybszy wzrost cen akcji przedsiębiorstw sektora finansowego niż niefinansowego¹⁴³.

Wykres 92. Indeksy giełd

Źródło: opracowanie na podstawie stooq.pl

Wykres 93. Znormalizowane indeksy giełd

Źródło: opracowanie na podstawie stooq.pl

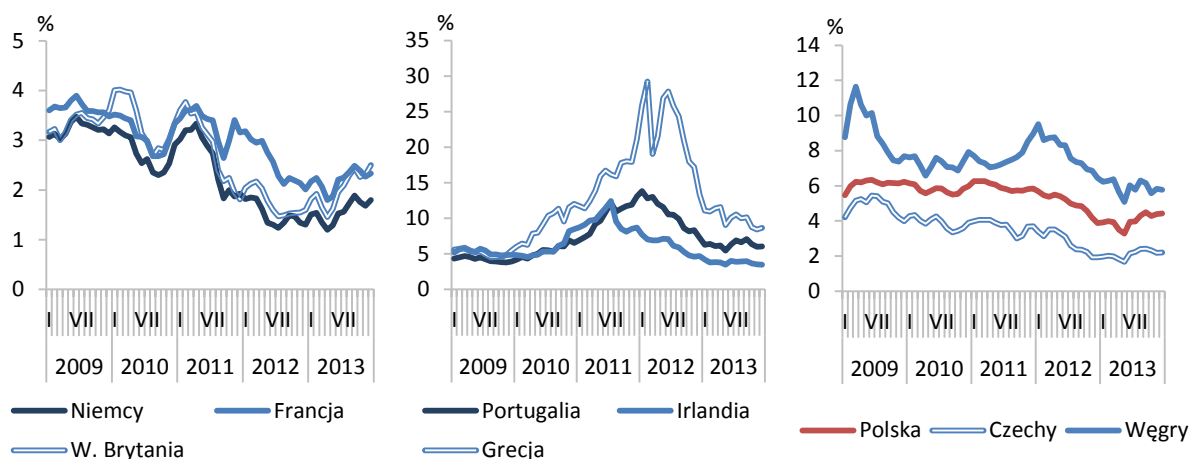
Długoterminowe obligacje amerykańskie w I kwartale 2013 r. zwiększyły swoją rentowność. Podobnie rentowność 10-letnich obligacji skarbowych państw europejskich o najwyższym ratingu agencji Fitch¹⁴⁴ wzrosła, ale mniej niż w USA. Następnie, po lepszych prognozach makroekonomicznych i uruchomieniu pomocy dla Cypru, w II kwartale 2013 r. spadły one do najniższego poziomu w historii. Podobny kierunek zmian został odnotowany dla obligacji rządu USA, jednak ich zakres był znacznie mniejszy, gdyż wahania rentowności stabilizowały lepsze niż dla strefy euro dane gospodarcze. Wzrost rentowności obligacji skarbowych obu tych gospodarek

¹⁴³ EBC, *Raport roczny 2013 r.*, (2014), Frankfurt, s. 35, 45-47.

¹⁴⁴ Tj. Austrii, Finlandii, Niemiec, Luksemburga i Holandii (oraz do lipca 2013 r. Francji).

w połowie 2013 r. tłumaczony był zapowiedziami Fed o ograniczeniu skupu obligacji w ramach programu luzowania ilościowego¹⁴⁵.

Wykres 94. Rentowność obligacji 10-letnich

Źródło: dane Eurostatu.

W porównaniu z 2012 r. uległy pogorszeniu warunki finansowania dla rynków wschodzących, co w połączeniu z wewnętrznymi i zewnętrznymi nierównowagami części gospodarek, spowodowało zmiany wyceny ryzyka i odpływ kapitału z tej grupy krajów. Pomimo, że słabości fundamentów niektórych gospodarek były znane wcześniej, w związku z perspektywą ożywienia gospodarek rozwiniętych, to one zaczęły wzbudzać większe zainteresowanie inwestorów¹⁴⁶.

DZIAŁALNOŚĆ KREDYTOWA BANKÓW

W 2013 r. podaż pieniądza w strefie euro wzrosła, jednak dynamika tego procesu była słaba. Jednocześnie wartość kredytów, zarówno dla sektora publicznego, jak i przedsiębiorstw, spadała. Równolegle zwiększyła się wartość depozytów przedsiębiorstw. Przyczyny spadku kredytów miały podłoże zarówno cykliczne, jak i strukturalne.

W 2013 r. koszt kredytu dla przedsiębiorstw niefinansowych był stabilny. W pierwszej połowie roku odnotowano złagodzenie warunków kredytowania, jak również wzrost popytu na pożyczki oraz inwestycje z ich strony. Sytuacja ta uwarunkowana była lepszymi niż w ubiegłym roku nastrojami rynków finansowych oraz zwiększeniem apetytu na ryzyko przedsiębiorstw niefinansowych¹⁴⁷. Jednak w II połowie roku, po sygnałach o dostosowaniu monetarnym Fed z maja i czerwca, zwiększyły się obawy odnośnie ryzyk kredytowych¹⁴⁸.

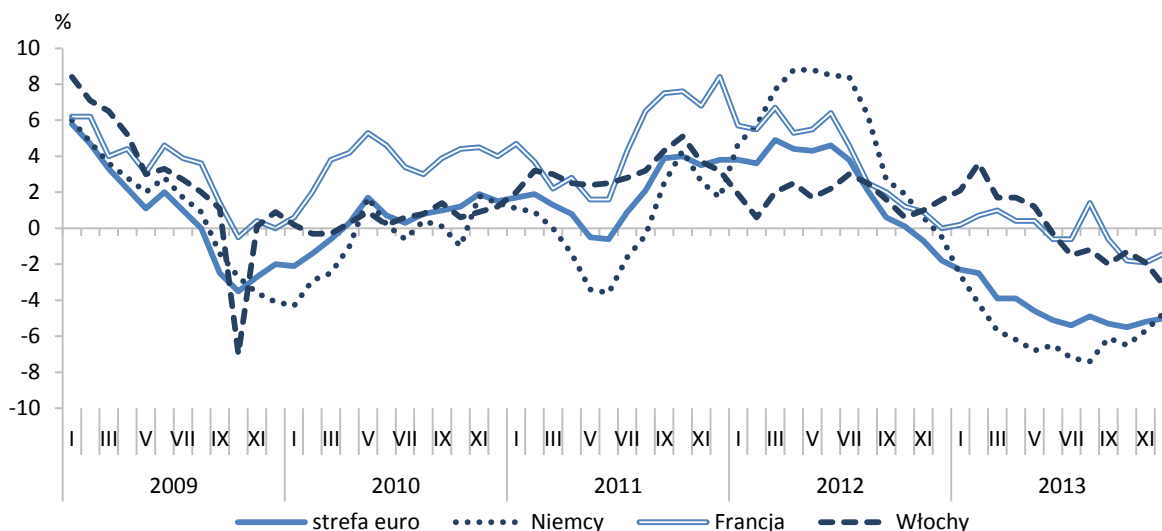
¹⁴⁵ EBC, *Raport roczny 2013 r.*, (2014), Frankfurt, s. 43-46.

¹⁴⁶ MFW, *World Economic Outlook, Recovery Strengthens, Remains Uneven*, (2014), Waszyngton, s. xv, 1.

¹⁴⁷ EBC, *Raport roczny 2013 r.*, (2014), Frankfurt, s. 20-23, 26-27, 49-50.

¹⁴⁸ MFW, *Global Financial Stability Report, Moving from Liquidity- to Growth-Driven Markets*, (2014), Waszyngton, s. 18.

Wykres 95. Zmiana działalności kredytowej dla rezydentów strefy euro

Źródło: dane EBC.

NADZÓR FINANSOWY

W 2013 r. w dalszym ciągu przed Unią Europejską stała kwestia rewizji bilansów bankowych. Wątpliwości budziła jakość części kredytów i ewentualność rekapitalizowania słabych banków. W strefie euro trwał proces tworzenia unii bankowej. Jednym z elementów tego procesu były zaawansowane prace nad utworzeniem niezależnego Mechanizmu Pojedynczej Rezolucji (*Single Resolution Mechanism*)¹⁴⁹, czyli narzędzia zarządzania niestabilnością banków¹⁵⁰. Kontynuowane było wzmacnianie działania polityki mikro- i makroostrożnościowej¹⁵¹. W Unii Europejskiej 27 czerwca 2013 r.¹⁵² opublikowany został pakiet składający się z rozporządzenia¹⁵³ oraz dyrektywy¹⁵⁴, określanych jako CRDIV/CRR, który zmodyfikował i wprowadził do prawodawstwa unijnego zespół standardów polityki nadzoru ostrożnościowego (tzw. Bazylea III)¹⁵⁵. W połowie 2013 r. nastąpiło też zastąpienie tymczasowych instytucji, tj. Europejskiego Mechanizmu Stabilizacji Finansowej (EFSM) oraz Europejskiego Instrumentu Stabilności Finansowej (EFSF), przez Europejski Mechanizm Stabilizacyjny (ESM), czyli stały element systemu antykrzysowego zarządzania ryzykiem.

¹⁴⁹ KE, *Single Resolution Mechanism*, http://ec.europa.eu/internal_market/finances/banking-union/single-resolution-mechanism/index_en.htm

¹⁵⁰ MFW, *World Economic Outlook (WEO), Recovery Strengthens, Remains Uneven*, (2014), Waszyngton, s. xvi, 20-21, 154.

¹⁵¹ GUS, *Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2011 r. na tle procesów w gospodarce światowej*, (2012), Warszawa, s. 122-3.

http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/OZ_sytu_makroek_w_PL_w_2011_na_tle_proce_w_gospo_swiat_.pdf

¹⁵² Przepisy weszły w życie z początkiem 2014 r.

¹⁵³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych.

¹⁵⁴ Dyrektywa w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywę 2006/48/WE oraz 2006/49/WE.

¹⁵⁵ M. Brzozowski, *CRD IV, CRR – instrumenty makroostrożnościowe*, (2014), NBP, Warszawa, s. 3-7, 21-23.

2. SYTUACJA NA RYNKU FINANSOWYM W POLSCE

RYNEK FINANSOWY

Pomimo niekorzystnych uwarunkowań zewnętrznych na światowych rynkach finansowych utrzymujących się przez znaczną część roku 2013, polski system finansowy został wzmocniony, stał się jednym ze stabilniejszych i perspektywicznych rynków finansowych w Europie.

W Polsce w 2013 r. sytuacja na rynku finansowym była stabilna. Wartość aktywów systemu finansowego w Polsce z końcem 2013 r. wynosiła 2 104,3 mld zł, tj. wzrosła o 7,4% w relacji do roku poprzedniego. Wartość aktywów instytucji finansowych sektora finansowego była wyższa w każdej z grup podmiotów funkcjonujących na polskim rynku finansowym. Najwyższy udział w rynku w 2013 r. miał sektor bankowy, tj. banki komercyjne i spółdzielcze oraz oddziały instytucji kredytowych – łącznie 66,8% (wobec 68,9% w 2012 r.). Wzrost sumy bilansowej sektora bankowego w 2013 r. w Polsce wyniósł 4,1%. W końcu 2013 r. aktywa banków komercyjnych i spółdzielczych oraz oddziałów instytucji kredytowych wyniosły łącznie 1406,2 mld zł (1 350,2 mld zł w 2012 r.). W strukturze aktywów sektora bankowego dominowały aktywa banków komercyjnych (z oddziałami zagranicznymi), które wynosiły 1309,7 mld zł (wzrost o 3,6%). Aktywa banków spółdzielczych w 2013 r. ukształtowały się na poziomie 96,5 mld zł, wykazując wzrost o 12,5% w relacji do 2012 r.

Znaczący wzrost wartości aktywów (o 12,4%) w 2013 r. odnotowały spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK) z 16,9 mld zł do 19,0 mld zł.

Wartość aktywów zakładów ubezpieczeń w 2013 r. wzrosła o 4,9 mld zł (tj. o 3,0%) w porównaniu do roku poprzedniego i wyniosła 167,6 mld zł; z tego aktywa zakładów ubezpieczeń na życie wyniosły 101,7 mld zł (o 1,8% więcej), a zakładów ubezpieczeń majątkowych i pozostałych osobowych – 65,9 mld zł (o 4,9% więcej).

Aktywa netto otwartych funduszy emerytalnych w końcu 2013 r. wyceniono na poziomie 299,3 mld zł, tj. o 11,0% więcej niż rok wcześniej.

Wartość aktywów funduszy inwestycyjnych znacznie przewyższyła poziom z poprzednich lat. Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. aktywa te wzrosły do 212,2 mld zł (o 32,8%), a liczba funduszy inwestycyjnych zwiększyła się o 51 do łącznej liczby 639.

Tabl. 47. Aktywa instytucji finansowych w Polsce

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	w mld zł				
Banki komercyjne i spółdzielcze oraz oddziały instytucji kredytowych	1057,4	1159,4	1295,0	1350,2	1406,2
Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe	11,6	14,0	15,6	16,9	19,0
Sektor ubezpieczeniowy	139,1	145,2	146,2	162,7	167,6
Fundusze inwestycyjne	93,4	134,3	125,0	159,8	212,2
Otwarte Fundusze Emerytalne	179,0	221,3	224,7	269,6	299,3
Ogółem	1480,5	1674,2	1806,4	1959,2	2104,3

Źródło: dane KNF.

POLITYKA MONETARNA

Rada Polityki Pieniężnej (RPP) w 2013 r. ukierunkowywała swoje decyzje, związane z prowadzeniem polityki pieniężnej, na utrzymanie inflacji jak najbliżej celu inflacyjnego (2,5%)¹⁵⁶. Rada w podjętych decyzjach kierowała się oceną czynników determinujących procesy inflacyjne w horyzoncie oddziaływania polityki pieniężnej w danym roku.

¹⁵⁶ NBP, *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej na rok 2013*, (2014), Warszawa, s. 11.

Tabl. 48. Zmiany stóp procentowych w Polsce w 2013 r.

Wyszczególnienie	Stopy procentowe	Zmiana	Data	Uzasadnienie RPP
Stopa referencyjna	4,00	↓ 25p. b.	10.01.2013	- dane z rynku pracy potwierdzają osłabienie koniunktury - wzrost stopy bezrobocia - obniżenie inflacji CPI do 2,8% r/r do poziomu w pobliżu celu inflacyjnego NBP (2,5%)
Stopa lombardowa	5,50	↓ 25p. b.		
Stopa depozytowa	2,50	↓ 25p. b.		
Stopa redyskonta weksli	4,25	↓ 25p. b.		
Stopa referencyjna	3,75	↓ 25p. b.	07.02.2013	- dalsze spowolnienie wzrostu gospodarczego - osłabienie presji płacowej i inflacyjnej - ryzyko kształtowania się inflacji poniżej celu inflacyjnego NBP
Stopa lombardowa	5,25	↓ 25p. b.		
Stopa depozytowa	2,25	↓ 25p. b.		
Stopa redyskonta weksli	4,00	↓ 25p. b.		
Stopa referencyjna	3,25	↓ 50p. b.	07.03.2013	- utrzymywanie się niskiego wzrostu gospodarczego - spadek zatrudnienia, wzrost bezrobocia, ograniczona presja popytowa - większy od oczekiwań spadek inflacji CPI do 1,7% r/r, tj. poniżej celu inflacyjnego NBP
Stopa lombardowa	4,75	↓ 50p. b.		
Stopa depozytowa	1,75	↓ 50p. b.		
Stopa redyskonta weksli	3,50	↓ 50p. b.		
Stopa referencyjna	3,00	↓ 25p. b.	09.05.2013	- utrzymywanie się niskiego wzrostu gospodarczego - spadek zatrudnienia, wzrost stopy bezrobocia - obniżenie się inflacji CPI do poziomu 1,0% r/r, poniżej celu inflacyjnego NBP
Stopa lombardowa	4,50	↓ 25p. b.		
Stopa depozytowa	1,50	↓ 25p. b.		
Stopa redyskonta weksli	3,25	↓ 25p. b.		
Stopa referencyjna	2,75	↓ 25p. b.	06.06.2013	- zmniejszenie dodatniego wkładu eksportu netto do wzrostu PKB - spowolnienie popytu - spadek liczby pracujących, wzrost bezrobocia - inflacja CPI obniżyła się do poziomu 0,8% r/r, poniżej celu inflacyjnego NBP
Stopa lombardowa	4,25	↓ 25p. b.		
Stopa depozytowa	1,25	↓ 25p. b.		
Stopa redyskonta weksli	3,00	↓ 25p. b.		
Stopa referencyjna	2,50	↓ 25p. b.	04.07.2013	- wyraźne słabsze od oczekiwań tempo wzrostu PKB - wyhamowanie spadku zatrudnienia - inflacja CPI ponownie obniżyła się wyraźnie do poziomu 0,5% r/r, poniżej celu inflacyjnego NBP - niski wzrost sprzedaży detalicznej - wskaźniki koniunktury nie wskazują jednoznacznie na kierunek zmian aktywności gospodarczej
Stopa lombardowa	4,00	↓ 25p. b.		
Stopa depozytowa	1,00	↓ 25p. b.		
Stopa redyskonta weksli	2,75	↓ 25p. b.		

Źródło: opracowanie na podstawie komunikatów publikowanych po posiedzeniach RPP w 2013 r.

Rada Polityki Pieniężnej w pierwszej połowie 2013 r. podjęła pięciokrotnie decyzje o obniżeniu podstawowych stóp procentowych NBP łącznie o 1,50 p. proc. W lipcu 2013 r. Rada postanowiła obniżyć stopy procentowe NBP jeszcze o 0,25 p. proc. W pozostałym okresie 2013 r. RPP utrzymywała stopy procentowe na niezmiennym poziomie, oceniając, że wcześniejsze znaczące obniżki stóp procentowych będą sprzyjać ożywieniu gospodarczemu. W rezultacie stopa referencyjna NBP została obniżona z poziomu 4,25% w grudniu 2012 r. do 2,50% w grudniu 2013 r., tj. do najniższego poziomu w historii polityki pieniężnej Polski.

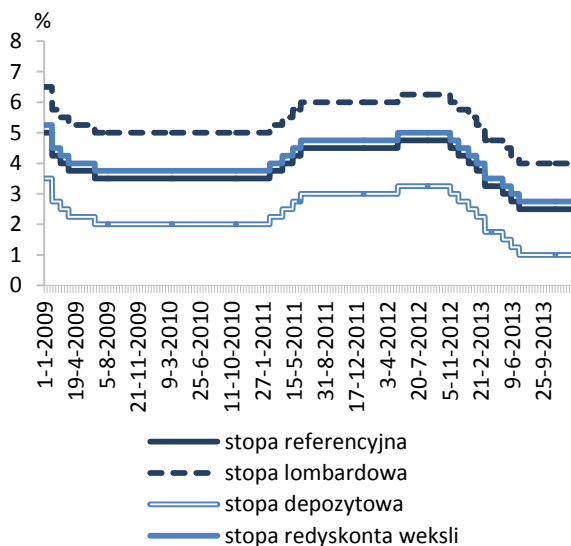
W komunikacie po posiedzeniu w grudniu 2013 r. Rada Polityki Pieniężnej oceniła, że wcześniejsze znaczące obniżki stóp procentowych oraz ich utrzymywanie na niezmiennym poziomie sprzyja ożywieniu gospodarczemu oraz stopniowemu powrotowi inflacji do założonemu celowi. Dane o PKB

potwierdziły kontynuację wzrostu gospodarczego oraz wskazywały na poprawę koniunktury. Po kilku kwartałach spadku – począwszy od III kw. 2013 r. nieznacznie wzrósł popyt krajowy, do czego przyczynił się wzrost konsumpcji oraz niewielkie zwiększenie inwestycji. Nastąpiło wyhamowanie niekorzystnych tendencji na rynku pracy: niewielkie obniżenie stopy bezrobocia w ujęciu rocznym, a także nieznacznie wzrosła dynamika wynagrodzeń w gospodarce polskiej. W związku z tym Rada postanowiła utrzymać stopy procentowe NBP na niezmiennym poziomie w kolejnych kwartałach, przynajmniej do końca pierwszego półrocza 2014 r.

W 2013 r. polityka pieniężna NBP była prowadzona w warunkach nadpłynności sektora bankowego¹⁵⁷. Krótkoterminowa płynność sektora bankowego (mierzona saldem emisji bonów pieniężnych NBP i operacji depozytowo-kredytowych) kształtowała się w granicach 123,5 – 129,0 mld zł. Wartość średnioroczna krótkoterminowej płynności sektora bankowego w 2013 r. wyniosła 126,5 mld zł, tj. wzrosła o 31,4% w porównaniu do 2012 r. W grudniu 2013 r. przyrost poziomu krótkoterminowej płynności sektora bankowego wyniósł 6,6 mld zł w porównaniu do grudnia roku poprzedniego. Dla wzrostu poziomu płynności w sektorze bankowym największe znaczenie miał wpływ skupu walut obcych przez NBP ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej oraz skup z rachunku walutowego Ministerstwa Finansów prowadzonego w NBP. Wpływ na zwiększenie płynności sektora bankowego miała także wpłata z zysku NBP za 2012 r. do budżetu państwa w wysokości 5,3 mld zł.

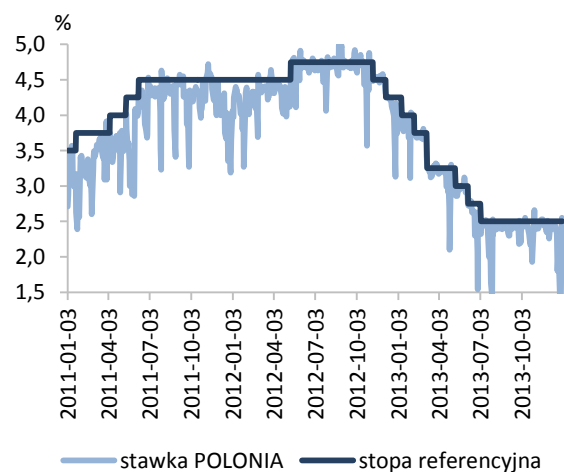
Stawka POLONIA w 2013 r. kształtowała się w pobliżu poziomu stopy referencyjnej NBP. Średnie absolutne odchylenie stawki POLONIA od stopy referencyjnej NBP wyniosło 18 p. b. (wobec 21 p. b. w 2012 r.)¹⁵⁸. Przyczyną poprawy odchylenia stawki POLONIA była stopniowa stabilizacja sytuacji na rynku międzybankowym.

Wykres 96 Stopy procentowe NBP

Źródło: dane NBP.

Wykres 97. Stawka POLONIA i stopa referencyjna NBP

Źródło: dane NBP.

W 2013 r. w ramach podstawowych operacji otwartego rynku NBP emitował bony pieniężne z 7-dniowym terminem zapadalności (średnia dzienna wartość wyniosła 124,2 mln zł i była wyższa od

¹⁵⁷ Nadpłynność sektora bankowego to nadwyżka środków pozostająca w sektorze bankowym ponad wymagany poziom rezerwy obowiązkowej. Miarą nadpłynności jest saldo przeprowadzanych przez bank centralny operacji otwartego rynku oraz depozytowo-kredytowych.

¹⁵⁸ NBP, *Raport Roczny 2013. Płynność sektora bankowego. Instrumenty polityki pieniężnej NBP*, (2014), Warszawa, s. 31.

średniego poziomu w 2012 r. o 29,9 mln zł). Ponadto NBP emitował w ramach operacji dostrajających bony pieniężne o krótszych terminach zapadalności (średnia dzienna wartość wyniosła 1,8 mln zł). W 2013 r. przeprowadzono 25 transakcji dostrajających otwartego rynku (o 2 więcej niż w 2012 r.).

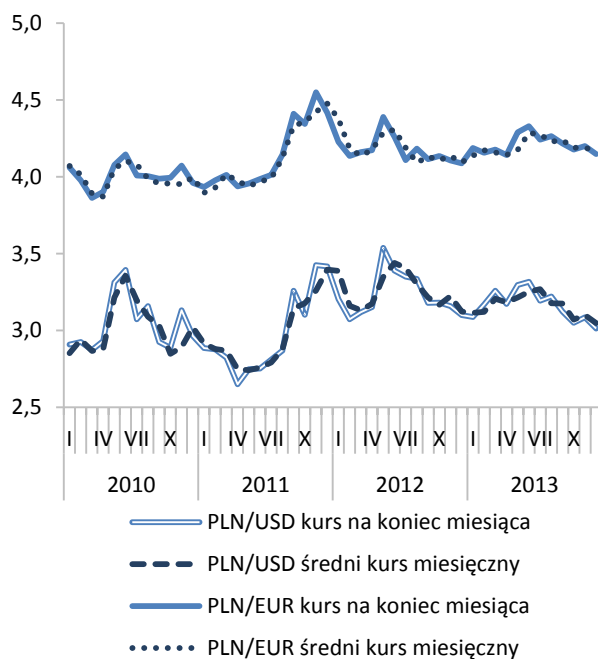
System rezerwy obowiązkowej przyczynia się do stabilizacji krótkoterminowych rynkowych stóp procentowych - w 2013 r. nie nastąpiły w nim zmiany. Podstawowa stopa rezerwy obowiązkowej wynosiła 3,5%¹⁵⁹, a wartość rezerw kształtowała się na poziomie 31,9 mld zł (wzrost o 6,5% w relacji do stanu z dnia 31 grudnia 2012 r.)

Współczynnik płynności krótkoterminowej systemu bankowego pozostawał stabilny i kształtował się znacznie powyżej wymaganej wartości minimalnej¹⁶⁰.

KURS WALUTOWY

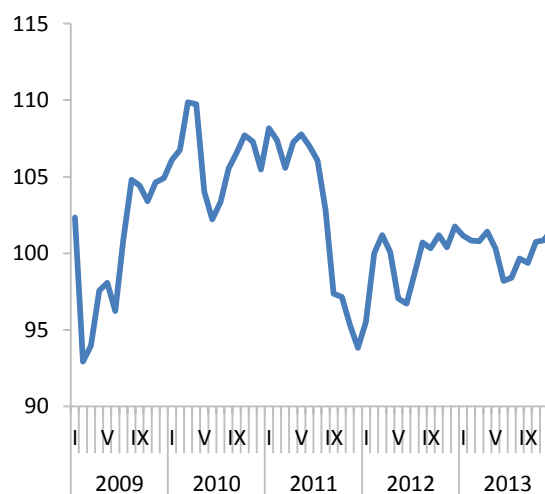
W I połowie 2013 r. kurs złotego względem euro i dolara amerykańskiego kształtował się głównie pod wpływem czynników zewnętrznych (kryzys cypryjski, zapowiedzi Rezerwy Federalnej o możliwości stopniowego wycofywania się z programu luzowania ilościowego). Kurs złotego nieco się osłabił z powodu m.in. słabszych wyników gospodarczych Polski w stosunku do oczekiwanych. W II półroczu 2013 r. miała miejsce aprecjacja kursu walutowego. Podstawą była publikacja poprawiających się danych makroekonomicznych, w tym znaczne ograniczenie poziomu deficytu na rachunku obrotów bieżących. Wpływ miały także dane strefy euro o lepszych niż uprzednio perspektywach wzrostu.

Wykres 98. Kursy walut PLN/USD i PLN/EUR

Źródło: dane NBP.

Wykres 99. Nominalny efektywny kurs złotego (1999=100)

Źródło: dane EBC.

Średni miesięczny kurs euro w grudniu 2013 r. wyniósł 4,18 zł i był na poziomie wyższym o 2,0% w porównaniu do grudnia 2012 r. Średniorocznie nominalny kurs euro wyniósł 4,20 zł. Średni

¹⁵⁹ Od środków złotych i środków w walutach obcych zgromadzonych na rachunkach bankowych, od środków uzyskanych z tytułu emisji papierów wartościowych.

¹⁶⁰ KNF, *Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, (2014), Warszawa, s. 29.

miesięczny kurs dolara w grudniu 2013 r. wyniósł 3,05 zł i był na poziomie o 2,4% niższym w porównaniu do grudnia 2012 r., zaś średniorocznie nominalny kurs dolara w 2013 r. wyniósł 3,16 zł.

Średnioroczny nominalny efektywny kurs złotego umocnił się względem dolara o 2,9% i franka szwajcarskiego o 1,8%, natomiast wobec euro nastąpiło nieznaczne osłabienie kursu złotego o 0,3%.

3. SEKTOR BANKOWY W POLSCE

CHARAKTERYSTYKA POLSKIEGO SEKTORA BANKOWEGO

Na koniec 2013 r. liczba podmiotów działających w polskim sektorze bankowym wyniosła 640 wobec 642 rok wcześniej. Działo 41 krajowych banków komercyjnych (o 4 mniej niż rok wcześniej). Funkcjonowało również 571 banków spółdzielczych (o 1 mniej). Oprócz banków działały oddziały instytucji kredytowych. Liczba tych oddziałów wyniosła 28 (o 3 więcej pomimo, że jeden oddział instytucji kredytowej zakończył działalność). Zmniejszenie liczby banków było spowodowane fuzjami i zmianami organizacyjnymi przeprowadzonymi przez ich właścicieli. W końcu 2013 r., w relacji do 2012 r., nastąpiło zmniejszenie zatrudnienia o 0,4% i liczby placówek banków o 0,7%.

Tabl. 49. Charakterystyka liczbowa sektora bankowego w Polsce

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
Banki komercyjne	47	45	41
Banki spółdzielcze	574	572	571
Oddziały instytucji kredytowych	21	25	28
Liczba placówek ¹⁶¹	13 921	15 412	15 305
Zatrudnienie	176 658	175 071	174 331

Źródło: dane KNF.

Udział pięciu największych banków w aktywach ogółem wzrósł w 2013 r. o 1,1 p. proc. Odnotowano również wzrost o 1,7 p. proc. udziału wartości depozytów tych banków w depozytach całego sektora bankowego. Istotnie zwiększył się udział pięciu największych banków w należnościach sektora niefinansowego (o 3,4 p. proc.). Na poziom koncentracji w sektorze bankowym wpłynęło między innymi przeprowadzone w 2013 r. połączenie jednego z pięciu największych banków pod względem aktywów z bankiem z początku drugiej dziesiątki listy banków.

Tabl. 50. Udziały pięciu największych banków w sektorze bankowym

Wyszczególnienie	2011	2012	2013
	w %		
W aktywach ogółem	44,3	45,0	46,1
W depozytach ogółem	45,4	44,2	45,9
W należnościach sektora niefinansowego	39,1	39,1	42,5

Źródło: dane KNF.

Współczynnik wypłacalności¹⁶² (*Capital Adequacy Ratio – CAR*) w polskim sektorze bankowym na koniec 2013 r. wyniósł 15,7% i wzrósł o 0,9 p. proc. w stosunku do końca 2012 r. Wszystkie banki utrzymywały współczynnik wypłacalności na poziomie przekraczającym ustawowe minimum, wynoszące 8,0%. Współczynnik wypłacalności wzrósł w bankach komercyjnych do 15,8% w 2013 r. z poziomu 14,8% w roku poprzednim. W bankach spółdzielczych wyniósł on 14,3% i był wyższy

¹⁶¹ Liczba oddziałów, filii, ekspozytur i innych placówek obsługi klienta oraz w latach 2012-2013 dodatkowo liczba placówek partnerskich.

¹⁶² Obliczany jako relacja skorygowanych funduszy własnych do wartości aktywów ważonych ryzykiem (uchwała nr 76/2010 KNF z 10 marca 2010 r., Dz. Urz. KNF nr z 2010 r., z późn. zm.).

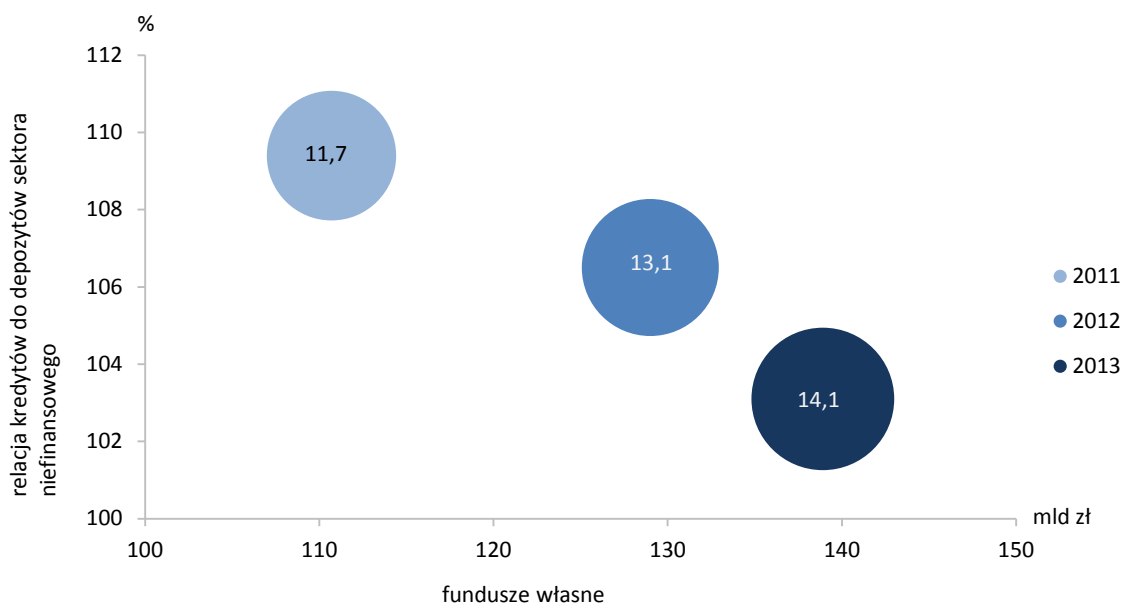
o 0,5 p. proc. Na koniec 2013 r. tylko 3 banki komercyjne (wobec 7 w 2012 r.) oraz 81 banków spółdzielczych (wobec 107 w 2012 r.) wykazało współczynnik wypłacalności na poziomie niższym niż 12%¹⁶³.

W 2013 r. sektor bankowy charakteryzował się znaczącym wzrostem funduszy własnych, których poziom zwiększył się o 7,5% w relacji do roku poprzedniego, osiągając w końcu roku wartość 138,6 mld zł. Było to spowodowane głównie przez zatrzymanie zysków z 2012 r., zgodnie z zaleceniami KNF. W bankach komercyjnych pozostało prawie 50%, a w spółdzielczych ponad 90% zysków z 2012 r. Rok wcześniej udział zysku zatrzymanego był wyższy i kształtował się na poziomie 70% w bankach komercyjnych oraz 95% w bankach spółdzielczych. W końcu 2013 r. w całym sektorze bankowym tylko jeden bank spółdzielczy nie spełniał wymogów minimalnych funduszy własnych; w 2012 r. wszystkie banki spełniały te wymogi.

Zwiększenie funduszy własnych przyczyniło się do wzrostu współczynnika Tier 1¹⁶⁴ do poziomu 14,1% z 13,1% w 2012 r., przy czym banki reprezentujące ponad 95% aktywów sektora posiadało ten współczynnik na poziomie wyższym niż 9% (jeden bank komercyjny i 15 banków spółdzielczych miało współczynnik Tier 1 niższy od 9%).

W 2013 r. odnotowano niższy poziom relacji kredytów do depozytów sektora niefinansowego. Współczynnik ten wyniósł 103,1% wobec 106,5% w 2012 r.

Wykres 100. Pozycja kapitałowa sektora bankowego w Polsce
(rozmiar znacznika – współczynnik Tier 1)

Źródło: opracowanie na podstawie KNF, *Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, (2014), Warszawa.

Pomimo wzrostu funduszy własnych, KNF przewidywała potrzebę dalszego wzmocnienia bazy kapitałowej sektora bankowego. W tym celu wydała stanowisko¹⁶⁵ odnośnie podziału zysku za 2013 r. W zaleceniu tym wskazano, że dywidendę w wysokości 100% wypracowanego w 2013 r. zysku netto będą mogły wypłacić wyłącznie te banki, które spełnią określone kryteria, m.in. utrzymają współczynnik wypłacalności powyżej 12%, a współczynnik Tier 1 powyżej 9%. Oba te współczynniki

¹⁶³ KNF, *Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, (2014), Warszawa, s. 27.

¹⁶⁴ Obliczany jako relacja skorygowanych funduszy własnych podstawowych do wartości aktywów ważonych ryzykiem.

¹⁶⁵ KNF, *Stanowisko KNF w sprawie polityki dywidendowej instytucji finansowych*, z dnia 10 grudnia 2013 r., Komunikat z 201. posiedzenia Komisji Nadzoru, (2013), Warszawa.

muszą spełniać powyższe kryteria zarówno na bieżąco, jak i według prognoz (w scenariuszu warunków skrajnych) na koniec 2014 r.

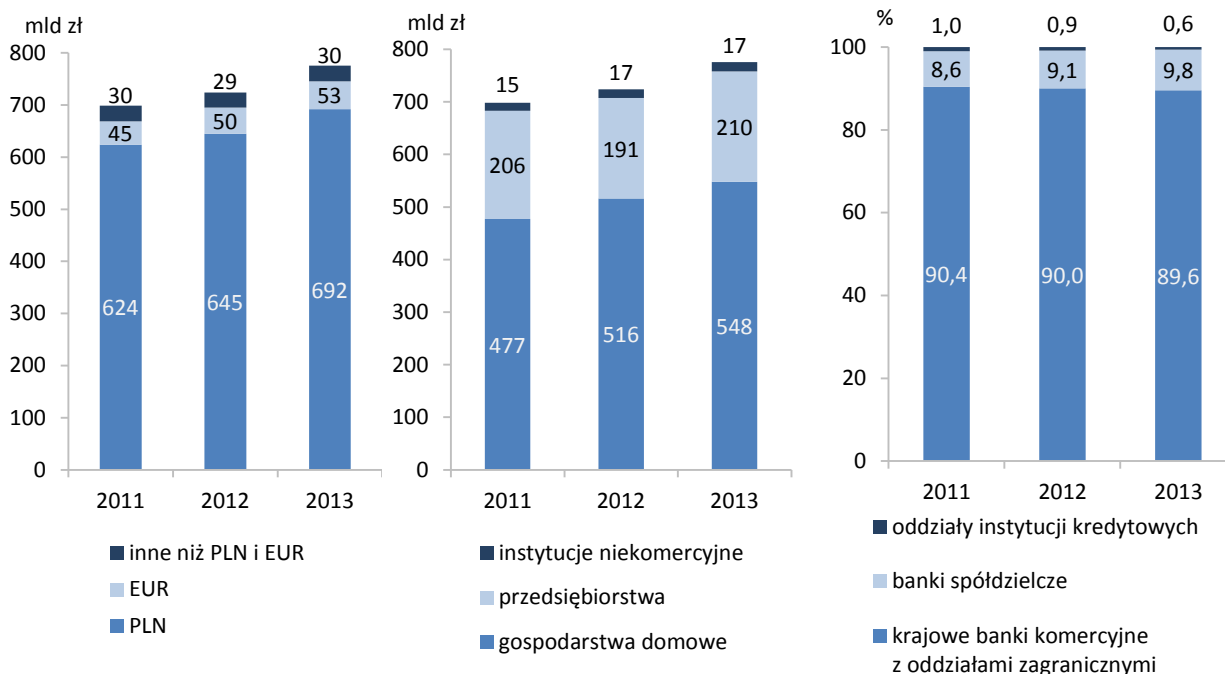
Przeprowadzone przez NBP w II kwartale 2014 r. testy warunków skrajnych¹⁶⁶ wykazały, że polski sektor bankowy (z wyjątkiem kilku banków) jest odporny na ewentualne szoki sytuacji makroekonomicznej i rynkowej. Zgodnie z przeprowadzonymi symulacjami, gdyby w okresie od II kwartału 2014 r. do IV kwartału 2016 r. wystąpił najgorszy scenariusz, to odpisy z tytułu utraty wartości kredytów mogłyby być większe o 0,4% aktywów sektora bankowego niż w normalnej sytuacji. Wynik odsetkowy byłby niższy o 0,3% aktywów sektora bankowego, a wynik finansowy netto o 0,7% aktywów sektora bankowego. Jednocześnie, utrzymanie funduszy własnych na odpowiednim poziomie wymagałoby dodatkowego dokapitalizowania banków o 1,9 mld zł.

DEPOZYTY

Depozyty sektora niefinansowego oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych na koniec 2013 r. wynosiły łącznie 830,8 mld zł, i były o 6,0% wyższe niż rok wcześniej. Depozyty sektora niefinansowego stanowiły 93,3% depozytów tych dwóch sektorów (wobec 92,4% rok wcześniej). Wartość depozytów sektora niefinansowego wyniosła 775,4 mld zł, co oznaczało ich wzrost o 7,1% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Analogicznie jak w latach poprzednich, w strukturze depozytów sektora niefinansowego przeważały depozyty gospodarstw domowych. Ich wartość wyniosła 548,2 mld zł i była wyższa o 6,2% niż w 2012 r. Depozyty przedsiębiorstw zwiększyły swoją wartość o 18,5 mld zł (o 9,7%) i wyniosły 209,7 mld zł. Na wzrost depozytów przedsiębiorstw wpłynęła m.in. poprawa ich sytuacji finansowej oraz ograniczona skłonność podmiotów gospodarczych do inwestowania w warunkach niepewnej koniunktury gospodarczej¹⁶⁷.

Wykres 101. Wartość i struktura depozytów sektora niefinansowego

Uwaga: na podstawie danych miesięcznych.

Źródło: dane KNF.

¹⁶⁶ NBP, *Raport o stabilności systemu finansowego*, (2014), Warszawa, s.74.

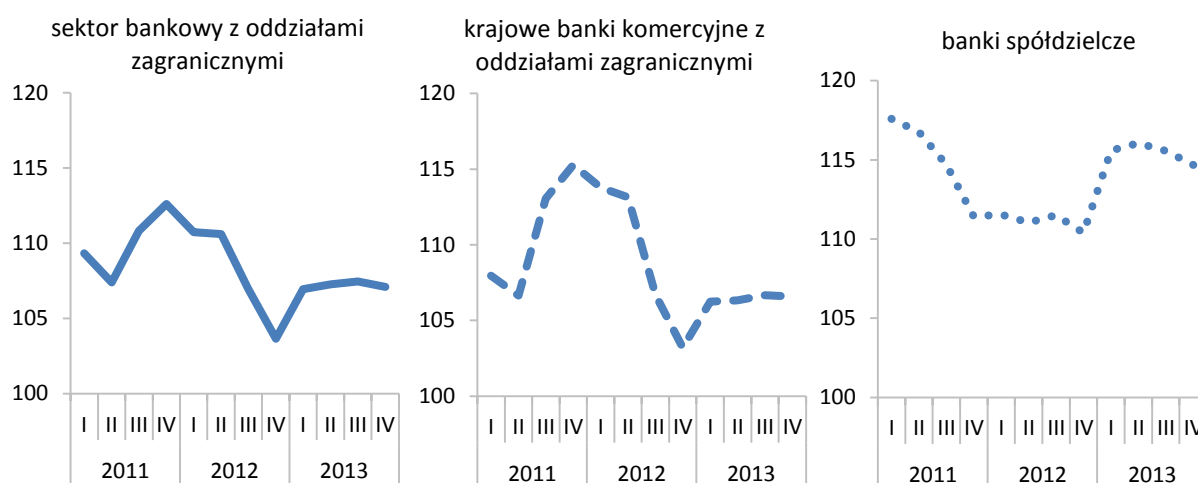
¹⁶⁷ KNF, *Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, (2014), Warszawa, s.53.

W strukturze depozytów sektora niefinansowego przeważały depozyty w walucie krajowej, których udział w końcu 2013 r. wyniósł 89,3%. Depozyty utrzymywane w euro stanowiły 6,8% tych depozytów. Przeważająca część depozytów sektora niefinansowego utrzymywana była w krajowych bankach komercyjnych, gdzie w końcu 2013 r. ulokowanych było 89,6 % (o 0,4 p. proc. mniej w relacji do 2012 r.) wszystkich depozytów tego sektora.

W 2013 r. roczna dynamika wartości depozytów sektora niefinansowego ustabilizowała się na wyższym poziomie niż w IV kwartale poprzedniego roku i w końcu 2013 roku była większa o 3,5 p. proc. niż rok wcześniej. W przypadku banków komercyjnych wzrost wyniósł 3,4 p. proc., natomiast w bankach spółdzielczych 4,3 p. proc.

Wykres 102. Dynamika depozytów sektora niefinansowego

(analogiczny okres roku poprzedniego=100)

Uwaga: na podstawie danych miesięcznych, stan na koniec kwartału.

Źródło: dane KNF.

KREDYTY

W portfelu kredytowym banków w końcu 2013 r. wartość kredytów brutto sektora niefinansowego oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych wynosiła 930,6 mld zł, w tym 837,8 mld zł to kredyty sektora niefinansowego. W 2013 r. odnotowano zmniejszenie do 30,0% z poziomu 31,5% w 2012 r., udziału kredytów walutowych w kredytach sektora niefinansowego.

Wartość kredytów dla gospodarstw domowych w końcu 2013 r. wyniosła 554,6 mld zł, a dla przedsiębiorstw 278,0 mld zł. Wyższym tempem wzrostu wartości kredytów w 2013 r. w obszarze sektora niefinansowego charakteryzowały się gospodarstwa domowe, dla których odnotowano wzrost o 4,0% w relacji do 2012 r. Kredyty dla przedsiębiorstw zwiększyły w tym samym czasie swą wartość o 2,1%.

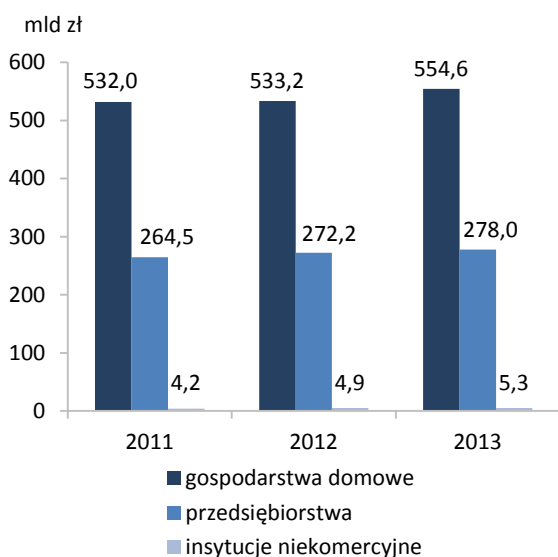
Na poziom wartości kredytów dla gospodarstw domowych w 2013 r. wpłynęło głównie zwiększenie wartości kredytów konsumpcyjnych osób prywatnych (o 2,3%) oraz wzrost wartości kredytów mieszkaniowych (o 4,3%). W przypadku walutowych kredytów mieszkaniowych odnotowano spadek ich wartości o 5,4%, natomiast wartość kredytów złotych wzrosła o 16,4%. Rozwój akcji kredytowej w obszarze kredytów mieszkaniowych w 2013 r. był uzależniony od sytuacji

na rynku nieruchomości oraz rekomendacji KNF dotyczących ograniczania ryzyka związanego z udzielaniem tego rodzaju kredytów¹⁶⁸.

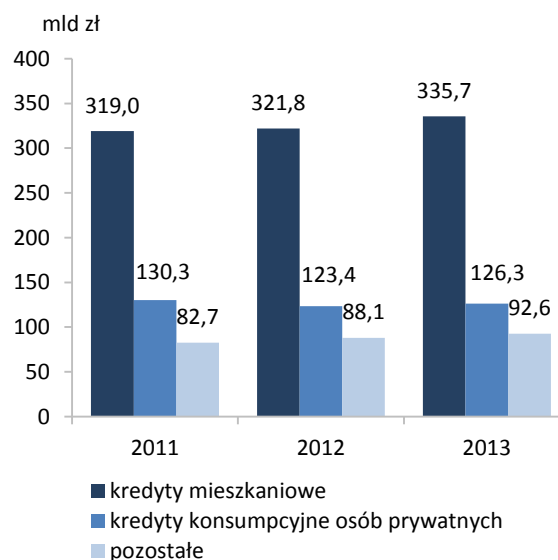
Pewien wpływ na wartość udzielonych w 2013 r. kredytów mieszkaniowych miało również zakończenie obowiązywania w 2012 r. Programu „Rodzina na Swoim”¹⁶⁹ (PRnS), a nowy Program „Mieszkanie dla Młodych” nie został jeszcze uruchomiony. W 2013 r. w ramach PRnS udzielano kredytów tylko na podstawie wniosków złożonych do końca 2012 r., co spowodowało, że liczba udzielonych kredytów w ramach tego programu zmniejszyła się z 45,8 tys. w 2012 r. do 10,6 tys. w 2013 r. Znacząco (o 5,9 mld zł) zmniejszyła się też wartość kredytów udzielonych w ramach tego programu, do 2,0 mld zł¹⁷⁰.

Wartość kredytów konsumpcyjnych osób prywatnych zwiększyła się ze 123,4 mld zł do 126,3 mld zł w 2013 r. Najwyższy wzrost w strukturze tych kredytów odnotowano dla „kredytów pozostałych” (o 5,5%), a wzrost wartości kredytów ratalnych wyniósł 2,1%. Stwierdzono natomiast obniżenie wartości kredytów samochodowych o 14,6% oraz kredytów w kartach kredytowych o 3,4%.

Wykres 103. Wartość bilansowa brutto kredytów sektora niefinansowego

Wykres 104. Kredyty dla gospodarstw domowych

Uwaga: na podstawie danych miesięcznych, stan na koniec roku.

Źródło: dane KNF.

Wartość kredytów dla przedsiębiorstw ogółem w końcu 2013 r. wyniosła 278,0 mld zł. Wyższe tempo przyrostu wartości udzielonych kredytów stwierdzono dla dużych przedsiębiorstw, dla których wartość kredytów wzrosła o 6,1% i ukształtowała się na poziomie 114,0 mld zł. Stanowiło to 41,0% wartości bilansowej brutto kredytów udzielonych przedsiębiorstwom ogółem (o 1,6 p. proc. więcej niż rok wcześniej). Wartość kredytów dla MSP obniżyła się o 0,5% i wyniosła 163,9 mld zł. Analogicznie jak w poprzednich latach, w strukturze kredytów dla przedsiębiorstw przeważały kredyty operacyjne, których poziom prawie nie zmienił się w ciągu roku (spadek o 0,1%). Największy wzrost wartościowo w 2013 r., spośród kredytów dla przedsiębiorstw ogółem odnotowano w kredytach inwestycyjnych, o 5,4 mld zł (o 6,6%) do 87,0 mld zł. Najwyższą dynamikę w strukturze

¹⁶⁸ Rekomendacja S dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi finansującymi nieruchomości oraz zabezpieczonymi hipotecznie i Rekomendacja T dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych.

¹⁶⁹ KNF, Raport o sytuacji banków w 2013 r., (2014), Warszawa, s. 42-43.

¹⁷⁰ BGK, Dane liczbowe programu Rodzina na Swoim, (2014), Warszawa, s. 2-3.

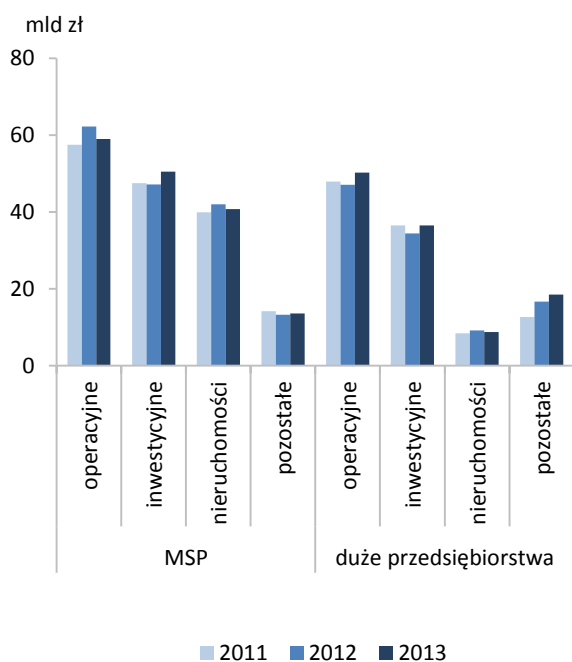
kredytów dla przedsiębiorstw ogółem zanotowano w pozycji „pozostałe należności”¹⁷¹, których wartość wzrosła o 6,9% do 32,1 mld zł. Zmniejszenie wartości kredytów dla przedsiębiorstw ogółem stwierdzono w zakresie kredytów przeznaczonych na zakupy nieruchomości – o 3,1% do poziomu 49,6 mld zł w końcu 2013 r.

Kredyty udzielone w 2013 r. przedsiębiorstwom z branż: przetwórstwa przemysłowego, handlu, obsługi nieruchomości oraz budownictwa stanowiły łącznie 70,0% wartości kredytów dla przedsiębiorstw ogółem (w 2012 r. udział tych branż wyniósł 75,0%).

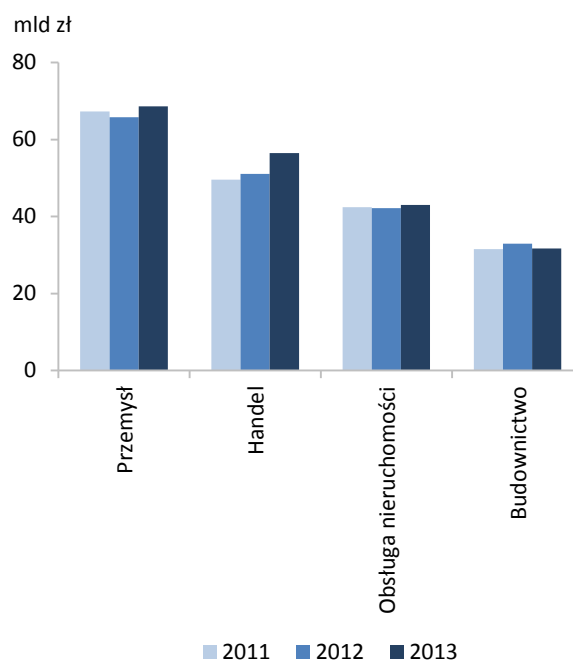
W 2013 r., podobnie jak w poprzednich latach, największy udział (24,0% wobec 25,6% w 2012 r.) miały kredyty udzielone przedsiębiorstwom przetwórstwa przemysłowego, a ich wartość zwiększyła się do 68,6 mld zł, tj. o 4,3%. Wśród przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego najwyższy udział w udzielonych kredytach miała branża spożywcza (23,8% – 16,3 mld zł). Wartość kredytów dla przedsiębiorstw z branży spożywczej w 2013 r. wzrosła o 2,5%.

Najwyższy wzrost wartości kredytów, spośród przedsiębiorstw z branż o największym udziale w kredytach w 2013 r. (przekraczającym 10%), odnotowano w handlu - o 10,6% (do 56,5 mld zł) oraz w przetwórstwie przemysłowym. Wartość kredytów dla budownictwa zmniejszyła się o 3,6% (do 31,7 mld zł).

Wykres 105. Kredyty dla przedsiębiorstw

Wykres 106. Kredyty dla przedsiębiorstw według wybranych branż

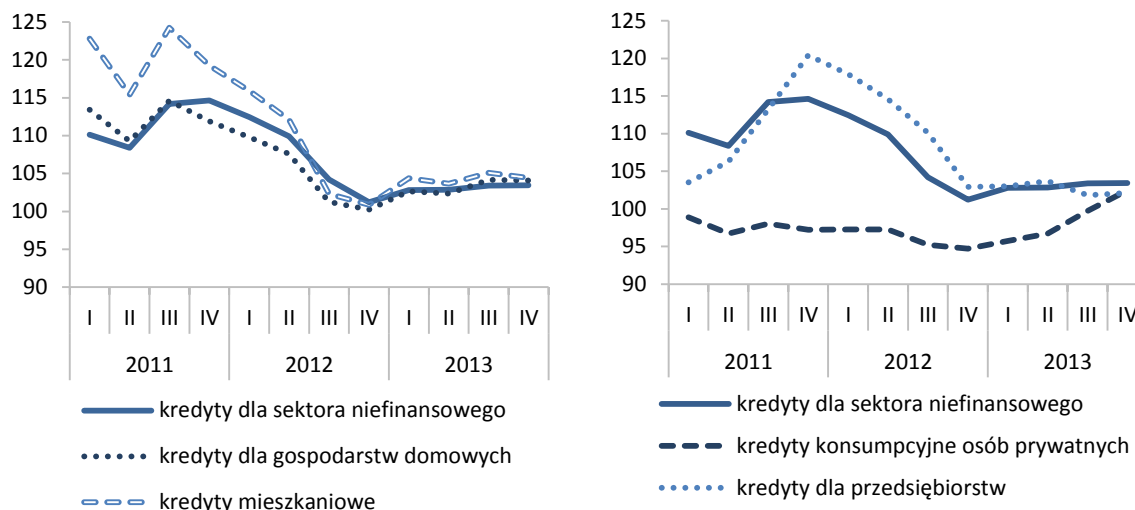
Źródło: KNF, Raport o sytuacji banków w 2013 r., (2014), Warszawa.

Od początku 2013 r. roczna dynamika wartości udzielonych kredytów dla sektora niefinansowego była stabilna i w końcu roku była o 2,2 p. proc. większa niż rok wcześniej. W przypadku gospodarstw domowych wzrost dynamiki wyniósł 3,9 p. proc., natomiast przedsiębiorstwa odnotowały spadek o 0,8 p. proc. Najwyższym wzrostem dynamiki wartości kredytów w sektorze niefinansowym charakteryzowały się kredyty konsumpcyjne osób prywatnych (o 7,6 p. proc.).

¹⁷¹ Kategoria ta obejmuje: kredyty w rachunku karty kredytowej, kredyty na zakup papierów wartościowych, kredyty samochodowe, instrumenty dłużne, zrealizowane gwarancje i poręczenia, należności z tytułu akredytywy oraz należności z tytułu przekroczenia salda zdefiniowanego w umowie kredytowej na rachunku bieżącym i rachunku karty kredytowej.

Wykres 107. Dynamika kredytów sektora niefinansowego

(analogiczny okres roku poprzedniego=100)

Uwaga: na podstawie danych miesięcznych, stan na koniec kwartału.

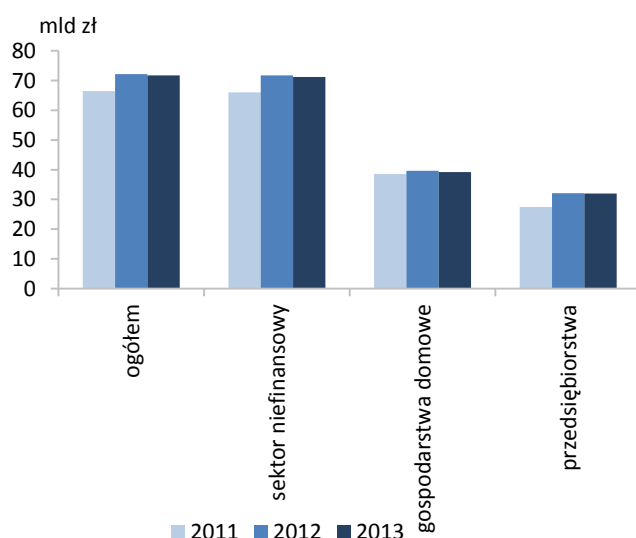
Źródło: dane KNF.

KREDYTY ZAGROŻONE

W 2013 r. odnotowano spadek kredytów zagrożonych o 0,7% do poziomu 71,7 mld zł. Kredyty zagrożone sektora niefinansowego stanowiły 99,3% kredytów zagrożonych ogółem, a ich wartość ukształtowała się na poziomie 71,2 mld zł, o 0,7% mniej niż rok wcześniej.

Najwyższy udział w kredytach zagrożonych sektora niefinansowego stanowiły kredyty dla gospodarstw domowych (55,1%). Wartość tych kredytów w końcu 2013 r. wyniosła 39,2 mld zł i była niższa o 0,4 mld zł (o 1,0%) w relacji do roku poprzedniego. Tempo spadku wartości kredytów zagrożonych dla przedsiębiorstw w 2013 r. było niższe i wyniosło 0,4%, a ich wartość obniżyła się do 32,0 mld zł.

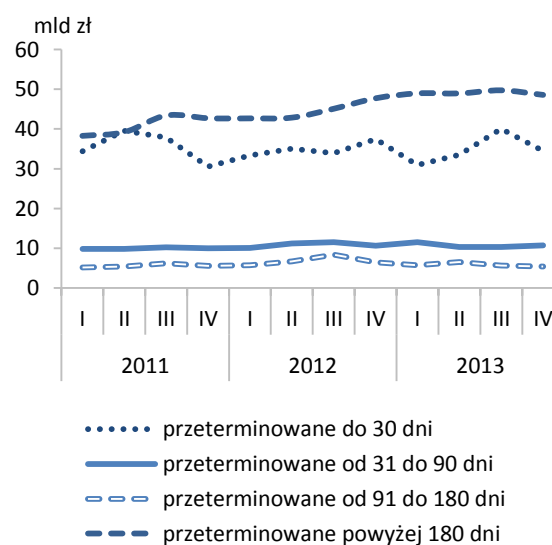
Wykres 108. Wartość kredytów zagrożonych według wybranych sektorów

Uwaga: na podstawie danych miesięcznych.

Źródło: KNF, *Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, (2014), Warszawa.

Wykres 109. Kredyty przeterminowane sektora niefinansowego według opóźnień w spłacie

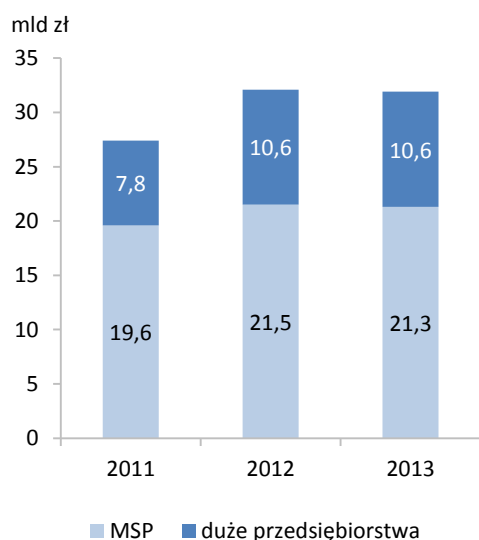

W strukturze kredytów przeterminowanych sektora niefinansowego na koniec 2013 r. dominowała grupa kredytów niespłacanych powyżej 180 dni o wartości 48,6 mld zł, a ich udział stanowił 49,0% kredytów przeterminowanych (46,6% w 2012 r.). Drugą grupą kredytów, pod względem wartości, były te, których opóźnienie w spłacie było nie dłuższe niż 30 dni. Wartość tych kredytów wyniosła 34,5 mld zł, a ich udział w całości kredytów przeterminowanych stanowił 34,8% na koniec 2013 r. (36,6% w 2012 r.).

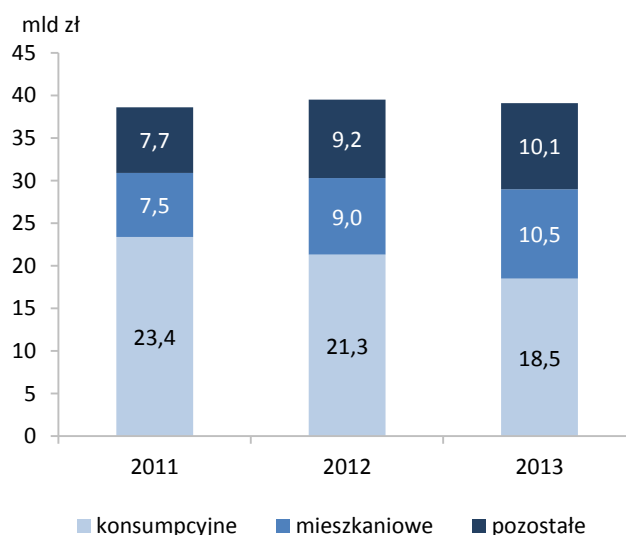
W strukturze kredytów zagrożonych gospodarstw domowych przeważały kredyty konsumpcyjne, których udział w kredytach zagrożonych gospodarstw domowych wyniósł 47,2%. Wartość tych kredytów zmniejszyła się w 2013 r. o 2,8 mld zł (o 12,9%) do poziomu 18,5 mld zł. W strukturze kredytów zagrożonych gospodarstw domowych udział tej kategorii kredytów zmniejszył się o 6,6 p. proc. Odnotowano natomiast wyraźny, bo o 16,2%, wzrost wartości zagrożonych kredytów mieszkaniowych, do 10,5 mld zł. Udział tych kredytów wzrósł o 4,1 p. proc.

W strukturze zagrożonych kredytów dla przedsiębiorstw przeważały wartościowo kredyty udzielone MSP (21,3 mld zł). Kredyty te zmniejszyły się o 0,2 mld zł, odnotowując spadek o 0,9%, a w przedsiębiorstwach dużych były wyższe o 0,1 mld zł, co oznaczało wzrost ich wartości o 0,7% do 10,6 mld zł.

Wykres 110. Zagrożone kredyty przedsiębiorstw

Wykres 111. Zagrożone kredyty gospodarstw domowych

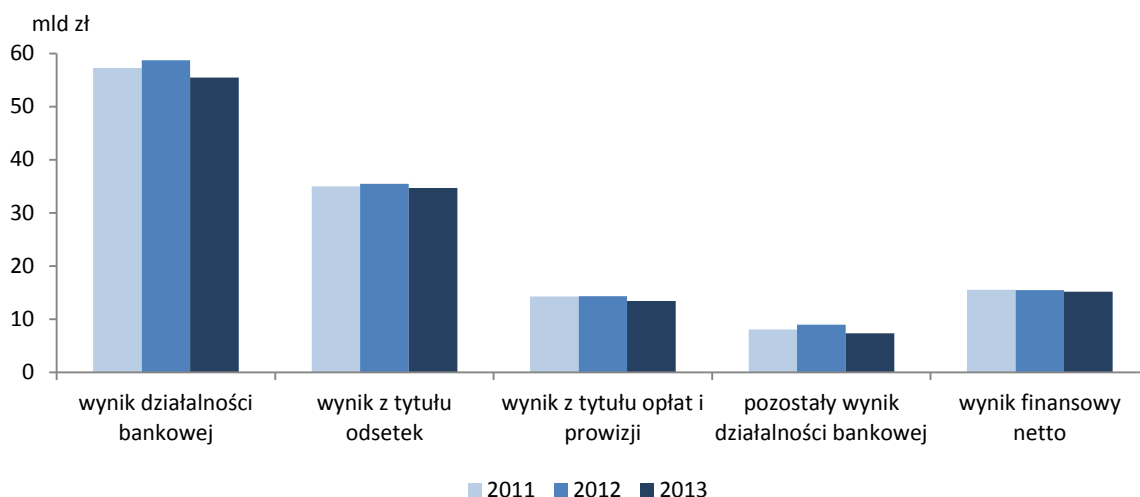

Źródło: KNF, *Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, (2014), Warszawa.

WYNIKI FINANSOWE I RENTOWNOŚĆ

Wynik finansowy netto sektora bankowego w 2013 r. wyniósł 15,2 mld zł, osiągając niższy poziom od uzyskanego w 2012 r. (spadek o 1,9%). Wynik netto krajowych banków komercyjnych łącznie z oddziałami instytucji kredytowych obniżył się o 0,5%, a banków spółdzielczych o 23,0%. W 2013 r. stratę netto poniosły 2 banki komercyjne (wobec 3 w 2012 r.), 8 banków spółdzielczych (wobec 5 w 2012 r.) oraz 8 oddziałów instytucji kredytowych (wobec 11 w 2012 r.). Łączna strata była niższa niż w roku poprzednim i wyniosła 0,2 mld zł (0,3 mld zł w 2012 r.).

Wykres 112. Wyniki finansowe sektora bankowego

Źródło: KNF, *Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, (2014), Warszawa.

W 2013 r. główną determinantą kształtowania wyniku finansowego było zmniejszenie wyniku działalności bankowej o 3,3 mld zł (5,6%) w relacji do roku poprzedniego, w tym wyniku z tytułu odsetek o 0,8 mld zł (2,2%). Obniżenie wyniku z tytułu odsetek wynikało głównie z redukcji stóp procentowych NBP w latach 2012-2013 o 2,25 p. proc. Spowodowało to spadek stawek procentowych na rynku międzybankowym, stanowiących odniesienie oprocentowania kredytów. Z tego powodu mniejsze były przychody z oprocentowania kredytów i instrumentów dłużnych. Spadek przychodów nie został w pełni zniwelowany przez obniżkę kosztów odsetkowych. Z drugiej strony, redukcja stóp procentowych NBP miała pozytywny wpływ na zmniejszenie kosztów obsługi kredytów, co pozwoliło na zmniejszenie rezerw i odpisów z tytułu utraty ich wartości. Były one niższe o 1,8 mld zł (18,0%). Ponadto, spadek wyniku z działalności bankowej został częściowo zrównoważony przez wzrost wyniku z pozostałej działalności operacyjnej (o 0,7 mld zł).

Koszty działania w sektorze bankowym w 2013 r. ukształtowały się na poziomie 27,6 mld zł i spadły o 0,7%, a ich dynamika była niższa o 4,8 p. proc. w porównaniu do roku poprzedniego.

Niższe wyniki finansowe, jakie miały miejsce w 2013 r., przy rosnących w tym samym czasie aktywach i funduszach własnych, spowodowały obniżenie podstawowych wskaźników efektywności działania. Wskaźnik rentowności aktywów (ROA) dla sektora bankowego obniżył się o 0,12 p. proc. do 1,10%, a wskaźnik rentowności kapitału własnego (ROE) o 1,07 p. proc. do 10,09%. Dla banków komercyjnych wskaźniki ROA i ROE wyniosły odpowiednio 1,14% (spadek o 0,09 p. proc.) i 10,24% (mniej o 0,92 p. proc.), a dla banków spółdzielczych 0,81% (zmniejszenie o 0,37 p. proc.) i 7,9% (obniżka o 3,23 p. proc.).

4. SEKTOR UBEZPIECZENIOWY W POLSCE

SYTUACJA SEKTORA UBEZPIECZEŃ

Działalność ubezpieczeniową w Polsce na koniec 2013 r. prowadziło 58 krajowych zakładów ubezpieczeń. Wśród nich było 27 zakładów ubezpieczeń na życie, 30 zakładów pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych oraz jeden zakład reasekuracji. Notyfikację na działalność w Polsce w ramach swobody świadczenia usług na koniec 2013 r. posiadały 604 zagraniczne zakłady

ubezpieczeń, a 24 pozostałe zagraniczne zakłady (w tym jeden zakład reasekuracji) prowadziły swoją działalność poprzez oddział¹⁷².

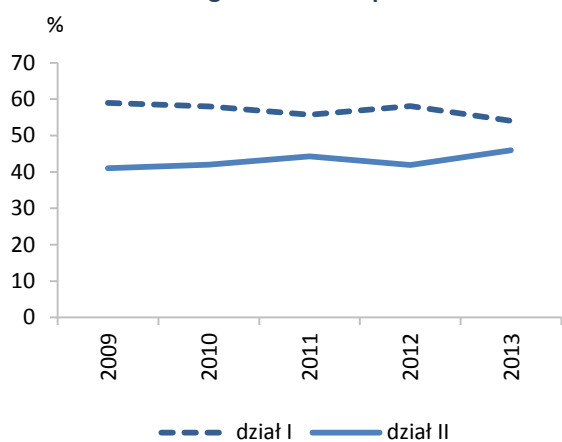
Wyniki finansowe zakładów ubezpieczeń ogółem w 2013 r. były lepsze niż w 2012 r., na co wpłynął wzrost przychodów i spadek kosztów zakładów ubezpieczeń majątkowych. Poprawie wyników uzyskanych przez zakłady ubezpieczeń majątkowych towarzyszyło pogorszenie się wyników zakładów ubezpieczeń na życie. Wynik finansowy netto ogółem był wyższy w skali roku o 42,3%, przy czym w dziale I (ubezpieczenia na życie) spadł o 4,9%, a w dziale II (pozostałe ubezpieczenia osobowe oraz ubezpieczenia majątkowe) wzrósł o 84,2%. Składka przypisana brutto ogółem zmniejszyła się o 7,6%, przy czym w dziale I spadła o 14,1%, a w dziale II wzrosła o 1,3%.

Zjawiska w Polsce były zbieżne z trendami światowymi. Łączna wartość zebranych na świecie składek ubezpieczeniowych na życie wyniosła 2 608,1 mld USD wobec 2 630,3 mld USD w 2012 r., natomiast w sektorze pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych (*non-life*) zbiór składki wyniósł 2 032,9 mld USD wobec 1 968,7 mld USD zebranych w poprzednim roku¹⁷³.

Relacja składki przypisanej brutto do PKB w Polsce wyniosła 3,5% i spadła o 0,4 p. proc. w stosunku do 2012 r. Poziom tej relacji był niższy niż w krajach Europy Zachodniej, gdzie relacja składki ubezpieczeniowej do PKB kształtowała się np. na poziomie 9,6% w Szwajcarii i 12,5% w Wielkiej Brytanii i Holandii¹⁷⁴.

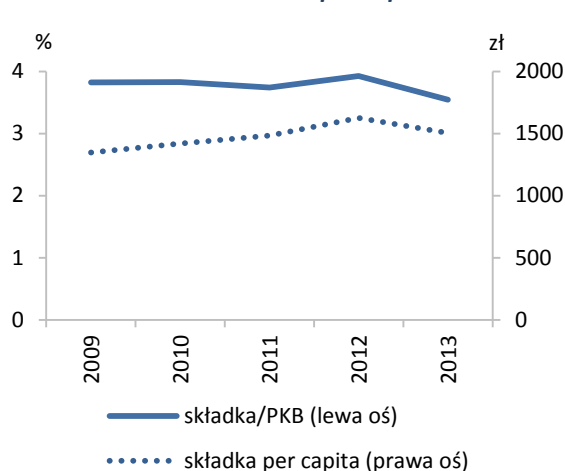
W Polsce składka *per capita* zmniejszyła się w 2013 r. i spadła do 1503 zł na mieszkańca. W strukturze działowej polskiego sektora ubezpieczeń, mierzonej wielkością składki przypisanej brutto, dominował od 2005 r. dział I. Najwyższy jego udział wystąpił w 2008 r., potem stopniowo zmniejszał się i w 2013 r. wyniósł 54,0% składki ogółem.

Wykres 113. Struktura składki przypisanej brutto według działów ubezpieczeń

Źródło: dane KNF.

Wykres 114. Udział składki przypisanej brutto w PKB i składki *per capita*

Źródło: opracowanie na podstawie danych KNF, GUS.

STRUKTURA UBEZPIECZEŃ WEDŁUG DZIAŁÓW

Funkcjonowanie rynku ubezpieczeniowego w warunkach globalizacji i konkurencji odzwierciedla zwykle stopień koncentracji rynku określany współczynnikiem koncentracji CR_x, czyli udziałem w rynku kolejnych x ubezpieczycieli. I tak CR₅, czyli udział pięciu największych towarzystw ubezpieczeniowych w składce przypisanej brutto działu I zmniejszył się z 64,8% w 2009 r. do 56,7%

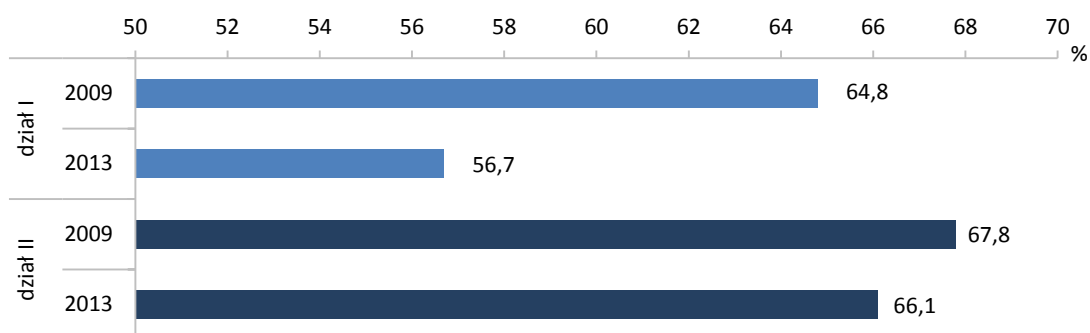
¹⁷² KNF, *Raport o stanie sektora ubezpieczeń po IV kwartale 2013 r.*, (2014), Warszawa, s. 6.

¹⁷³ Swiss Re, *World insurance in 2013*, no 3/2014, (2014), Zurych, s. 34.

¹⁷⁴ Insurance Europe, *Statistics N°48: European Insurance in Figures*, (2014), Bruksela, s.17.

w 2013 r., a w dziale II z 67,8% do 66,1% odpowiednio. Aktualna wysokość tego współczynnika w Polsce w dziale I jest porównywalna z poziomem tego współczynnika we Francji, a w dziale II z Włochami w 2006 r.¹⁷⁵

Wykres 115. Udział pięciu największych towarzystw ubezpieczeniowych w składce przypisanej działu I i II

Źródło: dane KNF.

Wynik techniczny¹⁷⁶ ogółem był w 2013 r. wyższy niż w 2012 r., co wiązało się z poprawą wyników w dziale pozostałych ubezpieczeń osobowych i ubezpieczeń majątkowych.

Tabl. 51. Podstawowe dane o sektorze ubezpieczeń

Wyszczególnienie	Dział I					Dział II				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
	w mld zł									
Składka przypisana brutto	30,3	31,4	31,8	36,4	31,3	21,1	22,7	25,3	26,3	26,6
Odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto	27,7	22,6	26,1	25,9	23,1	12,5	14,2	13,7	14,0	13,7
Wynik finansowy netto	4,0	3,6	2,9	3,0	2,8	2,6	3,1	3,1	3,3	6,1
Wynik techniczny	4,2	3,6	3,3	3,1	3,0	-0,3	-1,3	0,3	0,7	1,3

Źródło: dane KNF.

W dziale ubezpieczeń na życie odnotowano spadek wyniku technicznego o 4,0% w porównaniu z analogicznym okresem roku ubiegłego. Główną przyczyną osiągnięcia niższych wyników w dziale I było pogorszenie wyniku z działalności lokacyjnej¹⁷⁷. Z punktu widzenia wyników w poszczególnych grupach ubezpieczeń o spadku wyniku technicznego zdecydował przede wszystkim niższy wynik w ubezpieczeniach grupy 1 (ubezpieczenia na życie) i grupy 3 (ubezpieczenia na życie, związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym) w dziale I. W portfelu ubezpieczeń działu I nadal dominowały ubezpieczenia grupy 1. Nastąpił powrót do ubezpieczeń związanych z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi – grupa 3 i wzrost składki w tej grupie. Jednakże wzrost wypłaconych świadczeń w tej grupie w 2013 r. spowodował w niej spadek wyniku technicznego. Odwrotna sytuacja miała miejsce w grupie 1, gdzie spadek wyniku technicznego nastąpił przy znacznym spadku składki i odszkodowań.

¹⁷⁵ Insurance Europe, *CEA Statistics N°36: European Insurance in Figures*, no 36, (2008), Bruksela, s. 45-46.

¹⁷⁶ Wynik uzyskany przez zakład ubezpieczeń z podstawowej działalności ubezpieczeniowej. Stanowi różnicę pomiędzy przychodami ze składek a wypłaconymi świadczeniami i zmianami stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na pokrycie przyszłych świadczeń.

¹⁷⁷ KNF, *Raport o stanie sektora ubezpieczeń po IV kwartale 2013 r.*, (2014), Warszawa, s. 2.

Tabl. 52. Przebieg ubezpieczeń w najważniejszych ryzykach działu I

Wyszczególnienie	Składki przypisane brutto		Odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto		Wynik techniczny	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	w mld zł					
Ogółem z działalności bezpośredniej	36,3	31,2	25,9	23,1	3,1	3,0
w tym:						
Gr. 1 – Ubezpieczenia na życie	19,4	13,1	17,4	13,7	0,9	0,8
Gr. 3 – Ubezpieczenia na życie, związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	12,0	13,1	6,6	7,4	0,6	0,5
Gr. 5 – Ubezpieczenia wypadkowe i chorobowe	4,7	4,8	1,7	1,8	1,6	1,6

Źródło: dane KNF.

W 2013 r. w dziale ubezpieczeń majątkowych i pozostałych osobowych wypracowany został zysk techniczny w wysokości 1,3 mld zł (w 2012 r. odnotowano zysk techniczny na poziomie 0,7 mld zł).

W dziale II do osiągnięcia zysku technicznego przyczynił się wzrost składki przypisanej brutto oraz spadek wartości odszkodowań i świadczeń wypłaconych brutto. Z punktu widzenia wyników w poszczególnych grupach ubezpieczeń w dziale II, o poprawie wyniku technicznego zdecydował znaczny wzrost zysku technicznego w grupie 9 (ubezpieczenia pozostałych szkód rzeczowych) oraz ograniczenie straty w grupie 10 (ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej wynikającej z posiadania pojazdów lądowych). W grupie 8 i 9 nastąpił też znaczący wzrost składki przypisanej brutto. W ubezpieczeniach komunikacyjnych, tj. OC (grupa 10) oraz auto-casco (grupa 3), jak również w ubezpieczeniach szkód spowodowanych żywiołami (grupa 8), odnotowano wzrost wypłaconych świadczeń i odszkodowań. Istotne zmniejszenie wartości wypłaconych odszkodowań nastąpiło w ubezpieczeniach pozostałych szkód rzeczowych. Było to związane z tym, że w analizowanym okresie, w przeciwieństwie do 2012 r., nie wystąpiły duże szkody związane z ubezpieczeniami upraw rolnych¹⁷⁸. W dziale II nadal dominowały ubezpieczenia komunikacyjne, które stanowiły 53,2% ogółu zebranej składki w tym dziale.

Tabl. 53. Przebieg ubezpieczeń w najważniejszych ryzykach działu II

Wyszczególnienie	Składki przypisane brutto		Odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto		Wynik techniczny	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	w mld zł					
Ogółem z działalności bezpośredniej	25,6	25,9	13,8	13,4	0,7	1,3
w tym:						
Gr. 3 – Ubezpieczenia casco pojazdów lądowych	5,6	5,3	3,4	3,5	0,7	0,5
Gr. 10 – Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej wynikającej z posiadania pojazdów lądowych	8,9	8,5	5,4	5,5	-0,5	-0,3
w tym obowiązkowe OC posiadaczy pojazdów mechanicznych	8,7	8,3	5,3	5,3	x	x
Razem ubezpieczenia komunikacyjne	14,5	13,8	8,8	9,0	0,2	0,2
Gr. 8 – Ubezpieczenia szkód spowodowanych żywiołami	2,9	3,1	1,1	1,3	0,2	0,3
Gr. 9 – Ubezpieczenia pozostałych szkód rzeczowych	2,2	2,4	1,3	0,7	-0,1	0,3

Źródło: dane KNF.

¹⁷⁸ KNF, *Raport o stanie sektora ubezpieczeń po IV kwartale 2013 r.*, (2014), Warszawa, s. 2.

Wyłączalność sektora ubezpieczeń kształtowała się na bezpiecznym poziomie. W końcu 2013 r. wszystkie zakłady ubezpieczeń spełniały wymóg pokrycia marginesu wyłączalności/kapitału gwarancyjnego środkami własnymi oraz pokrycia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych aktywami. Wysokość wskaźników monitorujących wyłączalność zakładów ubezpieczeń występowała na poziomie ponad trzykrotnie wyższym od obowiązujących przepisów prawnych. Świadczy to o utrzymywaniu wysokich nadwyżek środków własnych w celu pokrycia ustawowych parametrów wyłączalności. Stan taki jest niezbędny ze względu na to, że od kilku lat planowane jest wejście w życie unijnej dyrektywy *Solvency II* (Wyłączalność II), która zwiększy wymogi kapitałowe w zależności od profilu ryzyka, na jakie narażone są zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji w związku z prowadzoną przez nie działalnością. Obecnie przewiduje się implementację Dyrektywy od początku 2016 r.¹⁷⁹.

Tabl. 54. Wskaźniki bezpieczeństwa działalności ubezpieczeniowej

Wyszczególnienie	Ogółem		Dział I		Dział II	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	w %					
Wskaźnik monitorowania ^a	411,1	358,1	355,8	298,5	467,2	417,1
Wskaźnik pokrycia rezerw ^b	116,4	114,6	111,2	111,0	126,9	121,8

^a Relacja środków własnych na pokrycie marginesu wyłączalności do marginesu wyłączalności.

^b Relacja aktywów spełniających warunki ustawowe do rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto.

Źródło: dane KNF.

5. RYNEK KAPITAŁOWY W POLSCE

RYNEK GŁÓWNY

W 2013 r. wartość rynkowa spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW) ukształtowała się na poziomie 840,8 mld zł i była wyższa o 14,5% w relacji do 2012 r. W końcu 2013 r. kapitalizacja spółek krajowych GPW wyniosła 593,5 mld zł, co oznaczało wzrost o 13,4% w relacji do roku poprzedniego. Wartość giełdowa spółek zagranicznych wyniosła 247,3 mld zł i była wyższa o 17,4% niż w 2012 r.

Na koniec 2013 r. na Rynku Głównym GPW notowanych było 450 spółek (wobec 438 spółek w 2012 r.), w tym 47 spółek zagranicznych (43 na koniec 2012 r.). W 2013 r. na GPW odbyły się 23 debiuty wobec 19 w 2012 r. Liczba wycofań z rynku GPW wyniosła 11 w stosunku do 7 w roku poprzednim. Zmniejszyła się koncentracja kapitalizacji spółek na GPW, gdyż kapitalizacja 5% największych spółek notowanych na GPW (w tej grupie było 20 spółek, tak jak w poprzednim roku) stanowiła 47,9% łącznej kapitalizacji całej giełdy (wobec 52,2% w 2012 r.)¹⁸⁰.

Wartość obrotów na rynku głównym GPW w 2013 r. wyniosła 256,1 mld zł¹⁸¹, co oznaczało ich wzrost o 26,3% w relacji do 2012 r. Średnie obroty na sesję w 2013 r. wyniosły 1 037,0 mln zł i były wyższe o 222,2 mln zł niż w roku poprzednim¹⁸².

Średni poziom stopy wypłaconej dywidendy na rynku głównym GPW w 2013 r. wyniósł 3,6% i był niższy o 0,3 p. proc. niż w 2012 r. W 2013 r. średni poziom dywidendy wśród notowanych spółek zagranicznych wyniósł 2,7% w stosunku do 2,9% rok wcześniej.

¹⁷⁹ http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/solvency/latest/index_en.htm

¹⁸⁰ GPW, *Biuletyn miesięczny, grudzień 2013 r.*, (2014), Warszawa, s. 4.

¹⁸¹ GPW, *Podstawowe statystyki GPW*, http://www.gpw.pl/analizy_i_statystyki_pelna_wersja

¹⁸² Liczba sesji w 2013 r. wyniosła 247 w porównaniu do 249 rok wcześniej.

Tabl. 55. Charakterystyka rynku kapitałowego w Polsce

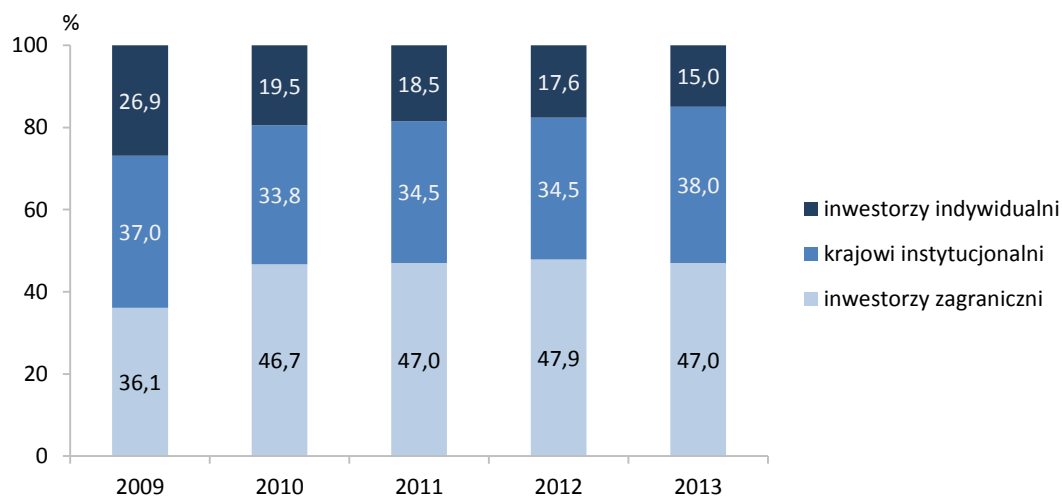
Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	Liczba notowanych spółek				
Spółki	379	400	426	438	450
w tym zagraniczne	25	27	39	43	47
Liczba debiutów	13	34	38	19	23
Liczba wycofań	8	13	12	7	11
	Kapitalizacja (w mln zł)				
Kapitalizacja spółek	715 822	796 482	642 863	734 048	840 780
Spółki krajowe	421 178	542 646	446 151	523 390	593 464
Spółki zagraniczne	294 643	253 836	196 712	210 657	247 316
	Akcje				
Wartość obrotów ogółem (mln zł)	175 943	234 288	268 139	202 880	256 147
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	166 696	206 857	250 589	187 555	220 153
Liczba transakcji na sesję	51 395	48 393	55 343	46 374	51 918
Wartość obrotów w transakcjach pakietowych (mln zł)	9 247	27 431	17 550	15 325	35 994
Liczba transakcji pakietowych	2 888	4 482	3 787	3 403	3 932

Źródło: GPW, *Podstawowe statystyki GPW*, http://www.gpw.pl/analizy_i_statystyki_pelna_wersja

Liczba transakcji przypadających na jedną sesję łącznie dla wszystkich spółek wyniosła 51,9 tys. (wzrost o 12,0% w relacji do roku poprzedniego). Średnia wartość pojedynczej transakcji dokonywanej na GPW w 2013 r. kształtowała się na poziomie 20,0 tys. zł i była wyższa o 2,4 tys. zł niż rok wcześniej. Średnia wartość transakcji dla spółek zagranicznych wzrosła z 9,6 tys. w 2012 r. do poziomu 10,6 tys. zł w 2013 r. Na koniec 2013 r. liczba rachunków inwestycyjnych na głównym rynku GPW wynosiła łącznie 1495 tys. (przy 1509 tys. w 2012 r.).

W 2013 r. największy udział w obrotach akcjami na Głównym Rynku GPW należał do inwestorów zagranicznych. Wyniósł on 47,0% i był niższy o 0,9 p. proc. w relacji do roku poprzedniego. Udział krajowych instytucji finansowych w obrotach akcjami wzrósł o 3,5 p. proc., a udział inwestorów indywidualnych zmniejszył się o 2,6 p. proc. do poziomu 15,0%. W grupie inwestorów zagranicznych, tak jak w ciągu ostatnich lat, w obrotach akcjami przeważali brokerzy z Wielkiej Brytanii (57%), a wśród instytucji krajowych – towarzystwa funduszy inwestycyjnych (32%) i otwarte fundusze emerytalne (22%).

Wykres 116. Udział inwestorów w obrotach giełdowych

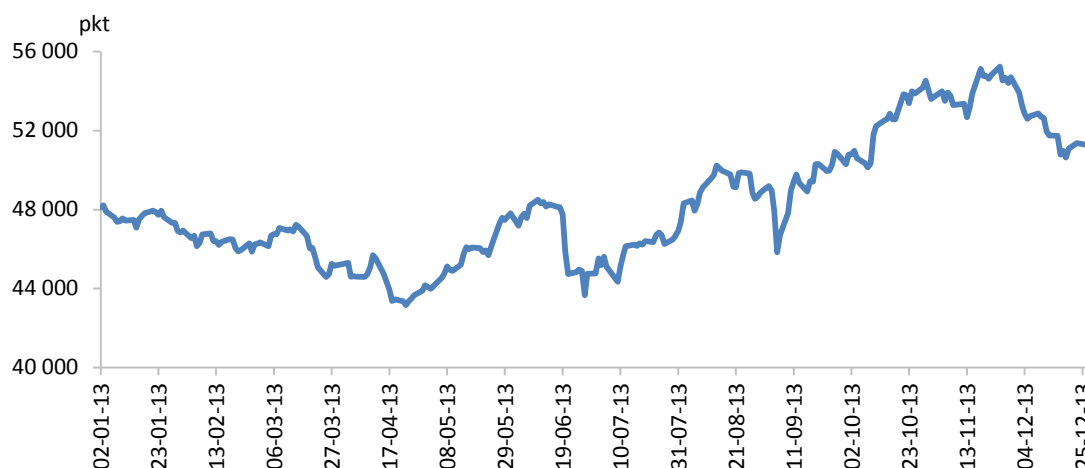

Źródło: GPW, *Udział inwestorów w obrotach giełdowych – dane zagregowane 1996-2013*, www.gpw.pl

Wartość indeksu WIG, obejmującego wszystkie spółki notowane na Głównym Rynku GPW wzrosła w ciągu roku z poziomu 47 461 pkt w grudniu 2012 r. do poziomu 51 284 pkt w grudniu 2013 r. Najniższy poziom indeksu WIG odnotowano w II kwartale 2013 r. Stopa zwrotu z WIG w 2013 r. kształtowała się na poziomie 8,1% (wobec 26,2% w 2012 r.).

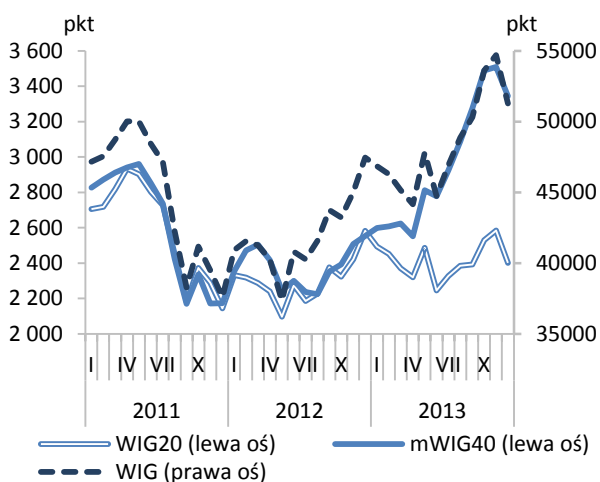
WIG20 osiągnął w 2013 r. ujemną stopę zwrotu (-7,0%) wobec wzrostu o 20,4% w 2012 r., a mWIG40 odnotował dodatnią stopę zwrotu, która wyniosła 31,1% (17,4% w 2012r.).

Wykres 117. Notowania WIG w 2013 r.

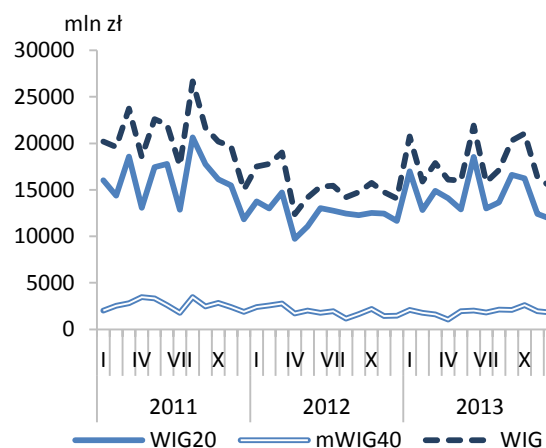

Źródło: opracowanie na podstawie danych dziennych publikowanych w *Roczniku Giełdowym 2014*.

Wykres 118. Indeksy GPW (na koniec miesiąca)

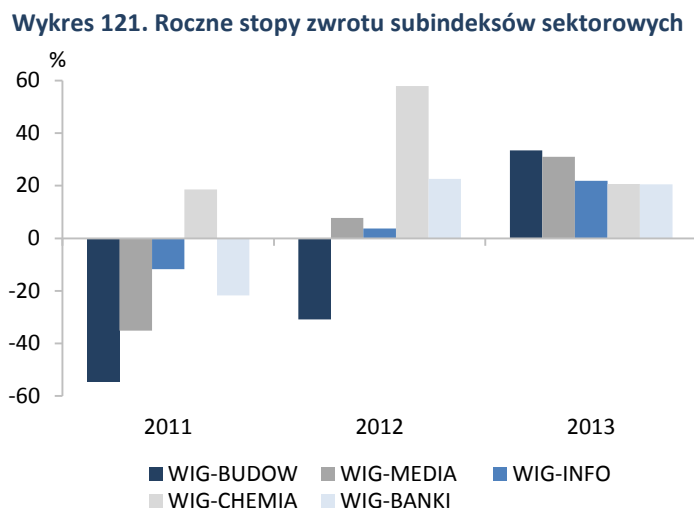
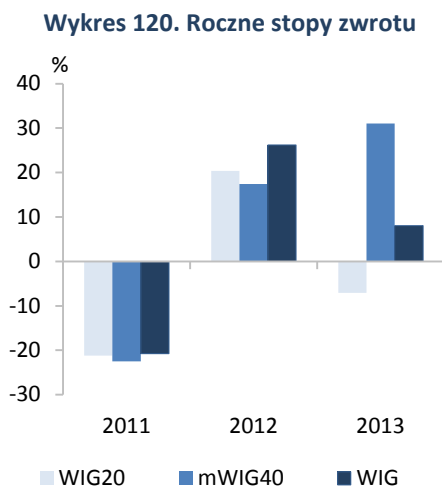
Wykres 119. Wartość obrotów indeksów GPW

Źródło: opracowanie na podstawie danych dziennych oraz biuletynów miesięcznych publikowanych na www.gpw.pl

Najwyższą stopę zwrotu w 2013 r. odnotowano dla indeksu sWIG80 (wyniosła ona 37,3%), a następnie dla indeksów WIG-Plus (35,7%) oraz mWIG40 (31,1%). Wśród subindeksów sektorowych najwyższą stopę zwrotu stwierdzono dla WIG-BUDOW (33,5%), WIG-MEDIA (31,0%), WIG-INFO (21,9%), WIG-CHEMIA (20,6%) oraz WIG-BANKI (20,5%). W 2013 r. największe straty odnotowano na subindeksach: WIG-SUROWCE (-32,1%), WIG-SPOZYW (-11,4%) oraz WIG-PALIWA (-10,0%)¹⁸³.

¹⁸³ GPW, *Rocznik Giełdowy 2014*, (2014), Warszawa.

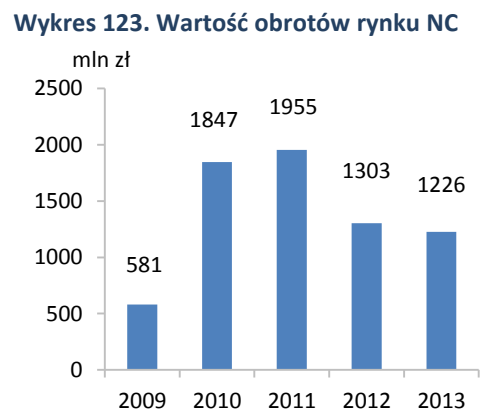
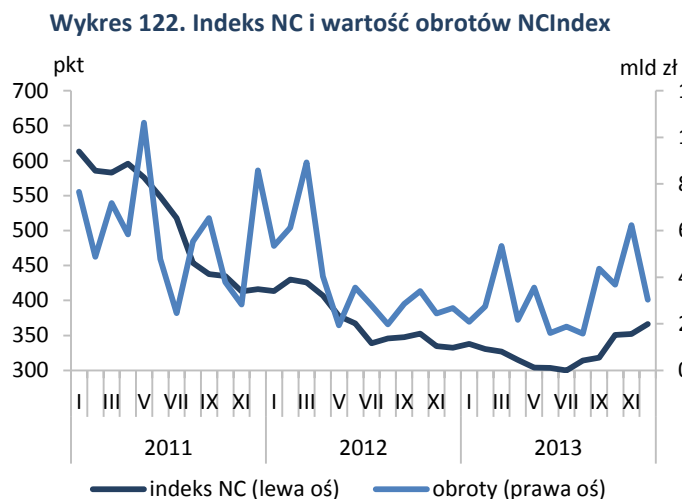

Źródło: GPW, Rocznik Giełdowy 2014, (2014), Warszawa.

RYNEK NEWCONNECT

W 2013 r. na rynku NewConnect (NC) odbyły się 42 debiuty (wobec 89 debiutów w 2012 r.) Na koniec roku notowanych było 445 spółek (429 w 2012 r.), w tym 11 spółek zagranicznych (wobec 8 w 2012 r.). Wycofało się 26 spółek (liczba wycofań w poprzednim roku wyniosła 11). Na koniec 2013 r. kapitalizacja rynku NC wynosiła 11,0 mld zł i pozostała na podobnym poziomie jak w roku poprzednim, w tym dla spółek krajowych wyniosła 10,4 mld zł i była niższa o 3,3%.

Obroty na rynku NC w 2013 r. wyniosły 1,2 mld zł i były niższe o 6,0% niż w 2012 r. Odnotowano również spadek liczby transakcji przypadających na jedną sesję o 6,1%. Średnia wartość transakcji pozostała na tym samym poziomie jak przed rokiem i wyniosła 1,7 tys. zł. W 2013 r., podobnie jak w poprzednim roku, stopa dywidendy wypłacanej przez spółki notowane na rynku NC utrzymywała się na poziomie 0,6%.

Uwaga: kurs na ostatni dzień miesiąca oraz obroty na NC odnotowane w ostatnim dniu miesiąca.

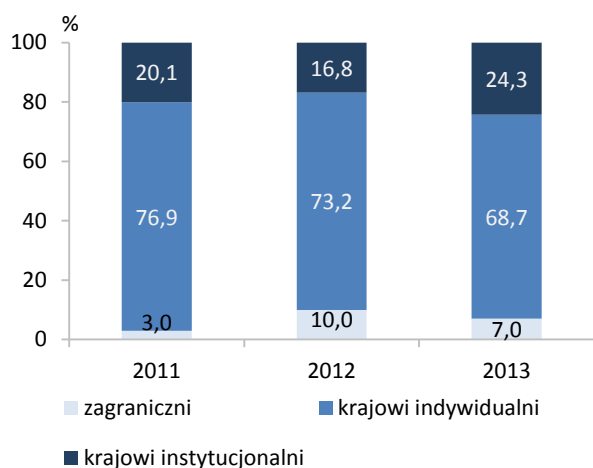
Źródło: opracowanie na podstawie danych dziennych publikowanych na www.gpw.pl

Analogicznie jak w roku poprzednim, w obrotach akcjami na rynku NC przeważali inwestorzy indywidualni – 68,7% (73,2% w 2012 r.), a następnie krajowi instytucjonalni, których udział

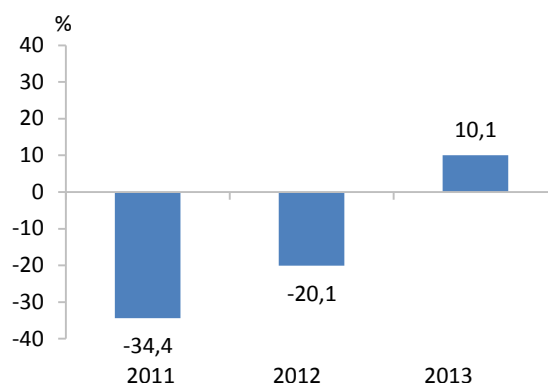
w obrotach ukształtował się na poziomie 24,3% (16,8% w 2012 r.). Udział inwestorów zagranicznych wyniósł 7,0% i w strukturze inwestorów obniżył się o 3,0 p. proc. w relacji do 2012 r.

NCIndex na koniec 2013 r. osiągnął poziom 366,10 pkt wobec 332,60¹⁸⁴ pkt w roku poprzednim. W 2013 r. stopa zwrotu z NCIndex była dodatnia i wyniosła 10,05%, wobec ujemnej stopy w roku poprzednim (-20,09%).

Wykres 124. Udział grup inwestorów w obrotach na rynku NC

Wykres 125. Stopy zwrotu z indeksu NCIndex

Źródło: NewConnect, *Statystyki rynku*, http://www.newconnect/statystyki_roczne oraz GPW, *Udział inwestorów w obrotach giełdowych – dane zagregowane 1996-2013*, www.gpw.pl

OBLIGACJE, OPCJE I KONTRAKTY TERMINOWE

Na GPW na koniec 2013 r. notowane były 94 serie obligacji, 134 kontrakty terminowe oraz 116 opcji. Łącznie na rynku GPW kapitalizacja obligacji wyniosła 590,3 mld zł i pozostała na tym samym poziomie jak w roku poprzednim. Kapitalizacja obligacji zagranicznych zmniejszyła się do 98 mln zł (o 43,4%). Wartość obrotów obligacjami na rynku GPW w 2013 r. wzrosła o 58,5% do poziomu 1 653 mln zł. Zbliżony wzrost odnotowano dla wartości obrotów sesyjnych, które przeważały w notowaniach obligacji.

Tabl. 56. Charakterystyka rynku kapitałowego w zakresie obligacji, opcji i kontraktów terminowych

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
	Liczba notowanych instrumentów				
Obligacje	51	50	51	62	94
Kontrakty terminowe	37	55	79	91	134
Opcje	110	106	122	120	116
Kapitalizacja (w mln zł)					
Obligacje krajowe	406 112	486 505	521 746	588 635	590 265
Obligacje zagraniczne	586	586	173	173	98
Obligacje (w mln zł)					
Wartość obrotów ogółem	1 476	1 428	836	1 043	1 653
Wartość obrotów sesyjnych	1 431	1 233	790	1 021	1 600
Kontrakty terminowe i opcje (w mln zł)					
Wartość obrotów kontraktami terminowymi	258 683	340 648	361 665	216 436	218 839
Wartość obrotów opcjami	8 391	16 888	23 562	16 269	17 419

Źródło: GPW, *Podstawowe statystyki GPW*, http://www.gpw.pl/analizy_i_statystyki_pelna_wersja

¹⁸⁴ Wartości indeksu NCIndex zostały przeliczone zgodnie z nową wartością bazową (1000 pkt, poprzednio 100 pkt).

Spółród instrumentów pochodnych na GPW notowane są kontrakty terminowe, opcje i jednostki indeksowe. Na koniec 2013 r. Liczba Otwartych Pozycji (LOP) wyniosła 193,3 tys. szt. (wobec 147,9 tys. szt. w 2012 r.). Wartość otwartych pozycji stanowiła 3,5 mld zł (2,9 mld zł w roku poprzednim). Obrót wszystkimi instrumentami pochodnymi na GPW wzrósł z 11,3 mln szt. w 2012 r. do 12,6 mln szt. w 2013 r.

Wartość obrotu kontraktami terminowymi na koniec 2013 r. kształtowała się na poziomie 218,8 mld zł, podobnie jak w roku poprzednim. W obrocie znajdowały się 134 serie kontraktów terminowych (wobec 91 na koniec 2012 r.). Nadal popularnością wśród inwestorów cieszyły się kontrakty terminowe na indeks WIG20. Liczba Otwartych Pozycji (LOP) na tym instrumencie na koniec 2013 r. wyniosła 95,7 tys. szt.

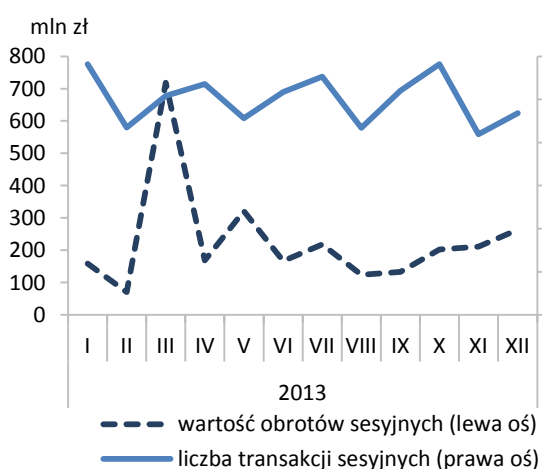
Wartość obrotu opcjami na koniec 2013 r. wzrosła o 7,1% do kwoty 17,4 mld zł. W obrocie znajdowało się 116 serii opcji (wobec 120 w 2012 r.), w tym wszystkie na indeks WIG20. Liczba otwartych pozycji wyniosła 39,2 tys. (wobec 14,5 tys. w 2012 r.).

RYNEK OBLIGACJI CATALYST

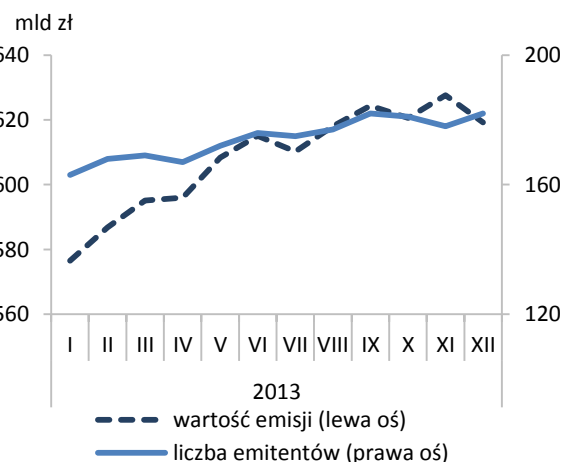
Rynek obligacji Catalyst rozpoczął działalność 30 września 2009 r. Prowadzony jest na platformach transakcyjnych Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie i BondSpot. Obie przeznaczone są dla skarbowych i nieskarbowych instrumentów dłużnych - obligacji komunalnych (samorządowych), korporacyjnych oraz listów zastawnych. Stworzenie platformy, umożliwiającej inwestowanie w tego typu papiery na rynku publicznym, miało na celu pozyskanie finansowania przez jednostki samorządu terytorialnego i przedsiębiorstwa. W 2013 r. liczba emitentów notowanych na rynku Catalyst wzrosła do 176, wobec 156 w roku poprzednim, a liczba serii nieskarbowych instrumentów dłużnych zwiększyła się z 325 do 408. Średnia wartość transakcji obligacji na rynku Catalyst w ramach notowań ciągłych w 2013 r. wyniosła 44,0 tys. zł w stosunku do 35,9 tys. zł rok wcześniej. Odnotowano również większą liczbę transakcji przypadających na jedną sesję w ramach notowań ciągłych, równą 243 w 2013 r. (w porównaniu z 170 w 2012 r.).

Znaczny wzrost obrotów sesyjnych (do wartości 718,3 mln zł) odnotowano pod koniec I kwartału 2013 r. Liczba transakcji sesyjnych pod koniec 2013 r. wyniosła 60,1 tys. Liczba emitentów zwiększyła się ze 163 w styczniu do 182 w grudniu 2013 r., a wartość emisji z 576,5 mld zł w styczniu do 619,2 mld zł w grudniu.

Wykres 126. Wartość obrotów i liczba transakcji sesyjnych na rynku Catalyst

Wykres 127. Wartość emisji oraz liczba emitentów na rynku Catalyst

Źródło: opracowanie na podstawie biuletynów statystycznych Catalyst w 2013 r.

**STRUKTURA WZROSTU ORAZ RÓŻNIC
W POZIOMIE DOBROBYTU
GOSPODARCZEGO W POLSCE I UE**

Przedmiotem niniejszego działu jest opis struktury zarówno dynamiki PKB *per capita* wybranych krajów Unii Europejskiej¹⁸⁵, jak i różnic pomiędzy tymi krajami a średnią unijną w poziomie realnego PKB *per capita*. Przedstawiona analiza opiera się na metodzie dekompozycji, która została opracowana przez OECD na potrzeby analiz zróżnicowania regionalnego¹⁸⁶. Dokładny opis metodologiczny dekompozycji znajduje się w publikacji *Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2012 roku na tle procesów w gospodarce światowej* dostępnej na stronie internetowej GUS. W niniejszym rozdziale dekompozycja służy analizie wzrostu gospodarczego w dwóch uzupełniających się wymiarach:

- a) Struktura wzrostu gospodarczego w UE w latach 2003-2013 na przykładzie wybranych krajów UE, przy wykorzystaniu dekompozycji wzrostu PKB *per capita* (zwanej dalej dekompozycją wzrostu);
- b) Zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego dla Polski i wybranych krajów regionu względem UE w latach 2003-2013, przy wykorzystaniu dekompozycji różnic w poziomie PKB *per capita* kraju względem średniej dla Unii Europejskiej (zwanej dalej dekompozycją różnic).

DEKOMPOZYCJA WZROSTU

Metoda

Punktem wyjścia dekompozycji wzrostu jest PKB w ujęciu realnym (według parytetu siły nabywczej) *per capita*, które można zapisać jako iloczyn wybranych wskaźników reprezentujących wybrane obszary sytuacji społeczno-gospodarczej danej jednostki terytorialnej:

- efektywność gospodarki:
 - średnia wydajność pracy liczona jako PKB w ujęciu realnym (według PPS¹⁸⁷) na osobogodzinę pracy osoby pracującej,
- rynek pracy:
 - wskaźnik zatrudnienia,
 - średni tygodniowy czas pracy osoby pracującej,
- demografia:
 - udział populacji w wieku 15 lat i więcej w całości populacji.

Zapis formalny jest wówczas następujący:

$$\frac{\text{PKB}}{\text{Populacja}} = \frac{\text{PKB}}{\text{Pracujący} \times \text{Czas pracy}} \times \frac{\text{Pracujący}}{\text{Populacja 15+}} \times \text{Czas pracy} \times \frac{\text{Populacja 15+}}{\text{Populacja}}$$

PKB per capita
wydajność pracy
wsk. zatrudnienia
wsk. struktury wiekowej

Metoda dekompozycji wzrostu polega na przejściu ze wskaźników mierzących poziomy odpowiednich wielkości, które występują w wyrażeniu powyżej, do procentowych zmian w czasie tych wskaźników (oznaczone przez $\Delta_t^{\%}$) – poniższe przekształcenie zostało dodatkowo zilustrowane przykładem dla danych dotyczących Polski w 2013 roku:

$$\underbrace{\Delta_t^{\%} \frac{\text{PKB}}{\text{Populacja}}}_{+1,56\%} \approx \underbrace{\Delta_t^{\%} \frac{\text{PKB}}{\text{Pracujący} \times \text{Czas pracy}}}_{+1,99\%} + \underbrace{\Delta_t^{\%} \frac{\text{Pracujący}}{\text{Populacja 15+}}}_{-0,23\%} + \underbrace{\Delta_t^{\%} \text{Czas pracy}}_{-0,25\%} + \underbrace{\Delta_t^{\%} \frac{\text{Populacja 15+}}{\text{Populacja}}}_{+0,07\%}$$

¹⁸⁵ Do analizy wybrano następujące kraje: Polska, Niemcy, Hiszpania, Włochy, Czechy, Węgry i Słowacja.

¹⁸⁶ Patrz na przykład: OECD, *Regions at a glance 2013*, (2013), Paryż.

¹⁸⁷ Standard siły nabywczej (*Purchasing Power Standard*).

Interpretacja powyższej dekompozycji jest następująca – w 2013 r. wzrost realnego PKB (według PPS) na osobę wyniósł 1,56%. Na ten wzrost składa się w głównej mierze wzrost wydajności pracy (1,99%), a w następnej kolejności spadek wskaźnika zatrudnienia (-0,23%), spadek średniego tygodniowego czasu pracy (-0,25%) oraz wzrost wskaźnika struktury wiekowej (0,07%).

Ewolucja struktury wzrostu PKB *per capita* dla wybranych krajów UE w latach 2003-2013

W 2013 r. w gospodarce Unii Europejskiej odnotowano wyhamowanie negatywnych trendów – w skali roku realne PKB *per capita* obniżyło się o 0,1%, podczas gdy w 2012 r. zmniejszyło się o 0,6%. Przyczyną stagnacji w 2013 r. były, w dużej mierze, negatywne zmiany na rynku pracy, które objawiły się spadkiem wskaźnika zatrudnienia (-0,52%) oraz spadkiem tygodniowego czasu pracy (-0,54%).

Sytuacja w wybranych krajach UE była zróżnicowana zarówno pod względem wzrostu gospodarczego, jak i jego struktury. Spośród analizowanych krajów ujemną dynamikę PKB *per capita* wykazały Włochy (-2,33%) oraz Hiszpania i Czechy (w obu przypadkach -1,03%). Pozostałe kraje odnotowały wzrost, choć był on stosunkowo niski: Polska 1,56%, Węgry 1,35%, Słowacja 0,82% oraz Niemcy 0,22%. Niekorzystna sytuacja we Włoszech i Hiszpanii była związana głównie z dalszym pogorszeniem sytuacji na rynku pracy: wskaźnik zatrudnienia w obu krajach spadł o blisko 3%. Polska wykazała dalszy wzrost wydajności pracy (1,99%), przy nieznacznym pogorszeniu sytuacji na rynku pracy (spadek wskaźnika zatrudnienia o 0,23% oraz spadek tygodniowego czasu pracy o 0,25%).

Wyniki dekompozycji, która została zobrazowana na wykresie 128, pozwalają analizować ewolucję zarówno samej dynamiki PKB *per capita* jak i jej struktury. Spośród analizowanych krajów, wzrost realnego PKB *per capita* w latach 2003-2007 w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, będących nowymi członkami UE (Polska, Węgry, Czechy oraz Słowacja) był zdecydowanie wyższy od wzrostu w starych krajach Unii (Niemcy, Hiszpania, Włochy), w dużej mierze za sprawą poprawy wydajności pracy, z jednoczesną poprawą lub brakiem pogorszenia sytuacji na rynku pracy (głównie wskaźnika zatrudnienia). Jednak począwszy od lat 2008-2009 dynamika PKB *per capita* nowych krajów UE nie różniła się znacząco od starych krajów UE, co oznacza, że skutki spowolnienia gospodarczego z tego okresu hamowały potencjalne procesy konwergencji dla nowych krajów Unii.

Korzystnym zjawiskiem w przypadku Polski było utrzymanie wzrostu wydajności pracy przez cały badany okres. W 2009 r. dostosowanie spadku dynamiki PKB *per capita* miało poza tym miejsce poprzez czas pracy, a nie poprzez spadek wskaźnika zatrudnienia. Dostosowanie poprzez spadek wskaźnika zatrudnienia wystąpiło w 2010 r. Należy jednak pamiętać, że w badanym okresie 2003-2013 miała miejsce duża emigracja z Polski do starych krajów Unii, co mogło poprawiać realną sytuację na polskim rynku pracy. Wskaźnik zatrudnienia mógłby prawdopodobnie wykazać mniej korzystną dynamikę, gdyby emigracji tej nie było.

Korzystniejsza w porównaniu z innymi krajami była dla Polski sytuacja w 2009 r., kiedy obserwowano wzrost PKB *per capita* na blisko dwuprocentowym poziomie, podczas gdy UE wykazała znaczny, ponad pięcioprocentowy spadek.

Tabl. 57. Dekompozycja wzrostu PKB *per capita* w Unii Europejskiej i w wybranych krajach UE w 2013 r.

Wyszczególnienie	UE	Niemcy	Hiszpania	Włochy	Polska	Czechy	Węgry	Słowacja
	w %							
PKB <i>per capita</i>	-0,12	0,22	-1,03	-2,33	1,56	-1,03	1,35	0,82
Wydajność pracy	0,95	0,57	2,11	0,64	1,99	-0,16	-0,01	0,92
Wskaźnik zatrudnienia	-0,52	0,33	-2,75	-2,72	-0,23	0,83	1,82	-0,16
Wskaźnik struktury wiekowej	0,01	0,17	-0,07	0,03	0,07	-0,19	0,07	0,07
Czas pracy	-0,54	-0,85	-0,27	-0,27	-0,25	-1,50	-0,52	0,00

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu, OECD.

DEKOMPOZYCJA RÓŻNIC WZGLĘDEM ŚREDNIEJ

Metoda

Dekompozycja różnic w poziomie realnego PKB *per capita* w stosunku do średniej jest wykonywana podobnie do dekompozycji wzrostu. Różnica polega na tym, że zamiast zmian w czasie odpowiednich wskaźników stosowanych w przypadku dekompozycji wzrostu, brane są pod uwagę różnice w poziomie odpowiednich wskaźników dla danego kraju Unii Europejskiej w stosunku do średniej dla całej UE. Punktem wyjścia jest PKB (wg PPS, ceny stałe) *per capita*, który podobnie jak w przypadku dekompozycji wzrostu można zapisać jako iloczyn wybranych wskaźników dotyczących różnych obszarów polityki państwa:

- efektywności gospodarki:
 - średnia wydajność pracy liczona jako PKB w ujęciu realnym (wg parytetu siły nabywczej) na osobogodzinę pracy osoby pracującej,
- rynku pracy:
 - wskaźnik zatrudnienia zapisany jako iloczyn:
 - udziału pracujących wśród aktywnych zawodowo w wieku 15-64 lat,
 - współczynnika aktywności zawodowej 15-64 lat,
 - tygodniowy czas pracy osoby pracującej,
- demografii:
 - udział populacji w wieku 15-64 lat w całości populacji.

$$\begin{aligned}
 \frac{\text{PKB}}{\text{Populacja}} &= \frac{\text{PKB}}{\text{Pracujący} \times \text{Czas pracy}} \times \frac{\text{Pracujący}}{\text{Aktywni zawodowo 15-64}} \times \frac{\text{Aktywni zawodowo 15-64}}{\text{Populacja 15-64}} \times \text{Czas pracy} \\
 \text{PKB per capita} &= \underbrace{\frac{\text{Pracujący}}{\text{Aktywni zawodowo 15-64}} \times \frac{\text{Aktywni zawodowo 15-64}}{\text{Populacja 15-64}}}_{\text{wskaźnik zatrudnienia}} \times \underbrace{\frac{\text{Populacja 15-64}}{\text{Populacja}}}_{\text{wskaźnik struktury wiekowej}}
 \end{aligned}$$

Metoda dekompozycji różnic polega na zastąpieniu poziomów odpowiednich wielkości, przez różnice w poziomach odpowiednich wielkości dla danego kraju UE w stosunku do średniej dla całej

UE (oznaczone poprzez $\Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%}$) – poniższe przekształcenie zostało dodatkowo zilustrowane przykładem dla danych dotyczących Polski w 2013 r.:

$$\begin{aligned} \underbrace{\Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \frac{\text{PKB}}{\text{Populacja}}}_{-33,0\%} &= \underbrace{\Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \frac{\text{PKB}}{\text{Pracujący} \times \text{Czas pracy}}}_{-34,4\%} + \underbrace{\Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \frac{\text{Pracujący}}{\text{Aktywni zawodowo 15-64}}}_{+0,6\%} + \underbrace{\Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \frac{\text{Aktywni zawodowo 15-64}}{\text{Populacja 15-64}}}_{-11,6\%} \\ &+ \underbrace{\Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \text{Czas pracy}}_{+7,7\%} + \underbrace{\Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \frac{\text{Populacja 15-64}}{\text{Populacja}}}_{+6,8\%} + \underbrace{\text{Interakcje}}_{-2,0\%} \end{aligned}$$

Interpretacja powyższej dekompozycji jest następująca – w 2013 r. wartość realnego PKB (według PPS) *per capita* dla Polski była o 33,0% niższa średnio niż w UE. Na tę różnicę składają się głównie różnice w wydajności pracy, mierzonej za pomocą realnego PKB według PPS na osobogodzinę (-34,4%), następnie różnice we wskaźniku zatrudnienia (-11,0%), które rozbić można na różnice w udziale pracujących wśród aktywnych zawodowo (+0,6%) oraz różnice we współczynniku aktywności zawodowej (-11,6%) i w końcu różnice w udziale populacji w wieku 15-64 lat w całości populacji (+6,8%) oraz interakcje (-2,0%)¹⁸⁸.

Zróznicowanie poziomu PKB *per capita* w latach 2003-2013 dla wybranych krajów Unii Europejskiej

Wyniki dekompozycji, zobrazowane na wykresie 129, wskazują na ewolucję zarówno pod względem wielkości różnic w poziomie PKB *per capita* w latach 2003-2013 dla wybranych krajów regionu i UE, jak i struktury tych różnic.

Niemcy powiększały swoją przewagę nad średnią dla UE dzięki zdecydowanej poprawie na rynku pracy. Podczas gdy w 2003 r. wskaźnik zatrudnienia był na poziomie zbliżonym do średniej unijnej, to w 2013 r. był już wyższy o blisko 15%. Na tę poprawę złożyła się zdecydowana poprawa współczynnika aktywności zawodowej w latach 2005-2006 oraz 2010-2011 oraz, w jeszcze większym stopniu, systematyczny relatywny wzrost udziału osób zatrudnionych wśród aktywnych zawodowo w latach 2006-2013.

Sytuacja we Włoszech ulegała systematycznemu i dość znacznemu pogorszeniu głównie za sprawą zmniejszania się przewagi w zakresie wydajności pracy (mierzonej średnią wartością PKB na osobogodzinę), niezrekompensowanego poprzez poprawę na rynku pracy. W zakresie zarówno wskaźnika zatrudnienia, jak i czasu pracy, Włochy systematycznie traciły względem średniej Unijnej.

Poziom realnego PKB *per capita* Hiszpanii również pogarszał się w stosunku do UE, przy czym tempo tego pogorszenia dodatkowo wzrosło od 2010 r. Głównym powodem był duży przyrost bezrobocia, który spowodował pogorszenie udziału zatrudnionych wśród aktywnych zawodowo, co w małej tylko części zostało zrekompensowane naturalnym w takim przypadku wzrostem relatywnej wydajności pracy.

¹⁸⁸ Element dekompozycji oznaczony jako „interakcje” wyjaśniony jest w aneksie metodologicznym w publikacji *Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2011 roku na tle procesów w gospodarce światowej*. Element „interakcje” zawiera w sobie wszystkie te różnice w realnym PKB (według PPS) *per capita* Polski względem Unii Europejskiej, które reprezentują łączny wpływ paru składowych (np. wskaźnika struktury wiekowej oraz wskaźnika zatrudnienia), który nie da się jednoznacznie przypisać tylko jako wpływ jednego z tych elementów.

Polska i Słowacja należą do krajów, które systematycznie zmniejszają dystans względem średniej dla UE, jednak tempo tej poprawy zmniejszyło się, począwszy od 2010 roku dla Polski i począwszy od 2009 roku dla Słowacji. W przypadku Polski korzystne jest zmniejszanie różnic w wydajności pracy, przy jednoczesnej poprawie (w latach 2003-2007) lub utrzymaniu na podobnym poziomie (w latach 2008-2013) wskaźnika zatrudnienia. Należy jednak pamiętać, że w tym okresie doszło w Polsce do znacznej emigracji, która ograniczyła negatywną presję na wskaźnik zatrudnienia. Niekorzystny jest brak poprawy (a nawet pogorszenie) w zakresie współczynnika aktywności zawodowej, który stanowi jedno z głównych wyzwań stojących przed gospodarką Polski.

Czechy, po okresie znaczącej i bardzo dynamicznej poprawy w latach 2003-2008, wstąpiły na ścieżkę relatywnej stagnacji (w latach 2009-2011), a następnie zwiększyły dystans PKB *per capita* w stosunku do średniej unijnej (w latach 2012-2013). Miało to związek ze zmniejszeniem przewagi w zakresie czasu pracy oraz pogorszeniem się wskaźnika struktury wiekowej, bowiem nieznaczny spadek wydajności pracy był raczej następstwem poprawy wskaźnika zatrudnienia, która zrekompensowała to pogorszenie.

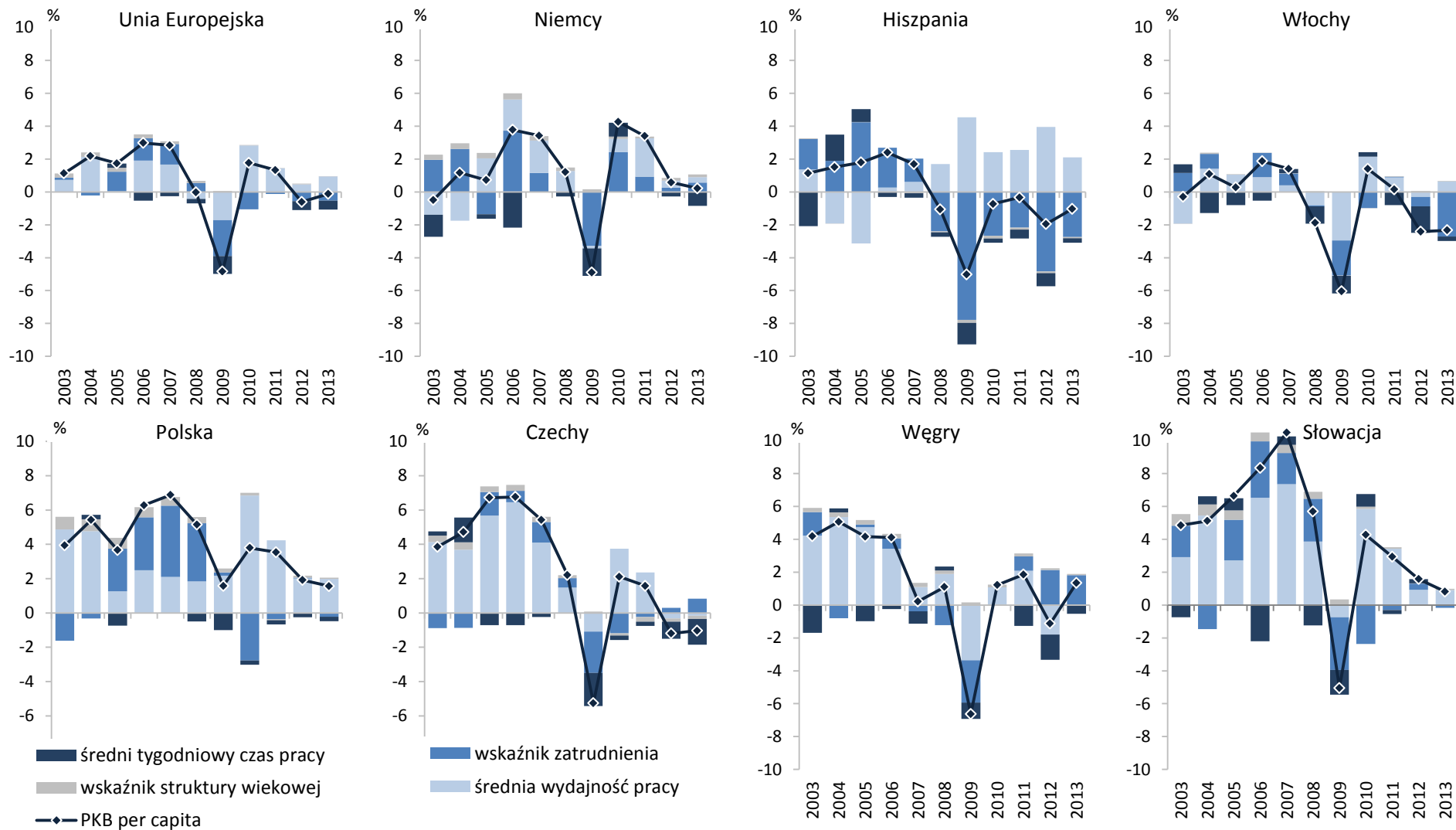
Różnice w poziomie realnego PKB *per capita* Węgier utrzymują się w badanym okresie na zbliżonym poziomie -40%. Jediną pozytywną zmianą jest zmniejszenie dystansu do UE w zakresie współczynnika aktywności zawodowej.

Tabl. 58. Dekompozycja różnic w poziomie realnego PKB *per capita* wybranych krajów UE w 2013 r.

Wyszczególnienie	Niemcy	Hiszpania	Włochy	Polska	Czechy	Węgry	Słowacja
	w %						
PKB <i>per capita</i>	25,79	-7,09	-4,91	-33,00	-15,01	-37,84	-22,84
Wydajność pracy	13,28	7,66	8,67	-34,45	-28,29	-37,09	-30,31
Udział zatrudnionych wśród aktywnych zawodowo	6,22	-17,45	-1,60	0,56	4,38	0,73	-3,72
Współczynnik aktywności zawodowej	8,44	1,41	-8,70	-11,63	2,13	-9,51	-1,64
Wskaźnik struktury wiekowej	3,25	-0,03	1,43	-2,06	3,30	6,82	8,04
Czas pracy	-3,56	1,64	-0,55	7,67	7,67	4,93	8,22
Interakcje	1,45	-1,78	-0,67	-1,97	-4,16	-0,21	-3,43

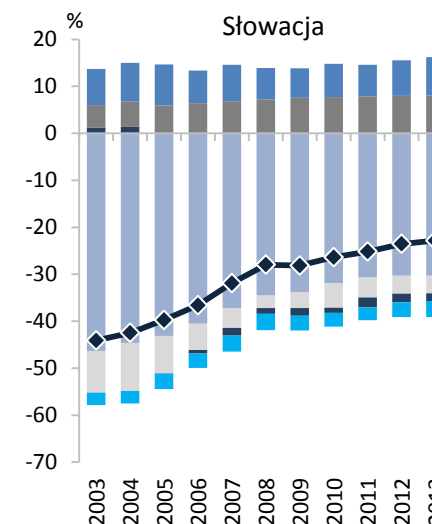
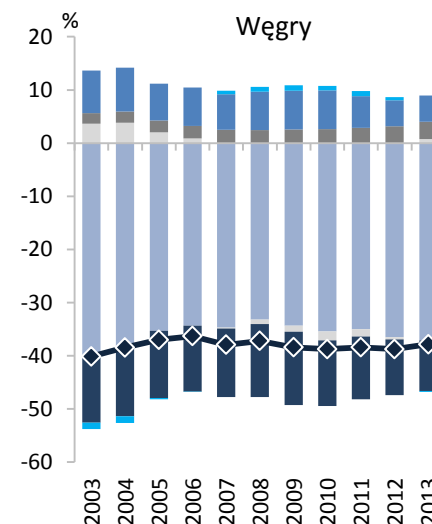
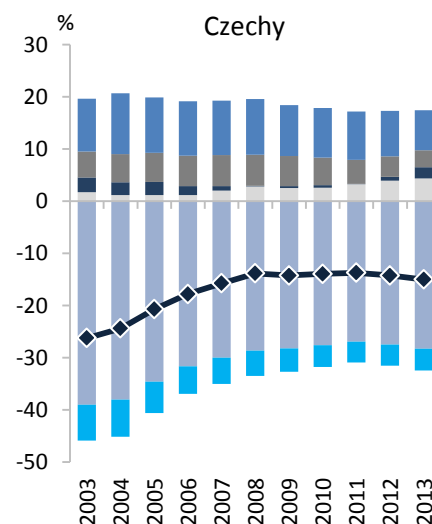
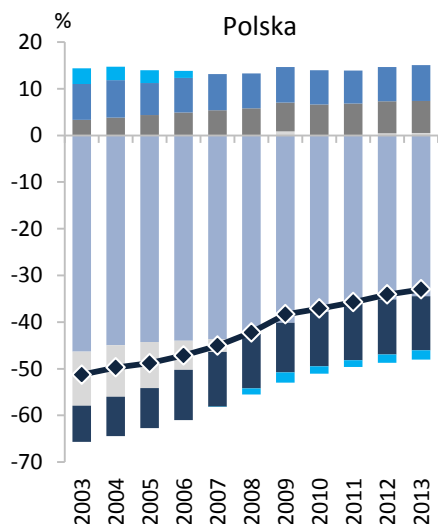
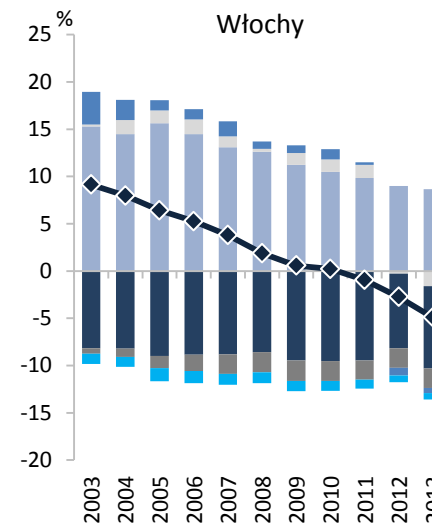
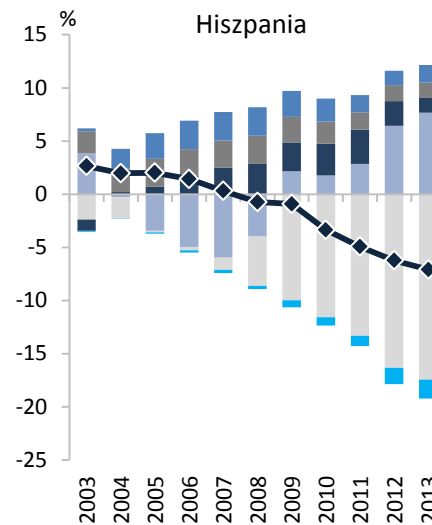
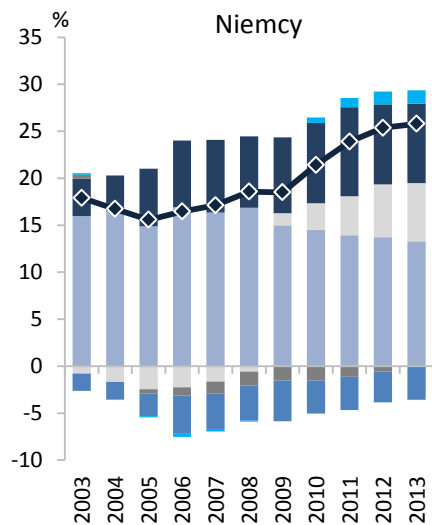
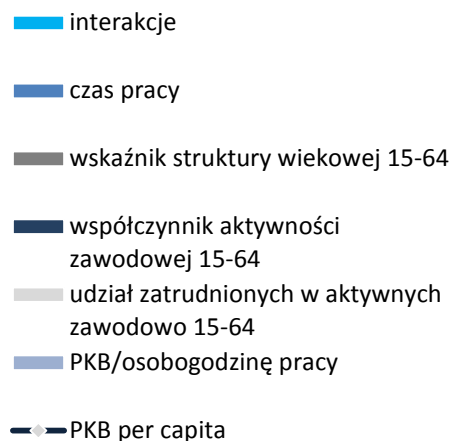
Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu, OECD.

Wykres 128. Dekompozycja wzrostu realnego PKB *per capita* dla UE oraz wybranych krajów UE

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu, OECD.

Wykres 129. Dekompozycja różnic realnego PKB per capita dla wybranych krajów UE

Źródło: opracowanie na podstawie danych Eurostatu, OECD.

PODSUMOWANIE

Po okresowym spowolnieniu tempa wzrostu produktu krajowego brutto (PKB), w kolejnych kwartałach 2013 r. w gospodarce polskiej nastąpiła stabilna, stopniowa poprawa aktywności gospodarczej i przyspieszenie wzrostu gospodarczego. Pomimo korzystnego kierunku zmian, w ujęciu rocznym PKB wzrósł w Polsce w 2013 r. w ujęciu realnym o 1,6%, odnotowując niższy wzrost niż w latach poprzednich (o 2,0% w 2012 r. oraz o 4,5% w 2011 r.). Niemniej, wzrost PKB w Polsce należał do wyższych w Unii Europejskiej - jedynie gospodarki sześciu krajów członkowskich rozwijały się szybciej. Choć wzrost PKB w Polsce był wyższy niż w przypadku UE (wzrost o 0,1%), to jednak niższy niż na świecie (wzrost o 3,2%).

Kluczową rolę w podtrzymaniu wzrostu gospodarczego w Polsce w 2013 r. odegrało dodatnie saldo obrotów handlowych z zagranicą, a jego wkład do PKB wyniósł 1,6 p. proc. Kontrybucja popytu krajowego w 2013 r. była neutralna (0,0 p. proc.), jednak to właśnie zwiększona dynamika popytu krajowego w II połowie 2013 r. była czynnikiem decydującym o przyspieszeniu wzrostu w tym okresie.

Inflacja (rozumiana jako wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych) w 2013 r. w Polsce wyniosła 0,9% wobec 3,7% w 2012 r. Inflacja była niższa zarówno od celu inflacyjnego ustalonego przez Radę Polityki Pieniężnej na poziomie 2,5%, jak i od dolnej granicy odchyłeń od niego (poziom 1,5%). Była ona również niższa od poziomu założonego w ustawie budżetowej (2,7%). W czerwcu 2013 r. wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) w ujęciu miesięcznym przyjął wartość 100,2 i była to najniższa wartość w całym okresie po 1989 r.

Sytuacja na rynku pracy w Polsce uległa poprawie w drugiej połowie 2013 r., o czym świadczyło zatrzymanie wzrostu stopy bezrobocia oraz wzrost dynamiki realnych wynagrodzeń pracowników. Stopa bezrobocia w 2013 r. wyniosła w Polsce 10,3% i była wyższa o 0,2 p. proc. niż w roku poprzednim. Realne wynagrodzenia w 2013 r. wzrosły o 2,5%, co było odwróceniem spadkowego trendu ich dynamiki z lat 2009-2012. Wraz ze wzrostem wynagrodzeń, wzrósł także dochód rozporządzalny na jedną osobę o 0,7% w ujęciu realnym, w szczególności wśród gospodarstw domowych rolników (o 5,6%), pracujących na własny rachunek (o 2,2%) oraz emerytów (o 2,1%). Jednocześnie w 2013 r. w Polsce zwiększyła się skala ubóstwa skrajnego. Odsetek gospodarstw domowych znajdujących się poniżej przyjętego progu minimum egzystencji wyniósł 7,4% i był wyższy o 0,6 p. proc. niż w roku poprzednim.

Zatrzymanie się negatywnych trendów na rynku pracy w drugiej połowie 2013 r. miało miejsce także w UE, w tym w południowych krajach członkowskich, gdzie wyhamowywał, trwający od 2009 r., spadek zatrudnienia, a stopa bezrobocia wraz z końcem roku zaczęła się obniżać. Stopa bezrobocia w UE ukształtowała się w 2013 r. na wyższym poziomie niż w Polsce i wyniosła 10,8%.

W 2013 r. procesy fiskalne w Polsce przebiegały w warunkach niższego wzrostu niż w roku poprzednim. Mało sprzyjające uwarunkowania makroekonomiczne miały wpływ na zwiększenie deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych (EDP) z 3,9% PKB do 4,3% PKB. Wzrósł również deficyt sektora finansów publicznych – z 2,4% PKB do 3,0% PKB. Kontynuowana była konsolidacja na poziomie strukturalnym, co wskazuje, że pogorszenie salda fiskalnego było w znacznej części skutkiem negatywnego wpływu czynników cyklicznych. Deficyt strukturalny został bowiem obniżony z 4,1% PKB do 3,8% PKB. Wzrostowi poziomemu deficytu towarzyszył wzrost zadłużenia w relacji do PKB. Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych osiągnął 57,0% PKB, a dług sektora finansów publicznych (liczony metodologią krajową) ukształtował się na poziomie 53,8% PKB. Z kolei w UE poziom deficytu sektora rządowego i samorządowego wyniósł

3,3% PKB, a deficyt strukturalny 1,8% PKB. Zadłużenie w relacji do PKB wciąż rosło i wyniosło 87,1% w 2013 r.

Pomimo mało korzystnych uwarunkowań na światowych rynkach finansowych, polski system finansowy w 2013 r. był stabilny. W 2013 r. nastąpił wzrost (o 7,4%) wartości aktywów instytucji finansowych w Polsce. Suma bilansowa polskiego sektora bankowego wzrosła o 4,1% w relacji do grudnia 2012 r. Znaczący wzrost (o 32,8%) odnotowano w aktywach netto funduszy inwestycyjnych, powierzonych w zarządzanie towarzystwom funduszy inwestycyjnych. Wartość tych aktywów osiągnęła poziom 212,2 mld zł i była najwyższa w historii funkcjonowania funduszy inwestycyjnych w Polsce.

W okresie styczeń – lipiec 2013 r. Rada Polityki Pieniężnej (RPP) sześciokrotnie obniżyła stopy procentowe NBP, co było kontynuacją obniżek rozpoczętych w listopadzie 2012 r. W kolejnych miesiącach 2013 r. RPP utrzymywała stopy procentowe na niezmiennym poziomie, oceniając, że wcześniejsze decyzje o obniżkach stóp procentowych mogą spowodować stopniowe ożywienie polskiej gospodarki. W 2013 r. polityka pieniężna NBP była prowadzona w warunkach nadpłynności sektora bankowego (podobnie jak w 2012 r.). Średnioroczna wartość krótkoterminowej płynności sektora bankowego wyniosła 126,5 mld zł, tj. wzrosła o 31,4% w porównaniu z 2012 r.

SUMMARY

After a temporary slowdown in GDP growth there has been observed a stable, gradual improvement of economic activity and an acceleration of the economic growth in the subsequent quarters of 2013 in the Polish economy. However, despite this positive change the yearly growth of GDP in Poland in 2013 has reached 1.6%, recording a lower growth rate than in the previous years (2.0% in 2012 and 4.5% in 2011). Nevertheless, GDP growth in Poland remained among the highest in the European Union – only the economies of six Member States grew faster. Although GDP growth in Poland was higher than in the case of the EU (growth rate of 0.1%), it remained lower than the world's GDP growth (rate of 3.2%).

A key role in maintaining economic growth in Poland in 2013 can be attributed to the positive foreign trade balance, of which the contribution to the GDP was 1.6 percentage points. The contribution of domestic demand in 2013 was neutral (0.0 percentage points), but it is nevertheless the increased growth of domestic demand in the second half of 2013 that was decisive in increasing the growth in this period.

Inflation (understood as the increase in prices of consumer goods and services) levelled in Poland in 2013 at 0.9% against 3.7% in 2012. It was lower than both the inflation target set by the Monetary Policy Council at 2.5% and the lower limit of deviations from it set at 1.5%. It was also lower than the target assumed in the budget at 2.7%. In June 2013, the monthly consumer price index (CPI) levelled at 100.2 and it was at its lowest value since 1989.

The situation on the labour market in Poland improved in the second half of 2013, with a halt in the increase of unemployment rate and an acceleration of real wage growth. The rate of unemployment in 2013 levelled at 10.3% and was higher by 0.2 percentage points than in the previous year. Real wages increased by 2.5%, which was a reversal of the slowing growth trend from 2009-2012. Together with wage increases the disposable income per capita also increased by 0.7% in real terms, particularly in the cases of households of farmers (by 5.6%), self-employed (by 2.2%) and pensioners (by 2.1%). At the same time in Poland in 2013 an increase in extreme poverty has been observed. Households being below the assumed living wage had a share of 7.4% which was higher by 0.6 percentage points than in the previous year.

A break of negative trends on the labour market in the second half of 2013 took place also in the EU, including southern Member States, where the shrinking of employment persisting for 5 years has been stopped and the unemployment rate began to decrease by the end of the year. The unemployment rate in the EU in 2013 levelled at 10.8%, which was higher than in Poland.

In 2013 fiscal processes in Poland evolved in a condition of lower economic growth than in the previous year. These not very favorable macroeconomic conditions resulted in a higher general government sector (EDP) deficit, which grew from 3.9% to 4.3% of the GDP. The deficit of public sector finances grew also from 2.4% to 3.0% of the GDP. The structural consolidation was continued, which indicates that the worsening of the fiscal balance was to a large extent due to negative cycle factors. Actually, the structural deficit was lowered from 4.1% to 3.8% of the GDP. The increased deficit was accompanied by an increase of debt against the GDP. The debt of the general government sector reached 57% of the GDP and the debt of public finances sector levelled at 53.8% of the GDP. Whereas, in the EU the general government deficit reached 3.3% and the structural deficit 1.8% of the GDP. The debt against the GDP continued to grow there and reached in 2013 the level of 87.1%.

In spite of not very favorable conditions on the world's financial markets, the Polish financial system in 2013 remained stable. In 2013 an increase (by 7.4%) in assets value of financial

institutions in Poland was observed. Polish banking sector total assets grew by 4.1% in relation to December 2012. Net assets growth (by 38%) of investment funds managed by investment fund companies was also observed. The value of these assets reached the level of 212,2 bln PLN and was the highest in the history of investment funds in Poland.

In the period from January to July 2013 the Polish Monetary Council (RPP) decided to lower policy rates six times, which was a continuation of such policy rates decreases initiated in November 2012. In the next months of 2013 the RPP kept the rates unchanged, assuming that the previous decisions on lowering the rates will suffice to gradually enhance economic recovery in Poland. In 2013 the monetary policy of the NBP was carried out in a condition of excess liquidity of the banking sector (similarly to 2012). The yearly average value of excess liquidity reached 126.5 bln PLN, i.e. has increased by 31.4% in comparison with 2012.

BIBLIOGRAFIA

1. BGK, *Dane liczbowe programu Rodzina na Swoim*, (2014), Warszawa.
2. Brzozowski M., *CRD IV, CRR – instrumenty makroostrożnościowe*, (2014), NBP, Warszawa.
3. CESifo, *The EEAG Report on the European Economy*, (2014), Monachium.
4. Deutsche Bank, *The Random Walk, Mapping the World's Financial Markets 2014*, (2014), Frankfurt.
5. EBC, *Raport roczny 2013*, (2014), Frankfurt.
6. Fed, *Board of Governors of the Federal Reserve System* (z dnia 20.01.2012 r.) [na] www.federalreserve.gov
7. Fedelino A., Ivanova A., Horton M., *Computing Cyclically Adjusted Balances and Automatic Stabilizers*, (2009), Waszyngton.
8. GPW, *Biuletyn miesięczny, grudzień 2013*, (2014), Warszawa.
9. GPW, *Podstawowe statystyki GPW* [na] http://www.gpw.pl/analizy_i_statystyki_pelna_wersja
10. GPW, *Rocznik Giełdowy 2014*, (2014), Warszawa.
11. GPW, *Udział inwestorów w obrotach giełdowych – dane zagregowane 1996-2013* [na] www.gpw.pl
12. GUS, *Aktywność ekonomiczna ludności IV kwartał 2012*, (2013), Warszawa.
13. GUS, *Aktywność ekonomiczna ludności IV kwartał 2013*, (2014), Warszawa.
14. GUS, *Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2012*, (2013), Warszawa.
15. GUS, *Nakłady i wyniki przemysłu w 2013 r.*, (2014), Warszawa.
16. GUS, *Obroty handlu zagranicznego ogółem i według krajów w 2013 r.*, wyniki ostateczne, (lipiec 2014), Warszawa.
17. GUS, *Popyt na pracę w 2013 r.*, (2014), Warszawa.
18. GUS, *Statystyka sektora instytucji rządowych i samorządowych*, (2010), Warszawa.
19. GUS, *Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2011 r. na tle procesów w gospodarce światowej* [na] http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/OZ_sytu_makroek_w_PL_w_2011_na_tle_proce_w_gospo_swi_at_.pdf
20. GUS, *Ubóstwo w Polsce*, (2013), Warszawa.
21. GUS, *Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w lipcu 2013 r.*, Informacje bieżące, (2013), Warszawa.
22. GUS, *Wstępny szacunek PKB w I kwartale 2014 r.*, (2014), Warszawa.
23. GUS, *Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych. I-XII 2013 r.*, (2014), Warszawa.
24. http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/index_en.htm
25. http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/ameco/documents/list_of_variables.pdf
26. http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/conditions/index_en.htm
27. http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/glossary_en.htm
28. http://ec.europa.eu/europe2020/images/european_semester_en_big.jpg
29. http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/solvency/latest/index_en.htm
30. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/DE/gov_dd_esms.htm
31. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_lfs/data/database
32. Insurance Europe, *CEA Statistics N°36: European Insurance in Figures*, (2008), Bruksela.
33. Insurance Europe, *Statistics N°48: European Insurance in Figures*, (2014), Bruksela.
34. KE, *Ageing Report 2012*, (2012), Bruksela.
35. KE, AMECO.
36. KE, *Employment and Social Developments in Europe 2011*, (2011), Bruksela.
37. KE, *Employment and Social Developments in Europe 2012*, (2012), Bruksela.
38. KE, *Employment and Social Developments in Europe 2013*, (2014), Bruksela.
39. KE, *EU Employment and Social Situation. Quarterly Review. June 2012.*, (2012), Bruksela.
40. KE, *European Economic Forecast, Spring 2013*, (2013), Bruksela.
41. KE, *European Economic Forecast, Spring 2014*, (2014), Bruksela.
42. KE, *European Economic Forecast Winter 2014*, (2014), Bruksela.
43. KE, *Minutes of the 2066th meeting of the Commission*, (2013), Bruksela.
44. KE, *Single Resolution Mechanism* [na] http://ec.europa.eu/internal_market/finances/banking-union/single-resolution-mechanism/index_en.htm
45. KE, *Specifications on the implementation of the Stability and Growth Pact and Guidelines on the format and content of Stability and Convergence Programmes*, (2012), Bruksela.
46. KE, *The cyclically-adjusted budget balance used in the EU fiscal framework: an update*, Economic Papers 478 March, (2013), Bruksela.

47. KE, *The Implication for Budgetary Surveillance of the Commission Services' Spring 2011 Economic Forecast*, (2011), Bruksela.
48. KNF, *Raport o stanie sektora ubezpieczeń po IV kwartałach 2013 r.*, (2014), Warszawa.
49. KNF, *Raport o sytuacji banków w 2013 r.*, (2014), Warszawa.
50. KNF, *Stanowisko KNF w sprawie polityki dywidendowej instytucji finansowych*, z dnia 10 grudnia 2013 r., Komunikat z 201. posiedzenia Komisji Nadzoru, (2012), Warszawa.
51. MF, *Implikacje reformy instytucjonalnej strefy euro dla procesu wprowadzenia euro w Polsce*, (2014), Warszawa.
52. MF, *Wieloletni Plan Finansowy Państwa na lata 2014–2017*, (2014), Warszawa.
53. MFW, *Fiscal Monitor*, (2014), Waszyngton.
54. MFW, *Global Financial Stability Report, Moving from Liquidity- to Growth-Driven Markets*, (2014), Waszyngton.
55. MFW, *World Economic Outlook (WEO), Recovery Strengthens, Remains Uneven*, (2014), Waszyngton.
56. MG, *Semestr Europejski: Okres oceny i koordynacji polityki gospodarczej w UE*, (2013), Warszawa.
57. Mitali Das, Papa N'Diaye, *The End of Cheap Labor*, w: Finance & Development, (2013), Waszyngton.
58. MOP, *Global Employment Trends 2014*, (2014), Genewa.
59. MOP, *Key Indicators of the Labour Market*.
60. NBP, *Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za IV kwartał 2013 r.*, (2014), Warszawa.
61. NBP, *Raport o inflacji – marzec 2014 r.*, (2014), Warszawa.
62. NBP, *Raport o stabilności systemu finansowego*, (2014), Warszawa.
63. NBP, *Raport Roczny 2013. Płynność sektora bankowego. Instrumenty polityki pieniężnej NBP*, (2014), Warszawa.
64. NBP, *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej na rok 2013*, (2014), Warszawa.
65. OECD, *Focus on Top Incomes and Taxation in OECD Countries: Was the crisis a game changer?*, (2014), Paryż.
66. OECD, *Regions at a glance 2013*, (2013), Paryż.
67. PBC, *China Monetary Policy Report, Quarter Four, 2013*, (2014), Pekin.
68. RM, *Program konwergencji, Aktualizacja 2014*, (2014), Warszawa.
69. RM, *Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r., Omówienie*, (2014), Warszawa.
70. Sejm RP, *Semestr europejski – przebieg cyklu koordynacji na poziomie Unii i Polski (2011-2014)*, http://oide.sejm.gov.pl/oide/index.php?option=com_content&view=article&id=14847:semestr-europejski-przebieg-cyklu-koordynacji-na-poziomie-unii-i-polski-2011-2014-i-13-12-2013-i&catid=6:unia-europejska&Itemid=928
71. SNB, *Quarterly Bulletin*, vol. 4/2013, vol. 31, (2014), Zurych.
72. Swiss Re, *World insurance in 2013*, no 3/2014, (2014), Zurych.
73. UNCTAD, *World Investment Report 2014*, (2014), Nowy Jork i Genewa.
74. www.cnb.cz
75. www.gpw.pl
76. www.mnb.hu
77. www.stooq.pl

SPIS PUBLIKACJI GUS WYKORZYSTANYCH W RAPORCIE

1. Aktywność ekonomiczna ludności polski. I - IV kw. 2013 r.
2. Baza danych - polska - wskaźniki makroekonomiczne (PKD 2007).
3. Bezrobocie rejestrowane. I-IV kw. 2013 r.
4. Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych w 2012 r.
5. Biuletyn statystyczny.
6. Budownictwo – wyniki działalności w 2013 r.
7. Budownictwo mieszkaniowe 1991-2013 (tablice przeglądowe).
8. Budżety gospodarstw domowych w 2012 r.
9. Ceny w gospodarce narodowej w 2012 r.
10. Dochody i warunki życia ludności polski (raport z badania EU-SILC 2012).
11. Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2012 r.
12. Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego w 2012 r.
13. Gospodarka materiałowa w 2012 r.
14. Handel zagraniczny (I-XII. 2012 r.).
15. Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju.
16. Mały rocznik statystyczny Polski.
17. Nakłady i wyniki przemysłu w 2013 r.
18. Polska w liczbach 2014.
19. Polska w Unii Europejskiej 2004 - 2014.
20. Popyt na pracę w 2013 r.
21. Pracujący w gospodarce narodowej w 2012 r.
22. Produkcja wyrobów przemysłowych w 2013 r.
23. Rachunki kwartalne produktu krajowego brutto w latach 2008–2012.
24. Rocznik Demograficzny.
25. Rocznik Statystyczny Przemysłu.
26. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej.
27. Rocznik Statystyczny Województw.
28. Rocznik Statystyki Międzynarodowej.
29. Rynek wewnętrzny w 2012 r.
30. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2013 r.
31. Statystyka sektora instytucji rządowych i samorządowych.
32. Sytuacja gospodarstw domowych w 2013 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych (informacja sygnałna).
33. Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2012 r. na tle procesów w gospodarce światowej.
34. Środki trwałe w gospodarce narodowej w 2012 r.
35. Transport – wyniki działalności w 2013 r.
36. Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych. I-XII 2013 r.
37. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych.
38. Wybrane miesięczne wskaźniki makroekonomiczne.
39. Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2013 r.
40. Zharmonizowane wskaźniki cen konsumpcyjnych.

SPIS TABLIC

Tabl. 1. Zmiany Produktu Krajowego Brutto na świecie (ceny stałe)	12
Tabl. 2. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych	17
Tabl. 3. Produkt krajowy brutto w Unii Europejskiej	22
Tabl. 4. Wzrost PKB i skala wpływu poszczególnych kategorii na realny wzrost PKB	29
Tabl. 5. Podstawowe wskaźniki zmian cen w Polsce	35
Tabl. 7. Obroty handlu zagranicznego	41
Tabl. 8. Saldo obrotów handlu zagranicznego według sekcji towarowych SITC	43
Tabl. 9. Bilans płatniczy	45
Tabl. 10. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu (ceny stałe)	47
Tabl. 11. Dynamika sprzedaży produkcji budowlano-montażowej (ceny stałe)	48
Tabl. 12. Udział poszczególnych grup sekcji w WDB wytworzonej przez sektor usług ogółem	51
Tabl. 13. Zmiana liczby pracujących według grup krajów	57
Tabl. 14. Wskaźnik zatrudnienia (15 lat i więcej) według grup krajów	58
Tabl. 15. Stopa bezrobocia według grup krajów	62
Tabl. 16. Wskaźnik zatrudnienia oraz wzrost liczby pracujących w krajach UE	67
Tabl. 17. Udział pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony wśród pracowników najemnych oraz odsetek niechcianych umów na czas określony wśród pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony	72
Tabl. 18. Stopa bezrobocia ogółem oraz stopa bezrobocia długotrwałego	75
Tabl. 19. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy (wiek 15-74 lata) w UE	76
Tabl. 20. Współczynnik aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia	79
Tabl. 21. Udział bezrobotnych według grup wieku w ogólnej liczbie bezrobotnych oraz stopa bezrobocia w Polsce	83
Tabl. 22. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej oraz płaca minimalna	84
Tabl. 23. Dochód rozporządzalny gospodarstw domowych	85
Tabl. 24. Wydatki gospodarstw domowych według grup społeczno-ekonomicznych	86
Tabl. 25. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych	96
Tabl. 26. Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych (nominalne) oraz dodatkowe miary sald	100
Tabl. 27. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych UE	101
Tabl. 28. Kraje objęte Procedurą Nadmiernego Deficytu (EDP) na koniec 2013 r.	105
Tabl. 29. Wartość programów pomocowych	106
Tabl. 30. Wysiłek konsolidacyjny w UE (mierzony saldem i jego zmianą)	108
Tabl. 31. Nadwyżka/deficyt sektora finansów publicznych (SFP) oraz nadwyżka/deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych (EDP) w Polsce	109
Tabl. 32. Państwowy dług publiczny (PDP) oraz dług sektora instytucji rządowych i samorządowych (GG) w Polsce	109
Tabl. 33. Sektor finansów publicznych	110
Tabl. 34. Sektor finansów publicznych w latach 2011-2013	111
Tabl. 35. Uwarunkowania makroekonomiczne ustawy budżetowej w 2013 r.	112
Tabl. 36. Budżet państwa	112
Tabl. 37. Dochody budżetu państwa	113
Tabl. 38. Wydatki budżetu państwa według grup ekonomicznych	115
Tabl. 39. Budżet środków europejskich	116
Tabl. 40. Budżet środków europejskich według programów	116
Tabl. 41. Przychody i koszty państwowych funduszy celowych	117
Tabl. 42. Dochody, wydatki i wynik wybranych państwowych funduszy celowych	119
Tabl. 43. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	119

Tabl. 44. Państwowy dług publiczny, jego struktura i dynamika według podsektorów finansów publicznych (stan w dniu 31 grudnia)	120
Tabl. 45. Państwowy dług publiczny krajowy i zagraniczny według kryterium miejsca emisji i kryterium rezydenta (stan w dniu 31 grudnia)	122
Tabl. 46. Zadłużenie Skarbu Państwa (nieskonsolidowane) według kryterium miejsca emisji i według instrumentów.....	123
Tabl. 47. Aktywa instytucji finansowych w Polsce	132
Tabl. 48. Zmiany stóp procentowych w Polsce w 2013 r.	133
Tabl. 49. Charakterystyka liczbowa sektora bankowego w Polsce.....	136
Tabl. 50. Udziały pięciu największych banków w sektorze bankowym	136
Tabl. 51. Podstawowe dane o sektorze ubezpieczeń	146
Tabl. 52. Przebieg ubezpieczeń w najważniejszych ryzykach działu I	147
Tabl. 53. Przebieg ubezpieczeń w najważniejszych ryzykach działu II	147
Tabl. 54. Wskaźniki bezpieczeństwa działalności ubezpieczeniowej	148
Tabl. 55. Charakterystyka rynku kapitałowego w Polsce	149
Tabl. 56. Charakterystyka rynku kapitałowego w zakresie obligacji, opcji i kontraktów terminowych	152
Tabl. 57. Dekompozycja wzrostu PKB <i>per capita</i> w Unii Europejskiej i w wybranych krajach UE w 2013 r.....	157
Tabl. 58. Dekompozycja różnic w poziomie realnego PKB <i>per capita</i> wybranych krajów UE w 2013 r.	159

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Zmiana realnego PKB w wybranych gospodarkach	13
Wykres 2. Wybrane indeksy cen	15
Wykres 3. Inflacja (CPI) na świecie	15
Wykres 4. Wolumen światowego handlu towarami	16
Wykres 5. Bilans oszczędności i inwestycji.....	16
Wykres 6. Inwestycje i oszczędności w 2013 r.	16
Wykres 7. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych na świecie w 2013 r.....	18
Wykres 8. Wzrost PKB w Unii Europejskiej oraz w wybranych krajach UE	20
Wykres 9. Wskaźnik odczuć ekonomicznych (<i>Economic Sentiment Indicator</i>) w Unii Europejskiej i wybranych krajach UE	21
Wykres 10. Wzrost PKB w krajach Unii Europejskiej w 2013 r.	23
Wykres 11. Skumulowana zmiana PKB w krajach Unii Europejskiej w latach 2007-2013	24
Wykres 12. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej	26
Wykres 13. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej (cd.) ...	27
Wykres 14. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej (cd.) ...	28
Wykres 15. Produkt krajowy brutto w Polsce	29
Wykres 16. Zmiany popytu krajowego i jego wybranych składowych	30
Wykres 17. Zmiany wskaźników ufności konsumenckiej	31
Wykres 18. Porównanie dynamiki spożycia indywidualnego i sprzedaży detalicznej towarów	31
Wykres 19. Wpływ wybranych kategorii na wzrost realny PKB	32
Wykres 20. Niedostateczny popyt jako bariera działalności przedsiębiorstw	32
Wykres 21. Koniunktura w przemyśle – ocena poziomu produkcji	33
Wykres 22. Koniunktura w przemyśle – ocena portfela zamówień krajowych i zagranicznych	33
Wykres 23. Dynamika wybranych składowych PKB	33
Wykres 24. Skala wpływu salda obrotów z zagranicą i popytu krajowego na wzrost realny PKB.....	33
Wykres 25. Dynamika wartości dodanej brutto oraz wybranych składowych	34
Wykres 26. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych.....	35
Wykres 27. Porównanie udziału grup towarów i usług w systemie wag CPI i ich wpływu na wskaźnik CPI w 2013 r.....	36
Wykres 28. Porównanie zharmonizowanego wskaźnika cen konsumpcyjnych (HICP) oraz wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI)	38
Wykres 29. Wskaźniki cen produkcji sprzedanej w przemyśle.....	39
Wykres 30. Wskaźnik cen produkcji sprzedanej w przemyśle i produkcji budowlano-montażowej	40
Wykres 31. Zmiany wolumenu eksportu dóbr i usług z Polski oraz Niemiec na tle zmian PKB Niemiec	42
Wykres 32. Struktura obrotów handlu zagranicznego Polski ogółem według sekcji towarowych SITC.....	43
Wykres 33. Opłacalność eksportu a rzeczywiste kursy walut	44
Wykres 34. Rachunek bieżący bilansu płatniczego na bazie transakcji.....	45
Wykres 35. Rachunek bieżący, kapitałowy i finansowy.....	45
Wykres 36. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce	46
Wykres 37. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu ogółem	47
Wykres 38. Zmiany produkcji sprzedanej przemysłu w Polsce według głównych grupowań przemysłowych ..	48
Wykres 39. Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej	49
Wykres 40. Dynamika produkcji budowlano-montażowej	50
Wykres 41. Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych	52
Wykres 42. Relacja kosztów do przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych.....	52
Wykres 43. Rentowność obrotu przedsiębiorstw niefinansowych	53
Wykres 44. Rentowność ze sprzedaży przedsiębiorstw niefinansowych	53

Wykres 45. Rentowność obrotu brutto przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD	53
Wykres 46. Rentowność obrotu netto przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD	53
Wykres 47. Wskaźnik płynności finansowej I i II stopnia przedsiębiorstw niefinansowych	54
Wykres 48. Udział zapasów w aktywach obrotowych przedsiębiorstw niefinansowych	54
Wykres 49. Wskaźnik płynności finansowej III stopnia przedsiębiorstw niefinansowych	55
Wykres 50. Wskaźnik płynności finansowej I stopnia przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD	55
Wykres 51. Zmiana liczby pracujących w wybranych krajach rozwiniętych	59
Wykres 52. Udział osób pracujących na własny rachunek oraz pomagających członków rodzin (<i>vulnerable employment</i>) wśród ogółu pracujących w 2013 r. według grup krajów	59
Wykres 53. Wybrane rynki pracy na świecie w 2012 r.	60
Wykres 54. Stopa bezrobocia w wybranych gospodarkach rozwiniętych oraz rozwijających się i wschodzących	61
Wykres 55. Udział dochodu z pracy w PKB w wybranych gospodarkach	63
Wykres 56. Udział dochodów najbogatszego 1% osób w dochodzie całej populacji w wybranych gospodarkach	63
Wykres 57. Liczba osób w wieku produkcyjnym w 2010 r. oraz w 2060 r.	65
Wykres 58. Zmiana liczby pracujących w Unii Europejskiej oraz w wybranych krajach UE	66
Wykres 59. Wskaźnik zatrudnienia w krajach UE w 2013 r.	68
Wykres 60. Zmiana liczby pracujących według poziomu wykształcenia	69
Wykres 61. Stopy bezrobocia według poziomu wykształcenia	69
Wykres 62. Zmiana liczby pracujących w wybranych sekcjach gospodarki UE	70
Wykres 63. Zmiana liczby pracujących według statusu zatrudnienia w UE	71
Wykres 64. Zmiana liczby pracowników najemnych według typu zawartej umowy w UE	71
Wykres 65. Zmiana liczby pracujących w niepełnym i pełnym wymiarze czasowym w UE	74
Wykres 66. Stopa bezrobocia w UE	74
Wykres 67. Koszty związane z zatrudnieniem w krajach UE w 2013 r.	77
Wykres 68. Struktura populacji według wieku	78
Wykres 69. Zmiana liczby pracujących według sektorów ekonomicznych	80
Wykres 70. Zmiana liczby pracujących według statusu zatrudnienia	80
Wykres 71. Zmiana liczby pracujących według wymiaru czasu pracy	81
Wykres 72. Udział liczby pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy wśród liczby pracujących ogółem w Polsce	81
Wykres 73. Przeciętne nominalne wynagrodzenie według sekcji gospodarki PKB w 2013 r.	84
Wykres 74. Wynagrodzenie realne oraz stopa bezrobocia	84
Wykres 75. Współczynnik zróżnicowania kwintylowego S80/S20 w 2012 r.	87
Wykres 76. Różnica w poziomach wskaźników zagrożenia ubóstwem w pracy pomiędzy zatrudnionymi na czas określony a zatrudnionymi na czas nieokreślony w 2012 r.	88
Wykres 77. Nierówności dochodowe w wybranych krajach UE w latach 2005-2012	90
Wykres 78. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych gospodarek rozwiniętych (AE), Unii Europejskiej (EU) oraz Stanów Zjednoczonych (USA)	97
Wykres 79. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych rynków wschodzących i gospodarek rozwijających się (EMDE)	98
Wykres 80. Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych (% PKB) w 2013	106
Wykres 81. Struktura dochodów budżetu państwa	114
Wykres 82. Struktura wydatków budżetu państwa według grup ekonomicznych	115
Wykres 83. Przychody (w tym dotacje) i koszty największych państwowych funduszy celowych	118
Wykres 84. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	119
Wykres 85. Państwowy dług publiczny	121
Wykres 86. Państwowy dług publiczny	122

Wykres 87. Struktura zadłużenia Skarbu Państwa (według faktycznych terminów wykupu) oraz średnia zapadalność (według kryterium miejsca emisji).....	124
Wykres 88. Struktura walutowa długu Skarbu Państwa	124
Wykres 89. Podstawowe stopy procentowe banków centralnych	126
Wykres 90. Wskaźnik MCI dla strefy euro i jego składowe	127
Wykres 91. Globalne aktywa finansowe w relacji do światowego PKB	128
Wykres 92. Indeksy giełd.....	129
Wykres 93. Znormalizowane indeksy giełd	129
Wykres 94. Rentowność obligacji 10-letnich	130
Wykres 95. Zmiana działalności kredytowej dla rezydentów strefy euro	131
Wykres 96 Stopy procentowe NBP	134
Wykres 97. Stawka POLONIA i stopa referencyjna NBP	134
Wykres 98. Kursy walut PLN/USD i PLN/EUR	135
Wykres 99. Nominalny efektywny kurs złotego	135
Wykres 100. Pozycja kapitałowa sektora bankowego w Polsce.....	137
Wykres 101. Wartość i struktura depozytów sektora niefinansowego	138
Wykres 102. Dynamika depozytów sektora niefinansowego.....	139
Wykres 103. Wartość bilansowa brutto kredytów sektora niefinansowego	140
Wykres 104. Kredyty dla gospodarstw domowych	140
Wykres 105. Kredyty dla przedsiębiorstw	141
Wykres 106. Kredyty dla przedsiębiorstw według wybranych branż.....	141
Wykres 107. Dynamika kredytów sektora niefinansowego	142
Wykres 108. Wartość kredytów zagrożonych według wybranych sektorów	142
Wykres 109. Kredyty przeterminowane sektora niefinansowego według opóźnień w spłacie	142
Wykres 110. Zagrożone kredyty przedsiębiorstw	143
Wykres 111. Zagrożone kredyty gospodarstw domowych	143
Wykres 112. Wyniki finansowe sektora bankowego.....	144
Wykres 113. Struktura składki przypisanej brutto według działów ubezpieczeń	145
Wykres 114. Udział składki przypisanej brutto w PKB i składki <i>per capita</i>	145
Wykres 115. Udział pięciu największych towarzystw ubezpieczeniowych w składce przypisanej działu I i II..	146
Wykres 116. Udział inwestorów w obrotach giełdowych	149
Wykres 117. Notowania WIG w 2013 r.	150
Wykres 118. Indeksy GPW (na koniec miesiąca)	150
Wykres 119. Wartość obrotów indeksów GPW	150
Wykres 120. Roczne stopy zwrotu	151
Wykres 121. Roczne stopy zwrotu subindeksów sektorowych.....	151
Wykres 122. Indeks NC i wartość obrotów NCIndex	151
Wykres 123. Wartość obrotów rynku NC.....	151
Wykres 124. Udział grup inwestorów w obrotach na rynku NC.....	152
Wykres 125. Stopy zwrotu z indeksu NCIndex	152
Wykres 126. Wartość obrotów i liczba transakcji sesyjnych na rynku Catalyst	153
Wykres 127. Wartość emisji oraz liczba emitentów na rynku Catalyst.....	153
Wykres 128. Dekompozycja wzrostu realnego PKB <i>per capita</i> dla UE oraz wybranych krajów UE	160
Wykres 129. Dekompozycja różnic realnego PKB <i>per capita</i> dla wybranych krajów UE.....	161